

Α. ΚΟΝΤΟΜΑΡΗ

ΖΩΟΛΟΓΙΑ

Γ' ΚΑΙ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ Α. Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

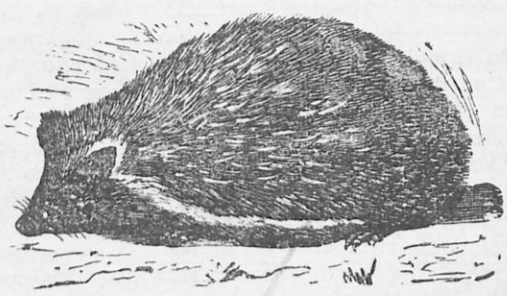
1439 ΚΟΝ. 290

ΑΝΑΣΤ. ΚΟΝΤΟΜΑΡΗ

ΖΩΟΛΟΓΙΑ

Γ' ΚΑΙ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΡΙΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ Α.Ε.

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46

1939

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπω-
λείου τῆς «Ἐστίας».

1. ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Ὁ σκύλος

Ὁ σκύλος εἶναι ὁ πιὸ πιστός, ὁ πιὸ ἀγαπημένος σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅμως δὲν ἦταν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ὁ σκύλος ἔτσι ἡμερος καὶ ἀγαπημένος. Οἱ ζωολόγοι θέλουν νὰ εἰποῦν, πὼς τὰ μικρά, τὰ σπιτικά σκυλάκια κατάγονται ἀπὸ τὰ τσακάλια καὶ πὼς τὰ μεγάλα, τὰ μαντρόσκυλα, τὰ λυκόσκυλα, τὰ караβόσκυλα καὶ ἄλλα κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸ λύκο. Ὡστόσο, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι βέβαιο, εἶναι πὼς ὁ σκύλος στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἦταν ζῶο ἄγριο, ἀρπακτικὸ καὶ σαρκοφάγο. Ὁ σκύλος εἶναι τὸ πρῶτο ζῶο ποῦ ἡμέρῃεν ὁ ἄνθρωπος. Μὲ τὴν περιποίηση σιγὰ—σιγὰ τὸν ἔκαμε νὰ συνηθίσῃ τὸ σπίτι καὶ τοὺς ἀνθρώπους, Κι' αὐτὸ τὸ ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνα τὰ χρόνια, πρὸ πάντων γιατί ἤθελαν τὸ σκύλο βοηθὸ καὶ σύντροφό τους στὸ κυνήγι.

Ἔτσι ὁ σκύλος ἀκολουθώντας τὸν ἄνθρωπο, ἀπλώθηκε πάνω σ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ συνηθίσε νὰ ζῆ σ' ὅλα τὰ κλίματα, ἀπὸ τὰ πιὸ θερμὰ ὡς τὰ πιὸ ψυχρά. Συνηθίσε ἐπίσης νὰ τρώγῃ ἀπ' ὅλα, ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἔτρωγε μόνο σάρκες.

Ὁ σκύλος εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἔξυπνα ζῶα. Ἄν εἶχε μιλιὰ θὰ μᾶς ἔλεγε τὰ πιὸ ἔξυπνα λόγια. Ὅταν τοῦ μιλάτε, σὰς βλέπει στὰ μάτια καὶ πολλὲς φορὲς καταλαβαίνει ὅ,τι τοῦ λέτε. Γνωρίζει τὸν ἀφέντη του ἀπὸ τὴ φωνή του, καταλαβαίνει ἀκόμη καὶ τὸ θυμὸ ἢ τὴ χαρὰ του καὶ φέρνεται ἀνάλογα.

Ὁ σκύλος ἀγαπᾷ πολὺ τοὺς σπιτικούς του καὶ τρέφει μεγάλη ἀφοσίωση σ' αὐτούς. Ὑποφέρει, ὅταν εἶναι ἄρρωστοι ἢ πάθουν τίποτε κακὸ. Ξέρομε πολλοὺς σκύλους ποῦ πέθαναν ἀπὸ τὴ λύπη τους, γιατί ἕνας ἀπὸ τοὺς σπιτικούς των ἔτυχε νὰ πάθῃ κανένα μεγάλο κακὸ ἢ νὰ πεθάνῃ. Ἀκόμη ὁ σκύλος αἰσθάνεται ἀγάπη καὶ συμπάθεια στὰ ἄλλα ζῶα ποῦ κατοικοῦν στὸ ἴδιο σπίτι

μ' αὐτόν. "Ένας σκύλος καθόταν γιά πολλές ἡμέρες θλιμμένος πάνω στο μέρος πού θάψανε τή γάτα τοῦ σπιτιοῦ σάν πέθανε. "Ένας ἄλλος πάλι, σ' ἓνα θηριοτροφεῖο, εἶχε τόση φιλία μ' ἓνα λιοντάρι, πού πέθανε ἀπό τή λύπη του, σάν εἶδε ἓνα πρῶτὸ τὸ φίλο του δίπλα του πεθαμένο.

* *

Ἀμέτρητα εἶναι τὰ εἶδη τῶν σκύλων. "Ένα ἀπὸ τὰ πιὸ γνωστὰ εἶδη εἶναι τὰ **λαγωνικά**, ἢ **κυνηγετικά** **σκυλιά** πού βοηθοῦν τὸν κυνηγὸ στοῦ κυνήγι. "Ένα ἄλλο εἶδος, λιγώτερο γνωστὸ στὰ παιδιά, εἶναι ὁ **ραιβοσκελῆς τροχοθήρας** ἢ **φωλεοδύτης κύων**, ἐπειδὴ τρυπῶνει στίς φωλιές. Αὐτόν τὸν παίρνει ὁ κυνηγὸς μαζί του, ὅταν πηγαίνει γιά ἀλεπούδες ἢ γιά ἀσβούς, πού μένουν ὅλη τὴν ἡμέρα κρυμμένα στίς φωλιές τους. Τὰ κατορθώματα τοῦ φωλεοδύτη μέσα στίς φωλιές θὰ τὰ ἰδοῦμε παρακάτω, ὅταν θὰ ἐξετάσωμε τὴν ἀλεπού.

"Όσο γιά τὸ **μανδρόσκυλο** ἢ **τσοπανόσκυλο**, ἓνα ἄλλο εἶδος σκυλιοῦ, αὐτὸ θὰ τὸ ξέρετε ἢ τοῦλάχιστο θ' ἀκούσατε γι' αὐτὸ ὅλοι σας. Εἶναι ὁ **ποιμενικὸς κύων**, ὅπως τὸν λέγουν, ὁ πιστὸς βοηθὸς τοῦ βοσκοῦ καὶ ἀγρυπνος φύλακας τῶν κοπαδιῶν. Ἀπὸ τὸ πρῶτὸ βοηθῶ τὸ βοσκὸ νὰ βγάλῃ τὸ κοπάδι ἀπὸ τὴ στάνη. Κι' ὅταν βοσκὸς καὶ κοπάδι τραβοῦν γιά τὴ βοσκή, τὸ τσοπανόσκυλο περπατᾷ δίπλα στοῦ βοσκὸ καὶ ὅλη τὴν ὥρα γυρνᾷ καὶ τὸν βλέπει στὰ μάτια, μήπως καὶ τοῦ δώσει καμιὰ διαταγή. Κι' ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὸ νοῦ του στοῦ κοπάδι μήπως ξεκόψει κανένα πρόβατο, ἢ μείνει πίσω. Τὸ μεσημέρι πάλι, τὴν ὥρα πού ὁ βοσκὸς τρώγει ἢ παίρνει τὸν μεσημεριανό του ὕπνο, τὸ τσοπανόσκυλο ἀγρυπνᾷ, γυρνᾷ ἀνάμεσα στοῦ κοπάδι καὶ κρατᾷ τὴν τάξη. Τὴ νύκτα, τίς ὥρες πού κοιμᾷται ὁ βοσκός, αὐτὸ ξαπλώνεται στοῦ κατώφλι τῆς μάντρας καὶ κοιμᾷται, μὰ τόσο ἑλαφρά, πού μόλις ἀκούσει τίποτε βρίσκεται στοῦ πόδι. Τὸ μανδρόσκυλο εἶναι τὸ πιὸ πιστὸ καὶ τὸ πιὸ ἔξυπνο σκυλί.

Κι' ἓνα ἄλλο εἶδος σκύλου εἶναι ὁ **οὐλόθριξ κύων**, δηλαδὴ ὁ **σγουρομάλλης**. Εἶναι τὸ σκυλί πού φυλάγει τὸ σπίτι στέκοντας ὦρες ὀλόκληρες κοντὰ στὴ θύρα. "Αμα δεῖ καλοντυμένους κυρίους, κουνάει μὲ φιλοφροσύνη τὴν οὐρά του καὶ τοὺς ἀφίνει νὰμποῦν. Μόλις ὅμως ἰδῇ κανένα φτωχοντυμένο, γαυγίζει καὶ στέκεται μπροστὰ στὴν πόρτα ἔτοιμος νὰ τὸν δαγκώσῃ. Τρέχει καὶ παίζει μὲ τὰ παιδιά, καὶ εἶναι πολὺ εὐχαριστημένος, ὅταν ὁ κύριός

του τὸν παίρνη μαζί του περίπατο. Μαθαίνει καὶ κάνει με μεγάλη ἐπιδεξιότητα ἕνα σωρὸ γυμνάσματα. Πολλοὶ σγουρομάλληδες πηγαίνουν με τὸ καλάθι στὴν ἀγορὰ καὶ κουβαλοῦν τὰ ψώνια.

Ἴσως νὰ εἶδατε κάποτε σὲ ζωγραφιὰ σκύλους νὰ σέρνουν ἔλκυθρα. Αὐτοὶ εἶναι οἱ σκύλοι τῶν **Ἑσκιμῶν**. Στὰ πολὺ βορεινὰ μέρη, ὅπως εἶναι ἡ Γροιλανδία καὶ ἡ Βόρειος Σιβηρία, ὅπου χειμῶνα καλοκαίρι ἡ γῆ εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ πάγους, ἕνα μόνο ζῶο ἔχει γιὰ φίλο καὶ βοηθὸ του ὁ ἄνθρωπος, τὸ σκύλο. Βοηθᾷ τοὺς ἀνθρώπους στὸ κυνήγι τῶν λευκῶν ἀρκούδων ποὺ ζοῦν μέσα στοὺς πάγους καὶ εἶναι τὸ μόνο ὑποζυγίό τους, δηλ. τὸ μόνο ζῶο ποὺ ἔχουν γιὰ νὰ σέρνη τὰ ἔλκυθρά τους. Φθάνουν 4 τέτοια σκυλιὰ γιὰ νὰ σύρουν ἔλκυθρο με 3 ἀνθρώπους. Χωρὶς τὰ σκυλιὰ αὐτὰ τὰ παγωμένα αὐτὰ μέρη τῆς γῆς θὰ ἔμεναν ἀκατοίκητα καὶ ἔρημα.

Πολὺ γνωστὰ εἶναι καὶ τὰ σκυλιὰ τοῦ **Ἁγίου Βερνάρδου**. Αὐτὰ τὰ ἀνατρέφουν οἱ καλόγεροι ἑνὸς μοναστηριοῦ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ποὺ βρίσκεται πάνω σ' ἕνα ψηλὸ βουνὸ τῆς Ἑλβετίας. Με τὴ βαρυχειμωνιά ποὺ κάνει ἐκεῖ πάνω, πολλοὶ ταξιδιώτες ἢ περιηγητὲς παγώνουν στὸ δρόμο ἢ τοὺς σκεπάζουν τὰ χιόνια. Τότε οἱ καλόγεροι ξαπολοῦν τοὺς καλοὺς καὶ γενναίους αὐτοὺς σκύλους, μ' ἕνα καλάθκι στὸ λαιμὸ, γεμάτο τρόφιμα καὶ ἕνα μπουκαλάκι κρασί ἢ κονιάκ. Τὰ σκυλιὰ αὐτὰ εἶναι πολὺ ἔξυπνα καὶ συνηθισμένα νὰ ζητοῦν μέσα στὰ χιόνια καὶ τὰ ἄγρια φαράγγια τοῦ βουνοῦ τοὺς δυστυχημένους αὐτοὺς ἀνθρώπους. Μόλις ἀνακαλύψουν κανέναν ἀπ' αὐτούς, σκάπτουν με τὰ νύχια τῶν, τὸν βγάζουν ἀπὸ τὸ χιόνι καὶ ἔπειτα ἀρχίζουν νὰ τὸν ἀγλείφουν καὶ νὰ τὸν ζεσταίνουν, ὥσπου νὰ τὸν συνεφέρουν. Καὶ ἐκεῖνος μόλις ἀνοίξει τὰ μάτια του, βρίσκει μέσα στὸ καλάθι τὸ κονιάκ ἢ τὸ κρασί, πίνει λιγάκι νὰ ζεσταθῆ καὶ ὕστερα τρώγει ἀπὸ τὰ τρόφιμα. Καὶ ἅμα συνεφέρει πιά γιὰ καλὰ τὸν ὀδηγοῦν στὸ μοναστήρι. Ἀπὸ τὰ σκυλιὰ αὐτὰ, τὸ πιὸ ξακουστὸ σ' ὄλον τὸν κόσμον ἦταν ὁ **Μπάρρης**, ποὺ ἔσωσε στὰ 12 χρόνια τῆς ζωῆς του 42 ἀνθρώπους.

Γνωστὰ ἐπίσης εἶναι τὰ σκυλιὰ τῆς **Νέας Γῆς**. Ζοῦν σ' ἕνα νησί κοντὰ στὴν Ἀμερική, ποὺ τὸ λέν' Νέα Γῆ. Εἶναι μεγάλα σκυλιὰ καὶ περίφημοι κολυμβητὲς. Σὲ πολλὰ μέρη τὰ σκυλιὰ αὐτὰ τὰ μεταχειρίζονται γιὰ νὰ σώζουν ἐκείνους ποὺ ἔπεσαν στὴ θάλασσα καὶ κινδυνεύουν νὰ πνιγοῦν.

Ὡστόσο μὲ ὄλα του τὰ καλὰ πού ἔχει ὁ σκύλος, πρέπει νὰ τὸν προσέχωμε πολὺ, γιατί κάποτε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ μπορεῖ νὰ μᾶς κἀνῃ μεγάλο κακό. Μπορεῖ ἔξαφνα νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὴν ταινία, μιὰ πολὺ κακιὰ ἀρρώστεια. Ὅταν τὸ σκυλί ἔχῃ ταινία, ἢ γλῶσσα καὶ τὸ δέρμα του εἶναι γεμάτο ἀπὸ αὐγά της. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀφίνωμε τὸ σκυλί νὰ μᾶς ἀγλείφῃ τὰ χέρια, μὰ οὔτε καὶ νὰ τὸ πολυχαϊδεύωμε. Ἐπίσης μπορεῖ νὰ μᾶς κολλήσῃ καὶ ψώρα. Μὰ τὸ χειρότερο πού μπορεῖ νὰ μᾶς μεταδώσῃ ὁ σκύλος εἶναι ἡ λύσσα. Μόλις προσβληθῇ ὁ σκύλος σας ἀπὸ λύσσα, θὰ τὸν ἰδῆτε πρῶτα — πρῶτα νὰ γίνεται μελαγχολικὸς καὶ νὰ ζητᾷ τὴ μοναξιά καὶ τὸ σκοτάδι. Σὲ λίγο καταντᾷ ἰδιότροπος, ἀνήσυχος καὶ δὲν ἀκούει πιὰ λόγια, ὅπως πρῶτα. Δὲν σηκώνει τ' αὐτιά, οὔτε τὴν οὐρά του. Κρύβει τὸ κεφάλι του ἀνάμεσα στὰ προστινά του πόδια. Δὲν ἔχει πιὰ ὄρεξη, τρώγει χῶμα, ἄχυρα, ξύλα, κουρέλια. Τὰ μάτια του ἔχουν μέσα μιὰ λάμψη ἄγρια καὶ εἶναι κόκκινα. Δὲν γαυγίζει πιὰ, μόνο οὐρλιάζει βραχνά. Καὶ ὅταν ἡ λύσσα προχωρήσῃ, τὸ σκυλί ὀρμᾷ καὶ δαγκώνει, ὅ,τι βρῆ ἔμπρός του. Ὅποιον δαγκάσῃ τοῦ μεταδίδει τὴ λύσσα του. Κι' ὁ δαγκωμένος, ἂν δὲν προφθάσῃ νὰ τὴν γιατρέψῃ, πεθαίνει μέσα σὲ φρικτοὺς πόνους.

Ἡ σκύλα γεννᾷ δυὸ φορές τὸ χρόνο 4 ἕως 8 κουταβάκια. Στὴν ἀρχὴ τὰ κουταβάκια αὐτὰ εἶναι τυφλὰ καὶ ἀνίκανα νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ βροῦν μόνα τους τὴν τροφὴ τους. Γι' αὐτὸ τὰ βυζαίνει ἢ μάνα τους καὶ τὰ περιποιεῖται μὲ μεγάλη ἀγάπη, κι' ἀλλοίμονο σὲ κείνον πού θὰ τολμήσῃ νὰ τὰ πειράξῃ. Τὰ σκυλιά ἀγαποῦν πολὺ τὰ κόκκαλα, τρώγουν μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση τ' ἀπομεινάρια ἀπὸ τὸ κρέας, τρώγουν ψωμί καὶ ζυμαρικά, πίνουν καὶ γάλα. Ὁ σκύλος πίνει μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση τὸ δροσερὸ νερό, γι' αὐτὸ πρέπει πάντα νὰ τοῦ δίνωμε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πηγαίνῃ στὴ βρύση. Καὶ εἶδατε πῶς τὸ πίνει τὸ νερό ὁ σκύλος; Αὐτὸς βέβαια δὲν ἔχει σάν κι' ἐμᾶς ποτήρι. Μεταχειρίζεται ὅμως τὴ μακρὰ του γλῶσσα κἀνοντάς τὴν σάν κουτάλι.

Ὁ σκύλος περπατεῖ μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐλεύθερα στὸ δρόμο, γιατί χιλιάδες τώρα χρόνια ἔχει ἡμερέψει σχεδὸν ὀλότελα. Ὡστόσο μερικὰ σκυλιά ἔχουν ἀκόμη μέσα τους ἴχνη ἀπὸ τὴν παλιά τους ἀγριάδα καὶ μποροῦν νὰ δαγκώσουν. Γι' αὐτὸ ἡ ἀστυνομία ζητᾷ ἀπὸ τοὺς κυρίους των νὰ τοὺς βάζουν φίμωτρο.

Τὰ σκυλιά δὲν μποροῦν νὰ ἀνεχθοῦν τὶς δυνατὲς μυ-

ρωδιές, γιατί έχουν πολύ δυνατή ὄσφρηση. Ἐπίσης, δὲν μποροῦν ν' ἀνεχθοῦν τοὺς δυνατοὺς κρότους καὶ ἤχους. Τοὺς πονοῦν τ' αὐτιά, γιατί ἡ ἀκοή τους εἶναι κι' αὐτὴ πολύ δυνατὴ καὶ τὸ αὐτί τους πολὺ εὐαίσθητο. Γι' αὐτὸ τὰ σκυλιὰ οὐρλιάζουν, ὅταν ἀκούγουν τὴν καμπάνα ἢ ὅταν παίξῃ κοντὰ τους μουσικὴ. Οἱ μικροὶ σκύλοι ζοῦν κάπου 10 χρόνια, ἐνῶ οἱ μεγάλοι μποροῦν νὰ ζήσουν καὶ 30.

Ἄς θυμηθοῦμε τώρα καὶ τὶς παροιμίες ποὺ ἔχομε γιὰ σκύλο: «Ὅλοι οἱ σκύλοι, μιὰ γενιά». «τρώγονται σάν τοὺς σκύλους», «σκύλος ποὺ γαυγίζει δὲ δαγκώνει», «δουλεύει σάν τὸ σκυλί», «ζωὴ σκυλίσια» κτλ.

Ἡ γάτα

Ἡ ἡμερῃ, ἡ χαδιάρα γατούλα, ποὺ κάθεται ἤσυχη στὴν ἀγκαλιά σας, ἦταν κι' αὐτὴ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ζῶο ἄγριο καὶ ἀρπακτικό. Πατρίδα τῆς ἔχει τὴ Νουβία, μιὰ χώρα τῆς Ἀφρικῆς κοντὰ στὴν Αἴγυπτο. Ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἡμέρεψαν πρῶτοι καὶ τὴ μεταχειρίσθηκαν γιὰ νὰ ἐξολοθρεύῃ τοὺς ποντικούς ποὺ τοὺς ἔτρωγαν τὰ στάρια τους, ἦταν οἱ Αἰγύπτιοι. Ἀπ' αὐτοὺς τὴν πῆραν ἄλλοι γεωργικοὶ λαοὶ καὶ ἔτσι σήμερα τὴ βρίσκομε παντοῦ, σ' ὅλες τὶς χώρες. Ἡ προγιαγιά τῆς δικῆς μας γάτας ζῆ καὶ σήμερα ἀκόμα ἄγρια στὴν Παλαιστίνη καὶ στὴ Νουβία.

Πέρασε ὥστόσο πολὺς καιρὸς, ὥσπου νὰ καταλάβουν οἱ ἄνθρωποι πὼς ἡ γάτα ἦταν ὠφέλιμο ζῶο καὶ νὰ τὴν ἡμερέψουν. Γιὰ πολὺν καιρὸ στὸν τόπο τῆς γάτας μεταχειρίζονταν οἱ ἄνθρωποι τὴ νυφίτσα, γιατί κι' αὐτὴ ὅπως ἡ γάτα νοστιμεύεται καὶ κυνηγᾷ πολὺ τοὺς ποντικούς ποὺ ζοῦν στὰ δάση καὶ στὰ χωράφια. Ἀντίθετα μὲ τὸ σκύλο, δὲν ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν γάτες. Διαφέρουν μόνο στὸ χρῶμα τοῦ γουναρικοῦ τους. Οἱ ὁμορφότερες, ποὺ ἔχουν τὸ πιὸ ἀπαλὸ γουναρικό, εἶναι οἱ γάτες τῆς Ἀγκύρας. Τὸ ἄσπρο καὶ μακρὸ μαλλί τους λάμπει σάν μετᾶξι.

Ἡ γάτα δὲν εἶναι τόσο ἡμερῃ καὶ καλόβολη ὅπως τὸ σκυλί. Κάποτε γρατσουνᾷ καὶ τοὺς κυρίους τῆς ἀκόμη. Ἐπίσης δὲν εἶναι τόσο πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη στὸν ἄνθρωπο ὅπως ὁ σκύλος. Περισσότερο ἀπὸ τοὺς κυρίους τῆς λογαριάζει καὶ ἀγαπᾷ τὸ σπῖτι ὅπου γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε. Καὶ ἅμα δὲν τὴν προσέξωμε μπορεῖ νὰ ξαναγίγῃ ἄγρια. Γυρνᾷ τότε στὰ περιβόλια, στὰ χωράφια,

στός λόγγους και γίνεται πολύ επικίνδυνη, προπάντων για τὰ πουλάκια.

Μὰ στο σπίτι μέσα ή ήμερεμένη γάτα εἶναι θησαυρός. Χωρίς αὐτήν οἱ ποντικοὶ θὰ τὰ ρήμαζαν ὄλα: ροῦχα, φαγητά, ἔσοδεῖα. Ἡ πρώτη φροντίδα τῆς γάτας στο σπίτι μέσα εἶναι νὰ ἐξολοθρεύη τὰ ποντίκια.

Και ὅμως ὅλη τὴν ἡμέρα τὴ βλέπομε ξαπλωμένη στὸν ἥλιο και τὸ χειμῶνα δίπλα στο τζάκι ή στὴ θερμάστρα νὰ κοιμᾶται ἀμέριμνα. Κοιμᾶται γιατί οἱ ποντικοὶ ὅλη τὴν ἡμέρα κάθονται τρυπωμένοι στίς φωλιές τους. Συχνὰ ὅμως τὴ βλέπομε νὰ σηκώνεται, νὰ γυρνᾶ σ' ὄλο τὸ σπίτι και νὰ ἐξετάζη με προσοχὴ ὄλες τίς τρύπες και τίς γωνιές του. Τὸ κάμνει για νὰ μάθη ὄλα τὰ κατατόπισ τοῦ σπιτιοῦ. "Ἐτσι θὰ μπορῆ νὰ κυνηγᾶ καλύτερα τὰ ποντίκια.

*
* *

Τὸ κυνήγι τῆς ή γάτα τὸ κάνει τὴ νύχτα στο σκοτάδι, γιατί τότε βγαίνουν τὰ ποντίκια για τροφή. Ἡ γάτα για νὰ μὴν ξαφνιασῆ τὰ ποντίκια ξέρει πῶς πρέπει νὰ προχωρῆ ἀθόρυβα και ἐλαφρά. Για τὴ δουλιὰ αὐτὴ τῆς χάρισε ή φύση μαλακά, βελουδένια παπουτσάκια. "Ἄν τὴν παρατηρήσετε θὰ ἴδῆτε πῶς ἔχει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια κάτι ἀπαλὰ βελούδινα μαξιλαράκια. "Ἐπειτα, μιὰ και ξέρει πῶς οἱ ποντικοὶ εἶναι πολὺ προσεκτικοὶ και δὲν ξεμακραίνουν πολὺ ἀπὸ τίς ντουλάπες και τὰ ἔπιπλα, προχωρεῖ σύρριζα στὸν τοῖχο, τρίβοντας τὸ ἕνα τῆς πλευρὸ πάνω του. Κι' αὐτὸ μπορεῖ και τὸ κάμνει γιατί τὸ σῶμά τῆς εἶναι λεπτοκαμωμένο και λυγερὸ σάν τοῦ φιδιοῦ. Και δὲ θὰ τὴν ἴδῆτε νὰ σκοντάψη πουθενά, ὅσο σκοτεινά κι' ἂν εἶναι, γιατί μεταχειρίζεται τὰ μουστάκια τῆς. "Ὅπως ὁ ἄνθρωπος στο σκοτάδι βάζει μπροστὰ τὰ χέρια του για νὰ μὴ σκοντάφτῆ, ἔτσι και ή γάτα βάζει τὰ μουστάκια τῆς. Μ' αὐτὰ ἀγγίζει τὰ διάφορα πράγματα και ἔτσι προσέχει νὰ μὴ σκοντάφτῆ πουθενά. "Ἐπειτα βλέπει πολὺ καλά και στὰ σκοτεινά, γιατί μπορεῖ και μεγαλώνει τόσο τίς κόρες τῶν ματιῶν τῆς, πὸυ σκεπάζουν ὀλόκληρο τὸ μάτι τῆς. Ἀκόμη κινεῖται με τόση σιγουράδα, πὸυ δὲν κάνει οὔτε τὸν παραμικρὸ θόρυβο. Μὰ και τὸ ποντίκι βλέπει στὰ σκοτεινά' γι' αὐτὸ ή γάτα μόλις τὸ νοιώσῆ τὸ ποντίκι, κάθεται χάμω με τὴν κοιλιὰ και μένει ἀκίνητη. Κι' ἐπειδὴ τίς περισσότερες φορές τὸ χρῶμα τῆς γάτας εἶναι τέτοιο πὸυ νὰ μὴ φαίνεται στὰ σκοτεινά, τὸ ποντίκι δὲ μπορεῖ νὰ τὴν ἴδῆ. "Ἐπειτα τὸ ποντίκι ἔχει κι' αὐτὸ δυνατὴ μύτη"

θά μπορούσε λοιπὸν νὰ τὴν καταλάβῃ τὴ γάτα ἀπὸ τὴ μυρωδιά. Μὰ ἔννοια σας κ' ἡ γάτα φρόντισε νὰ εἶναι λου-σμένη καὶ καθαρούλα, ἔτσι πού νὰ μὴ βγάξῃ καμμιά μυρωδιά. Πόσες φορές δὲν εἶδατε τὴ γατούλα σας νὰ πλένῃ μὲ τὴ ρόδινη γλώσσα καὶ μὲ τὰ πόδια της ὄλο της τὸ γουναρικό, ὡς κι' αὐτὰ τὰ πόδια της ἀκόμα.

Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ἡ γάτα δὲν μπορεῖ εὐκόλα νὰ ξεχωρίσῃ τὸν ποντικὸ μέσα στὸ σκοτάδι. Γιατί κι' αὐτοῦ τοῦ χρώμα εἶναι τέτοιο πού νὰ μὴ φαίνεται τὴ νύκτα. "Ἐπειτα τὸ ποντικὶ προσέχει νὰ περπατᾷ πάντοτε μέσα στὴ σκιά πού κάνουν ὁ τοῖχος ἢ τὰ ἔπιπλα. Αἱ λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὴ βοήθησε ἡ φύση, γιατί ἡ γάτα ἀκούει καλύτερα, ἀπ' ὅτι βλέπει. Καὶ τὸ πιὸ ἐλαφρὸ σουσουρωτὸ πού κάνει τὸ ποντικὶ περπατώντας, τὸ ἀκούει ἡ γάτα, καταλαβαίνει μάλιστα καὶ ἀπὸ ποιά μεριά ἔρχεται. "Ἐτσι μόλις τὸ πάρῃ εἶδηση, ὀρμᾷ μ' ἓνα δυνατὸ πήδημα καταπάνω του καὶ τὸ γραπώνει μὲ τὰ σουβλερά της νύχια, πού γιὰ νὰ μὴ στομώνουν ὅταν περπατῇ, τὰ κρατᾷ κρυμμένα μέσα σὲ κάτι θήκες. Τὴν ἴδια στιγμὴ τρυπᾷ μὲ τὰ μακρὰ καὶ γυριστὰ σκυλόδοντά της τὸ κρανίον του καὶ τὸν σκοτώνει.

"Ἐτσι κυνηγᾷ ἡ γάτα τὰ μικρὰ ποντίκια· μὰ τὰ μεγάλα; Ἐδῶ τὰ φέρνει κάπως σκοῦρα. Γιατί οἱ ποντίκαροι αὐτοὶ ἔχουν ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ μεγάλους καὶ σουβλεροὺς κοπτήρες, πού δὲ χωρατεύουν. "Ἐπειτα πηδοῦν καὶ σκαρφαλώνουν μὲ μεγάλη εὐκολία. Γιὰ νὰ τὸν καταφέρῃ λοιπὸν ἡ γάτα τὸν μεγάλο ποντικὸ πρέπει νὰ πηδᾷ πιὸ μακρὰ καὶ νὰ σκαρφαλώνῃ πιὸ ἐπιδέξια ἀπ' αὐτόν. Ἀλλοίμονο ὅμως στὴ μικρὴ γατούλα πού θὰ τολμήσῃ νὰ τὰ βάλῃ μὲ ποντίκαρο. Τὴν παθαίνει πολὺ ἄσχημα, τόσο πού σ' ὄλη της τὴ ζωὴ δὲν τολμᾷ πιά νὰ ξαναμετρηθῇ μὲ μεγάλο ποντικὸ. Μόνον οἱ μεγάλες καὶ πεπειραμένες γάτες μποροῦν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τοὺς ποντίκαρους.

* * *

«Σὰν τὸ σκύλο μὲ τὴ γάτα», λέει ἡ παροιμία, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού δὲ μονοιάζουν καὶ ὄλο μαλώνουν. Δηλαδή ὁ κόσμος ἔχει τὴν ἰδέα πὼς ὁ σκύλος δὲ μονοιάζει μὲ τὴ γάτα. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπόλυτα σωστὸ. Ἡ γάτα μὲ τὸ σκύλο ὅταν ζοῦν στὸ ἴδιο σπιτί, μονοιάζουν μιὰ χαρά. Τρῶγουν ἀπὸ τὸ ἴδιο πιάτο, κοιμοῦνται μαζύ, ποτὲ δὲν θὰ τοὺς ἰδῆτε νὰ μαλώσουν. Μόνο τὴν ξένη γάτα δὲν μπορεῖ νὰ τὴν χωνέψῃ ὁ σκύλος· μόλις τὴν πάρῃ εἶδηση

ὄρμᾳ κατ' ἐπάνω της καὶ ἡ γάτα τὸ βάζει στὰ πόδια. Πολλὲς φορές ἀνεβαίνει στὸ δένδρο, γιατί ξέρει καλὰ πὼς ὁ σκύλος δὲν μπορεῖ νὰ σκαρφαλώσῃ. Ἄμα δὲ βρῆ δέντρο, πηγαίνει πίσω-πίσω, ζαρώνει σὲ καμμιὰ γωνιά κι' ἀπὸ κεῖ πολεμᾷ. Ἀλλοίμονο στὸ σκύλο ποὺ θὰ τολμήσῃ νὰ τῆς ἐπιτεθῆ στὴ θέση αὐτή. Ὅρμᾳ πάνω στὴ ράχη του, γρατσουνᾷ τὸ μούτρο του, κι' αὐτὸς σφαλᾷ τὰ μάτια γιὰ νὰ μὴν τὰ χάσῃ καὶ εἶναι εὐχαριστημένος ἅμα τὸν ἀφήσῃ ἡσυχο ἡ γάτα.

* * *

Ἡ γάτα γεννᾷ δυὸ φορές τὸ χρόνο — ἄνοιξη καὶ φθινόπωρο — ἀπὸ 4 ὠς 6 τυφλὰ γατάκια ποὺ τὰ μεγαλώνει μὲ μεγάλη στοργή. Κανένα σπιτικό ζῶο δὲν ἔχει τόση ἀγάπη στὰ μικρά του. Ζητᾷ καὶ βρίσκει γιὰ τὰ μωρὰ της γωνίτσα ζεστὴ καὶ ἀσφαλισμένη. Τὰ κουβαλᾷ μὲ τὸ στόμα της μὲ μεγάλη προσοχή, μήπως τὰ πονέσῃ, γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν τὰ πιάνει μὲ τὰ δόντια παρὰ μὲ τὰ χεῖλια της. Τὰ βάζει στὴν ἀγκαλιά της γιὰ νὰ μὴν κρυώνουν, τ' ἀγλείφει καὶ τὰ λούζει πολλὲς φορές τὴν ἡμέρα. Ὅταν μεγαλώσουν λίγο, ἀρχίζουν μὲ τὴ μάνα τους τὰ παιχνίδια. Ξαπλώνεται ἡ μάνα καὶ κουνᾷ τὴν οὐρά της πέρα-δῶθε γιὰ νὰ τὴν πιάσουν. Εἶναι τὰ πρῶτα μαθήματα ποὺ τοὺς δίνει. Ὅταν μεγαλώσουν περισσότερο, τοὺς κουβαλᾷ ζωντανὲς κατσαρίδες καὶ ποντίκια καὶ τὰ μαθαίνει νὰ κυνηγοῦν.

Οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀγαποῦν τὴ γάτα, ὄχι μονάχα γιατί καθαρίζει τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ ποντίκια, μὰ καὶ γιατί εἶναι καλὸς σύντροφος. Εἶναι ὠραῖο ζῶο, ἔχει σῶμα κομψὸ καὶ λυγρό. Τὸ γουναρικό της ἀστράφτει ἀπὸ τὴν πάστρα καὶ εἶναι ἀπαλὸ σὰν μετάξι. Τὸ κεφάλι της στρογγυλὸ καὶ ὠραῖο. Ἡ γάτα εἶναι τὸ ὁμορφώτερο ἀπ' ὅλα τὰ τετράποδα. Ἀκόμα ἡ γάτα εἶναι ζῶο καθαρὸ καὶ ἀφωσιωμένο στὰ μικρά της, μὰ καὶ στοὺς κυρίους της, φθάνει νὰ τὴν καλομεταχειρίζονται.

Ὁ σονηκὸς

Ὅλοι μας δὰ τὸν ξέρομε τὸ μουντζούρη, τὸν τρομερὸ ληστὴ ποὺ ληστεύει τίς ἀποθήκες, τὰ κελάρια καὶ τὰ ντουλάπια!

Ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἀκολούθησε τὸν ἄνθρωπο παντοῦ, ἀπὸ τίς πιὸ ψυχρὲς χῶρες ὡς τίς πιὸ θερμὲς. Τα-

Ξιδεύει χωρίς νά πληρώνη ναύλο και άκάλεστος. Σκαρφαλώνει έπιδέξια από τις άλυσσίδες και τά παλαμάρια τών βαποριών και τών караβιών, τρυπώνει στ' άμπάρι και φθάνει στα πιό άπομακρυσμένα νησιά του ώκεανου. Δέ μπορεί νά ζήση χωρίς τους άνθρώπους και όμως ποτέ δέν ύποτάχθηκε σ' αυτούς, όπως ο σκύλος, ή γάτα, τó πρόβατο, τó βώδι και τά άλλα ζώα.

“Ο ποντικός, όπως ξέρετε, είναι ζώο μικρό κι' έχει μακρυά ούρά όσο και τó κορμί του. Έχει κορμί λεπτοκαμωμένο και σβέλτο, έτσι πού μπορεί νά τρυπώνη στις πιό στενές τρυπούλες και στις πιό μικρές γωνίες. Τó κεφάλι του είναι μακρουλό και τελειώνει σέ μυτερή μουσούδα ή ρύγχος, για νά μπορη νά άνοιγη δρόμο ανάμεσα από τά τρόφιμα και τά άλλα πράγματα. Τά μπροστινά του πόδια είναι κοντά, ένω τά πσινά του είναι πολύ πιό μακρυά και δουλεύουν σά σούστες, έτσι πού τόν κάνουν ίκανό νά πηδά πολύ έπιδέξια. Τó πσινό μέρος του σώματός του είναι πιό παχύ και πιό βαρύ από τó μπροστινό, κι' έτσι τó ποντίκι μπορεί νά κάθεται άνετα πάνω στα πσινά του πόδια και νά μεταχειρίζεται πολλές φορές τά μπροστινά του πόδια για χέρια. Οί τρίχες του είναι κοντές και έχουν χρώμα στακτύ, γι' αυτό δέ μπορεί κανείς νά τόν διακρίνη όταν στα μισοσκότεινα βγαίνει από τήν τρύπα του. Έτσι κι' αυτός ζή πάντα και τριγυρνά σέ μέρη μισοσκότεινα ή όλως διόλου σκοτεινά.

Παντού όπου ζουν άνθρωποι ζουν και ποντικοί. Στην έξοχή βολεύεται παντού, στο ύπαιθρο, μέσα στους κήπους και στα χωράφια πού είναι κοντά στα σπίτια. Στις πολιτείες πάλι θά τόν βρούμε μέσα στα σπίτια, στις άποθήκες, τους άχυρώνες, στα κελάρια και όπου βρίσκει κάτι για τραγάνισμα. Στήνει τή φωλιά του όπου βρη τρύπα ή σχισμάδα κι' από εκεί βγαίνει τή νύκτα για νά κυνηγήση.

Είναι ζώο πολύ ζωηρό και έξυπνο· τρέχει με μεγάλη γρηγοράδα. Σκαρφαλώνει έξοχα και σέ καθέτους άκόμη τοίχους επάνω, γιατί έχει νύχια σουβλερά. Περιπατεί με μεγάλη έπιδεξιούνη κι' άπάνω σέ σπάγγο άκόμα, και μόλις χάση τήν ίσορροπία του και κάνει νά πέση, άμέσως τυλίγει τήν ούρά του στο σπάγγο και κρατιέται. Μπορεί άκόμη νά περιπατήση με τά δυό του πσινά πόδια έχοντας για στήριγμα και τήν ούρά του. Ξέρει και κολύμπι ο ποντικός, ώστόσο ποτέ του δέν πέφτει στο νερό, έκτός αν βρίσκεται σέ μεγάλη άνάγκη.

Ὁ ποντικός ὄλη τὴ μέρα κάθεται κρυμμένος καὶ μόνο τὴ νύκτα βγαίνει γιὰ φαγί. Πρὶν ἀποφασίσῃ νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν κρυψῶνα του, βγάζει πρῶτα τὸ κεφαλάκι του καὶ περιεργάζεται τὸ μέρος μὲ μεγάλη προσοχή. Τεντώνει καὶ γυρνᾷ τ' αὐτιά του πρὸς ὄλα τὰ μέρη κι' ἀφουγκράζεται. Ἐχει τόσο δυνατὸ αὐτί πού μπορεῖ ν' ἀκούσῃ καὶ τὸ παραμικρότερο θρόϊσμα. Ἐπειτα βάζει σὲ ἐνέργεια τὴν ἄκρη τῆς μουσοῦδας του, πού βρίσκεται πάντα σὲ κίνηση. Μυρίζεται κι' ὄλο μυρίζεται γιὰ νὰ ἴδῃ, ἂν ἡ ἀτμόσφαιρα γύρω εἶναι καθαρή. Τὰ μάτια του βέβαια, ἂν καὶ μεγάλα καὶ ζωηρά, δὲν τὸν βοηθοῦν καὶ τόσο, δὲν εἶναι καὶ πολὺ δυνατά. Ἐχει ὅμως στὸ κάτω χεῖλι του καθῶς καὶ πάνω ἀπὸ τὰ μάτια του κάτι τρίχες σκληρὲς καὶ μακρυές, πού μ' αὐτὲς μπορεῖ ν' ἀγγίξῃ καὶ νὰ καταλαβαίνῃ εὐθύς. Κι' ὅταν πιὰ πεισθῆ πῶς δὲν ὑπάρχει ἐχθρός, γλυστρᾷ ἐλαφρὰ ἔξω ἀπὸ τὴν τρύπα του. Τὸ πρῶτο πού ἔχει νὰ κάμῃ εἶναι νὰ καθαρισθῆ. Μὰ πάντα ἔχει τὸ νοῦ του μήπως ἀκούσει ἢ μυρισθῆ τίποτε. Εἶναι τρομερὰ φοβητσιακό ζῶο. Τὸ στρίβει μόλις ἀκούσει καὶ τὸν παραμικρὸ θόρυβο ἢ μυρισθῆ τίποτε ὑποπτο.

Ἐκεῖνο πού τὸν βοηθεῖ νὰ βρίσκῃ τὴν τροφή του εἶναι ἡ δυνατὴ του μύτη. Ὡστόσο ὁ ποντικός δὲν ἔχει ἰδιαιτερες προτιμήσεις στὸ φαγί· εἶναι ζῶο παμφάγο καὶ πολὺ λαίμαργο, τὰ τρώγει ὄλα : ψωμί, ἀλεύρι, κρέας, τυρί, βούτυρο, γάλα, αὐγά, λάδι, λίπος, γλυκίσματα ὄλων τῶν εἰδῶν, καρπούς, γεννήματα. Σ' αὐτὰ τὰ τελευταῖα, καὶ πρὸ πάντων στὸ σιτάρι, πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσωμε, ἔχει ἰδιαιτερὴ προτίμηση. Ἐπίσης ὁ ποντικός κριτσανίζει τὰ παπούτσια, τὰ ἀσπρόρρουχα, τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔπιπλα. Φέρνει μεγάλες καταστροφές στα σπίτια. Ὅταν εὔρη ἄφθονη τροφή, κουβαλᾷ καὶ στὴν ποντικότηρπιά του. Νερὸ ὁ ποντικός πίνει λίγο, καὶ μπορεῖ νὰ μὴ πιῆ καθόλου ὄσες φορές τρώγει φαγιά ζουμερά. Τὴ φωλιά του ὁ ποντικός τὴ στρώνει μὲ χαρτί, ἄχυρα, πτερά, ἢ κουρέλια. Ἡ θηλυκιά γεννᾷ 4 ἕως 6 φορές τὸ χρόνο ἀπὸ 4 ὡς 8 γυμνά καὶ τυφλὰ ποντικάκια, πολὺ μικρὰ καὶ σχεδὸν διάφανα. Σὲ 8 μέρες ἀρχίζει νὰ βγαίνῃ τὸ τρίχωμά τους καὶ σὲ 13 ἡμέρες ἀνοίγουν καὶ τὰ ματάκια τους. Ἡ μητέρα τὰ φροντίζει μὲ μεγάλη ἀγάπη.

Τὰ ποντίκια πού γεννοῦν τόσο συχνὰ καὶ μεγαλώνουν τόσο γλήγορα, θὰ γέμιζαν τὸν τόπο καὶ μὲ τὴ λαίμαργία τους θὰ κατάστρεφαν ὄλα τὰ τρόφιμα τοῦ σπιτιοῦ, ἂν δὲν εἶχαν καὶ ἐχθροὺς πού τὰ ἐξολοθρεύουν. Καὶ ἐχθρὸς τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γάτα, εἶναι ἡ κουκουβάγια, ὁ

σκαντζόχοιρος, ή κουρούνα, ή όχιά και άλλα φίδια, άκόμη και πολλά άλλα ζώα.

Ό ποντικός, όπως είδαμε, είναι ζώο πολύ βλαβερό, γι' αυτό ο άνθρωπος κυττάζει νά τον έξολοθρέψη όπως μπορεί. Έτσι του στήνει τή φάκα, μα οί πεπειραμένοι ποντικοί, παίρνουν τά μέτρα τους και δέν πέφτουν εύκολα μέσα. Ένα άλλο μέσο είναι τo **ποντικοφάρμακο**, δηλαδή σίκαλη άνακατεμένη με στρυχνίνη. Πολλοί χύνουν μέσα στις φωλιές τους πετρέλαιο, άλλοι πάλι μισογεμίζουν μιά λεκάνη με σαπουνόνερα. Οί ποντικοί, πού τους τραβά ή μυρωδιά του σαπουνιού πηδούν μέσα στη λεκάνη και πνίγονται. Υπάρχει όμως και ένας άλλος τρόπος για νά έξολοθρεύουμε τους ποντικούς. Άφήνομε από βραδύς πάνω στο τραπέζι τυρί ή ζύμη άνακατεμένα καλά καλά με γύψο. Πιο πέρα βάζομε και ένα βαθύ πιάτο με νερό. Οί ποντικοί θά φάγουν μαζί με τήν άλλη τροφή και γύψο, ύστερα θά πιουν και νερό από τo διπλανό πιάτο. Μόλις όμως πιουν τo νερό, φουσκώνει ο γύψος μέσα τους και σκάζουν.

* * *

Μ' αυτά πού είπαμε ως έδω ξεετάσαμε τον ποντικό πού ζή μέσα στα σπίτια. Υπάρχουν όμως και άλλων ειδών ποντικοί, όπως είναι ο **μαύρος ποντικός** πού έχει πατρίδα του τή Μικρά Άσία. Είναι ζώο τρομερά λαίμαργο και αίμοβόρο. Πολλές φορές τρώγει και τά ίδια του τά παιδιά, τή γυναίκα του και τo γέρο πατέρα του άκόμα. Κάθεται σά ληστής μέσα σε χαλασμένα σπίτια, στις στέγες και σε τρύπες πού άνοίγει ο ίδιος. Έκείνος όμως πού έξολοθρεύει κι' αυτόν είναι ο ποντικός ο **δεκαταίος**. Αυτός έχει χρώμα καστανό ή σταχτύ, και είναι ο πιο μεγάλος ποντικός πού ζή στην Εύρώπη. Ό δεκαταίος είναι ο τρόμος και ο φόβος τής γάτας. Που νά τολμήση νά παραβγή μαζί του! Είναι ζώο δυνατό, άγριο και σαρκοφάγο. Τρώγει τόν μαύρο ποντικό όπου τόν βρή, γιατί είναι πιο μεγάλος, πιο άγριος απ' αυτόν και έχει δόντια πολύ σουβλερά. Ζή μέσα στους ύπονόμους και γι' αυτό βρωμάει τρομερά. Και τά δύο αυτά είδη των ποντικών είναι πολύ βλαβερά και συχαμερά, μα τo πιο βλαβερό για τόν άνθρωπο ποντίκι είναι ο **άρουραίος**, ο ποντικός δηλ. πού ζή στα χωράφια. Γι' αυτόν όμως θά μιλήσωμε πιο κάτω, όταν ξεετάζωμε τά ζώα των χωραφιών.

Ἡ μύγα

Ἡ μύγα εἶναι μικρὸ ἔντομο, μὰ πολὺ ἔνοχλητικὸ καὶ βλαβερὸ στὸν ἄνθρωπο. Μᾶς ἔνοχλεῖ μὲ τὸ τσίμπημά της, καὶ μᾶς λερώνει μὲ τὶς ἀκαθαρσίες της τὰ ἔπιπλα. Μὰ τὸ χειρότερο ποὺ κάνει ἡ μύγα εἶναι ὅτι μολύνει τὰ φαγητὰ καὶ τὰ γλυκίσματα, καὶ ἔτσι κινδυνεύομε νὰ κολλήσωμε διάφορες ἀρρώστειες: τύφο, φθίση, χολέρα, τραχώματα καὶ πολλὲς ἄλλες.

Τὸ σῶμα τῆς μύγας, ὅπως καὶ ὄλων τῶν ἐντόμων, ἅμα τὸ προσέξωμε ἀπὸ κοντὰ, θὰ ἴδοῦμε ὅτι εἶναι χωρισμένο σὲ τρία μέρη: στὸ **κεφάλι**, τὸ **θώρακα** καὶ τὴν **κοιλιά**. Ὅλο τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ στρογγυλοῦ κεφαλιοῦ της τὸ πιάνουν τὰ μάτια της, γιατί ἡ μύγα ἔχει πέντε μάτια. Δυὸ μεγάλα καὶ σύνθετα, ποὺ ἀποτελοῦνται δηλ. ἀπὸ πολλὰ μικρότερα μάτια, καὶ τρία πολὺ-πολὺ μικρὰ ἀπλὰ ματάκια. Ἔτσι ἡ μύγα βλέπει ἀπὸ μακριὰ καὶ τὸ πιὸ μικρὸ ψιχουλάκι. Ἀνάμεσα στὰ μεγάλα της μάτια, ἔχει δυὸ πολὺ μικρὰ κερατάκια, ποὺ τὰ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ καταλαβαίνει ὅ,τι ἀγγίζει. Τὸ ρύγχος της τελειώνει σ' ἓνα παχὺ σωληναράκι, τὴν προβοσκίδα της, ποὺ τῆς χρειάζεται γιὰ νὰ ρουφᾷ τὴν τροφή της. Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε πῶς ἡ μύγα δὲν ἔχει σαγόνια γιὰ νὰ μασᾷ καὶ δόντια γιὰ νὰ κόβη τὴν τροφή της.

Ἀπὸ τὸ θώρακά της βγαίνουν δυὸ μεγάλα πτερὰ καὶ ἕξι πόδια μακριὰ καὶ λεπτὰ σὰν τρίχες. Τρία ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά καὶ τρία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὰ πόδια τῆς μύγας εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ κάτι λεπτές, μὰ σκληρὲς τριχίτσες, ποὺ τὶς μεταχειρίζεται σὰ βούρτσα γιὰ νὰ καθαρίζεται. Ἐκτός ὅμως ἀπ' αὐτὸ κάθε πόδι τῆς μύγας ἔχει ἀπὸ κάτω, δυὸ μικρὲς σφαιρίτσες, ποὺ μοιάζουν σὰν παχιὲς πατοῦσες. Ἀπὸ τὸ κάτω μέρος οἱ σφαιρίτσες αὐτὲς ἰδρώνουν καὶ βγάζουν μιὰ οὐσία ποὺ κολλᾷ. Μ' αὐτὲς τὶς πατοῦσες ποὺ κολλοῦν μπορεῖ καὶ περπατᾷ ἡ μύγα πάνω στὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ καὶ στὸ γυαλὶ τοῦ καθρέφτη. Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε πῶς ἀλλοιῶς περπατᾷ ἡ μύγα πάνω στὸ τραπέζι κι' ἀλλοιῶς πάνω στὸ τζάμι. Πάνω στὸ τραπέζι τὰ πόδια της δουλεύουν γλήγορα, ἔτσι ποὺ δὲ μπορούμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴν κίνησή τους. Ἐνῶ πάνω στὸ τζάμι πηγαίνει πολὺ ἀργά. Ἀνεβοκατεβάζει τὰ πόδια της ἀργά καὶ μὲ κάποια δυσκολία, σὰ νὰ ἦταν κολλημένα.

Ἡ μύγα πετᾷ ὅλη τὴν ἡμέρα ἢ τρέχει ἀκούραστη καὶ ψάχνει μὲ τὴν προβοσκιδούλα τῆς γιὰ τροφή. Τῆς μύγας τῆς ἀρέσει πολὺ τὸ γάλα. Κάποτε μάλιστα ἀπὸ τῆς λαιμαργίας τῆς πέφτει μέσα καὶ πνίγεται. Θ' ἀκούσατε βέβαια τὴν παροιμία: «σὰν τὴ μύγα μὲς' τὸ γάλα».

Ὡστόσο ἡ μύγα ρουφᾷ ἀπ' ὅλα τὰ φαγητὰ καὶ παντοῦ ὅπου καθήσει κάτι θὰ βρῆ νὰ ρουφήσῃ. Προτιμᾷ ὅμως πάντα τὶς ὑγρὲς οὐσίες, ἂν καὶ τὴ βλέπομε συχνὰ νὰ κάθεται καὶ πάνω στὴ ζάχαρη καὶ νὰ ρουφᾷ. Μὰ πῶς μπορεῖ ἡ μύγα καὶ ρουφάει τὴ ζάχαρη, θὰ ρωτήσετε. Πολὺ εὐκόλως τὴν ἀγγίζει μὲ τὴν προβοσκίδα τῆς καὶ χύνει πάνω τῆς λίγο σάλιο. Ἔτσι λυώνει ἡ ζάχαρη καὶ ἡ μύγα τὴ ρουφάει.

*
* *

Συχνὰ ὅμως βλέπομε τὶς μύγες νὰ κάθωνται κοπάδια πάνω στὴν κοπριά, στὶς σάπιες τροφές ἢ πάνω σὲ κανένα ψόφιο ζῶο. Μὰ καὶ γενικὰ παρατηροῦμε, ὅτι ὅπου ὑπάρχουν ἀκαθαρσίες ἐκεῖ καὶ μύγες κοπάδια. Γιατὶ τάχα ἡ μύγα νὰ προτιμᾷ τὴν ἀκαθαρσία; Εἶναι πραγματικὰ ζῶο ἀκάθαρτο; Ὁχι, ἀφοῦ τὴ βλέπομε συχνὰ νὰ καθαρίζεται μὲ τὶς βοῦρτσες ποὺ ἔχει στὰ πόδια τῆς. Ἄν ζυγῶνῃ ἡ μύγα τὶς ἀκαθαρσίες, τὸ κάμνει μόνο καὶ μόνο γιατί εἶναι ἀνάγκη νὰ γεννήσῃ τ' αὐγὰ τῆς μέσα στὴν κοπριά ἢ στὸ σάπιο κρέας. Καὶ νὰ γιατί. Ἡ μύγα γεννᾷ 70 ὡς 100 αὐγουλάκια. Ἀπ' αὐτὰ σὲ μιὰ μέρα μέσα βγαίνουν κάτι μικρὰ σκουληκάκια, ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε μάτια οὔτε πόδια. Γιὰ φαντασθῆτε τώρα τ' ἀδύνατα αὐτὰ πλασματάκια ἔτσι ἀπροστάτευτα τί θ' ἀπογίνονταν. Θὰ τὰ ἔτρωγαν οἱ ἐχθροὶ τους, τὰ μεγαλύτερα ζουζούνια. Γι' αὐτό, μόλις προβάλλουν ἀπὸ τ' αὐγὰ, βιάζονται νὰ τρυπώσουν βαθιὰ μέσα στὴν κοπριά ἢ στὶς ἀκαθαρσίες. Ἐκεῖ μέσα, προφυλαγμένα ἀπὸ τὸν ἐχθρό, βρίσκουν τροφή καὶ ὕστερα ἀπὸ 8 ὡς 10 μέρες γίνονται σωστὲς μύγες.

Νὰ γιατί λοιπὸν ἡ μύγα ἀποζητᾷ τὴν κοπριά, τὰ σάπια κρέατα, τὰ ψοφήμια καὶ τὶς ἄλλες ἀκαθαρσίες. Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ ὅμως ἡ μύγα πετᾷ στὰ σπίτια μας καὶ κάθεται πάνω στὶς τροφές, στὸ γάλα, στὸ γλυκισμὰ μας κι' ὅπου βρῆ. Αὐτὸ βέβαια εἶναι συχαιμερό, μὰ τὸ χειρότερο, ὅπως εἶπαμε στὴν ἀρχή, εἶναι ὅτι μπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ ἕνα σωρὸ κολλητικὲς ἀσθένειες.

Γι' αὐτό, τὸ πρῶτο ποὺ ἔχομε νὰ κάμωμε εἶναι νὰ μὴν ἀφήνωμε ἀσκέπαστες τὶς τροφές, τὸ ψωμί, τὸ γάλα, τὰ

γλυκά μας. 'Εκτός απ' αυτό όμως πρέπει και να τις κυνηγοῦμε και να τις καταστρέφουμε ὅσο μπορούμε.

Τις μύγες βέβαια τις λιγοστεύουν πολύ τὰ μικρά πουλιά και περισσότερο απ' ὅλα τὰ χελιδόνια, Μὰ τὴ μεγαλύτερη καταστροφή πρέπει νὰ τὴν κάνουμε ἑμεῖς. Καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιὰ νὰ ἐξολοθρεύουμε τις μύγες. **Τὰ μυγόχαρτα**, πού εἶναι ἀλειμμένα μὲ μιὰ κολλητικὴ οὐσία, οἱ **μπουκάλες** μὲ τὸ νερό, **τὰ μυρωδάτα χόρτα** ἢ **κλαδιά** πού τὰ κρεμοῦν ἀπὸ τὸ ταβάνι, τὸ **φλίτ** και ἄλλα. Ὡστόσο τὸ καλύτερο μέσο γιὰ τὸ ξεπάστρεμα τῆς μύγας εἶναι ἡ **καθαριότητα**. Ὅσο πιὸ καθαρὸ εἶναι τὸ σπίτι, τόσο λιγώτερες μύγες ἔχει.

* * *

Ὅσα εἶπαμε ὡς ἐδῶ ἀφοροῦνε τὴ μύγα τὴν **κοινή**, αὐτὴ δηλ. πού βλέπομε προπάντων τὸ καλοκαίρι κάθε μέρα καὶ παντοῦ. Συχνὰ ὅμως βλέπομε νὰ πετᾷ και νὰ ζουζουνίζει ἀκατάπαυστα μιὰ μύγα μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν κοινή, πού ἡ κοιλιὰ της ἀπὸ κάτω ἔχει ἕνα χρώμα γυαλιστερό γαλάζιο. Εἶναι ἡ **μυῖα ἢ ἐμετική**, ὅπως τὴν λέγουν. Αὐτὴ γεννᾷ τ' αὐγά της πάνω στοῦ κρέας και στοῦ τυρί. Εἶναι ζῶο ἀχόρταγο, καταστρέφει ὅμως πολὺ περισσότερο κρέας απ' ὅσο τρώγει, γιὰ τὴ ὑγρὴ ἀκαθαρσία της, πού ἀφήνει πάνω στοῦ κρέας τὸ σαπίζει πολὺ γρήγορα.

Ἄλλο εἶδος μύγας εἶναι ἡ **κρεατόμυγα** (μυῖα ἢ φίλοκρεως). Αὐτὴ δὲ γεννᾷ αὐγά, ἀλλὰ μικρούλικες κάμπες. Τις γεννᾷ πάνω στὰ κρέατα και στὰ πτώματα. Τὴν ξεχωρίζομε εὐκόλα ἀπὸ τις ἄλλες, γιὰ τὴ ἔχει κεφάλι κόκκινο και στακτόμαυρη κοιλιὰ.

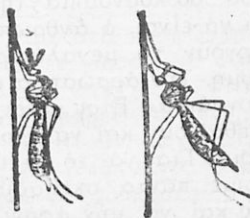
Τὰ κουνούπια

Ἄλλα ἐνοχλητικὰ ζῶα πάλι αὐτὰ τὰ κουνούπια.

— Βίννν, βίννν, βίννν! ἀκοῦς τὸ σφύριγμά τους τὴ νύκτα πρὶν σὲ πάρει ὁ ὕπνος. Μὰ πολλὲς φορές σὲ ξυπνοῦν κιόλα μὲ τὰ κεντήματά τους. Τὴν ἄλλη μέρα βλέπεις στὰ χέρια πάνω, στοῦ μέτωπο, στοῦ πρόσωπό σου μικρὲς φουσκαλιδίτσες, πού σὲ τρῶνε. Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιὸ ἐνοχλητικὰ κι' ἀπὸ τις μύγες. Ἔτσι ὅταν θέλωμε νὰ εἰποῦμε σὲ κάποιον ὅτι μᾶς ἐνοχλεῖ πολὺ, τοῦ λέμε: «Οὐφ! κουνούπι μοῦγινης, καῦμένη».

Ἔχομε δυὸ λογιῶν κουνούπια : τὰ **κοινὰ** κουνούπια, πού τὰ βλέπομε καί πιό συχνά καί τὰ **άνώφελα** ἢ τοὺς **άνωφελεῖς κώνωπες**. Καί τὰ δυὸ αὐτὰ εἶδη βρίσκονται παντοῦ ὅπου ζοῦν ἄνθρωποι. Πρέπει ὅμως νὰ μάθωμε νὰ τὰ ξεχωρίζωμε, γιατί τὸ άνώφελο κουνούπι, εἶναι ἐκεῖνο πού μὲ τὸ κέντημά του μάς φέρνει τὸν **έλῶδη πυρετό, τὴ θέρμη**. Εἶναι δηλ. τὸ πιό ἐπικίνδυνο. Καί τὰ δυὸ εἶναι ἴδια κι' ἀπαράλλακτα· τὰ ξεχωρίζωμε ὅμως ἀπὸ τὴ στάση τους. Τὸ κοινὸ κουνούπι ὅπου στέκεται, στὸν τοῖχο ἢ σ' ὅποιο ἄλλο μέρος, κρατεῖ τὸ σῶμα του ἴσιο, στὴν ἴδια γραμμῇ μὲ τὸ μέρος πού κάθεταί. Ἐνῶ τὸ άνώφελο πατᾶ μὲ τὰ μπροστινά του πόδια καί τὸ ἄλλο σῶμα τὸ σηκώνει ὀρθιο μαζί μὲ τὰ δυὸ πισινὰ του πόδια· ἀπαράλλακτα ὅπως κάμουν κάποτε τὰ παιδιά, πού άκουμποῦν μὲ τὰ δυὸ τους χέρια στὴ γῆ καί κρατοῦν τὸ κορμί τους μὲ τὰ πόδια στὸν άέρα.

Τὸ κουνούπι μοιάζει μὲ τὴν κοινὴ μύγα, μόνο πού εἶναι πιό λεπτοκαμωμένο ἀπ' αὐτὴν καί τὰ πόδια του πολὺ πιό μακριά. Χωρίζεται κι' αὐτὸ σὲ **κεφάλι**, σὲ **θώρακα** καί σὲ **κοιλιά**, ἔχει ἕξι πόδια, δυὸ πτερά καί προβοσκιδούλα.

Τὴν ἡμέρα τὸ κουνούπι ἤσυ- Κοινὸ κουνούπι. Ἐνωφελὴς χάζει στὰ στεκάμενα νερά τοῦ βάλτου ἢ κρύβεται στὰ πηγάδια, στὶς δεξαμενές, στοὺς στάβλους, στὰ ὑπόγεια, μὰ καί στὸ σπῆτι μέσα κάτω ἀπὸ τὰ κρεβάτια ἢ στὶς σκοτεινές γωνιές καί μόνο ἅμα νυκτώση βγαίνει νὰ ζητήσῃ τροφή. Τ' άρσενικά βυζαίνου τὸ γλυκὸ χυμὸ τῶν λουλουδιῶν, ἔνῶ τὰ θηλυκὰ εἶναι λαίμαργα καί τοὺς άρέσει νὰ ρουφοῦν τὸ αἷμα τῶν ζῶων καί τῶν ἀνθρώπων.

Γιὰ νὰ μπορέσῃ ὅμως νὰ ρουφήξῃ τὸ αἷμα, πρέπει πρῶτα ν' άνοίξῃ πληγῇ. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτὸ τρυπᾶ τὸ δέρμα καί τις φλέβες μὲ τις πέντε σκληρὲς τριχίτσες πού ἔχει πάνω στὸ στόμα του. Καί γιὰ νὰ τρέξῃ πολὺ αἷμα χύνει μέσα στὶς πληγίτσες λίγο ἀπὸ τὸ φαρμακωμένο του σάλιο. Ἐτσι τὸ μέρος ἐκεῖνο πρήσκεται καί μαζεῦει αἷμα. Ἐστερα βάζει τὴν προβοσκιδούλα του πάνω στὸ πρήξιμο καί ρουφᾶ, ρουφᾶ ὡς πού νὰ φουσκῶσῃ ἢ κοιλίτσα του καί νὰ κοκκινίσῃ.

“Όπως είπαμε, αίμα ρουφούν μόνο τὰ θηλυκά, γιατί αὐτὰ ποὺ θὰ γεννήσουν πολλὰ αὐγουλάκια, χρειάζονται καὶ δυναμωτικὴ τροφή. Τ' αὐγά τους τὰ γεννοῦν—πέντε ὡς ἕξι φορές τὸ χρόνο—πάνω σὲ στεκάμενα νερά, στὰ πιθάρια, στοὺς βόθρους, στὰ βαρέλια, στὶς δεξαμενές, στοὺς λάκκους, στὰ βαλτοτόπια κτλ. Ἀπὸ τ' αὐγά σὲ 4 ὡς 8 ὥρες μέσα βγαίνουν μικρὰ σκουληκάκια ποὺ μεταμορφώνονται σιγά-σιγά καὶ γίνονται κουνούπια. Ἐνα θηλυκὸ κουνούπι σ' ἓνα μῆνα μέσα μπορεῖ νὰ γεννήσῃ ἓνα ὡς δυὸ ἑκατομμύρια κουνούπια! Ἔτσι τὰ κουνούπια, μὰ καὶ πληθαίνουν εὐκόλα, θὰ γέμιζαν τὴ γῆ, ἂν δὲν τὰ ἔτρωγαν τὰ μικρὰ πουλιά, προπάντων ὅμως τὰ χελιδόνια, καθὼς καὶ οἱ βάτραχοι καὶ τὰ ψάρια ποὺ ζοῦν μέσα στοὺς βάλτους, στὰ ποτάμια καὶ στὶς λίμνες. Φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ κουνουπιοῦ εἶναι ἡ νυκτερίδα, ποὺ τρώγει τὸ ὀλιγό-τερο 500 κουνούπια τὴν ἡμέρα. Μὰ ὁ πιὸ φοβερὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, γιατί σ' αὐτὸν τὰ κουνούπια φέρνουν τὸ μεγαλύτερο κακό, τὴν ἔλονοσία, δηλ. τὴ θέρμη. Τὴν ἀρρώστεια αὐτὴ τὴ φέρνουν μόνο τ' ἀνώφελα κουνούπια. Ἔτσι χρέος μας εἶναι νὰ μὴν τ' ἀφήνωμε νὰ πληθαίνουν καὶ νὰ προφυλαγώμαστε ἀπ' αὐτὰ ὅσο μποροῦμε. Γιὰ νὰ τὸ πετύχωμε πρέπει νὰ φροντίζωμε νὰ ἔχωμε πάντα σκεπασμένα τὰ πιθάρια καὶ τὰ βαρέλια μας καὶ νὰ μὴν ἀφήνωμε γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι μας λάκκους μὲ στεκάμενα νερά. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ὑπάρχουν βάλτοι, ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ τοὺς ξεράνωμε, ρίχνομε πάνω ἀσβέστη ἢ ἀλμυρὸ νερό. Μὰ τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα εἶναι νὰ χύνωμε ἀκάθαρτο πετρέλαιο. Ἀπὸ τὰ κουνούπια προφυλαγώμαστε μὲ τὴν κουνουπιέρα. Πολλοὶ ὅμως προτιμοῦν τὸ φλίτ ἢ τὸ κατόλ. Ὡστόσο τὸ καλύτερο εἶναι νὰ παίρνωμε κινίνο. Τὸ φάρμακο αὐτὸ ὄχι μόνο μᾶς θεραπεύει ἀπὸ τὴν ἔλονοσία, μὰ τὴν προλαβαίνει κιόλα.

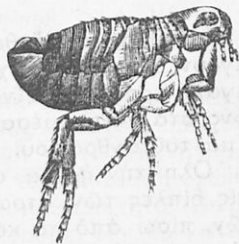
Ψύλλος, κοριός, ψεῖρα

Ἄλλα ζωῦφια ποὺ ζοῦν μὲ τὸ αίμα μας, εἶναι οἱ ψύλλοι, οἱ κοριοὶ καὶ οἱ ψεῖρες. Οἱ ψύλλοι ὅμως δὲ ζοῦν μονάχα ἀπὸ ἀνθρώπινο αίμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αίμα ζῶων. Μᾶς τὸ βεβαιώνει καὶ τοῦτο ἐδῶ τὸ ποιηματάκι :

*Ὁ ποινικὸς ἐπλήρηξε ἀπὸ τὸ παραθύρι
κ' ἦ μάνα του τοῦ φώναξε : —Ποῦ πᾶς καραβοκύρη :*

— Πάω γὰ φέρω μάγμαρα γὰ κτίσω μοναστήρι
γὰ βάλω τὰ παιδάκια μου, γὰ μὴν τὰ τρωῶν οἱ ψύλλοι.

Ὁ ψύλλος εἶναι ἔντομο μικρὸ χωρὶς πτερὰ. Τὸ κεφάλι του εἶναι μικρὸ, μὲ δυὸ μικρὰ μάτια ποὺ γυαλίζουν καὶ δυὸ ψιλὰ καὶ κοντὰ κέρατα. Τὸν ψύλλο δύσκολα τὸν πιάνομε, γιατί κάμει μεγάλα πηδήματα. Μπορεῖ νὰ πηδήξῃ ψηλὰ ὡς μισὸ μέτρο καὶ μακριὰ ὡς ἓνα μέτρο. Ὁ ψύλλος καταφέρνει νὰ πηδᾷ τόσο καλά, γιατί τὰ δυὸ πσινά του πόδια εἶναι μακριὰ καὶ δυνατὰ καὶ δουλεύουν σὰν σοῦστες.

Ψύλλος

Ὁ ψύλλος γεννᾷ τ' αὐγά του μέσα στὰ κουφώματα, στὰ στρώματα, στὶς σκονισμένες γωνιές, μέσα στὰ σαρίδια, καὶ γενικὰ σὲ μέρη ποὺ δὲν ἀερίζονται καλά. Μέσα στὸ καλοκαίρι ἓνας θηλυκὸς ψύλλος μπορεῖ νὰ γεννήσῃ ὡς 800 αὐγά. Ἀπ' τ' αὐγά αὐτὰ βγαίνουν κάτι μικρὰ σκουληκάκια χωρὶς πόδια κ' ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες κλείνονται, σὰν τὰ μεταξοσκούληκα σ' ἓνα κουκούλι κ' ἔπειτα βγαίνουν σωστοὶ ψύλλοι.

Οἱ ψύλλοι δὲν ἀντέχουν στὸ κρύο, γι' αὐτὸ ζοῦν μόνο σὲ θερμὰ μέρη καὶ σὲ θερμὲς ἐποχὲς τοῦ χρόνου.

Τσιμποῦν βέβαια οἱ ψύλλοι καὶ μὲ τὰ τσιμπήματά τους μᾶς ἐνοχλοῦν. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι τίποτε μπροστὰ στὶς κολλητικὲς ἀρρώστειες ποὺ μποροῦν νὰ μᾶς μεταδώσουν. Ἡ πιὸ χειρότερη ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ πανούκλα, ποὺ μεταδίδεται εὐκολώτερα στοὺς ποντικούς. Ἀπ' αὐτοὺς τὴν παίρνουν οἱ ψύλλοι καὶ τὴ μεταδίδουν στοὺς ἀνθρώπους. Ἐνας ψύλλος μπορεῖ νὰ κουβαλᾷ μέσα του ὡς 5 χιλιάδες μικρόβια τῆς πανούκλας. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τοὺς ξολοθρεύωμε τοὺς ψύλλους. Κι' αὐτὸ τὸ κατορθώνομε, ὅταν ἀερίζωμε καλά καὶ τακτικὰ τὰ δωμάτιά μας καὶ τὰ κρατοῦμε πάντα καθαρὰ. Βέβαια πουλοῦν στὰ φαρμακεῖα καὶ κάτι σκόνες γιὰ τοὺς ψύλλους, ὥστόσο δὲ φέρνουν καὶ σπουδαῖα ἀποτελέσματα, ἂν δὲν κρατοῦμε καθαριότητα κ' ἂν δὲν ἀερίζωμε τὰ δωμάτια.

Γιὰ τὸν ψύλλο ἔχομε ἓνα σωρὸ παροιμίαις. Ἔτσι λέμε: «γιὰ ψύλλο πύθημα», δηλαδὴ χωρὶς σπουδαῖο λόγο, γιὰ τὸ τίποτε. «Δὲν ἤθελα νὰ ἤμωνα οὔτε ψύλλος στὸν κόρφο του», δηλ. δὲν ζηλεύω τὴν τύχη του. «Τοῦ μπῆ-

καν ψύλλοι στ' αúτιά», άρχισε νά ύποψιάζεται. «Ζητάς ψύλλους στ' άχερα», δηλ. σκοτίζεσαι για πράγματα που δέν άξίζουν τόν κόπο.

* * *

Και τώρα άς έρθωμε στόν κοριό ή κορέο ύπως τόν λέγουν. Αυτός είναι χειρότερος άπό τόν ψύλλο, γιατί σάν μεγαλύτερος που είναι ρουφάει αίμα περισσότερο. Ζή μόνο στά σπítια μέσα, γιατί τρέφεται άποκλειστικά με τό αίμα του άνθρώπου.

Όλη τήν ήμέρα οί κορέοι μένουν κρυμμένοι μέσα στις δίπλες τών στρωμάτων, στους άρμους τών κρεββατιών, πίσω άπό τά κάδρα και τους καθρέπτες και μέσα στις σχισμάδες τών τοίχων και τών σανίδων και παντού όπου βρούν σχισμάδα. Τή νύκτα όμως μόλις μυριστούν άνθρωπο στο κρεβάτι του, βγαίνουν άπό τις φωλιές τους, χύνονται πάνω του και με τήν προβοσκιδούλα, που βγαίνει άπό τό κάτω σαγόνι τους, τρυπούν και ρουφούν τό αίμα. Και για νά έχουν, οί λαίμαργοι, αίμα περισσότερο, χύνουν μέσα στήν πληγίτσα που άνοιξαν ένα δηλητήριο που βγαίνει άπό τό στόμα τους, γι' αυτό τό μέρος εκείνο κοκκινίζει. Έτσι οί κορέοι ρουφούν, ρουφούν άχόρταγα ως που νά φουσκώση ή κοιλιά τους και νά γίνη τόπι.

Πολλές φορές τήν ώρα που κάνει νά μάς πάρη ό ύπνος, άκούμε έξαφνα πάνω στο μαξιλάρι μας ένα πάπ! Είναι ό κορέος που έπεσε καλοζυγισμένος άπό τό ταβάνι. Μυρίζεται άπό κει πάνω τόν άνθρωπο στο κρεβάτι του, ζυγιάζεται καλά και πέφτει εκεί που θέλει.

Ό κοριός δέν έχει κι' αυτός φτεροϋγες. Έχει όμως 6 πόδια που δουλεύουν γλήγορα σάν μηχανές. Τόν είδατε πώς τρέχει όταν βιάζεται νά κρυφθί.

Ό κοριός πληθαίνει κι' αυτός γλήγορα σάν τό ψύλλο. Τήν άνοιξη και τό καλοκαίρι ό θηλυκός γεννά κάθε 2 μήνες άπό 50 αυγά. Άπό τ' αυγά αυτά σε 11 μέρες βγαίνουν τά κοριουδάκια, που σε άλλες 10 μέρες αρχίζουν κι' αυτά νά γεννοϋν. Οί κοριοί άντέχουν πολύ στήν πείνα. Μποροϋν νά ζήσουν πολόν καιρό χωρίς νά φάγουν τίποτε. Τό μόνο που παθαίνουν είναι ότι στεγνώνουν, αλλάζει τό χρώμα τους ή γίνονται διάφανοι. Μόλις όμως ρουφήξουν αίμα, ξαναδυναμώνουν και γίνονται κόκκινοι όπως πριν. Οί κοριοί όλο τό χειμώνα κάθονται τρυπωμένοι στη φωλιά τους και μόνο με τό Μάρτη ξεμυ-

τοῦν καὶ ἀρχίζουν τὴ δουλιὰ τους, ποὺ εἶναι νὰ ρουφοῦν τὸ αἷμα μας. Γι' αὐτὸ σὲ πολλὰ χωριὰ συνηθίζουν τὴν τελευταία βραδιά τοῦ Φλεβάρη νὰ ρίχνουν οἱ νοικοκυρές τὰ σπασμένα τους σταμνιά στὸ δρόμο καὶ νὰ τραγουδοῦν :

«*Μέσα Μάρτη καὶ Λαμπρή,
ἔξω ψύλλοι καὶ χοριοί...*»

Οἱ κοριοὶ εἶναι ζῶα συχαμερὰ καὶ πολὺ ἐνοχλητικά,, γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν νὰ τοὺς ξεκάνουν μὲ κάθε τρόπο. Ὁ πρῶτος καὶ καλύτερος εἶναι νὰ τοὺς κυνηγοῦμε ἀλύπητα στὶς φωλιές τους καὶ νὰ τοὺς καταστρέψωμε. Μὰ ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ χρειάζεται καὶ καθαριότητα. Χωρὶς καθαριότητα, ὅσο κι' ἂν τοὺς κυνηγοῦμε, δὲν θὰ κατορθώσωμε νὰ τοὺς ξεκάνωμε. Στὴν ἀνάγκη ὁμως μεταχειριζόμαστε καὶ ἀκάθαρτο πετρέλαιο ἢ νέφτι καὶ ἄλλα ἐντομοκτόνα φάρμακα, ὅπως ἔξαφνα τὸ φλίτ.

* *

Ἄλλο ἐνοχλητικὸ καὶ πολὺ συχαμένο ἔντομο εἶναι ἡ **ψεῖρα τοῦ κεφαλιοῦ**. Οὔτε κι' αὐτὴ ἔχει φτεροῦγες. Ἐχει ὁμως ἓνα τρομερὸ ρύγχος μὲ 4 σωληνάρια γιὰ νὰ μπορῆ νὰ κεντᾷ καὶ νὰ ρουφᾷ ἀχόρταγα τὸ αἷμα.

Οἱ ψεῖρες ζοῦν καὶ γεννοῦν τ' αὐγά τους μέσα στὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς τῶν ἀκαθάρτων ἀνθρώπων καὶ, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ γαντζώνωνται ἀπὸ τίς τρίχες, οἱ ἄκρες τῶν ποδιῶν τους μοιάζουν σὰν ἀγκίστρια.

Ἡ θηλυκιά ψεῖρα γεννᾷ κάπου 50 αὐγά, ποὺ τὰ κολλᾷ στὴ ρίζα τῶν τριχῶν. Τ' αὐγά τῆς ψείρας τὰ λέγουν κόνιδες. Ἐνα ζευγάρι ψεῖρες σὲ 3 μῆνες μέσα μπορεῖ νὰ βγάλῃ ὡς 2000 ἀπογόνους.

Ἡ ψεῖρα δίνει μεγάλη ἐνόχληση, γιατί μὲ τὰ κεντήματα τῆς φέρνει δυνατὴ φαγούρα, μὰ τὸ χειρότερο εἶναι ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς μεταδώσῃ καὶ μιὰ κακιὰ ἀρρώστεια **τὸν ὑπόστροφο πυρετό**.

Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ τὴν ψεῖρα τοῦ κεφαλιοῦ, ὑπάρχει καὶ ἡ **ψεῖρα τῶν ρούχων**, ποὺ εἶναι δυὸ φορές μεγαλύτερη ἀπ' αὐτήν. Ἡ ψεῖρα αὐτὴ γεννᾷ τ' αὐγά τῆς μέσα στὶς δίπλες τῶν ρούχων καὶ μεταδίδει ὄχι μόνον τὸν ὑπόστροφο πυρετό, μὰ καὶ μιὰ ἄλλη κακιὰν ἀρρώστεια, **τὸν ἔξανθηματικὸ τύφο**.

Οἱ ψεῖρες, τὰ συχαμερὰ αὐτὰ καὶ ἐπικίνδυνα ζῶα, μόνον πάνω σὲ πολὺ ἀκάθαρτους ἀνθρώπους μποροῦν νὰ

φωλιάσουν και νά πολλαπλασιασθοῦν. Ὁ μεγαλύτερος ἔχθρός τους εἶναι ἡ καθαριότητα.

Ἡ ἀράχνη

Στους στάβλους, στους ἀχυρώνες, στις ἀποθήκες και στις γωνιές τῶν σπιτιῶν, πού δὲν καθαρίζονται συχνά και καλά, βλέπομε κάτι πού μοιάζει σάν ψιλὸ πανί, ἀραιὰ ὑφασμένο. Εἶναι τὸ πανί πού ὕφανε ἡ ἐπιδέξια ὑφάντρα, ἡ ἀράχνη, ὁ ἴστός τῆς ἀράχνης, ὅπως τὸν λέγουν. Ἡ ἴδια ἡ ὑφάντρα κάθεται σὲ μιὰ γωνιά τοῦ ἴστοῦ, μέσα σ' ἓνα βαθούλωμα, πού μοιάζει σάν κούνια, και παραμονεύει. Τί; Θὰ τὸ ἴδομε παρακάτω.

Τὸ σῶμα τῆς ἀράχνης, ἂν τὸ προσέξετε, δὲν χωρίζεται σὲ τρία μέρη, ὅπως στὰ ἔντομα πού εἶδαμε, παρὰ σὲ δυό. Τὸ μπροστινὸ μέρος εἶναι κεφάλι και θώρακας μαζί, γι' αὐτὸ λέγεται **κεφαλοθώρακας**. Τὸ πίσω μέρος εἶναι ἡ **κοιλιά**, φουσκωτὴ και μεγάλη, πού χωρίζεται ἀπὸ τὸν κεφαλοθώρακα μ' ἓνα κοτσανάκι. Ἡ ἀράχνη δὲν ἔχει κι' αὐτὴ φτεροῦγες, ἔχει ὅμως 8 ψιλὰ και μακριὰ πόδια, πού μ' αὐτὰ, μπορεῖ και κάνει μεγάλα βήματα.

Και τώρα ἂς ἴδομε πῶς ὑφαίνει τὸ πανί τῆς ἡ ἀράχνη, πού μοιάζει περισσότερο μὲ δίχτυ.

Θὰ εἶδατε βέβαια πολλές φορές τὴν ἀράχνη κρεμασμένη ἀπὸ τὸ δίχτυ τῆς μὲ μιὰ ψιλὴ κλωστήτσα. Ἄν τὴν προσέξετε ὅμως ἀπὸ κοντά, θὰ ἴδητε πῶς ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς βγαίνουν κι' ἄλλες τέτοιες κλωστήτσες, πού τις κρατᾶ πάντα ἀνάμεσα στὰ πσινά τῆς πόδια. Πῶς βγαίνουν λοιπὸν οἱ κλωστήτσες αὐτές; Θὰ τὸ καταλαβαίνατε και μόνοι σας, ἂν μπορούσατε νά ἴδητε μ' ἓναν καλὸ φακὸ τὴν κοιλιά τῆς. Στὸ πίσω τῆς μέρος ἡ κοιλιά τῆς ἀράχνης, ἔχει 6 μικρὰ σακκουλάκια μὲ τρυπίτσες. Τὰ σακκουλάκια αὐτὰ εἶναι γεμᾶτα μὲ μιὰ πηχτὴ οὐσία σάν σιρόπι. Ἄμα λοιπὸν ἡ ἀράχνη βρῆ τὸ κατάλληλο μέρος γιὰ νά πλέξη τὸν ἴστό τῆς, πατᾶ κάπου τὴν κοιλιά τῆς και βγαίνουν ἀπ' τις τρυπίτσες πού ἔχουν τὰ σακκουλάκια στάλες ἀπὸ τὸ πηχτὸ σιρόπι. Μόλις βγῆ τὸ σιρόπι ἀπὸ τὰ σακκουλάκια, βουτᾶ ἡ ἀράχνη τὰ πσινά τῆς πόδια μέσα και ὕστερα κρεμιέται στὸν ἄερα. Ἡ οὐσία ὅμως αὐτὴ πού ἐξακολουθεῖ νά βγαίνει στάλα-στάλα ἀπὸ τὰ σακκουλάκια ἀπλώνεται, ξεραίνεται στὸν ἄερα και γίνεται σάν ψιλοῦτσικη κλωστή. Ὅσες τρυπίτσες ἔχει πάνω στὰ σακκουλάκια τῆς ἡ ἀράχνη, τόσες κλωστήτσες γίνονται. Μό-

λις όμως ή άράχνη κρεμαστή από τις κλωστίτσες, αρχίζει με τὰ πισινά της πόδια τὸ πλέξιμο. Κι' αὐτὸ τὸ κατορθώνει γιατί στὰ πόδια αὐτὰ ή άράχνη ἔχει κάτι ψιλάψιλά δοντάκια, τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο, ἔτσι πού σχηματίζουν κάτι σάν κτένι.

Κι' ὅταν πιά ή άράχνη τελειώσει τὸν ἰστό της, πλέκει σὲ μιὰ γωνιά του, τὸν κρυψιῶνα της, ἕνα βαθούλωμα, πού τὸ λέγουν **κούνια τῆς άράχνης**. Ἐκεῖ μέσα καθεται καὶ παραμονεύει νὰ πέση στὸ δίχτυ της καμμιά μύγα ἢ κανένα κουνούπι. Ἡ μύγα λοιπόν, μὰ καὶ τὸ κουνούπι, πού ἔχουν ἀδύνατο μάτι, δὲν τὸν βλέπουν τὸν ἰστό καὶ πέφτουν ἴσια ἐπάνω του. Μόλις ὅμως τὸν ἀγγίσουν κολλοῦν καὶ ὅσο προσπαθοῦν με τὰ πόδια τους νὰ ξεφύγουν τόσο περισσότερο κολλοῦν, γιατί οἱ κλωστὲς τοῦ ἰστοῦ ἔχουν πάνω τους κάτι πολὺ μικρὰ σβωλαράκια πού κολλοῦν. Ὁρμᾶ τότε ή άράχνη με μεγάλα βήματα, σκοτώνει με μιὰ φαρμακερὴ δαγκωματιά τὴ μύγα κι' αρχίζει νὰ τὴν τρώγη λαίμαργα. Τὴν κομματιάζει με τὰ σαγόνια της, πού δουλεύουν σάν ψαλλίδια κ' ὕστερα τὴν καταβροχθίζει ἀμάσητη, γιατί ή άράχνη δὲν ἔχει δόντια.

Ἡ άράχνη δὲ βαστᾶ στὸ κρῦο, πεθαίνει. Γι' αὐτὸ μόλις μπη τὸ φθινόπωρο ή θηλυκιά γεννᾶ τ' αὐγά της, τὰ βάζει μέσα σ' ἕνα λευκὸ σακκουλάκι πού ἔπλεξε μοναχὴ της καὶ τὰ κουβαλᾶ πάνω της, ὥσπου νὰ εὔρη μέρος κατάλληλο γιὰ νὰ τὰ τοποθετήση. Τὸ μέρος αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑγρὸ, γιατί ή ὑγρασία τὰ καταστρέφει τὰ αὐγά της. Μὰ οὔτε πάλι τέτοιο, πού θὰ μπορούσαν νὰ τὰ βροῦν τὰ μικρὰ πουλιά καὶ προπάντων τὸ τρυποκάρυδο, πού εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τους. Ἀπὸ τ' αὐγά αὐτά, θὰ βγοῦν τὴν ἄνοιξη οἱ νέες άράχνες.

Ἡ άράχνη εἶναι ζῶο χρήσιμο στὸν ἄνθρωπο, γιατί ἐξολοθρεύει τὰ βλαβερὰ ἔντομα.

Ἡ σκορπιὸς

Ἡ σκορπιὸς εἶναι συγγενὴς τῆς άράχνης, ἂν καὶ στὸ κορμί δὲν τῆς μοιάζει καθόλου. Γιατί ἐνῶ τὸ κορμί τῆς άράχνης, ὅπως εἶδαμε, εἶναι σχεδὸν στρογγυλὸ, τοῦ σκορπιοῦ εἶναι μακρὸ καὶ πλατυκωμένο. Ὡστόσο ἔχει κι' αὐτὸς σάν τὴν άράχνη τὸ κεφάλι ἐνωμένο με τὸ θώρακα. Ἔχει δηλ. κεφαλοθώρακα. Μὰ πάλι ὁ κεφαλοθώρακας τοῦ σκορπιοῦ δὲ χωρίζεται ἀπὸ τὴν κοιλιά του με κοτσανάκι, ὅπως τῆς άράχνης, ἀλλὰ εἶναι ὀλόκληρος κολ-

λημένος μ' αὐτή. Ἔτσι ἡ κοιλιά του μοιάζει σάν συνέ-
χεια τοῦ κεφαλοθώρακα, μόνο πού εἶναι πιό στενή.

Ὁ σκορπιός ἔχει 6 μάτια ἀπλᾶ. Ἀπ' αὐτά τὰ δύο
εἶναι μεγαλύτερα καί τὰ ἄλλα 4 πολύ πιό μικρά. Στό
στόμα του ἔχει δυό ζευγάρια σαγόνια. Τό πρῶτο ζευγάρι
εἶναι κοντό καί μοιάζει σάν ψαλλίδι, ἐνῶ τό δεύτερο εἶ-
ναι πολύ μακρῷ καί μοιάζει πολύ μέ τίς δαγκάνες τοῦ
κάβουρα. Μέ τίς μεγάλες δαγκάνες πιάνει τή λεία του
καί μέ τίς μικρές τήν κομματιάζει καί τήν τρώγει. Πάνω
στόν κεφαλοθώρακά του ἔχει 4 ζευγάρια πόδια καί στό
τελευταῖο μέρος τῆς κοιλιᾶς του, πού μοιάζει σάν οὐρά,
ἔχει κεντρί φαρμακερό.

Ὁ σκορπιός κυνηγᾷ μόνο τή νύκτα, γι' αὐτό ἔχει καί
χρῶμα σκοτεινό. Ὅλη τήν ἡμέρα κάθεται κρυμμένος μέσα
σέ τρύπες, κάτω ἀπό πέτρες καί ξύλα, ἀκόμη καί κάτω
ἀπό τὰ στρώματα. Γενικά ἀγαπᾷ τὰ ὑγρά μέρη καί πε-
ρισσότερο ἀπ' ὅλα τή ζεστόυλα. Ἀρχίζει τό κυνήγι μόλις
πέσει τό σκοτάδι. Τρώγει ἔντομα διάφορα, προτιμᾷ ὅμως
τίς κατσαρίδες καί πρό πάντων τίς ἀράχνες.

Ὁ θηλυκός τίς περισσότερες φορές εἶναι μεγαλύτερος
ἀπό τόν ἀρσενικό καί γεννᾷ 40 ζωντανά μωρά, πού γιά
κάμποσον καιρό τὰ κουβαλᾷ στή ράχη του.

Ὁ σκορπιός εἶναι ζωῷ ὠφέλιμο, γιατί καταστρέφει τὰ
βλαβερὰ καί ἐνοχλητικά ἔντομα, ὅπως εἶναι οἱ κατσαρί-
δες, μᾶ τό κεντρί του φέρνει δυνατούς πόνους. Γι' αὐτό
μόλις μᾶς κεντρίσει σκορπιός πρέπει νά βάλωμε πάνω
ἕνα πανί μουσκεμμένο μέ ἀμμωνία. Μᾶ τό καλύτερο εἶναι
νά καυτηριάσωμε τό μέρος μέ πυρωμένο σίδηρο.

Ὁ σκῶρος

Ὅλοι σας ξέρετε βέβαια τίς μικρές πεταλουδίτσες πού
πετοῦν τίς καλοκαιρινές νύκτες γύρω ἀπό τή λάμπα.
Πολλές γορές μάλιστα πηγαίνουν τόσο κοντά στό γυαλί
τῆς πού τσουρουφλίζονται.

Οἱ πεταλουδίτσες αὐτές μέ τὰ κιτρινωπά φτερουδάκια
πού μοιάζουν σάν μετάξι, δέν πειράζουν κανένα, εἶναι
ζωᾶ ἄβλαβα. Ὡστόσο οἱ κάμπες πού βγαίνουν ἀπό τ'
αὐγά τους, εἶναι ζωῷφια πολύ βλαβερὰ, γιατί ἡ μονα-
δική τους τροφή εἶναι οἱ τρίχες ἀπό τὰ μάλλινα ὑφά-
σματα καί τὰ γουναρικά.

Αὐτό τό ξέρει ἡ μαμά τους ἡ πεταλουδίτσα, γι' αὐτό
πηγαίνει καί γεννᾷ τ' αὐγά τῆς μέσα στά γουναρικά καί

στά μάλλινα ρουχα, πού ἔχουν οἱ νοικοκυρὲς φυλαγμένα στα μπαούλα καὶ στ' ἀρμάρια. Μόλις προβάλλουν ἀπὸ τ' αὐγά οἱ κάμπες, ἡ πρώτη τους φροντίδα εἶναι νὰ πλέξουν ἕνα τρίχινο σακκουλάκι καὶ νὰ μποῦν μέσα. Ἀφήνουν ὅμως ἀπ' ἔξω τὸ κεφαλάκι καὶ τὰ μπροστινά τους πόδια γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τρώγουν. Ἀσφαλισμένος λοιπὸν μέσα στοῦ σακκουλάκι του ὁ πονηρούλης σκῶρος—γιατι ἔτσι τὴ λέγουν αὐτὴ τὴν κάμπια—ροκανίζει τίς τρίχες καὶ καταστρέφει τὰ γουναρικά καὶ τὰ μάλλινα ρουχα.

Ὅταν ὅμως ἀρχίσουν τὰ κρύα καὶ ἔλθῃ ὁ καιρὸς πού θὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ μπαούλα τὰ χειμωνιάτικα, ὁ σκῶρος, πού σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ μεγάλωσε, φεύγει βιαστικός καὶ σερνάμενος ἀνεβαίνει στοῦ ταβάνι. Ἐκεῖ μεταμορφώνεται σὲ νύμφη, χωρὶς ὅμως νὰ βγάλῃ τὸ τρίχινο ρουχου του, ὅσο βαστοῦν τὰ κρύα. Ἀργότερα, ὅταν πιά φθάσῃ τὸ καλοκαίρι, γίνεται σωστὴ πεταλουδίτσα, πού τὴ βλέπομε τίς νύκτες νὰ πετᾷ γύρω ἀπὸ τὸ γυαλί τῆς λάμπας ἢ τοῦ ἠλεκτρικοῦ. Ὁ σκῶρος λοιπὸν φέρνει μεγάλη καταστροφή στα μάλλινα ρουχα καὶ στα γουναρικά. Γι' αὐτὸ οἱ μαμάδες, ὅταν τὸ καλοκαίρι στιβάζουν τὰ χειμωνιάτικα ρουχα στα μπαούλα, φροντίζουν νὰ τὰ πασπαλίζουν μὲ ναφθαλίνη, μὲ καμφορά, σκόνῃ ἀπὸ καπνὸ ἢ ἀνθὴ τῆς λεβάντας, γιατί ὁ σκῶρος δὲν ἀντέχει στίς δυνατὲς μυρωδιὲς καὶ σκάει. Ἄλλες πάλι τὰ ράφτουν σφικτὰ μέσα σὲ σακκούλια καμωμένα ἀπὸ λινὸ ἢ βαμβακερὸ πανί, γιατί ὁ σκῶρος δὲν τὰ πειράζει τὰ πανιά αὐτά.

Ἡ κότα (ὄρνιθα)

Ἡ κότα εἶναι τὸ πιὸ ὠφέλιμο σπιτικό πουλί, γι' αὐτὸ στα χωριά δὲ θὰ εὔρετε σπῖτι χωρὶς κότες. Μὰ καὶ στίς πόλεις τρέφουν οἱ ἀνθρωποὶ κότες στίς αὐλὲς τους καὶ κάποτε πάνω στίς ταράτσες τους. Ἡ κότα μᾶς δίνει τὸ γευστικό της κρέας καὶ τὰ θρεπτικά της αὐγά.

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε πολλῶν εἰδῶν κότες, μὰ οἱ πιὸ συνηθισμένες εἶναι οἱ καστανὲς καὶ οἱ μαῦρες μὲ μέτριο ἀνάστημα. Εἶναι οἱ καθαυτὸ ἐλληνικὲς κότες. Σ' ἄλλες χώρες ὑπάρχουν κότες πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ τίς δικὲς μας.

Ἡ κότα ζητᾷ καὶ βρίσκει τὴν τροφὴ τῆς πάνω στὴ γῆ. Μὰ δὲν τῆς φθάνουν αὐτὰ πού βρίσκει πάνω στὴ γῆ, γι' αὐτὸ τὴ βλέπομε πολὺ συχνὰ νὰ σκαλίζῃ καὶ νὰ τσιμπᾷ. Σκαλίζει μὲ τὰ πόδια τῆς πού εἶναι ὠπλισμένα μὲ

4 δάκτυλα. Τρία εμπρός κι' ένα πίσω, πού είναι λίγο πιό ψηλά από τ' άλλα. Στο σκάλισμα τήν πρώτη δουλιά τήν κάνει το πσινο δάκτυλο. Αυτό ξύνει το έδαφος. "Υστερα μπαίνουν σ' ενέργεια και τὰ μπροστινά. Αυτά επειδή έχουν πλατειά και δυνατά νύχια πιάνουν και ρίχνουν το χῶμα πίσω.

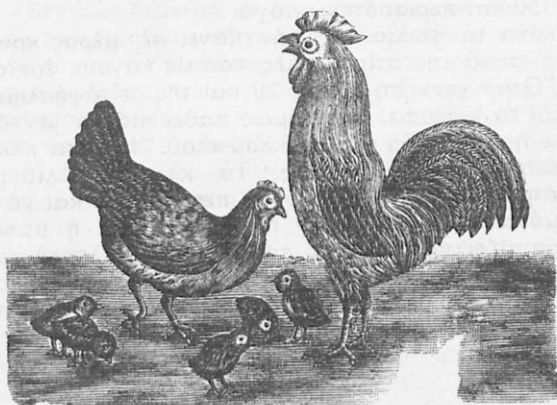
Βέβαια το σκάλισμα είναι δύσκολη, βαριά δουλιά. "Ωστόσο ή ὀρνιθα τὰ καταφέρνει μιὰ χαρά, γιατί έχει πολὺ δυνατά πόδια. Μόλις σκαλίσει δυο-τρεις φορές, στυλώνει το μάτι στο σκαλισμένο μέρος και αρχίζει να τσιμπᾷ. Μὰ τί τσιμπᾷ; Σποράκια μικρούλικα, πού το μάτι του ανθρώπου με δυσκολία θά μπορούσε να τὰ διακρίνη. "Ωστόσο ή ὀρνιθα τὰ βρίσκει άμέσως, γιατί έχει μάτι πολὺ δυνατό. Μὰ εκτός από τὰ σποράκια βρίσκει και σκουλήκια, κάμπιες, σκαθάρια. "Ετσι, βλέπετε, καθαρίζει το έδαφος από τὰ βλαβερά ζῶντσια. Και ὅμως στὰ χωριά δέν τήν αφήνουν πάντα ελεύθερη να σκαλίζη. "Όσο βέβαια τὰ περιβόλια και τὰ χωράφια δέν είναι καλλιεργημένα, μπορεί να σκαλίζη και να τσιμπᾷ ὅσο θέλει. Μὰ για φαντασθήτε ν' αφήναν τις κότες ελεύθερες να σκαλίζουν, ὅταν τὰ περιβόλια και τὰ χωράφια είναι σπαρμένα. Θά ἔφερναν άληθινή καταστροφή στις βραγιές, θά ξεριζωναν τὰ μικρά φυταράκια τῶν λαχανικῶν και θά ἔτρωγαν τή σπορά. "Ετσι το μεγαλύτερο μέρος τῆς άνοιξης και ὀλόκληρο το καλακαίρι τις περιορίζουν και για τροφή τους ρίχνουν καλαμπόκι, καναβούρι, κριθάρι, σπόρους από τους ήλιους, πίτουρο ζυμωμένο με νερό, άποφάγια, μὰ περισσότερο από ὄλα φύλλα από λάχανο και μαρούλι, πού είναι ζουμερά.

Και εἶδατε τήν ὀρνιθα πόσο βιαστική είναι ὅταν τσιμπᾷ! Τσιμπᾷ κι' εὐθὺς καταπίνει δίχως να μασήση. Τὰ κατεβάζει άμάσητα, γιατί ή κότα δέν έχει δόντια, κι' οὔτε το ράμφος της είναι τόσο σκληρό για να μπορη να μασᾷ μ' αυτό. Μὰ τότε πῶς τὰ χωνεύει; "Ακούστε πῶς: "Η τροφή πού κατεβαίνει άμάσητη πηγαίνει πρώτα στην **γούσα**, στον **πρόλοβο**. "Εκεἰ βρέχεται με το νερό πού πίνει κι' ἔτσι μαλακώνει και φουσκώνει. "Επειτα πηγαίνει στο δεύτερο στομάχι, ὅπου βρέχεται πάλι και μαλακώνει περισσότερο. Κι' από εκεί πιά πηγαίνει στο τρίτο, στο καθαυτό στομάχι, ὅπου χωνεύει ὄλως διόλου. Για να γίνη ὁμως γληγορώτερα το ἄλεσμα τῆς τροφῆς, ή κότα μαζὺ με τους σπόρους τσιμπᾷ και καταπίνει και πετραδάκια. Για να μαλακώσουν ὁμως και να χωνευθοῦν οἱ σκληροὶ αὐτοὶ σπόροι, χρειάζεται πολὺ νερό. Γι' αυτό ή ὀρνιθα

πίνει πολύ νερό. Μά κι' έκτος άπ' αυτό τρώει και χλωρό χορταράκι, λαχανόφυλλα και μαρουλόφυλλα, που έχουν μέσα τους άφθονο νερό. Και είδατε πώς πίνει ή όρνιθα: Σκύβει, παίρνει τó νερό στο ράμφος της και έπειτα σηκώνει τó κεφάλι της και τó καταπίνει. Τó κάμει αυτό ή κότα, γιατί δέ μπορεί νά ρουφήση, άφου τó στόμα της μπροστά είναι σκληρό σαν κόκκαλο. Μά ούτε πάλι μπορεί νά πιη με τή γλώσσα, όπως ή γάτα, γιατί ή γλώσσα της είναι πολύ μικρή. "Ετσι ή κότα δέν θά μπορούσε νά πιη άν τó κάτω ράμφος της δέν ήταν βαθουλó σαν σκαφίτσα. Έκει μέσα πηγαίνει τó νερό και άπό εκεί τó καταπίνει σηκώνοντας τó κεφάλι της ψηλά.

*
* *

Είδατε καμιά φορά τήν κότα νά κυλιέται και νά στριφογυρνά μέσα στο χώμα με τεντωμένα τά πτερά και τά πούπουλά της; Αί λοιπόν ή κότα κάμει έτσι τó μπάνιο της. Τó νερό τó άποφεύγει, ίσως γιατί τής έρχεται πολύ κρύο. Γι' αυτό διαλέγει τó χώμα ή τήν άμμο, και προπάντων όταν είναι ζεσταμένα άπό τόν ήλιο. "Ετσι καθαρίζει τά φτερά και τά πούπουλά της. Μά τó λουτρό ή

Κότα με τόν κόκορα και τά κοτόπουλά της.

κότα τó κάμει και για άλλο λόγο. Συχνά οί κότες γεμίζουν άπό ψείρες, που φέρνουν καταστροφή στα πτερά και στα πούπουλά τους. Θά έτυχε ίσως νά ίδητε κότα όλόγυ-

μνη. Τῆ γύμνωσαν οἱ τρομερές αὐτὲς ψεῖρες. Γιὰ νὰ τὶς καταστρέψῃ λοιπὸν κυλιέται στὴν ἄμμο ἢ στὸ χῶμα.

Τί γίνεται ὅμως ὅταν εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ ἔχωμε τὶς κότες περιορισμένες στὸ κοτέτσι; Σίγουρα θὰ ψεῖριαζαν καὶ θ' ἀρρώστιαναν ἐκεῖ μέσα, ἂν δὲν εἶχαν τὸ λουτρό τους. Γι' αὐτὸ ποτὲ τὰ κοτέτσια δὲν πρέπει νὰ τὰ στρώνωμε μὲ πλάκες ἢ μὲ τσιμέντο. Τὸ καλύτερο θὰ ἦταν νὰ τὰ στρώνωμε μὲ ἀφθονο χῶμα ἢ μὲ ἄμμο. Ἔτσι θὰ μποροῦν οἱ κότες νὰ κυλιοῦνται καὶ νὰ γλυτώνουν ἀπὸ τὶς κοτόψειρες. Μὰ τὸ χῶμα χρειάζεται ἀκόμη γιὰ νὰ μποροῦν οἱ κότες νὰ σκαλίζουν καὶ νὰ βρίσκουν τὴ τροφή τους. Ἀλλοίμονο ἂν ἡ κότα δὲν ἔχη ἔδαφος κατάλληλο γιὰ σκάλισμα. Παραπαχαίνει καὶ δὲν γεννᾷ αὐγά. Πολλὲς φορὲς μάλιστα ἡ κότα ψοφᾷ ἀπὸ τὸ πολὺ πάχος. Ἔτσι οἱ ὄρνιθοκόμοι μαζὺ μὲ τὸ χῶμα ἢ τὴν ἄμμο ἀνακατεῦν κριθάρι, καναβούρι καὶ τὰ τέτοια, γιὰ νὰ μποροῦν οἱ ὄρνιθες σκαλίζοντας νὰ βρίσκουν τροφή.

Ἀκόμη τὸ κοτέτσι πρέπει νὰ ἀερίζεται καλά, νὰ τὸ βλέπῃ ὁ ἥλιος καὶ νὰ ἀσβεστώνεται συχνά. Ἐπίσης κάθε μέρα πρέπει νὰ καθαρίζωμε τὶς κοτσιλιές καὶ τὶς ἀκαθαρσίες καὶ τὸ νερὸ ποῦ θὰ τοὺς βάζωμε πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸ. Ἔτσι οἱ ὄρνιθες καὶ γερὲς μένουν καὶ αὐγά πολλὰ γεννοῦν. Μιά καλὴ κότα μπορεῖ νὰ γεννήσῃ μέσα σ' ἓνα χρόνο 150 καὶ περισσότερα αὐγά.

Ἡ κότα τὴ φωλιά της τὴν κάνει σὲ μέρας κρυφὸ ἢ γεννᾷ τ' αὐγά της στὶς φωλιές ποῦ τὶς κάνομε ἐμεῖς ἐπίτηδες. Ὅταν γεννήσῃ 15 ὡς 20 καὶ τῆς τ' ἀφήσωμε κάθεται καὶ τὰ κλωσσᾷ. Τότε ὅμως παύει πιά νὰ γεννᾷ καὶ ἀλλάζει ἡ φωνή της, κάνει: κλου-κλου. Ἡ κότα κλωσσᾷ τ' αὐγά της 20 ὡς 22 ἡμέρες. Τὰ κλωσσοπούλια μόλις βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγὸ, μποροῦν νὰ περπατοῦν καὶ νὰ βρίσκουν μόνα τους τὴν τροφή τους. Ὡστόσο ἡ μανούλα τοὺς φροντίζει πάντοτε νὰ τοὺς βρίσκῃ ἐκλεκτὴ τροφή. Ἔτσι ἅμα βρῆ κανένα σπύρο ἢ καὶ κανένα παχὺ σκουλήκι τὰ φωνάζει μὲ μιὰ ἀλλοιώτικη φωνὴ καὶ τὰ κλωσσόπουλα ποῦ τὴν καταλαβαίνουν τρέχουν κοντὰ της.

* * *

Οἱ κότες δίνουν καλὸ εἰσόδημα, γι' αὐτὸ πολλοὶ κάνουν **ὄρνιθοτροφεία**, ὅπου τρέφουν κότες συστηματικὰ καὶ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο. Οἱ **ὄρνιθοτρόφοι**, γιὰ νὰ μὴ χάνουν τὸν καιρὸ τους οἱ κότες στὸ κλώσσημα, ἔχουν μηχανές ποῦ λέγονται **κλώσσεις ἢ ἐκκολαπτικὲς μηχανές**.

νές. Μέσα σ' αυτές βάζουν τ' αυγά, τὰ ζεσταίνουν με άτμό κ' έτσι βγαίνουν κλωσσόπουλα.

Οι όρνιαθες παθαίνουν πολλές άρρώστειες: **κόρυζα, χολέρα, πανούκλα, διφθερίτιδα.** Άμα παθαίνουν άπό κολλητική άρρώστεια πρέπει νά τις ξεχωρίζωμε άπό τις γερές και νά άσβεστώνωμε τó κοτέτσι. Για νά προφυλάγωμε τις κότες άπό τις άρρώστειες, πρέπει δυό φορές τó μήνα νά λυώνωμε μέσα στο νερό τους γαλαζόπετρα (θειϊκό χαλκό).

Γιά τούς άνθρώπους που κοιμóνται πολύ νωρίς λέμε: «αύτοί κοιμóνται με τις κότες». Κι' άλήθεια οί κότες κοιμóνται πολύ νωρίς.

Ό κόκορας (αείλινός)

Ό κόκορας είναι ó άρχοντας του κοτετσιου, ó άρχηγός σά νά λέμε. Περιποιείται τις κότες του, τις όδηγεϊ στη βοσκή, και όταν εύρη κανένα σκουλήκι ή κανένα σπόρο, δέν τά τρώγει ó ίδιος μόνο τά προσφέρει εύγενικά στις κότες, που τρέχουν ποιά νά τά πρωταρπάξη.

Δέν δέχεται δεύτερο κόκορα στο κοτέτσι του. Άλλοίμονο άν τολμήση νά μπή κανείς στο βασιλείό του!

Ό κόκορας είναι, όπως ξέρετε, άρσενικιά κότα, είναι όμως πιό μεγάλος, πιό ζωηρός και πιό όμορφος άπ' αυτήν. Έχει πτερά πολύχρωμα και γυαλιστερά, ούρά μεγάλη και πάντοτε όρθια με χρυσά δοξαρωτά πτερά και λειρι μεγάλο και κατακόκκινο. Για όλα αυτά είναι υπερήφανος ó κόκορας, γι' αυτό περπατεϊ πάντοτε καμαρωτός και με μεγάλο πάσο. Πάνω άπό τó πισινό του δάκτυλο έχει ένα νύχι δυνατό και άγκυλωτό, τó πληκτρο. Αυτό είναι τó όπλο του· μ' αυτό κτυπά τόν έχθρό του. Τó νύχι αυτό μεγαλώνει με την ηλικία.

Ό κόκορας άγαπά πολύ τά μαλώματα, έχει πάντα τó ζωνάρι του άπλωμένο για καυγá, όπως λέγουν. Και θέλει αυτός πάντα νά βγαίνει νικητής. Όταν νικηθ ή παίρνει δρόμο και φεύγει ντροπιασμένος, ενώ ó νικητής τόν κυνηγά για νά τού δώση την τελευταία τσιμπιά. Όταν όμως νικήση, τινάζει περήφανος τις φτεροδυες του και κατόπιν άνεβαίνει σε μέρος ψηλό και διαλαλεϊ τή νίκη του: Κί-κί-ρίκουουουου! για νά τόν άκούσουν όλοι στη γειτονιά.

Στά χωριά ó κόκορας είναι τó ρολόι τών χωρικών.

Φωνάζει δυὸ φορὲς, μιὰ τὰ μεσάνυκτα καὶ μιὰ τὴν αὐγὴ μόλις χαράζει. Τὸ λέγει καὶ τὸ αἶνιγμα :

*Βασιλιᾶς δὲν εἶναι, κορώνα φορᾶ,
ρολόϊ δὲν εἶναι τὶς ὥρες μετρᾶ.*

Μὲ τὴ δεύτερη ξυπνοῦν οἱ χωρικοὶ καὶ τραβοῦν γιὰ τὰ χωράφια τους. Μὰ σηκώνεται κ' ἐκεῖνος καὶ βγαίνει ἀπὸ τὸ κοτέτσι, ἐνῶ ἀπὸ πίσω του τὸν ἀκολουθοῦν πιστὲς οἱ κόττες του.

Ὁ κόκορας καταλαβαίνει τὴν ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ καὶ λαλεῖ. Γι' αὐτό, ἅμα τὸν ἀκοῦμε νὰ λαλῆ ὄχι στίς συνηθισμένες του ὥρες, καταλαβαίνομε πῶς θ' ἀλλάξη ὁ καιρός. Τὸν πετεινὸ ὁ λαὸς τὸν ἔχει γιὰ ἄμυαλο καὶ ἴσως νὰ μὴν ἔχη ἄδικο. «Κοκορόμυαλους» λέγουν καὶ τοὺς ἀνόητους, τοὺς λιγόμευαλους. Ἴσως κιόλα νὰ μάθατε τὸ ποίημα «Ἡ Ἀλεποῦ παλόγρια», ποὺ τελειώνει μὲ τὰ λόγια :

*Ἔτσι τὴν παθαίνουν ὄσοι
ἔχουνε κοκόρου γνώση.*

Ὁ διάνος (γάλος ἢ κοῦρκος)

Ὁ διάνος εἶναι μεγάλο καὶ ὠφέλιμο σπιτικό πουλί. Ἄμα τὸν καλοθρέψωμε μπορεῖ τὸ βάρος του νὰ φθάσῃ ὡς 7 καὶ 8 ὀκάδες. Τὸ κεφάλι καὶ ὁ λαιμὸς του εἶναι γυμνά, πάνω ὅμως στὸ μέτωπό του καθὼς καὶ κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι του ἔχει ἓνα χοντρὸ κόκκινο λειρί. Ὅσο τὸ ζῶο εἶναι ἤσυχο καὶ δὲν τὸ πειράζει κανεὶς καὶ τὰ θυό του λειριά εἶναι κόκκινα. Ὅταν ὅμως τὸ ἐρεθίσουν, τὰ λειριά αὐτὰ γίνονται γαλάζια. Στὸ στήθος του, ἂν τὸν προσέξετε, ἔχει ἓνα μάτσο πτερά, ποὺ μοιάζουν σὰν τὶς τρίχες ποὺ ἔχει τὸ ἄλογο στὴ χαίτη του.

Ὁ διάνος τρώγει κριθάρι, σιτάρι, καλαμπόκι, ὅπως καὶ διάφορα ἔντομα, προτιμᾷ ὅμως τὶς ἀκρίδες καὶ τὰ σαλιγκάρια. Μπορεῖ ὥστόσο νὰ τραφῆ καὶ μὲ χόρτα. Τὴν τροφή του τὴ χωνεύει ὅπως καὶ ἡ ὄρνιθα. Ἡ γαλοπούλα γεννᾷ τὸν Μάρτη 15 ὡς 20 αὐγὰ καὶ τὰ κλωσσᾷ 30 μέρες. Ὅταν ὅμως βάλωμε τ' αὐγὰ της νὰ τὰ κλωσσήσῃ ἄλλη μητέρα, ἡ γαλοπούλα μπορεῖ νὰ ξαναγεννήσῃ τὸν Ἰούλιο ἢ τὸν Αὐγουστο. Τὰ μικρὰ διανόπουλα δὲν εἶναι σὰν τὰ κλωσσοπούλια, ποὺ μποροῦν καὶ βρίσκουν

τὴν τροφή τους μόλις βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγὸ. Περνοῦν ἀρκετὲς ἡμέρες ὥσπου νὰ μποροῦν νὰ τρώγουν μόνα τους. Γι' αὐτὸ πολλὲς φορές νὰ τί κάνουν γιὰ νὰ συνηθίσουν τὰ διανόπουλα νὰ βρίσκουν κι' αὐτὰ γρήγορα καὶ μόνα τους τὴν τροφή τους. Ὅκτὼ ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ κλώσσημα τῆς γαλοπούλας βάζουν μέσα σ' αὐγὰ τῆς καὶ δυὸ-τρία ὄρνηθισια αὐγά, πού χρειάζονται μόνο 21 μέρες γιὰ νὰ ξεπουλιάσουν. Ἔτσι μαζί μὲ τὰ διανόπουλα βγαίνουν ἀπ' τ' αὐγὸ καὶ τὰ κλωσσόπουλα. Τὰ διανόπουλα ὅμως βλέποντας τὰ κλωσσόπουλα νὰ τρέχουν καὶ νὰ βρίσκουν μόνα τους τὴν τροφή καὶ τὸ νερό τους, μαθαίνουν κι' αὐτὰ νὰ κάμουν τὸ ἴδιο. Τὰ διανόπουλα, ὅταν γίνουν δυὸ μηνῶν, παθαίνουν πολλὲς φορές μιὰ κακιὰν ἀρρώστεια, πού τὰ πεθαίνει. Γιὰ νὰ προλάβωμε τὴν ἀρρώστεια αὐτὴ πρέπει ἐνάμισυ μῆνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεπούλιασμά τους νὰ τὰ ταγίζωμε σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι ψημένο, αἶμα ἀπὸ βόδι, κρεμμύδια ἢ τοικουνίδες κοπανισμένες καὶ ἀνακατωμένες μὲ πολτὸ ἀπὸ ἀλεύρι.

Οἱ διάνοι μπορεῖ νὰ ζήσουν καὶ κοπαδιαστά, ὅπως τὰ πρόβατα καὶ τὰ γίδια. Καὶ γιὰ νὰ τοὺς παχαίνουν καὶ νὰ κάνουν κρέας τρυφερό, ξαπολοῦν τοὺς διάνους μέσα σὲ τρυγημένο ἀμπέλι. Ἐκεῖ δὲν ἀφήνουν οὔτε ρώγα ξεχασμένη ἀπὸ τοὺς τρυγητάδες. Ἔτσι γίνεται καὶ ὅταν ἀφήσωμε τὸ κοπάδι ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ζευγὰ πού δουλεύει τὸ χωράφι του μὲ τὸ ἀλέτρι· θὰ καθαρίσουν ὅλα τὰ σκουλήκια ἀπὸ βγάζει τὸ ἀλέτρι ἀπὸ τὴ γῆ. Συχνὰ ξαπολοῦν τὰ κοπάδια τῶν διάνων μέσα σὲ χωράφια πού εἶναι γεμάτα ἀπὸ σαλιγκάρια, ἀκρίδες ἢ ἄλλα βλαβερὰ ζωῦφια. Σὲ μιὰ δυὸ μέρες δὲν ἀφήνουν οὔτε μυρουδιὰ ἀπὸ τὰ ζωῦφια αὐτά. Ἔτσι ὄχι μόνον καθαρίζουν τὰ χωράφια ἀπὸ τὰ βλαβερὰ αὐτὰ ζωῦφια, μὰ παχαίνουν κιόλα καὶ κάμουν κρέας νόστιμο καὶ τρυφερό.

Ὁ διάνος εἶναι γενναῖος καὶ ξέρει νὰ πολεμᾷ καλὰ τὸν ἐχθρό του. Ὅταν ἔχη νὰ κἀνῃ μὲ σκύλο, ἢ πρώτη του φροντίδα εἶναι νὰ τοῦ βγάλῃ τὰ μάτια. Ὁ ἀρσενικός ὅμως εἶναι κακός· πολλὲς φορές κυνηγᾷ τὰ παιδιὰ καὶ τσιμπᾷ τίς ὄρνηθες καὶ τίς πάπιες, πού εἶναι πιὸ ἀδύνατες ἀπ' αὐτόν.

Τὸ περιστέρι

Τὸ ἡμερο περιστέρι εἶναι πουλὶ σπιτικό, ὅπως καὶ ἡ κότα. Εἶναι ὅμως μικρότερο ἀπ' αὐτὴ καὶ πιὸ ὄμορφο καὶ πετᾷ γρήγορα καὶ σὲ μεγάλες ἀποστάσεις.

Τὸ ἡμερο περισσότερι κατάγεται ἀπὸ τὸ ἄγριο, πού ζῆ και σήμερα ἀκόμη στὰ δάση και στίς σπηλιές τῶν βράχων. Τὸ πτέρωμά του εἶναι ἄσπρο, στακτὺ ἢ καστανό, μὰ ἔχει και ἄλλα χρώματα ἀκόμα. Τὰ πόδια του εἶναι κοντά κι' ἔχουν τρία δάκτυλα ἐμπρὸς και ἕνα πίσω, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ πιάνεται ἀπὸ τὰ κλαδιὰ τῶν δένδρων. Και γιὰ νὰ μπορῆ νὰ πετᾷ σὲ μεγάλες ἀποστάσεις, ἔχει κεφάλι μικρό, κορμὶ λεπτοκαμωμένο και ἔλαφρό, φτεροῦγες μεγάλες και δυνατές, μὰ και οὐρὰ μακριὰ και πλατιά, πού τὴν μεταχειρίζεται γιὰ τιμόνι.

Τὸ περισσότερι δὲν σκαλίζει τὸ χῶμα ὅπως ἡ κότα. Τρώγει μονάχα τὴν τροφή πού βρίσκει πάνω στὴ γῆ: σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, καναβούρι, μπιζέλια και ἄλλα. Μὰ γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὰ πιάνη και νὰ τὰ κατεβάξῃ ὅλα αὐτά, πού πολλές φορές εἶναι μεγάλα και ἀνακατωμένα μὲ χῶμα, ἔχει ράμφος μυτερό και στὴ βάση του ἔλαστικό. Κι' ἐπειδὴ ἡ τροφή πού τρώγει τὸ περισσότερι εἶναι δυσκολοχώνευτη, ἔχει κι' αὐτὸ σὰν τὴν ὄρνιθα γοῦσα και δυὸ στομάχια. Τὸ περισσότερι ὅμως δὲν τσιμπᾷ μαζί μὲ τὴν τροφή του και πετραδάκια ὅπως ἡ ὄρνιθα, μὰ οὔτε και τρώγει χορτάρι πράσινο ἢ λαχανόφυλλα, πού ἔχουν μέσα τους ἄφθονο νερό, γιὰ τὸ ράμφος του δὲν εἶναι ἀρκετὰ σκληρό, οὔτε και κοπτερό γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὰ κόπη. Ἔτσι γιὰ νὰ χωνέψῃ ἀναγκάζεται νὰ πίνη πολὺ νερό, περισσότερο ἀπὸ τὴν κότα. Δὲν πίνει ὅμως σὰν τὴν κότα πού σηκώνει τὸ κεφάλι της. Τὸ περισσότερι ρουφᾷ τὸ νερό, ὅπως ρουφᾷν κάποτε τὰ παιδιὰ τὸ νερό μὲ τὸ καλάμι. Κι' ἂν προσέξετε τὸ περισσότερι τὴν ὥρα πού πίνει, θὰ ἰδῆτε πὼς πίνει πολὺ βιαστικά, γιὰ τὸ φοβᾶται τοὺς ἐχθρούς του. Κ' ἔχει ἕνα σωρὸ ἐχθρούς τὸ κακόμοιρο : τὴ γάτα, τὴ νυφίτσα, τὴν κουκουβάγια, τὸ ξεφτέρι και ἄλλα ἀρπακτικά πουλιὰ. Γι' αὐτὸ τὸ ἄγριοπερίτερο ἢ πετροπερίτερο, ὅπως τὸ λέγουν, γιὰ ν' ἀποφεύγῃ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς, πηγαίνει και κτίζει τὴ φωλιά του μέσα στίς σχισμάδες και τίς σπηλιές τῶν βράχων. Τὰ ἡμερα βέβαια ἔχουν τοὺς περιστεριῶνες πού τὰ προφυλάγουν. Τὸ περισσότερι ἀκόμη γιὰ νὰ μπορῆ νὰ διακρίνῃ τὸν ἐχθρό του ἀπὸ μακριὰ, ἔχει μάτι δυνατό. Τὸ χῶμα του εἶναι γαλάζιο ἢ σταχτύ, γιὰ νὰ μὴν τὸ διακρίνουν τὰ ἀρπακτικά πουλιὰ, και τὸ πέταγμα γοργό, πάρα πολὺ γοργό.

Τὰ περιστερία ζοῦν ζευγαρωτά και μένουν σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ ἀγαπημένα. Κάθε ζευγάρι κτίζει ξεχωριστὴ φωλιά. Τὸ θηλυκὸ γεννᾷ 7 ὡς 8 φορές τὸ χρόνο δυὸ μόνο αὐγά πολὺ πιὸ μικρὰ ἀπὸ τῆς κότας και τὰ κλωσᾷ 18

ως 20 ημέρες. Μά όταν ή περισσότερα έχη ανάγκη νά βγῆ, κάθεται στ' αὐγά τὸ ἀρσενικό. Τὰ περισσότεράκια όταν βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγὸ εἶναι ὀλόγυμνα καὶ τυφλά, γι' αὐτὸ οἱ γονεῖς τους τὰ περιποιοῦνται μὲ μεγάλη ἀγάπη.

Τὸ περιστέρι εἶναι πουλί ἀθῶο καὶ ἄκακο. Ποτέ δὲν πειράζει ἄλλο ζῶο, οὔτε θὰ τὸ ἰδῆτε νά μαλώνη. Τὸ περιστέρι τὸ ἔχομε γιὰ παράδειγμα καλωσύνης καὶ ἀθωότητος· ἔτσι γιὰ τὸν ἄκακο καὶ ἀθῶο ἄνθρωπο λέγουν, ὅτι εἶναι ἀθῶος σὰν περιστέρι. Τὸ περιστέρι ὅμως ἔχει καὶ πολὺ καλὸ μνημονικό. Μιά περισσότερα, πού μόλις εἶχε γεννήσει, τὴν ἔβαλαν σ' ἓνα κλουβὶ καὶ τὴν πῆγαν σ' ἄλλον τόπο πολὺ μακρινό. Ἐκεῖ τῆς ἔδεσαν κάτω ἀπὸ τὴ φτερούγα τῆς μιὰ μικρὴ σημεῖωση καὶ τὴν ἄφησαν νά πετάξῃ. Τὴν ἄλλην ἡμέρα τὴν περισσότερα τὴ βρῆκαν στὴ φωλιά τῆς κοντὰ στὰ περισσότεράκια τῆς. Γι' αὐτὸ τὸ περιστέρι τὸ μεταχειρίζονται καὶ σήμερα ἀκόμη στὸν πόλεμο σὰν ἀγγελιαφόρο. Τὰ περιστέρια αὐτά, πού τὰ τρέφουν μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴ δουλιὰ αὐτὴ τὰ λέγουν ταχυδρομικά. Πετοῦν πολὺ γρήγορα, 70 ἕως 80 χιλιόμετρα τὴν ὥρα.

Τὸ περιστέρι εἶναι βέβαια ὠφέλιμο στὸν ἄνθρωπο, μά ὄχι ὅσο ἡ κότα. Γεννᾶ, ὅπως εἶδαμε, μόνο δυὸ αὐγά κι' αὐτὸ μόνο 7 ὡς 8 φορές τὸ χρόνο. Ἐπειτα εἶναι τόσο μικρὰ τ' αὐγά τους πού δὲν ἀξίζει νά τὰ χαλάσωμε γιὰ φαγί. Μά καὶ τὸ κρέας τους εἶναι σκληρό. Μόνο τὰ μικρὰ τους, τὰ πιτσούνια, ὅπως τὰ λέγουν, ἔχουν κρέας νόστιμο καὶ τρυφερό. Ὡστόσο τὰ περιστέρια τὰ τρέφουν οἱ ἄνθρωποι, γιὰτὶ εἶναι ζῶα ὁμορφα καὶ χαριτωμένα. Ἐπειτα εἶναι καλοὶ καὶ ἀγαπημένοι φίλοι τοῦ ἀνθρώπου καὶ ποτέ δὲν μαλώνουν μεταξύ τους.

Τὸ χελιδόνι

— Τσιβίτ. τσιβίτ, τσιβίτ! γεμίζει ὁ ἀέρας μὲ τὸ χαρούμενο κελάδημά του, μόλις γλυκάνει ὁ καιρὸς καὶ προβάλλει ἡ ἄνοιξη. Πετᾶ κι' ὄλο πετᾶ, πάνω, κάτω, δῶθε, πέρα, τὸ χελιδόνι καὶ κελαιδεῖ χαρούμενο, γιὰτὶ βρῆκε τὴ παλιά του τὴ φωλιά, ἢ γιὰτὶ βιάζεται νά κτίσῃ καινούργια. Πολὺ σπάνια τὸ βλέπομε νά περπατᾶ στὴ γῆ, μά ποτέ δὲ θὰ τὸ ἰδοῦμε νά κάθεται πάνω σὲ δένδρο ἢ σὲ χαμόκλαδο. Ὅλη του τὴ ζωὴ τὴν περνᾶ στὸν ἀέρα τὸ χελιδόνι, γιὰτὶ ἐκεῖ βρίσκει τὴν τροφή πού του χρειάζεται: μύγες, κουνούπια, σκνίπες, πεταλουδίτσες, ἀκόμη καὶ κάμπες

πού κρέμονται κάποτε από την κορφή του δέντρου με μιὰ κλωστήτσα. Τὰ χάφτει πετώντας. "Ετσι ὅπως βλέπετε, τὸ χελιδόνι εἶναι πολὺ ὠφέλιμο στὸν ἄνθρωπο, γιατί ἐξολοθρεύει τὰ βλαβερὰ ἔντομα. "Ενα ζευγάρι χελιδόνια σὲ μιὰ μέρα μπορεῖ νὰ φάγη ὡς 500 τέτοια ἔντομα!

Μὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχη τόσα ἔντομα, καταλαβαίνετε πῶς πρέπει νὰ πετᾷ ἀπὸ τὰ χαράματα ὡς τὸ βράδυ. "Ετσι σκοτώνεται ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κούραση τὸ χελιδόνι. Καὶ ὅπως ξέρετε ἡ κούραση φέρνει πείνα. "Ετσι γιὰ νὰ κοπάση τὴν πείνα τοῦ τὸ χελιδόνι πρέπει σὲ μιὰ μέρα νὰ φάγη τροφή τρεῖς φορές βαρύτερη ἀπ' ὅσο ζυγίζει τὸ σῶμα του!

Καὶ τώρα ἄς δοῦμε πῶς εἶναι ὠπλισμένο γιὰ νὰ μπορῆ νὰ κυνηγᾷ καὶ νὰ πιάνη τόσα πολλὰ ἔντομα.

Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ ἔχη, καὶ βέβαια ἔχει, πολὺ δυνατό μάτι, γιατί ἄλλοιῶς πῶς θὰ μπορούσε νὰ διακρίνη τὴ σκνίπα, ἔξαφνα, πού εἶναι τόσο μικρή. "Ετσι τὸ χελιδόνι ἂν καὶ πετᾷ μὲ μεγάλη γρηγοράδα, τόση πού μπορεῖ νὰ φθάση καὶ τὸ σιδηρόδρομο, ὡστόσο τὸ μάτι τοῦ παίρνει τὸ ἔντομο ὅσο μικρὸ κι' ἂν εἶναι. Μὰ γιὰ νὰ τὸ προφθάνη πρέπει βέβαια νὰ πετᾷ πιὸ γρήγορα ἀπ' αὐτό. Γι' αὐτὸ ἡ φύση φρόντισε νὰ τοῦ δώση πολὺ μακριὰς καὶ δυνατὲς φτεροῦγες, σῶμα ἐλαφρὸ καὶ μικρὸ. "Ετσι καὶ τὸ ράμφος καὶ τὰ πόδια τοῦ εἶναι μικρὰ καὶ ἐλαφρὰ γιὰ νὰ μὴν τὸ ἐμποδίζουν στὸ πέταμα. Τὰ πόδια τοῦ μάλιστα εἶναι τόσο κοντὰ πού ὅταν πατᾷ στὸ ἔδαφος τὰ πούπουλα τῆς κοιλιᾶς τοῦ ἀκουμποῦν σχεδὸν στὸ χῶμα. "Επειτα τὸ χελιδόνι γιὰ νὰ μπορῆ νὰ κἀνη γρήγορη στροφή, ἔχει πρώτης τάξεως τιμόνι, τὴν οὐρά τοῦ, πού εἶναι μακριὰ καὶ ψαλλιδωτῆ. "Ετσι πού νὰ τοῦ φύγη κουνούπι! Κι' ἀκόμη, γιὰ νὰ μπορῆ ν' ἀρπάζη καὶ νὰ χάφτη τὴ λεία τοῦ, τὸ ράμφος τοῦ εἶναι πολὺ βαθιὰ σχισμένο, σχεδὸν ὡς τὰ μάτια τοῦ καὶ ὅταν πετᾷ τὸ ἔχει πάντα διάπλατα ἀνοικτό.

Τὸ χελιδόνι βρίσκει εὐκολώτερα τροφή, ὅταν ἡ ἡμέρα εἶναι θερμὴ καὶ ἠλιόλουστη. Κατὰ τὸ βραδάκι βλέπομε τὰ χελιδόνια νὰ πετοῦν κοπαδιαστὰ ἐπάνω ἀπὸ τίς λίμνες καὶ τὰ στεκάμενα νερά. "Εκεῖ βρίσκουν ἄφθονη τροφή, γιατί εἶναι οἱ ὄρες πού τὰ κουνούπια πηγαίνουν καὶ γεννοῦν τ' αὐγὰς τοὺς ἐπάνω στὸ νερό.

Δυσκολεύεται ὁμως νὰ βρῆ τροφή, ὅταν ἡ ἡμέρα εἶναι βροχερὴ καὶ ὁ ἄνεμος φυσᾷ δυνατὰ. Τότε τὰ κουνούπια καὶ οἱ μῦγες τρομαγμένα ἀπὸ τὴν κακοκαιρία τρυπῶνουν ὅπου βροῦν ἀπανεμιὰ. Τὸ χελιδόνι ὁμως καταφεύγει σὲ πονηριές. Πετᾷ κοντὰ, πολὺ κοντὰ στοὺς τοίχους

καί στούς φράκτες πού κάθονται οί μύγες κουρασμένες, τῖς τρομάζει μέ τὰ φτερουγίσματά του καί ὅταν πᾶν νά πετάξουν τῖς ἀρπάζει μέ τὸ ὀρθάνοικτο ράμφος του.

Μόνο στίς κυψέλες δέν τολμᾷ νά ζυγώση τὸ χελιδόνι, γιατί φοβᾶται τὸ κεντρὶ τῆς μέλισσας.

Φαντασθῆτε ὅμως τί θὰ πάθαιναν τὰ χελιδόνια μέ τὸ χειμῶνα, τὴν ἐποχὴ δηλ. πού δέν ὑπάρχει οὔτε φτεροῦ ἐντόμου. Θὰ πέθαιναν σίγουρα ἀπὸ τὴν πείνα. Κι' αὐτὸ τὸ ξέρουν καλὰ τὰ χελιδόνια καί γι' αὐτὸ μόλις προβάλει τὸ φθινόπωρο ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι. Θὰ πᾶν σὲ χῶρες θερμές, ὅπου θὰ βροῦν ἄφθονη τὴν τροφή πού τοὺς χρειάζεται. Τὸ μακρινὸ ταξίδι δέν τὰ τρομάζει τὰ χελιδόνια, πού ἔχουν δυνατὲς φτεροῦγες καί εἶναι συνηθισμένα σὲ μακρινὰ πετάγματα. Καί νά ἰδῆτε ὅτι δὲ βιάζονται νά φύγουν νωρίς, ὅπως τ' ἄλλα ἀποδημητικὰ πουλιά. Φεύγουν μόλις τὸ Σεπτέμβριο. Προτοῦ ξεκινήσουν, μαζεύονται χιλιάδες πάνω στὰ τηλεγραφικὰ σύρματα. Καί τὰ παιδιὰ πού τὰ βλέπουν ὄλα μαζεμένα, ξέρουν ὅτι ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καί τοὺς λέν τραγουδιστὰ :

*Χελιδόνια, — δόνια
— δόνια, χελιδόνια,
ὦρα σας καλή σας
κι ὁ Θεὸς μαζί σας.
"Αἴστε, φεγγᾶτε,
πάλι ἐδῶ γυρνᾶτε.
"Οπου καί νά πᾶτε
μὴ μᾶς λησμονᾶτε.*

Καί τὰ χελιδόνια ψηλὰ ἀπὸ τὰ σύρματα κελαηδώντας ἀπαντοῦν :

*"Εχετε γειὰ καλὰ παιδιὰ,
Μὴ μᾶς χαλᾶτε τὴ φωλιά.*

Τὴν ἀνοιξη, ὅταν ὁ θερμὸς ἥλιος ξυπνήσῃ τὰ ἔντομα καί τὰ ζουζούνια, νάτο πάλι τὸ χελιδόνι. Καί τὰ παιδιὰ πού τὸ ξανσβλέπουν μέ χαρὰ τὸ ἐρωτοῦν :

*Χελιδόνι μου γοργὸ
ποῦρθες ἀπ' τὴν ἔρημο,
τί καλὰ μᾶς ἔφερες ;*

Καί ἐκεῖνο ἀπαντᾷ :

*—Τί καλὰ σᾶς φέραμε ;
Τὴν ὕγεια καί τὴ χαρὰ
καί τὰ κόκκινα αὐγά !*

Ἡ πρώτη φροντίδα τοῦ χελιδonioῦ μόλις γυρίση εἶναι νὰ βρῆ τὴν παλιά φωλιά του. Ἄμα ὅμως δὲν τὴ βρῆ ξανακτίζει καινούργια. Ὡστόσο καὶ τὴν παλιά νὰ βρῆ ἀπειραχτὴ δὲν μπορεῖ νὰ βολευτῆ ἀμέσως. Θὰ τὴν καθαρῖση καὶ θὰ τὴν ξαναστρώσῃ μὲ καινούργια ἄχυρα καὶ τρίχες καὶ μόλις τελειώσῃ τὸ σιγύρισμα θὰ γεννήσῃ τ' αὐγουλάκια του καὶ θὰ καθίσῃ ἢ κλῶσσα. Ὑστερ' ἀπὸ 12 ἡμέρες βλέπομε νὰ προβάλλουν ἀπὸ τὸ χεῖλος τῆς φωλιάς 5 ἕως 6 κίτρινες μυτίτσες. Εἶναι τὰ χελιδονάκια ποὺ βγήκαν ἀπὸ τ' αὐγά. Ἡ χελιδόνα θ' ἀρχίσῃ νὰ τὰ μαθαίνει πῶς κυνηγοῦν τὰ ἔντομα καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικές ἑβδομάδες θὰ βρίσκουν πιά μόνα τους τὴν τροφή τους. Τότε θὰ κτίσουν κι' αὐτὰ δικές τους φωλιές, γιὰ νὰ γεννήσουν αὐγουλάκια καὶ νὰ τὰ κλωσσήσουν.

Ὡστόσο τὸ κτίσιμο τῆς φωλιάς δὲν εἶναι τόσο εὐκόλο. Χρειάζεται ἀπὸ 8 ἕως 14 ἡμέρες γιὰ νὰ τὴν τελειώσῃ τὴ φωλιά του τὸ χελιδόνι. Πρῶτα - πρῶτα πρέπει νὰ βρῆ τὸ κατάλληλο μέρος: Κάτω ἀπὸ τὴ στέγη ἢ κάτω ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τῶν σπιτιῶν, ἢ σὲ κανένα μέρος ἀσφαλισμένο ἀπὸ τὴ βροχή. Πολλές φορές τὸ χελιδόνι κτίζει τὴ φωλιά του καὶ μέσα σὲ σπίτια, ψηλὰ στὸ ταβάνι. Ἐπειτα θὰ βρῆ καλὴ λάσπη καὶ θὰ τὴν κουβαλήσῃ ραμφισιὰ - ραμφισιὰ στὸ μέρος ποὺ διάλεξε. Ἐκεῖ τὴν ἀνακατώνει μὲ τὸ πηκτὸ του σάλιο, γιὰ νὰ κολλᾷ καλύτερα. Καὶ τότε πιά ἀρχίζει τὸ κτίσιμο, ποὺ τὸ κάνει μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ φροντίδα. Δουλεῖ μόνον τὶς πρωῖνές ὥρες. Ἔτσι ὡς τὸ ἄλλο πρωῖ ξεραινεται κεῖνο ποὺ ἔκτισε. Ἡ προσπάθειά του, εἶναι νὰ κάμῃ τὴ φωλιά του ὁμορφῆ, σὰν μισὴ σφαῖρα καὶ νὰ τὴ στρώσῃ ἀπὸ μέσα μὲ ἀπαλὰ πούπουλα, τρίχες καὶ ἄχυρα.

Καὶ τώρα καταλαβαίνετε, τί κακὸ εἶναι νὰ τοῦ χαλοῦμε τὴ φωλιά του. Μόνον τὰ παιδιά ποὺ δὲν ξέρουν μὲ πόσους κόπους κτίζουν τὰ χελιδόνια τὴ φωλιά τους, μόνον αὐτὰ μποροῦν νὰ τοῦ τὴ χαλάσουν. Σ' ὅλο τὸ διάστημα ποὺ μένει στὴν πατρίδα μας τὸ χελιδόνι κλωσσᾷ δυὸ φορές.

Τὸ βόδι

Τὸ βόδι εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ χρήσιμα σπιτικά ζῶα. Εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα ζῶα ποὺ ἠμέρῃσε ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔβαλε στὴν ὑπηρεσία του. Τὸ βόδι μαζί μὲ τὸ ἄλογο εἶναι τὸ μεγαλύτερο σπιτικὸ ζῶο. Ἄν κάποτε τὸ βόδι μᾶς

φαίνεται μικρότερο από το άλλογο, είναι γιατί έχει κοντά πόδια.

Το βόδι έχει για καθαυτό τροφή του το πράσινο χορταράκι των λιβαδιών. Το κόβει με τα 8 κοπτερά δόντια του, πού έχει στο κάτω σαγόνι και πού τα λένουν κοπτήρες. Στο επάνω σαγόνι δεν έχουν μπροστινά δόντια τα βόδια, αντίς για δόντια όμως έχουν μια πλάκα πολύ σκληρή. Έκει επάνω σφίγγουν με τους κοπτήρες των το χορταράκι και το κόβουν μια χαρά. Όλιγο παραπέρα έχει τους τραπεζίτες, από 6 σε κάθε σαγόνι. Είναι κάτι μεγάλα και πλατιά δόντια, πού αλέθουν την τροφή, γι' αυτό τα λένουν και μυλόδοντα. Σκυλόδοντα δεν έχει το βόδι· δεν του χρειάζονται αφού δεν τρώγει κρέας. Για να μπορή να βόσκει εύκολα τα μπροστινά του πόδια είναι κοντήτερα από τα πισινά. Το βόδι έχει μεγάλο και πλατύ κεφάλι και γλώσσα μακριά, για να πιάνη μ' αυτή το χόρτο και να το φέρνη στα μπροστινά του δόντια.

Τα χόρτα πού τρώγει το βόδι δεν έχουν πολλές θρεπτικές ουσίες, έτσι είναι αναγκασμένο να τρώγη πολλά. Ώρες ολόκληρες στο λιβάδι κόβει και τρώγει και όλο τρώγει. Μά το χόρτο πού κόβει το κατεβάζει σχεδόν άμασητο και το αποθηκεύει στη μεγάλη κοιλιά του στομαχιού του. Και όταν πιά χορτάση για καλά ξαπλώνεται και ήσυχάζει. Την ώρα όμως πού ήσυχάζει, ή τροφή πού αποθήκευσε στη μεγάλη κοιλιά φεύγει σβώλο-σβώλο και πηγαίνει στο δεύτερο διαμέρισμα του στομαχιού του, στον κεκρύφαλο. Μά και από τον κεκρύφαλο πάλι ό ένας σβώλος ύστερα από τον άλλον ξαναγυρνούν στο στόμα. Έκει τους ξαναμασά το βόδι καλά-καλά και με άνεση, τους ποτίζει με άφθονο σάλιο και έπειτα τους ξανακαταπίνει. Το ξαναμάσημα αυτό πού κάμνει το βόδι και μερικά άλλα ζώα όπως θα ίδουμε, το λέγομε αναχάραμα ή μηρυκασμός. Έτσι το βόδι αναχαράζει ή μηρυκάζει, γι' αυτό ονομάζεται ζώο μηρυκαστικό. Τώρα όμως ή τροφή πού ξανακαταπίνει το βόδι δεν κατεβαίνει πάλι στη μεγάλη κοιλιά, μά ούτε και στον κεκρύφαλο, αλλά στο τρίτο διαμέρισμα του στομαχιού, τον έχινο. Έκει θα τριφθή καλά-καλά. Το αποχώνεμα όμως, ή τέλεια δηλ. χώνευση, γίνεται στο τέταρτο διαμέρισμα του στομαχιού, στο ήνυστρο. Αυτό είναι το καθαυτό στομάχι, πού μοιάζει με στομάχι ανθρώπου. Στο ήνυστρο μέσα ή τροφή ζυμώνεται μ' ένα πολύ ξυνό υγρό πού το λένουν γαστρικό υγρό και χωνεύει πιά δλωσιόλου. Έτσι το βόδι για να χω-

νέψη τὴν τροφή του τέλεια πρέπει νὰ τὴν περάση ἀπὸ τέσσαρα διαμερίσματα.

Τὸ κορμὶ τοῦ βοδιοῦ εἶναι χονδρὸ καὶ σκεπασμένο μὲ χονδρὲς τρίχες. Ἡ οὐρά του εἶναι μακριὰ καὶ στὴν ἄκρη ἔχει ἓνα μάτσο μεγάλες τρίχες, γιὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ διώχνη τις μῦγες ποὺ τὸ ἐνοχλοῦν. Τὰ πόδια του ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του εἶναι κοντά, ἀλλὰ δυνατὰ καὶ τελειώνουν σὲ δυὸ δάκτυλα σκεπασμένα μὲ χονδρὰ κεράτινα νύχια, τις ὀπλὲς ἢ χηλές. Μ' αὐτὰ τὰ δυὸ δάκτυλα στηρίζεται στὴ γῆ καὶ περπατεῖ.

Τὸ βόδι τὸν περισσότερο καιρὸ μένει στὸ στάβλο, γι' αὐτὸ δὲν ἔχει πυκνὸ μαλλὶ σάν τὸ πρόβατο. Ἐχει ὅμως δέρμα χονδρὸ κι' ἔτσι δὲ φοβᾶται ἀπὸ τὸ κρύο. Ἐκεῖ μέσα στὸ στάβλο τὸ βόδι τρώγει σανό, κριθάρι, ξεροχορτάρι, βρώμη, βαμβακόσπορο καὶ ἄλλα.

Τὸ βόδι στὰ μέρη ποὺ ζῆ ἐλεύθερο καὶ σὲ ἄγρια κατὰσταση ἔχει ἐχθροὺς τὸ λύκο, τὸ λιοντάρι, τὴν τίγρη, τὴν ἀρκούδα καὶ ἄλλα ἄγρια ζῶα. Ἐχει ὅμως γιὰ ὄπλο του τὰ δυὸ δυνατὰ του κέρατα, ποὺ μποροῦν νὰ σκοτώσουν καὶ λιοντάρι ἀκόμη. Τὸ ἀρσενικὸ βόδι τὸ λέγουν ταῦρο, μὰ ὅταν εἶναι μόνο δυὸ ἢ τριῶν χρονῶν τὸ λέγουν δαμάλι. Τὸ θηλυκὸ τὸ λέγουν ἀγελάδα καὶ τὸ παιδί της μοσχάρι. Ἡ ἀγελάδα γεννᾷ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο καὶ ἓνα μόνο μοσχάρι, ποὺ τὸ βυzaίνει 6 μῆνες. Τὸ βόδι ζῆ 25 πάνω-κάτω χρόνια καὶ γιὰ νὰ γεννήση πρέπει νὰ γίνη τοῦλάχιστο δυὸ χρονῶν.

Ἐπάρχουν πολλῶν εἰδῶν βόδια. Οἱ πιὸ ξακουστὲς ἀγελάδες, ποὺ δίνουν ἄφθονο καὶ παχὺ γάλα εἶναι οἱ Ἑλβετικές, ἔπειτα ἔρχονται οἱ Ὀλλανδικὲς καὶ οἱ Ρωσικὲς. Στὴν Ἑλλάδα ἔχομε τριῶν εἰδῶν βόδια: 1) Τὰ ἐντόπια βόδια, ποὺ εἶναι πολὺ δυνατὰ καὶ κατάλληλα γιὰ τὸ ἀλέτρι. Παχαίνουν εὐκόλα, ἔχουν πολὺ νόστιμο κρέας, δὲν δίνουν ὅμως πολὺ γάλα. 2) Τὰ μακεδονικά, αὐτὰ εἶναι μεγαλόσωμα καὶ μὲ πολὺ μεγάλα κέρατα. Τὸ κρέας τους δὲν εἶναι καὶ τόσο νόστιμο, εἶναι ὅμως πολὺ δυνατὰ καὶ βοηθοῦν τὸν ἄνθρωπο στὶς ἐργασίες τους. 3) Τὰ νησιώτικα, ποὺ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ ἐντόπια καὶ ἔχουν ἐπίσης νόστιμο κρέας. Γάλα ὅμως δὲν δίνουν. Στὴν πατριδα μας ἔχομε καὶ πολλὲς ἑλβετικὲς ἀγελάδες, ποὺ τις τρέφουν μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸ γάλα τους.

Τὰ βόδια παθαίνουν πολλὲς ἀρρώστιες Ἐπ' αὐτὲς ἡ πιὸ βαριά καὶ ἡ πιὸ συνηθισμένη εἶναι ἡ φθίση. Μὰ τὸ χειρότερο εἶναι πῶς ἀπὸ τὸ κρέας ἢ ἀπὸ τὸ γάλα τοῦ φθισικοῦ βοδιοῦ μπορεῖ νὰ κολλήση καὶ ὁ ἄνθρωπος.

"Άλλη ασθένεια πού βρίσκει τήν αγελάδα εἶναι ἡ μαστίτιδα. Μ' αὐτήν πρήσκονται καί φλογώνουν τὰ μαστάρια της. Στά βουστάσια, ὅπου ζοῦν πολλές αγελάδες μαζί, γιά νά μὴν ἀρρωσταίνουν, διατηροῦν μεγάλη καθαριότητα. Ἀερίζουν καλὰ τοὺς στάβλους καί τίς ταγίζου καθαρή καί ὑγιεινὴ τροφή. Τοὺς δίνουν συχνὰ ἀλάτι, γιὰτι προλαβαίνει πολλές ἀρρώστιες.

Τὸ πρόβατο

Τὸ πρόβατο εἶναι ζῶο ἡμερο καί χρήσιμο στὸν ἄνθρωπο. Στὴν ἀρχὴ ζοῦσε κι' αὐτὸ ἄγριο, ὁ ἄνθρωπος ὅμως τὸ ἡμέρεψε καί τὸ ἔχει σήμερα στὴν ὑπηρεσία του. Ὅσο ἄγρια πρόβατα ὑπάρχουν καί σήμερα ἀκόμη στὴν Κορσική, ἓνα νησί κοντὰ στὴν Ἰταλία, μὰ τὰ περισσότερα βρίσκονται στὴν Ἀσία καί ζοῦν στά ψηλὰ βουνά.

Τὸ πρόβατο ὅπως καί τὸ βόδι τρώγει πράσινο χορταράκι στά λιβάδια. Τὸ κόβει καί τὸ μασᾷ ὅπως ἡ αγελάδα, γιὰτι ἔχει τὰ ἴδια δόντια μ' αὐτήν. Ἔχει κι' αὐτὸ τὰ μπροστινά του πόδια πιὸ κοντὰ ἀπὸ τὰ πισινά, γιά νά μπορῆ ὁ λαιμὸς μὲ τὸ μικρὸ κεφάλι του νά φθάνη εὐκόλα στὴ γῆ δίχως νά κουράζεται. Περπατεῖ κι' αὐτὸ πάνω στά δυὸ του δάκτυλα ὅπως τὸ βόδι. Ἡ οὐρά του τίς περισσότερες φορές εἶναι στενή. Ὑπάρχουν ὅμως πρόβατα μὲ πλατιά καί παχιὰν οὐρά. Εἶναι τὰ καραμάνια, πού ἔχουν τὴν καταγωγή τους ἀπὸ τὴν Ἀσία, τὴν Αἴγυπτο καί τὴ νότιο Ρωσία. Ἀπὸ τὴν οὐρά τοῦ καραμανιοῦ βγάζουν ἄφθονο λίπος.

Τὸ πρόβατο ἀπὸ τὸν ἄγριο πρόγονό του, πού ζοῦσε στά χιονισμένα βουνά, κληρονόμησε τὸ πυκνόμαλλο καί τὸ ζεστὸ γουναρικό του. Βέβαια τὸ χειμῶνα τοῦ κρατεῖ ζεστοῦλά κι' ἔτσι δὲν φοβάται τὸ κρύο, μὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ εἶναι ὄλωσδιόλου περιττό. Ἔτσι μόλις μποῦν οἱ ζέστες τὸ μαλλί του ἀρχίζει καί πέφτει. Οἱ βοσκοὶ ὅμως γιά νά μὴ χαθῆ τὸ μαλλί, πού εἶναι τόσο χρήσιμο, τὸ κουρεύουν καί τὸ πουλοῦν, ἢ πλέκουν μ' αὐτὸ τὰ χοντρά ροῦχα πού φοροῦν τὸ χειμῶνα. Τὸ μαλλί τῶν προβάτων εἶναι ἄσπρο ἢ μαῦρο.

Τὰ πρόβατα ζοῦν σὲ κοπάδια, πού ἔχουν πάντα γιά ὄδηγὸ τὸ μεγαλύτερο καί δυνατώτερο κριάρι. Αὐτὸ μπαίνει πάντα μπροστὰ κι' ἀπὸ πίσω ἀκολουθοῦν τὰ πρόβατα. Ὁ ὄδηγὸς ἔχει στὸ λαιμὸ του κρεμασμένο ἓνα κουδούνι,

πού τὸ κουδούνισμά του τὸ γνωρίζουν ὄλα τὰ πρόβατα τοῦ κοπαδιοῦ.

Τὸ χόρτο πού τρώγει τὸ πρόβατο δὲν ἔχει μέσα του πολλές θρεπτικὲς οὐσίες. Ἔτσι εἶναι ἀναγκασμένο νὰ τρώγῃ πολὺ καὶ νὰ τὸ ἀποθηκεύῃ μισομασημένο στὴ μεγάλη κοιλιὰ τοῦ στομαchioῦ του. Ὑστερα ὅταν γυρίσῃ στὸ μαντρί ἢ καθίσῃ σὲ κάποιον ἴσκιο γιὰ νὰ ξεκουρασθῇ, ἀναχαράζει ὅπως τὸ βόδι καὶ ἀποτελειώνει τὴ χώνεψη. Τὸ στομάχι του εἶναι καμωμένο ἀπαράλλαχτα σὰν τοῦ βοδιοῦ καὶ χωνεύει ὅπως αὐτό. Καὶ τὸ πρόβατο λοιπὸν εἶναι ζῶο **μηρυκαστικό**.

Ὅλο τὸ καλοκαίρι τὰ πρόβατα ζοῦν στὰ βουνά, στὰ **καλοκαιριανὰ** λιβάδια. Μὰ ὅταν ἀρχίσῃ ὁ χειμῶνας τὰ κατεβάζουν κάτω στοὺς κάμπους, στὰ **χειμαδιά**.

Τὰ πρόβατα ἔχουν πολλοὺς ἐχθρούς, μὰ ὁ φοβερώτερος ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ λύκος. Γι' αὐτὸ οἱ βοσκοὶ ἔχουν πάντα μαζί τους τσοπανόσκυλα. Αὐτὰ φυλάγουν τὰ πρόβατα στὴ βοσκὴ καὶ στὸ μαντρί. Δύσκολα ζυγώνουν οἱ λύκοι τὸ κοπάδι ὅταν μυρισθοῦν τὸ μανδρόσκυλο.

Τὸ πρόβατο εἶναι πολὺ ὠφέλιμο. Μᾶς δίνει τὸ μαλλί του γιὰ νὰ κάμωμε φορέματα καὶ σκεπάσματα. Ἐπειτα μᾶς δίνει τὸ γάλα του, πού πίνουμε καὶ τὸ κάνουμε βούτυρο, τυρὶ, μιζήθρα καὶ τὸ κρέας του τὸ νόστιμο. Ἀπὸ τὸ δέρμα του γίνονται γάντια καὶ ἀπὸ τὰ ἔντερά του χορδὲς τοῦ βιολιοῦ. Μὴν ξεχνᾶτε ὅμως καὶ τὴν κοπριά του, πού εἶναι ἐξαίρετο λίπασμα γιὰ τὰ περιβόλια καὶ τὰ χωράφια.

Τὸ θηλυκὸ πρόβατο λέγεται **προβατίνα**, τὸ ἀρσενικὸ **κριάρι** καὶ τὸ μικρὸ τους **ἄρνι**.

Ἡ προβατίνα γεννᾷ ἀπὸ τὸν πρῶτο χρόνο, ἓνα ἢ δυὸ ἄρνια, μὰ κάποτε καὶ ὡς πέντε. Τὸ ἄρνάκι βυζαίνει τὸ γάλα τῆς μάνας του τρεῖς ἢ τέσσαρες μῆνες.

Τὸ πρόβατο εἶναι ζῶο πολὺ δειλό, γιὰτὶ δὲν ἔχει ὄπλα νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν ἑαυτό του. Καὶ τὸ μικρὸ σκυλάκι ἀκόμη τὸ φοβᾶται. Μόλις τὸ ἴδῃ νὰ τρέχῃ καταπάνω του, τὸ βάζει στὰ πόδια κι' ὅπου φύγει - φύγει. Καὶ δὲν τρέχει, μόνον προχωρεῖ μὲ μεγάλα πηδήματα. Τὸ πρόβατο εἶναι ζῶο ὑπομονητικὸ, δὲν φημίζεται ὅμως καθόλου γιὰ τὴν ἐξυπνάδα του. «Κουτὸς σὰν τὸ ἄρνι», θὰ τ' ἀκούσατε κάποτε.

Τὰ πρόβατα παθαίνουν πολλές κακιὲς ἀρρώστιες καὶ πρὸ πάντων ὅταν δὲν τὰ τρέφουν καλὰ καὶ ζοῦν σὲ μαντρί ἀκάθαρτο. Οἱ χειρότερες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ βλογιά, τὸ φούσκωμα ἢ τυμπανίτης καὶ ἡ σπλήνα ἢ ἄνθρακας. Ἡ βλογιά εἶναι κολλητικὴ καὶ ἡμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ

κοπάδια όλόκληρα. Γι' αυτό ο βοσκός, μόλις παρουσιασθή τέτοια άρρώστεια, πρέπει νά φέρη τόν κτηνίατρο. Τό φούσκωμα ή τυμπανίτη τό παθαίνουν περισσότερο τά πρόβατα πού έφαγαν τριφύλλι βρεγμένο. Μέ τήν άρρώστεια αύτή φουσκώνει ή κοιλιά του τόσο, πού γίνεται σάν τύμπανο.

Ή σπλήνα ή άνθρακας, είναι ίσως ή πιό καταστρεπτική άρρώστεια, τόσο για τά πρόβατα, όσο και για τίς γίδες. Ή άρρώστεια αύτή μεταδίδεται και στά άλλα σπιτικά ζώα, μά και στόν άνθρωπο ακόμα. Για νά τήν προλάβουν οί βοσκοί φωνάζουν τήν άνοιξη τόν κτηνίατρο και μπολιάζει τά ζώα τους.

Οί βοσκοί από καιρό σέ καιρό δίνουν στά πρόβατά τους άλάτι, γιατί τά προφυλάγει από πολλές άρρώστειες. Έτσι τά ποτίζουν και νερό τής θάλασσας, όταν τύχη νά βόσκουν τά κοπάδια τους κοντά σέ άκρογιαλία.

Ή γίδα (κατσίκα)

Είναι κι' αύτή σάν τό πρόβατο πολύ χρήσιμη. Τήν ήμέρεψε κι' αύτήν ο άνθρωπος όπως τό πρόβατο και τά άλλα σπιτικά ζώα. Άγριογίδες όμως ζούν και σήμερα ακόμα στά ψηλά βουνά τής δυτικής Άσίας, όχι όμως τόσο ψηλά όσο τά άγρια πρόβατα. Ή γίδα τρώγει τήν ίδια τροφή μέ τό βόδι και μέ τό πρόβατο, γι' αυτό έχει κι' αύτή όμοια μ' αύτά δόντια και όμοιο στομάχι. Είναι λοιπόν κι' αύτή ζώο φυτοφάγο και μηρυκαστικό. Ή γίδα όμως τρώγει μέ μεγαλύτερη όρεξη και τά τρυφερά βλαστάρια τών δέντρων. Έτσι τή βλέπομε πολλές φορές νά στηρίζεται στά πισινά της πόδια και ν' άκουμπά μέ τά μπροστινά πάνω στό δέντρο για νά φθάση τά κλαδιά και τά βλαστάρια του. Γι' αυτό ή κυβέρνηση δέν επιτρέπει στούς γιδάρηδες νά βόσκουν τίς γίδες τους σέ ήμερα και καλλιεργημένα μέρη. Μά και τής γίδας τής άρέσει περισσότερο ν' άνεβαίνη στίς απόκρημνες πλαγιές και στά κατσάβραχα κ' εκεί νά ζητά τήν τροφή της, πού είναι τά τρυφερά βλασταράκια τών άγρίων θάμνων.

Ή γίδα όμως έχει και άλλες διαφορές από τό πρόβατο. Έχει έξαφνα κέρατα, πού δέν τά έχει τό πρόβατο. Κι' ενώ τό πρόβατο έχει πυκνό και σγουρό μαλλί, ή γίδα έχει ίσιες και σκληρές τρίχες, για νά μη σκαλώνη στά χαμόκλαδα. Έπειτα τό χρώμα τής γίδας είναι μαύρο και

σπάνια άσπρο. Μά έχει και γίδες σταχιές, φαρές, μισοκόκκινες και παρδαλές. "Ετσι βλέπετε ή γίδα διαφέρει από τὸ πρόβατο και στο χρώμα. Μά όπως τὰ πρόβατα, έτσι και οί γίδες ζουν σέ κοπάδια, πού τὰ βόσκει ὁ γιδάρης ή γιδοβοσκός, και τις φυλάγουν τὰ μαντρόσκυλα, γιατί κι' αυτές έχουν τρομερό έχθρό τους τὸ λύκο.

Τὸ άρσενικό γίδι τὸ λέγουν τράγο ή τραγί. 'Ο τράγος εἶναι πιὸ ψηλός και πιὸ ζωηρός από τή γίδα και έχει κέρατα ὄρθια, ἐνῶ τῆς γίδας εἶναι καμπυλωτά. 'Από κάτω από τὸ σαγόνι του έχει γένη, ὅπως και πολλές γίδες. Μά τὸ γένη τοῦ τράγου εἶναι πιὸ πυκνό και πιὸ μακρὸ.

'Η γίδα γεννᾶ μιὰ φορά τὸ χρόνο τρία ή τέσσερα κατσικάκια. Σὲ ἔξη μήνες τὰ κατσικάκια γίνονται ζωηρές και χαριτωμένες γιδοῦλες πού σκαρφαλώνουν παντοῦ.

'Η γίδα δίδει στὸν ἄνθρωπο ὅ,τι και τὸ πρόβατο. Μά τὸ γάλα τῆς εἶναι καλύτερο και πιὸ ἄφθονο. Μιὰ καλή γίδα ἤμπορεῖ νὰ δώση ὡς 250 ὀκάδες τὸ χρόνο. 'Απ' αὐτὸ γίνεται καλὸ τυρί, βούτυρο και μυζήθρες, ἐνῶ γιὰ τὸ γιαούρτι προτιμότερο εἶναι τὸ γάλα τοῦ προβάτου. Γι' αὐτὸ οί γιαουρτάδες ὅταν θέλουν νὰ ἐπαινέσουν τὸ γιαούρτι τους φωνάζουν: «γιαούρτι πρόβειο, γιαούρτι». Μὲ τὸ δέρμα τῆς γίδας γίνονται ὁμορφα γάντια. Και από τις τρίχες τῶν γιδῶν τοῦ Κασιμίρ και τῆς 'Αγκύρας, πού γυαλίζουν σάν μετᾶξι, γίνονται πολὺ ἀκριβὰ σάλια. 'Ὅστόσο οί γίδες τῶν μερῶν μας ἔχουν μαλλί πρόστυχο, πού μόνο γιὰ τρίχινα σχοινιά, γιὰ σακκιά και γιὰ στρωσίδια και κάπες τῶν χωρικῶν μπορεῖ νὰ χρησιμεύση.

Μιὰ ἄλλη ράτσα γίδες εἶναι οί μαλτέζικες. Αὐτές τις φέρνουν από ξένες χώρες και τις τρέφουν στίς αὐλές, γιατί δίνουν πολὺ περισσότερο γάλα από τις κοπαδιάρικες. 'Η γίδα παθαίνει τις ἴδιες ἀρρώστιες μὲ τὸ πρόβατο.

Τὸ ἄλογο (ἵσσιος)

Εἶναι τὸ ὁμορφότερο από ὅλα τὰ σπιτικά ζῶα, μά και πολὺ χρήσιμο σάν βοηθός και σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν ἀρχή, ὅπως ὅλα τὰ ζῶα, ἦταν κι' αὐτὸ ἄγριο, μά ὁ ἄνθρωπος τὸ ἠμέρεψε και τὸ μεταχειρίσθηκε σέ πολλές δουλιές, γιατί ἦταν ζῶο δυνατό και γρήγορο.

Τὸ ἄλογο ἔχει κορμί σφικτοδεμένο, στήθος πλατὺ και γερές πλάτες, γι' αὐτὸ εἶναι δυνατό. Τὰ πόδια του εἶναι λιγνά, μά πολὺ δυνατὰ και ἀκουμπουν τὸ ἔδαφος μ' ἕνα

γερό και δυνατό δάκτυλο, πού άξιζει για δέκα· γι' αυτό μπορεί και τρέχει τόσο γρήγορα. Το μοναδικό του αυτό δάκτυλο για να προστατεύεται είναι σκεπασμένο μ' ένα χοντρό νύχι, την όπλή, όπως την λέγουν. 'Οστόσο, το νύχι αυτό τρώγεται γλήγορα, γι' αυτό οι άνθρωποι φροντίζουν και το πεταλώνουν.

Τό άλογο έχει τράχηλο μακρύ, με ώραία μακριά χαιτη, κεφάλι σαν σφήνα και χείλη εύκίνητα για να ήμπορη να πιάνη με εύκολία το χορτάρι και τά φύλλα. "Εξω στο λιβάδι τό άλογο τρώγει βέβαια χλωρό χορτάρι, φύλλα, μα στο στάβλο τό ταγίζουν σανό, κριθάρι, βρώμη και πολλές φορές ψωμί και ζάχαρι, πού τά τρώγει με μεγάλην όρεξη. Στά χωριά του δίνουν ξερά κουκιά, σũκα και άλλες θρεπτικές τροφές, γιατί τό άλογο όσο καλύτερα τρέφεται, τόσο περισσότερο άντέχει στη δουλιά.

Τό θηλυκό άλογο, ή φοράδα, έχει 36 δόντια, δηλ. 12 κοπτήρες και 24 τραπεζίτες. Τό άρσενικό όμως εκτός άπ' αυτά έχει και 4 μικρά σκυλόδοντα. "Υστερα άπό τους κοπτήρες, τά μπροστινά του δηλ. δόντια, έχει πάντοτε τό άλογο ένα κενό διάστημα, για να μπαίνη τό χαλινάρι.

Τό άλογο είναι ζωό έξυπνο και μαθαίνει ένα σωρό πράματα. Θυμάται τη φωνή του κυρίου του, καταλαβαίνει πολλές φορές εκείνο πού του λέγουν. Με τό παραμικρό κούνημα του χαλιναριου γυρίζει όπως θέλει ό κύριός του. Είναι ζωό περήφανο και φιλότιμο. Στο τρέξιμο θέλει πάντα να έρχεται πρώτο και άψηφά την κούραση. Μα είναι και γενναίο ζωό τό άλογο. Στη μάχη, μέσα στον τρομακτικό κρότο των κανονιών μένει άκλόνητο και όρμα άφοβο, όπου τό οδηγήση ό καβαλλάρης, άκόμη και στη φωτιά. 'Αγαπά πολύ τον κύριό του και του μένει για όλη του τη ζωή πιστό και άφοσιωμένο. Γι' αυτά όλα όμως πρέπει κ' έμεις να του φερνώμαστε με καλόν τρόπο και να τό αγαπούμε. Γιατι άλλοιώς γίνεται ιδιότροπο, κλωτσά, δαγκώνει, πεισμώνει και δε θέλει να σύρη τό άμάξι.

Τό άλογο έχει μάτια μεγάλα και ζωηρά. Βλέπουν πάρα πολύ καλά, άκόμη και στο σκοτάδι. Τ' αυτιά του είναι πάντα τεντωμένα και εύκίνητα, και τά ρουθούνια του πλατιά και όλο μυρίζουν. 'Απ' αυτά καταλαβαίνουμε ότι έχει δυνατό αυτί και δυνατή μυρωδιά. Με τό αυτί και με τη μύτη του διακρίνει άπό μακριά τον κίνδυνο και προφυλάγεται.

Τό θηλυκό άλογο τό λέγουν φοράδα και τό άλογάκι της πουλάρι. Τό μωρό της ή φοράδα τό βυζαίνει κάπου έξι ή και έπτά μήνες, ως πού να συνηθίση κι' αυτό να

τρώγη τὴν τροφή τῆς μάνας του. Τὸ πουλάρι μόνο ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια τὸ βάζομε στὴ δουλιὰ. Σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα πρέπει νὰ ζῆ ἐλεύθερο στὴ βροσκῆ. Ὑστερα ὁ ἄνθρωπος τὸ μεταχειρίζεται, ἀνάλογα μὲ τὰ χαρίσματα καὶ τὶς ἱκανότητες ποὺ ἔχει: γιὰ καβάλλα, γιὰ νὰ σέρνῃ τὸ ἀμάξι ἢ τὸ κάρο, ἢ καὶ στὸ ἵπποδρόμιο.

Τὸ ἄλογο τρώγει τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα, μὰ ὅσο πιὸ βαριά εἶναι ἡ δουλιὰ ποὺ κάμνει, τόσο πιὸ θρεπτικὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ τροφή του. Ζῆ 30 ὡς 35 τὸ πολὺ χρόνια.

Τὸ ἄλογο μᾶς εἶναι ἀκόμα ὠφέλιμο, γιατί μὲ τὸ δέρμα του κάνουνε γερὰ παπούτσια, λουριά καὶ ἄλλα δερμάτινα εἶδη. Ἀπὸ τὴ σκόνῃ τῶν κοκκάλων του γίνεται πρῶτης τάξεως λίπασμα. Πολὺ καλὸ λίπασμα, πρὸ πάντων γιὰ τὰ περιβόλια, εἶναι καὶ ἡ κοπριά του. Σὲ πολλὰ μέρη τρώγουν καὶ τὸ κρέας του.

Τὰ καλύτερα ἄλογα γιὰ τὶς ἵπποδρομίες εἶναι τὰ ἀγγλικὰ καὶ τὰ ἀραβικὰ. Γιὰ τὸν πόλεμο καὶ τὶς βαριές δουλιές εἶναι τὰ οὐγγαρέζικα.

Ὁ γαῖδαρος (ὄνος)

Τὸ γαῖδαρο ὁ ἄνθρωπος τὸν ἡμέρεψε καὶ τὸν μεταχειρίσθηκε στὶς δουλιές του, πολὺ πιὸ πρὶν ἀπὸ τὸ ἄλογο. Πατρίδα του εἶναι ἡ Ἀφρικῆ.

Ὁ γαῖδαρος, εἶναι κι' αὐτὸς σάν τὸ ἄλογο, ζῶο σπιτικὸ καὶ πολὺ χρήσιμο στὸν ἄνθρωπο. Στὸ ἀνάστημα ὅμως εἶναι πιὸ μικρὸς ἀπ' αὐτὸ καὶ ὄχι τόσο ὁμορφος ὅπως τὸ ἄλογο. Ἐχει μεγάλο κεφάλι, αὐτιά μεγάλα, οὐρὰ μικρὴ καὶ στὴν ἄκρῃ φουντωτῆ καὶ χαίτη ὀρθία καὶ κοντή. Ἐχει κι' αὐτὸς ἕνα νύχι καὶ εἶναι χορτοφάγος σάν τὸ ἄλογο, μὰ δὲν εἶναι καθόλου δύσκολος στὴν τροφή του. Τρώγει ὅ,τι βρίσκει καὶ ξερὰ ξύλα ἀκόμη, νοστιμεύεται ὅμως πολὺ τὰ γαῖδουράγκαθα. Καὶ ἀφοῦ τρώγει τὴν ἴδια τροφή μὲ τὸ ἄλογο, ἔχει καὶ τὰ ἴδια δόντια. Τοῦ ἀρέσει τὸ καθαρὸ νερὸ καὶ ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἴδῃτε νὰ πίνῃ ἀκάθαρο, ὅσο διψασμένος κι' ἂν εἶναι.

Ὁ γαῖδαρος ἀντέχει στοὺς κόπους καὶ στὶς στερήσεις καὶ δὲν ἀρρωστᾷ εὐκόλα ὅπως τὸ ἄλογο. Περπατεῖ πολὺ προσεκτικὰ καὶ ἐλαφριά, γι' αὐτὸ οὔτε γλυστρά, οὔτε πέφτει.

Ὁλος ὁ κόσμος τὸ παίρνει τὸ γαῖδούρι γιὰ κουτὸ καὶ ἀναίσθητο ζῶο. Γι' αὐτὸ κι' ὅταν θέλῃ κανεὶς νὰ προ-

σβάλῃ τὸν ἄλλον τὸν λέγει «γαϊδοῦρι». Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι καθόλου σωστό. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα, ὁ γαῖδαρος ἔχει πολλὰ χαρίσματα. Δὲν εἶναι λιγώτερο ἐξυπνος ἀπὸ τὸ ἄλογο. Ἐπειτα βλέπει καὶ ἀκούει καλά, σὰν τὸ ἄλογο, ἀναγνωρίζει τὸν ἀφέντη του, καταλαβαίνει τὴ φωνὴ καὶ τὰ προστάγματά του. Ἐπίσης θυμᾶται πολὺ καλὰ τὸ σπίτι τοῦ ἀφεντικοῦ του, θυμᾶται τὴν πηγὴ πού ἔπλε κάποτε νερό, καθὼς καὶ τὸ δρόμο πού πέρασε μιὰ μόνο φορά. Ἄν τύχη μάλιστα νὰ ἔχη πέσει κάπου, ξαναπερνώντας ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος περιπατεῖ μὲ μεγαλύτερη προσοχή, γιατί θυμᾶται καλὰ τὸ πάθημά του. Μαθαίνει εὐκόλα μερικὰ παιχνίδια καθὼς καὶ γυμνάσια. Κι' ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὰ ὁ γαῖδαρος εἶναι ζῶο πολὺ ὑπομονητικὸ καὶ ἔχει μεγάλη ἀνεκτικότητα, δηλ. ἀνέχεται τοὺς σκληροὺς ἀνθρώπους πού τὸν τυραννοῦν καὶ τὸν βασανίζουν. «Αὐτὸς ἔχει μάτια μου, γαϊδοῦρινὴ ὑπομονή». Θὰ τ' ἀκούσατε πολλὰς φορές, γιὰ τοὺς ὑπομονητικοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν ὅμως τὸν κακομεταχειρίζονται καὶ τὸν τυραννοῦν ἐξακολουθητικὰ καὶ τὸν κακοταγίζουν, τότε ἐκδικεῖται γίνεται πεισματάρης, τεμπέλης καὶ κακός. Στυλῶνει τὰ πόδια του στὴ γῆ, μένει ἀκίνητος, παρ' ὄλες τίς φωνὰς τοῦ ἀφέντη του καὶ τίς ξυλιὰς πού τοῦ δίνει. Δὲν ἐννοεῖ νὰ κάμῃ βῆμα, πολλὰς φορές μάλιστα ἀρχίζει νὰ κλωτσᾷ καὶ νὰ δαγκώνῃ. Ὅταν ὅμως τὸν καλομεταχειρίζομεθα καὶ τὸν καλοτρέφωμε εἶναι πολὺ ἐργατικὸς καὶ ὑπάκουος.

Ὁ γαῖδαρος εἶναι ζῶο πολὺ χρήσιμο στὸν ἄνθρωπο καὶ πολὺ οἰκονομικὸ στὴν τροφή του. Γι' αὐτὸ εἶναι ὁ ἀχώριστος βοηθὸς τοῦ χωρικοῦ, πού τὸν μεταχειρίζεται σ' ἓνα σωρὸ δουλιὰς. Ἐπίσης τὸν μεταχειρίζονται καὶ οἱ τσοπάνηδες, οἱ μικροπραματευτάδες, οἱ περιβολάρηδες, οἱ γαλατάδες καὶ ἄλλοι μικροπουλητές. Εἶναι ὁ βοηθὸς τοῦ πτωχοῦ. Ἡμπορεῖ νὰ σηκώσῃ φορτίο 80 ὡς 90 ὀκάδες καὶ νὰ σύρῃ ἀκόμη καὶ ἀμάξι, μὲ μικρὸ φορτίο βέβαια.

Τὸ γάλα τῆς γαϊδάρας εἶναι πολὺ ἐλαφρὸ, γι' αὐτὸ πολλὰς φορές τὸ δίνουν στὰ μωρὰ πού δὲ μποροῦν νὰ χωνέψουν τὸ γάλα ἀπὸς μανούλας τους, μὰ καὶ σὲ κείνους πού ὑποφέρουν ἀπὸ στομάχι. Ἀπὸ τὸ δέμα του κατασκευάζουν παπούτσια, ἴταούλια, κόσκινα, λουριὰ καὶ ἡ κοπριά του, καθὼς καὶ ἡ σκόνῃ ἀπὸ τὰ κόκκαλά του χρησιμεύει γιὰ λίπασμα. Νὰ λοιπὸν γιατί πρέπει νὰ τὸ ἀγαποῦμε καὶ νὰ τὸ περιποιώμαστε τὸ ζῶο αὐτό.

Ἡ γαῖδάρα γεννᾷ ἓνα πουλαράκι τὸ χρόνο, πού τὸ ἀγαπᾷ πολὺ καὶ τὸ φροντίζει μὲ μεγάλη στοργή. Τὸ πουλαράκι τρέχει πάντα πίσω ἀπὸ τὴ μάνα του καὶ συνηθι-

ζει πολύ εύκολα τούς ανθρώπους και τὰ παιδιά πού τὸ χαϊδεύουν. Είναι ζωο, ἀλήθεια, χαριτωμένο. Τὸ πουλαράκι τὸ βυζαίνει ἢ μάνα του κάπου 6 μῆνες.

Οἱ καλύτεροι γαῖδαροι εἶναι οἱ κυπριώτικοι καὶ οἱ περσικοί.

Καὶ τώρα ἄς θυμηθοῦμε καὶ τίς παροιμίες γιὰ τὸ γαῖδαρο: «Στὴν φωνὴ κι' ὁ γαῖδαρος». «Ἔδεσε καλά τὸ γαῖδαρό του», «Εἶπεν ὁ γαῖδαρος τὸν πετεινὸ κεφάλα», «Δυὸ γαῖδαροι μαλώνανε σὲ ξένη ἀχυρῶνα».

Τὸ μουλάρι (ἡμίονος)

Ἡμίονο τὸ λέγουν ἀλλοιώτικα τὸ μουλάρι, γιατί εἶναι μισὸ ὄνος, δηλ. γαῖδαρος. Κι' ἔτσι εἶναι. Τὸ μουλάρι εἶναι μισὸ γαῖδαρος καὶ μισὸ ἄλογο, γιατί γεννιέται ἀπὸ πατέρα γαῖδαρο καὶ μητέρα φοράδα, δηλ. θηλυκὸ ἄλογο. Ἔχομε ὅμως καὶ μουλάρι πού γεννιέται ἀπὸ πατέρα ἄλογο καὶ μητέρα γαῖδούρα, τὸ γαῖδαρομούλαρο ἢ γίννο, καὶ ἀλλοιώτικα ἴννο, πού εἶναι λίγο μικρότερος ἀπὸ τὸ καθαυτὸ μουλάρι.

Τὸ μουλάρι μοιάζει πολὺ μὲ τὸ γαῖδαρο μὲ τὴ διαφορά πὼς ἔχει τ' αὐτιά καὶ τὴν οὐρὰ τοῦ ἀλόγου. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ τὸ μουλάρι εἶναι ψηλότερο καὶ ὁμορφότερο ἀπὸ τὸ γαῖδαρο, μὰ καὶ πιὸ δυνατὸ ἀπ' αὐτόν, ἀφοῦ τὸ μουλάρι ξεπερνᾷ στὴ δύναμη καὶ τὸ ἄλογο ἀκόμα. Γι' αὐτὸ τὸ μεταχειρίζονται σὲ βαριές δουλιές. Ἐξαφνα τραβᾷ στὸν ἀνήφορο βαρυφορτωμένα κάρα. Ἔτσι καὶ στὸ στρατὸ γιὰ μεγάλα καὶ βαριά φορτία μεταχειρίζονται τὰ μουλάρια. Ἐπίσης τὸ μουλάρι εἶναι γιὰ τὰ βουνίσια μέρη πιὸ κατάλληλο ἀπὸ τὸ ἄλογο καὶ τὸ γαῖδαρο, γιατί μπορεῖ καὶ περπατεῖ πολὺ πιὸ εύκολα καὶ στέρεα στὰ στενά μονοπάτια, χωρὶς νὰ γλυστρᾷ. Γι' αὐτὸ στὴν πατρίδα μας, πού ἔχομε πολλὰ πετρώδικα βουνά τὸ μουλάρι μᾶς εἶναι πολὺ ὠφέλιμο.

Ἐπειτα τὸ μουλάρι ἠμπορεῖ καὶ τρώγει τροφές σκληρότερες ἀπὸ τὸ ἄλογο γιατί ἔχει καὶ σκληρότερα δόντια. Είναι κι' αὐτὸ σάν τὸ γαῖδαρο πολὺ ἰδιότροπο στὸ νερό του. Νὰ πεθαινῆ ἀπὸ τὴ δίψα δὲν τὸ ἀγγίζει ἂν δὲν εἶναι καθαρὸ. Τὸ μουλάρι δὲ γεννᾷ, εἶναι ζῶο στειρό.

Ὁ χοῖρος (γουρούνι)

Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὠφέλιμα σπιτικά ζῶα. Δίνει πολλὰ σὲ ἐκεῖνον πού τὸν τρέφει καὶ τὰ ἔξοδά του εἶναι πολλὰ λίγα. Γι' αὐτό, χοῖρο μπορεῖ νὰ ἔχη στήν αὐλή του καὶ ὁ πιὸ πτωχός. Ὁ χοῖρος τρώγει ἀπ' ὄλα: τ' ἀποφάγια πού πετοῦμε, χόρτα, ρίζες, βορβούς, κάστανα, βαλανίδια, πατάτες, μὰ καὶ σκουλήκια, κάμπες, ποντίκια, ἀκρίδες, πεταλούδες καὶ ὅτι ζουζούνι εὖρη. Δὲν ἀπορίχνει οὔτε τὰ ψοφίμια καὶ τὰ διάφορα σάπια πράγματα καὶ πίνει μὲ μεγάλη ὄρεξη τὸ αἷμα ἀπὸ τὰ σφαγμένα ζῶα. Ὅπως βλέπετε εἶναι ζῶο παμφάγο, τρώγει δηλ. ἀπ' ὄλα. Μὲ τὸ πολὺ φαγὶ πού τρώγει καὶ μὲ τὴ νωθρὴ ζωὴ πού κάνει κοντὰ στὸν ἄνθρωπο τὸ γουρούνι παχαίνει πολὺ. Τόσο πού πολλές φορές φθάνει τίς 150 ὀκάδες καὶ περισσότερο ἀκόμη. Ὑπάρχουν χοῖροι πού δὲν ἔμπορῶν νὰ κουνηθοῦν ἀπὸ τὸ πολὺ πάχος.

Ὁ χοῖρος γιὰ νὰ ἔμπορῆ νὰ βρῖσκη μέσα στὴ γῆ τίς ρίζες, τοὺς βορβούς, τὰ σκουλήκια, χρειάζεται πρῶτα— πρῶτα νὰ ἔχη δυνατὴ μυρωδιά. Κι' ἀλήθεια κανένα ἄλλο ζῶο στὸν κόσμο δὲν ἔχει τόσο δυνατὴ μυρωδιά σὰν τὸν χοῖρο. Ἔτσι βλέπετε τὰ ρουθούνια του πάντα ἀνοικτὰ καὶ ὑγρά. Ἐπειτα πρέπει νὰ ἔμπορῆ νὰ σκάπητῃ τὴ γῆ καὶ νὰ βρῖσκη ἐκεῖνο πού τοῦ φανέρωσε ἡ μυρωδιά του. Καὶ ἔμπορεῖ μιὰ χαρὰ, γιὰτὶ ἔχει μουσοῦδα, ρύγχος δηλ. μακρὺ, χονδρὸ καὶ στρογγυλό, μὰ καὶ σκληρὸ σὰν πέτρα. Τὸ ρύγχος αὐτὸ τὸ μεταχειρίζεται γιὰ τσάπα.

Ἀκόμη ἔχει λαιμὸ κοντόχονδρο καὶ δυνατὸ, πού γέρνει πρὸς τὰ κάτω καὶ ἡ μακριὰ του μουσοῦδα φθάνει σχεδὸν ὡς τὴ γῆ. Ἔτσι δὲν κουράζεται καθόλου ὅταν σκαλίζη γιὰ τὴν τροφή του. Ὅσο γιὰ τίς ρίζες τῶν θάμνων καὶ τῶν δένδρων, πού μοιάζουν σὰν πλοκάμια καὶ πού τρυπῶνουν βαθιὰ μέσα στὴ γῆ, ἔχει ὁ χοῖρος κάτι μεγάλα σκυλόδοντα κοπτερά, πού βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Αὐτὰ τὸν βοηθοῦν πολὺ. Ὅσο γιὰ τὰ μάτια του εἶναι πολὺ μικρὰ καὶ δὲν βλέπουν καλά. Γιὰτὶ φαντάζεσθε τί θὰ ἐπάθαιναν μὲ τὸ σκάλισμα πού κάμνει μέσα στὰ χῶματα καὶ τίς ἀκαθαρσίες, ἂν ἦταν μεγάλα.

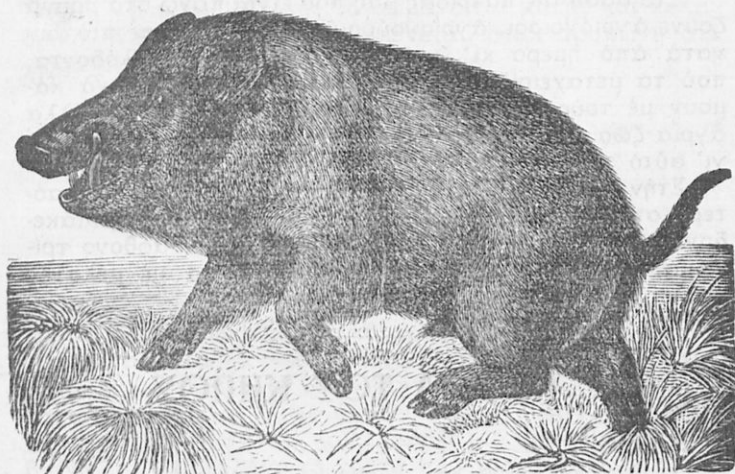
Κι' ἐπειδὴ ὁ χοῖρος, ὅπως εἶπαμε, τρώγει ἀπ' ὄλα πρέπει νὰ ἔχη ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ δόντια. Ἔτσι ἡ φύση τὸν ἐπροίκισε μὲ κοπτήρες, μὲ τραπεζῖτες καὶ μὲ σκυλόδοντα. Τὸ κορμὶ τοῦ χοίρου εἶναι πλακωτό, τὰ πόδια του

πολύ κοντά κ' έχει τὸ καθένα τους 4 δάκτυλα. Ἀπ' αὐτὰ, τὰ δυὸ εἶναι πιὸ μακριὰ ἀπὸ τ' ἄλλα καὶ μ' αὐτὰ στηρίζεται στὴ γῆ καὶ περπατεῖ, τὰ ἄλλα δυὸ τὸν βοηθοῦν νὰ στηρίζεται. Τὸ σῶμα του ὅλο εἶναι σκεπασμένο μὲ κάτι τρίχες σκληρές, τίς γουρουνότριχες. Ἡ οὐρά του εἶναι ἀστεία· κρέμεται σὰν ἀντεράκι. Εἶναι κοντὴ καὶ πολλὰς φορές κουλουριασμένη. Δὲν τοῦ χρειάζεται ὅμως καὶ μακρύτερη, ὅπως ἔχουν τ' ἄλλα ζῶα γιὰ νὰ διώχνουν τίς μύγες. Τὸ δέρμα τοῦ γουρουνιοῦ εἶναι τόσο χονδρό, ποῦ καὶ μὲ βελόνες νὰ τὸν κεντοῦν δὲ θὰ πάρη εἰδηση. Τ' αὐτιά του ὅμως εἶναι μεγάλα καὶ πάντα ὄρθια γι' αὐτὸ ἀκούει πολὺ καλά. Ἀκούει καὶ μυρίζεται ἀπὸ μακριὰ τὸν κίνδυνο.

Τὸ γουρούνι ὅλοι μας τὸ νομίζουμε ζῶο βρώμικο, γιὰ τὸ βλέπομε συχνὰ νὰ κυλιέται στὶς λάσπες. Ἔτσι πολλὰς φορές τὰ ἀκάθαρτα παιδιὰ τὰ παρομοιάζουν μὲ τὰ γουρούνια. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι σωστό. Ἰσα-ἴσα τὸ ἀνάποδο· ὁ χοῖρος ἀγαπᾷ πολὺ τὴν καθαριότητα. Γι' αὐτὸ οἱ καλοὶ χοιροτρόφοι τὰ διατηροῦνε τὰ γουρούνια μέσα σὲ πεντακάθαρα, εὐάερα χοιροτροφεῖα, στρωμένα ἀπὸ κάτω μὲ τσιμέντο ἢ μὲ πέτρα. Καὶ γιὰ νὰ λούζωνται—ἀγαποῦν, βλέπετε, πολὺ τὸ λουτρό—τοὺς ἔχουν λεκάνες μὲ νερὸ καθαρὸ καὶ ἄφθονο. Ἄν τὰ βλέπουμε συχνὰ τὸ κολοκοῖρι νὰ κυλιοῦνται στὴ λάσπη, τὸ κάμουν, ὄχι γιὰ τὸ χοντρό τους ροῦχο, ποῦ εἶναι κιάλας ἀπὸ μέσα φοδραρισμένο μὲ ἄφθονο λίπος. Κάθονται λοιπὸν μέσα στὸ νερὸ ἢ στὴ λάσπη γιὰ νὰ δροσιστοῦν, καὶ δὲ βγαίνουν παρά μόνο ὅταν πρόκειται νὰ φάγουν. Μὰ τότε γιὰ τὸ ἔχουν τόσο πολὺ λίπος οἱ χοῖροι, ἀφοῦ μάλιστα τοὺς στενοχωρεῖ; Τὸ λίπος αὐτὸ τὸ ἔχει ὁ χοῖρος κληρονομιά ἀπὸ τὸν προπάπο του, τὸν ἀγριόχοιρο. Αὐτὸς ποῦ ἐξοῦσε ἐπάνω στὰ ψηλὰ βουνὰ—ζῆ ἀκόμη καὶ σήμερα—τὸ χρειάζοταν τὸ παχὺ φόρεμα. Ὅταν ἄρχιζαν τὰ χιόνια καὶ οἱ παγωνιές, ὄχι μόνο τοῦ κρατοῦσε ζέστη, μὰ στὴν ἀνάγκη τρεφόταν κιάλας ἀπὸ τὸ λίπος του. Γιὰ τὸ ποῦ θέλατε νὰ βρῆ τροφή τὸ ζῶο, ὅταν πάγωνε ἡ γῆ καὶ γινόταν σκληρὴ σὰν πέτρα. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ ἀγριόχοιρος γιὰ τροφή ἔχει τὸ λίπος του, ποῦ καταλιέται σιγά-σιγά καὶ τὸν τρέφει. Ἔτσι ὁ ἀγριόχοιρος ὅλο τὸ χειμῶνα γίνεται πετοὶ καὶ κόκκαλο, μὰ ποτέ του δὲν πεθαίνει ἀπὸ τὴν πείνα.

Ὁ χοῖρος ἐπίσης μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι κουτός. Οὔτε αὐτὸ εἶναι σωστό. Οἱ χοῖροι ἀναγνωρίζουν τὴ φωνὴ τοῦ χοιροβοσκοῦ, ὅταν τοὺς προσκαλεῖ νὰ τοὺς

ταγίση. Κάποτε οί πειρατές, βγήκαν σ' ένα ακρογιαλί, πού βοσκοῦσαν χοῖροι, τοὺς ἄρπαξαν καὶ τοὺς φόρτωσαν στὴ βάρκα τους γιὰ νὰ τοὺς πᾶνε στὸ πειρατικό τους καράβι. Τότε ὁ χοιροβοσκὸς ἄρχισε νὰ τοὺς φωνάζη, ἔτσι ὅπως τὸ ἔκαμνε ὅταν ἤθελε νὰ τοὺς ταγίση. Οἱ χοῖροι πού γνώρισαν τὴ φωνή του, ἀναποδογύρισαν τὴ βάρκα καὶ κολυμπώντας γύρισαν στὸν ἀφέντη τους. Ὡστόσο ὁ χοῖρος εἶναι ζῶο πολὺ ὀξύθυμο. Ὅταν τὸν πιάνουν χωρὶς νὰ τὸ θέλη, κάμει σάν τρελὸς καὶ βγάζει στριγγιές φωνές. Αἰσθάνεται ὅμως μεγάλη συμπάθεια στοὺς ὁμοφύ-

Ἄγριοχοῖρος

λους του. Ὅταν πιάνεται κανένας ἀπὸ τοὺς συντρόφους των καὶ βγάζει στριγγιές φωνές τρέχουν οἱ ἄλλοι νὰ τὸν βοηθήσουν.

Ἡ γουρούνα γεννᾷ μιὰ ἢ δυὸ φορές τὸ χρόνο ἀπὸ 6 ὠς 12 γουρουνόπουλα (χοιρίδια), πού μεγαλώνουν πολὺ γρήγορα. Ἡ μητέρα δὲν τὰ πολυφροντίζει, οὔτε κρεββάτι τοὺς προετοιμάζει. Κάποτε μάλιστα, ὅταν γεννήσῃ πολλὰ, καταβροχθίζει καὶ μερικά. Τὰ βυζαίνει 4 ἑβδομάδες καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀκτῶ εἶναι σωστοὶ χοῖροι.

Ὁ χοῖρος εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ζῶο πολὺ ὠφέλιμο. Μᾶς δίνει πρῶτα - πρῶτα τὸ κρέας του, πού εἶναι τὸ χειμῶνα τρυφερὸ καὶ πολὺ ὑγιεινὸ. Τὸ καλοκαίρι βέβαια δὲ

χωνεύεται εύκολα, γι' αυτό τὸ ἀποφεύγομε. Ἐπὶ τὸ κρέας του γίνεται τὸ χοιρομέρι, τὸ ζαμπόνι, ὅπως τὸ λέγουν, ἐπίσης τὰ λουκάνικα καὶ τὸ σαλάμι. Μὰ τὸ κρέας του εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ βράζωμε πολὺ καλά, γιατί ὁ χοῖρος μπορεῖ νὰ ἔχη ταινία ἢ τριχινίαση, ἀρρώστειες κακῆς ποῦ μεταδίδονται καὶ στὸν ἄνθρωπο. Ἐπειτα μᾶς δίνει τὸ λίπος του, ποῦ τὸ μεταχειριζόμαστε στὸ μαγεύρεμα. Τὸ δέρμα του εἶναι πολὺ γερό. Ἐπὶ αὐτὸ κάνουν πάτους τῶν παπουτσιῶν, γκέτες καὶ παπούτσια ἀκόμη, ποῦ εἶναι πολὺ γερά. Ἐπὶ τίς τρίχες του κάνουν βοῦρτσες καὶ τσαγκαροβελόνες.

Στὰ δάση τῆς πατρίδας μας ποῦ εἶναι πάνω στὰ βουνὰ ζοῦνε ἀγριόχοιροι, ἀγριογούρουνα. Αὐτὰ εἶναι πιὸ δυνατὰ ἀπὸ ἡμεῖς κι' ἔχουν πολὺ μεγάλα σκυλόδοντα, ποῦ τὰ μεταχειρίζονται σὰν ὄπλα, ὅταν ἔχουν νὰ κάμουν μὲ τοὺς ἐχθροὺς των, τοὺς λύκους καὶ τὰ ἄλλα ἄγρια ζῶα. Οἱ ἀγριόχοιροι ἔχουν κρέας πολὺ νόστιμο, γι' αὐτὸ τοὺς κυνηγοῦν πολὺ οἱ κυνηγοί.

Στὴν πατρίδα μας ἡ χοιροτροφία ἀκμάζει περισσότερο στὴν Πελοπόννησο, στὴν Θεσσαλία καὶ στὴ Μακεδονία. Οἱ χοῖροι στὴν πατρίδα μας, ἔχουν ἄφθονο τρίχωμα, μελανὸ ἢ σταχτὸ ἢ ἀσπρουλιάρικο μὲ μελανὲς βοῦλες.

2. ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ

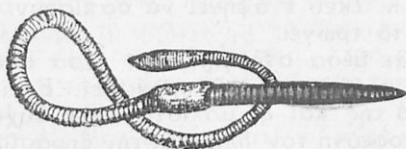
Τὸ σκουλήκι τῆς γῆς (σκουληκαντέρα)

Πολὺ παράξενο ζῶο τὸ σκουλήκι τῆς γῆς. Οὔτε κεφάλι ἔχει, οὔτε πόδια, οὔτε μάτια καὶ ὅμως ζῆ μιά χαρά. Θὰ τὸ εἶδατε πολλὰς φορές νὰ προβάλλῃ ἀπὸ τὴν τρύπα του ὕστερα ἀπὸ δυνατὴ βροχὴ καὶ νὰ προχωρῇ πάνω στὴ γῆ. Σὲ πολλὰ μέρη τὸ λέγουν σκουληκαντέρα, σκουλήκι καὶ ἄντερο, καὶ μοιάζει ἀλήθεια σὰν ἄντεράκι.

Τὸ σῶμα του παντοῦ ἔχει τὸ ἴδιο πάχος καὶ δὲν ξεχωρίζει οὔτε κεφάλι οὔτε οὐρά. Μοιάζει σὰν μικρὸ φιδάκι καὶ ὅμως δὲ σέρνεται πάνω στὴ γῆ σὰν τὸ φίδι. Ἡ σκουληκαντέρα γιὰ νὰ προχωρῇ μαζεύει τὸ σῶμα της καὶ τὴ βλέπει ἀπ' τὸ μᾶζεμα νὰ κονταίνει καὶ νὰ χοντραίνει. Ἐπειτα τὸ ἀπλώνει πρὸς τὰ μπρός, πιάνεται ἐκεῖ κάπου

καί τραβᾷ πάλι τὸ σῶμα της καί τὸ μαζεύει στὸ καινούργιο μέρος, ὅπου εἶχε πιαστεῖ. Καί ξανά πάλι τὸ ἴδιο. Ἔτσι σιγά-σιγά προχωρεῖ καί ψάχνει γιὰ τροφή.

Ἡ σκουληκαντέρα ζῆ στα περιβόλια, στα χωράφια, στα λιβάδια, παντοῦ ὅπου βρίσκει ὑγρὸ καί λασπερὸ χῶμα. Σ' αὐτὸ μέσα εἶναι κρυμμένη ὅλη τὴν ἡμέρα. Μόνο τις δροσερὲς νύκτες ἢ ὕστερ' ἀπὸ δυνατὴ βροχὴ βγαίνει στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Καί γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τρυπῶνῃ στὸ χῶμα μέσα ἢ σκουληκαντέρα ἔχει τὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ σώματός της πολὺ μυτερὸ καί δυνατὸ. Ἔτσι μπορεῖ ν' ἀνοίγῃ εὐκόλα τὸ δρόμο μέσα στὸ ὑγρὸ χῶμα ἢ στὴ λάσπη. Ἐπειτα, ὅλο της τὸ σῶμα εἶναι μακρὸ καί κυλινδρικό. Καί γιὰ νὰ μὴν πληγώνεται, ὅταν τρυπῶνῃ στὸ χῶμα μέσα, ἔχει δέρμα λεῖο καί ὑγρὸ.

Σκουλήκι τῆς γῆς.

Ἡ σκουληκαντέρα δὲν ἔχει οὔτε αὐτιά γιὰ ν' ἀκούῃ, οὔτε μάτια γιὰ νὰ βλέπῃ, οὔτε πλεμόνια γιὰ ν' ἀναπνέῃ, μὰ οὔτε καί δάκτυλα γιὰ ν' ἀγγίξῃ τὰ πράματα καί νὰ καταλαβαίνῃ. Καί ὅμως ἀκούει, αἰσθάνεται τὸ φῶς μέσα στὸ σκοτάδι, ἀναπνέει καί ἠμπορεῖ μιὰ χαρὰ νὰ καταλαβαίνῃ καί νὰ διαλέγῃ τὸ χόρτο ποῦ τῆς ἀρέσει. Πῶς τὰ καταφέρνει λοιπὸν ὅλα αὐτά; Μὲ τὸ δέρμα της. Ἄναπνέει μιὰ χαρὰ γιὰ τὸ δέρμα της ἔχει πόρους. Γιὰ νὰ δουλεύουν ὅμως οἱ πόροι αὐτοὶ πρέπει τὸ δέρμα της νὰ εἶναι ὑγρὸ καί δροσερὸ, καί νὰ μὴ τὸ βλέπῃ ὁ ἥλιος. Τώρα καταλαβαίνετε γιὰ τὸ ζῶο αὐτὸ ζῆ μέσα στὴ γῆ σὲ μέρη ὑγρά καί δὲ βγαίνει στὴν ἐπιφάνειά της, παρὰ μονάχα τις δροσερὲς νύκτες καί ὕστερα ἀπὸ δυνατὴ βροχή. Βάλετε τὴ σκουληκαντέρα στὸν ἥλιο, ἢ ρίξτε τῆς πάνω τῆς ξερὸ χῶμα καί θὰ τὴν ἰδῆτε νὰ ψοφᾷ. Γιὰ τὴν κλειοῦν οἱ πόροι της, δὲν μπορεῖ ν' ἀναπνεύσῃ καί ψοφᾷ ἀπὸ ἀσφυξία. Τὸ ἴδιο καί ὅταν τὴν ρίξετε μέσα στὸ νερό. Εἶπαμε ἀκόμη πῶς αἰσθάνεται τὸ φῶς μέσα στὸ σκοτάδι μὲ τὸ δέρμα της. Πλησιάστε τὴν τῆ νύχτα μὲ τὸ φῶς στὸ χέρι καί θὰ ἰδῆτε πῶς θὰ βιαστῆ νὰ κρυφτῆ στὴν τρύπα της. Ἐπίσης μόλις ταραξέτε τίποτε δίπλα της τρέχει νὰ κρυ-

φθῆ, γιατί ἄκουσε τὸ θόρυβο πάλι μὲ τὸ δέρμα της, ποὺ εἶναι τρομερὰ εὐαίσθητο. Μὰ τὸ πιὸ περίεργο εἶναι ὅτι διαλέγει τὰ φυτὰ ποὺ τρώει. Κι' ἐδῶ πάλι δουλεύει τὸ δέρμα· τ' ἀγγίζει καὶ νοιώθει ἀμέσως ἂν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ τῆς ἀρέσει ἢ ὄχι. Ἔτσι ἡμπορεῖ καὶ διαλέγει τὰ λαχανόφυλλα καὶ τὸ μαϊντανό, ποὺ τῆς ἀρέσουν πολὺ καὶ ἀποφεύγει τὸ θυμάρι καὶ τὸ φασκόμηλο.

Ἐμπρὸς ἔμπρὸς στὸ σῶμα της ἡ σκουληκαντέρα, ἔχει μιὰ τρύπα· εἶναι τὸ στόμα της· στόμα δίχως σαγόνια, δίχως δόντια. Πῶς ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ τρώγῃ τὸ ζῶο αὐτὸ καὶ τί νὰ τρώγῃ τάχα. Εἶπαμε πῶς τῆς ἀρέσουν τὰ λαχανόφυλλα καὶ ὁ μαϊντανός, μὰ ἡ συνηθισμένη του τροφή εἶναι σάπια φύλλα, σάπιες σάρκες ἀπὸ ἔντομα ἢ καὶ σκουλήκια. Τὰ πιάνει μὲ τὸ στόμα της, τὰ τραβάει μέσα στὴν τρύπα κι' ἐκεῖ τ' ἀφήνει νὰ σαπίσουν. Τότε μόνο ἡμπορεῖ καὶ τὰ τρώγει.

Ζῆ πάντοτε μέσα στῆ γῆ. Ἐκεῖ μέσα σκάφτει μὲ τῆ σουβλερῆ μουσούδα της καὶ προχωρεῖ. Ἐκεῖ μέσα ἔχει τὸ καταφύγιό της καὶ ζῆ μάλιστα πολὺ εὐχαριστημένη, μὲ τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τὸν ἥλιο καὶ τὴν ξηρασία. Σκάπτοντας ὅμως τὸ χῶμα ἀναγκάζεται πολλὲς φορές νὰ καταπίνῃ χῶμα. Χῶμα καταπίνει καὶ ὅταν τρώγῃ χόρτα. Μὰ ποτέ δὲν τὸ κρατᾷ μέσα της. Τὸ βγάζει καὶ γι' αὐτὸ πολλὲς φορές πάνω στῆ γῆ κοντὰ στὶς τρυπες της βρισκομε στιβαγμένους μικροὺς σωροὺς ἀπὸ χῶμα.

Πολλὲς φορές βλέπομε στῆ μέση στὸ σῶμα της κάποιο φούσκωμα, ποὺ μοιάζει σὰν ζωνάρι. Ἐκεῖ μέσα ἔχει τ' αὐγά της. Πέντε ὡς ἕξι αὐγουλάκια ποὺ μοιάζουν σὰν φακές. Τὰ κουβαλᾷ μαζί της, καὶ ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ βγοῦν τὰ σκουληκάκια, πηγαίνει καὶ τ' ἀπιθώνει σὲ μέρος ὑγρὸ. Τὰ μικρὰ μόλις βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγὸ εἶναι σωστὰ σκουλήκια. Πολλὲς φορές μένει μόνο ἓνα γιατί τὸ πρῶτο ποὺ βγήκε ἀπὸ τ' αὐγὸ ἔφαγε τὰ ἄλλα, πρὶν προφθάσουν νὰ καλοβγοῦν.

Τὸ χειμῶνα οἱ σκουληκαντέρες ναρκώνονται, δηλαδὴ πέφτουν σὲ ὕπνο βαρὺ, καὶ ζυπνοῦν μόνο ὅταν ξαναγυρίσῃ ἡ ἀνοιξη. Ζοῦν πολλὰ χρόνια, φθάνει νὰ τὶς ἀφήσουν οἱ ἐχθροὶ τους. Γιατί ἔτσι παχουλὲς καὶ ὀρεκτικὲς ὅπως εἶναι ἔχουν πολλοὺς ἐχθροὺς: τὸν τυφλοπόντικα, τὸ σκαντζόχοιρο, τὴ χελώνα, τὶς γουστέρες, τὰ ψαρόνια, τὶς κουροῦνες, τὶς σουσουράδες καὶ τὰ κοτσύφια. Ἡ σκουληκαντέρα εἶναι ζῶο ὠφέλιμο, πρῶτα-πρῶτα γιατί ποτέ της δὲν ἐγγίζει τὶς ρίζες τῶν φυτῶν, ἂν καὶ πολλοὶ χωρικοὶ νομίζουν πῶς τὶς καταστρέφουν καὶ γι' αὐτὸ τὶς

σκοτώνουν. "Επειτα με τὸ σκάψιμο ποὺ κάνουν μέσα στὴ γῆ, μαλακώνουν τὸ χῶμα καὶ ἀπὸ τοὺς σωλῆνες ποὺ ἀνοίγουν περνᾷ ὁ ἀέρας καὶ τὸ νερό. "Ετσι ὄχι μόνο ἀερίζεται τὸ χῶμα, μὰ ποτίζονται καὶ οἱ ρίζες τῶν φυτῶν. "Επειτα μὴν ξεχνᾶτε, πῶς με τὴν παχειὰ καὶ νόστιμη σάρκα τῆς τρέφει τόσα ζῶα. Ὅστοςο οἱ ἄνθρωποι τὴν περιφρονοῦν καὶ ὅταν θέλουν νὰ ποῦν πῶς ἕνας ἄνθρωπος εἶναι ταπεινὸς τὸν λέγουν «σκουλήκι».

Τὰ σαλιγκάρια.

Τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι στὰ περιβόλια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ δάση κάτω ἀπὸ τοὺς θάμνους, ὅπου εἶναι ὑγρασία, βλέπομε τὸ σαλιγκάρι νὰ προχωρῆ, κουβαλώντας πάνω στὴ ράχη τὸ καβούκι του. Αὐτὸ εἶναι τὸ σπίτι του κι' αὐτὸ τὸ σώζει ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του, ποὺ εἶναι ἡ ξηρασία καὶ τὸ κρῶδο.

Ζῆ πάντα σὲ μέρη ὑγρά, γιατί κι' αὐτὸ σὰν τὴ σκουληκαντέρα δὲν ἀντέχει στὴν ξηρασία. Κι' αὐτὸ γιὰ νὰ βρῆ τὴν τροφὴ του βγαίνει τὴ νύκτα ἢ ὕστερα ἀπὸ τὴ βροχή. Τὸ ἀγαπημένο του φαγὶ εἶναι τὰ τρυφερὰ μαρουλάκια καὶ τὰ λάχανα. Ὅστοςο τρώγει ὄλα τὰ πράσινα καὶ τρυφερὰ χορτάρια. Τὰ πιάνει με τὰ πλατειὰ χεῖλια του, τὰ στηρίζει πάνω στὸ σκληρὸ του σαγόνι καὶ τὰ κόβει. Κατόπιν ἀρχίζει νὰ τὰ λιμάρῃ με τὴ στενόμακρη γλωσσίδα του, ποὺ ἔχει ἐπάνω τῆς ἕνα σωρὸ ψιλὰ-ψιλὰ δοντάκια καὶ καταπίνει ὅσα ἐλιμαρίσθηκαν. Τὸ σαλιγκάρι λοιπὸν δὲ μασάει τὴν τροφὴ του, γιατί στὰ σαγόνια του δὲν ἔχει δόντια, ἀλλὰ τὰ λιμάρει με τὴ γλῶσσα του ποὺ μοιάζει σὰν μικρὴ λιμίτσα. Γιὰ νὰ βρίσκῃ ὁμως τὴν τροφὴ του τὸ σαλιγκάρι ἔχει πάνω στὸ κεφάλι του τέσσαρα μικρὰ κερατάκια. Πάνω στὰ δυὸ, τὰ μεγαλύτερα, ποὺ πηγαίνουν λοξὰ καὶ πρὸς τὰ ἐπάνω, βρίσκονται τὰ μάτια του. Τὰ ἄλλα δυὸ, ποὺ πηγαίνουν λοξὰ πρὸς τὰ κάτω, τὰ ἔχει γιὰ νὰ μυρίζεται καὶ ν' ἀγγίξῃ τὰ πράγματα ὀλόγουρά του. "Ετσι καταλαβαίνει ἂν εἶναι φαγώσιμο πρᾶγμα ἢ ὄχι.

Τὸ σαλιγκάρι δὲν ἔχει κόκκαλα, καὶ τὸ σῶμα του εἶναι πολὺ μαλακό. Καὶ γιὰ νὰ τὸ προφυλάγῃ κουβαλᾷ πάντα στὴ ράχη τὸ καβούκι, ποὺ τὸ λέγουν ὄστρακο. Τὸ καβούκι αὐτὸ γίνεται ἀπὸ ἕνα ὑγρὸ ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ σῶμα του. Ὅσο μεγαλώνει τὸ σαλιγκάρι τόσο μεγα-

λώνει και τὸ ὄστρακό του. Τὸ ὄστρακο γιὰ τὸ σαλιγκάρι εἶναι ὅ,τι τὸ σπίτι γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἔτσι ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι καυτερός και φουσᾶ ξερὸς ἄνεμος, τὸ σαλιγκάρι μαζεύεται στὸ καβούκι του, καὶ δὲν ἀντέχει στὴν ξηρασία. Τὴν πόρτα τῆ σφαλᾶ μὲ τὸ σάλιο του ποὺ ξεραίνεται και γίνεται σὰν θαμπὸ γυαλί. Ἡμέρες και ἑβδομάδες μένει ἐκεῖ μέσα κλεισμένο, ὥσπου ν' ἀλλάξη ὁ καιρός. Μὰ οὔτε στὸ κρύο ἀντέχουν τὰ σαλιγκάρια. Ἔτσι πρὶν ἀκόμη ἀρχίσει ὁ χειμῶνας φροντίζουν νὰ τρυπώσουν μέσα στὴ γῆ ἢ ὅπου ἄλλοῦ νομίζουν πὼς μποροῦν νὰ εὔρουν ζεστὸ καταφύγιο. Ἐκεῖ μέσα κλείνουν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους και κοιμοῦνται ναρκωμένα ὅλο τὸ χειμῶνα, γιὰ νὰ ξυπνήσουν τὴν ἄνοιξη. Τὸ σαλιγκάρι δὲν ἔχει πόδια και ὁμως κινεῖται και πηγαίνει ὅπου θέλει. Πὼς τὰ καταφέρνει, θὰ ρωτήσετε. Ὁλόκληρο τὸ σῶμα του στηρίζεται πάνω σὲ μιὰ πλατεῖα και σκληρὴ πατοῦσα, αὐτὴ εἶναι τὸ πόδι του. Τὴν πατοῦσα λοιπὸν αὐτὴ μιὰ τῆ συμμαζεύει και μιὰ τὴν ἀπλώνει κι' ἔτσι κατορθώνει νὰ προχωρῆ. Ὅποιος τὸ βλέπει νὰ προχωρῆ νομίζει πὼς σέρνεται μὲ τὴν κοιλιὰ.

Τὸ θηλυκὸ σαλιγκάρι γεννᾶ τὴν ἄνοιξη 30 ὡς 50 περίπου αὐγά, ἄσπρα και μικρὰ σὰν μπιζελάκια. Σὲ 20 ἡμέρες βγαίνουν τὰ σαλιγκαράκια σκεπασμένα μὲ μιὰ λεπτὴ και διάφανη μεμβράνη. Αὐτὴ μὲ τὸν καιρὸ σκληραίνεται και γίνεται ὄστρακο, καβούκι.

Τὰ σαλιγκάρια, μικρὰ ἢ μεγάλα, ὅπου κι' ἂν ζοῦν, φέρνουν μεγάλη καταστροφὴ. Καὶ ἡ καταστροφὴ θὰ ἦταν πολὺ πιὸ μεγάλη ἂν δὲν τὰ ἔτρωγαν πολλὰ ζῶα, ὅπως ἡ τσίχλα, ὁ σκαντζόχοιρος, ἡ χελώνα, ὁ τυφλοπόντικας, ἡ κουρούνα, οἱ κουκουβάγες και ἄλλα. Μὰ και οἱ ἄνθρωποι τὰ τρώγουν τὰ σαλιγκάρια. Τὸ κρέας τους, και μάλιστα ὅταν εἶναι ἀμπελίσια, εἶναι ἀρκετὰ νόστιμο. Τὰ πιὸ νόστιμα ὁμως σαλιγκάρια εἶναι τὰ Κρητικά, ποὺ τὰ μαζεύουν και τὰ στέλνουν μέσα σὲ κοφίνια και σ' ἄλλα μέρη. Μέσα στὰ κοφίνια τὰ σαλιγκάρια, ὅσο βρίσκουν ὑγρασία και δὲν βρέχονται, μένουν ἀκίνητα και κλεισμένα στὰ καβούκια τους. Ὅταν ὁμως βραχοῦν, βγαίνουν ἀπὸ τὸ καβούκι τους και σκορπίζονται· γι' αὐτὸ τὰ κοφίνια τὰ κλείνουν ἀπὸ πάνω μὲ πλεκτὸ σύρμα ἢ μὲ λινάτσες.

* * *

Στενός, μὰ ἀδικημένος συγγενὴς τοῦ σαλιγκαριοῦ εἶναι ὁ γυμνοσάλιαγκας. Ἀδικημένος, γιὰτὶ δὲν ἔχει ὁ ἄμοιρος σπίτι. Τοῦ λείπει τὸ καβούκι. Γι' αὐτὸ και τὸν

λέγουν γυμνοσάλιαγκα. Τρομάζει πολύ τὸν ἥλιο ὁ ἄμιρος, γι' αὐτὸ τὸν βλέπετε πάντα νὰ σέρνεται καὶ νὰ κρύβεται κάτω ἀπὸ τὶς πυκνὲς φυλλωσιές, ἀπὸ τὰ μούσκλια καὶ τοὺς χωματένιους σβώλους. Μόνο τῆ νύκτα βγαίνει γιὰ τροφή καὶ ὕστερα ἀπὸ μεγάλη βροχή.

Τὸν γυμνοσάλιαγκα θὰ τὸν βρῆτε τὸ καλοκαίρι στὰ ὑγρά μέρη τοῦ κήπου, μὰ πάντα τρυπωμένο κάτω ἀπ' τὰ φύλλα, τὶς πέτρες κι' ὅπου ἄλλοῦ μπορεῖ νὰ βρῆ δροσιά. Ποτέ σας δὲ θὰ τὸν ἰδῆτε σὲ ξερὰ μέρη, οὔτε νὰ κάθεται ν' ἀπολαβαίνῃ τῆ λιακάδα. Καὶ τὸ γιὰτὶ τὸ ξέρομε. Χωρὶς καρβούκι στὸν ἄερα καὶ στὸν ἥλιο στεγνώνει καὶ ξεραίνεται ἀμέσως. Σ' ὄλα τ' ἄλλα μοιάζει τοῦ ἐξαδέλφου του, τοῦ σαλιγκαριοῦ, μόνο πὺ γεννᾷ περισσότερα αὐγὰ ἀπ' αὐτό. "Ἐτσι θὰ γέμιζε τὸν κόσμον καὶ θὰ ἔφερνε πολὺ πῖο μεγάλες καταστροφές ἀπ' τὸν ἐξάδελφὸ του, ἂν δὲν τὸν νοστιμεύονταν καὶ δὲν τὸν κυνηγοῦσαν μὲ τόση λαχτάρια τὰ πουλιὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἐχθροὶ του, πὺ εἶναι τόσοι πολλοί. Αὐτόν, φυσικά, τὸν προτιμοῦν περισσότερο ἀπὸ τὸ σαλιγκάρι, γιὰτὶ τρώγεται εὐκολώτερα, μιὰ καὶ εἶναι γυμνός.

Βλαβερὰ ἔντομα τοῦ κήπου.

Ἐπάρχουν πολλὰ μικρὰ ἔντομα, πὺ φέρνουν καταστροφή στὰ περιβόλια καὶ ζημιώνουν τοὺς περιβολάρηδες, πὺ περιμένουν νὰ ζήσουν ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ περιβολιοῦ των. Ἀπ' αὐτὰ θὰ ἐξετάσωμε μόνον τέσσερα, γιὰτὶ αὐτὰ εἶναι τὰ πῖο γνώριμα καὶ τὰ πῖο βλαβερὰ.

Πρῶτα θὰ ἐξετάσωμε τὸν ἐχθρὸ τοῦ κουκιοῦ, πὺ κάθεται μέσα καὶ τὸ τρώγει, χωρὶς νὰ τὸν πάρῃ κανεὶς εἶδηση. Εἶναι τὸ μαμούδι τοῦ κουκιοῦ ἢ κουκούτσι, πὺ στῆ γλώσσα τοῦ βιβλίου τὸν λέγουν βροῦχο. Κι' ἀλήθεια μοιάζει σὰν κουκούτσι τὸ ἔντομο αὐτό. Τρυπώνει μέσα στὸ κουκί, γιὰ νὰ μὴν τ' ἀφήσῃ τάχα παραπνεμένο, σὰν δὲν ἔχει κουκούτσι.

Τὸ βροῦχο τὸν βρίσκομε συχνὰ μέσα στὰ ξερὰ κουκιά. Μοιάζει σὰ μικρούτσικη μύγα, ἔχει χρῶμα μαῦρο καὶ ὄλο τὸ σῶμα του εἶναι σκεπασμένο ἀπὸ μικρὲς καστανὲς τριχίτσες. Ἐν τὸν βγάλετε ἀπὸ τὸ κουκί καὶ τὸν ἀφήσετε ἐλεύθερο θὰ ἰδῆτε πὺς πετᾷ. Ἐχει λοιπὸν πτερὰ καὶ μάλιστα τέσσερα καὶ στὸ κεφάλι του ἔχει μακριὰ κερατάκια.

Μὰ πὺς βρέθηκε τὸ μικρὸ αὐτὸ ζουζούνη μέσα στὸ ξερὸ κουκί; Νὰ πὺς. Ὁ βροῦχος πὺς ζῆ μέσα στὸ χῶμα,

πηγαίνει και γεννά τ' αὐγά του πάνω στο χλωρό κουκί και ὕστερα ψοφᾷ. Ἀπὸ τ' αὐγά του σὲ λίγες μέρες βγαίνουν κάτι πολὺ μικρὰ σκουληκάκια, οἱ κάμπιες τοῦ βροῦχου, ποὺ τρυποῦν τὰ τρυφερὰ ἀκόμη κουκιά και μπαίνουν μέσα. Ἐκεῖ μέσα τὰ σκουλήκια τρέφονται ἀπὸ τὴν ψύχα τοῦ κουκιοῦ και μὲ τὸν καιρὸ γίνονται μαῦρες πεταλουδίτσες. Καὶ ὅταν πιά γίνουν σωστὲς πεταλοῦδες τότε βγαίνουν ἀπὸ τὸ κουκί. Οἱ μαῦρες αὐτὲς πεταλουδίτσες εἶναι οἱ βροῦχοι. Ἔτσι ἅμα μαζέψη ὁ περιβολάρης τὰ κουκιά του, ἔχουν μέσα τους κουκούτσι, δηλ. τὸ βροῦχο. Τὸν ἄλλο χρόνο ἅμα ὁ περιβολάρης σπείρη τὰ κουκιά, ποὺ ἔχουν μέσα τους κουκούτσι, αὐτὸ βγαίνει ἀμέσως και κρύβεται μέσα στὸ χῶμα. Ἐκεῖ μέσα περιμένει ὥσπου νὰ γίνουν τὰ κουκιά, γιὰ νὰ γεννήση πάνω τους τ' αὐγά του.

Ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ γλυτώσωμε τὰ κουκιά ἀπὸ τὸ μαμούνι αὐτὸ εἶναι γιὰ δυὸ χρόνια νὰ μὴ σπείρωμε κουκιά στὸ χωράφι, ποὺ ἔβγαλε κουκιά μὲ βροῦχο. Μὰ οὔτε και ἄλλα ὄσπρια πρέπει νὰ σπείρωμε στὸ χωράφι ἐκεῖνο, γιὰτὶ ὁ βροῦχος πηγαίνει και σ' αὐτά, προπάντων ἅμα εἶναι φακὴ ἢ ρεβίθια.

Πολλοὶ γεωργοὶ γιὰ νὰ ψοφήση ὁ βροῦχος βάζουν γιὰ λίγη ὥρα τὰ κουκιά στὸ φούρνο. Μὰ μὲ τὸ φούρνισμα χαλᾷ ἡ οὐσία τοῦ κουκιοῦ, κι' ἔπειτα τὰ φουρνισμένα κουκιά δὲν κάνουν γιὰ σπόρο, ἐπειδὴ ξεραίνεται τὸ φυτό. Τὰ ξερά κουκιά και τὰ ἄλλα ὄσπρια, ἅμα ἔχουν βροῦχο, τὰ ραντίζομε μὲ ξύδι και τ' ἀφήνομε στὸν ἥλιο. Οἱ βροῦχοι, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ὑποφέρουν τὴ ζέστη και τὴ μυρωδιὰ τοῦ ξυδιοῦ, βγαίνουν ἀμέσως και φεύγουν.

Ἄλλο βλαβερὸ ἔντομο εἶναι ὁ ἀνθονόμος τῆς μηλιάς. Τὸν εἶπαν ἔτσι γιὰτὶ νέμεται, δηλ. βόσκει πάνω στὰ ἄνθη τῆς μηλιάς και τὰ καταστρέφει. Δὲν καταστρέφει ὅμως μόνο τοὺς ἀνθοὺς τῆς μηλιάς, ἀλλὰ και τῆς ἀχλαδιάς. Ἔτσι πολλὲς φορὲς βλέπομε τοὺς ἀνθοὺς τῆς μηλιάς ἢ τῆς ἀχλαδιάς νὰ εἶναι ξεροὶ σὰν νὰ τσουρουφλίσθηκαν. Ὅταν ὅμως πάρωμε κανένα τέτοιο ἀνθὸ και τὸν ἀνοίξωμε, θὰ εὔρωμε μέσα του μιὰ μικρὴ ἄσπρη κάμπια. Εἶναι ἡ κάμπια τοῦ ἀνθονόμου, αὐτὴ καταστρέφει τοὺς ἀνθοὺς.

Ὁ ἀνθονόμος εἶναι ἓνα μικρὸ μαυριδερὸ σκαθάρι, ποὺ ὅλο τὸ χειμῶνα τὸν περνᾷ ναρκωμένο μέσα στη γῆ. Μόλις ὅμως ἀνθίσει ἡ μηλιά ζυπνᾷ ἀπὸ τὴ νάρκη του και ἀρχίζει νὰ σκαρφαλῶνι στὸ δένδρο και φθάνει στὸ μπουμπούκι τοῦ ἀνθοῦ. Τὸ τρυπᾷ μὲ τὰ δόντια του, μπαίνει μέσα και γεννά τὰ αὐγά του. Καὶ γιὰ νὰ μπάση τ' αὐγά

του βαθιά ως τὸ βυθὸ τοῦ ἀνθοῦ, μεταχειρίζεται τὸ μακρὸ καὶ δυνατὸ του ρύγχος.

Σὲ λίγες ἡμέρες βγαίνουν ἀπὸ τὰ αὐγὰ οἱ κάμπιες καὶ ἀρχίζουν τὸ φαγοπότι. Τρῶγουν τὴν καρδιά τοῦ ἀνθοῦ καὶ τὸν ξεραίνουν. Ἔτσι λοιπόν, ὁ φίλος μας, φέρνει μεγάλη καταστροφή στὶς μηλιές καὶ στὶς ἀχλαδιές, γιατί καταστρέφει τοὺς ἀνθούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ γίνονταν μὲ τὸν καιρὸ τὰ μήλα καὶ τὰ ἀχλάδια.

Οἱ περιβολάρηδες γιὰ νὰ προφυλάξουν τὰ δέντρα τους ἀπὸ τὸ κακὸ αὐτό, μεταχειρίζονται τρεῖς τρόπους. 1) Ἄλειφουν τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου μὲ μιὰ κολλητικὴ οὐσία. Ἐκεῖ ἐπάνω κολλοῦν τὰ ἔντομα καὶ ψοφοῦν. 2) Κάθε πρωτὶ στρώνουν κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο ἕνα ἄσπρο σεντόνι καὶ ὕστερα ἀρχίζουν νὰ τὸ τινάζουν δυνατά. Τὰ ἔντομα, ποὺ εἶναι ναρκωμένα ἀπὸ τὴν πρωϊνὴ δροσιά, πέφτουν πάνω στὸ σεντόνι. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ μαζεύουν καὶ τὰ σκοτώνουν. 3) Ρίχνουν μέσα σὲ 50 ὡς 100 ὀκάδες νερὸ μιὰ ὀκᾶ λιζόλ καὶ μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ ραντίζουν τὰ δέντρα.

Τὸ τρίτο βλαβερὸ ἔντομο ποὺ θὰ ἐξετάσωμε εἶναι ὁ κολοκυθοκόφτης ἢ κρομμυδοφάγος ἢ μαμούνι. Αὐτὸς μοιάζει μὲ μεγάλη ἀκρίδα καὶ συχνὰ τὸν βρίσκομε στοὺς λαχανόκηπους κρυμμένο μέσα στὸ χῶμα. Γιὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ σκάπητῃ τὴ γῆ καὶ νὰ τρυπώνη, τὰ μπροστινά του πόδια εἶναι πολὺ χοντρά καὶ σκληρά. Ζῆ μέσα στὴ γῆ, γιατί ἐκεῖ βρίσκει τὴν τροφή του, τίς ρίζες τῶν λαχανικῶν, ποὺ τίς ἀφανίζει. Προτιμᾷ τίς ρίζες τῆς μελιτζανιάς καὶ τῆς ντοματιάς, περισσότερο ὅμως τῆς κολοκυθιάς. Γι' αὐτὸ τὸν εἶπαν καὶ κολοκυθοκόφτη. Ἔτσι φέρνει μεγάλη καταστροφή στοὺς λαχανόκηπους. Γι' αὐτὸ οἱ περιβολάρηδες φροντίζουν μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν ἐξολοθρεύουν. Ἔτσι σκάβουν τὴ γῆ βαθιά, ἀνασκαλεύουν καλὰ τὸ χῶμα, γιὰ νὰ βγοῦν οἱ κολοκυθοκόφτες στὴν ἐπιφάνεια. Αὐτὸ ὅμως τοὺς σκοτώνει, γιατί δὲν ἀντέχουν στὸ φῶς καὶ στὸν ἀέρα. Μὰ καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ δὲ βρίσκουν τίποτε νὰ φάγουν. Πολλὲς φορές πάλι οἱ κηπουροὶ ἀφήνουν γιὰ κάμποσο καιρὸ τὸν κῆπο τους ἀκαλλιέργητο. Ἔτσι πάλι ψοφοῦν γιατί δὲν βρίσκουν τροφή. Κάτι ὅμως ποὺ ἐξολοθρεύει γιὰ καλὰ τὸ ἔντομο αὐτὸ εἶναι ἡ κοπριά ἀνακατεμένη μὲ πετρέλαιο. Μιὰ ὡς δυὸ ὀκάδες πετρέλαιο σὲ 100 ὀκάδες κοπριά.

Καὶ τώρα ἐρχόμαστε στὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο βλαβερὸ ἔντομο. Εἶναι ἡ χρυσόμυγα. Τὴν ξέρετε δὰ ὅλοι σας τὴ χρυσόμυγα. Σὲ μερικὰ μέρη τὴ λέγουν καὶ ζήνα. Εἶναι ὁμορφο ἔντομο, ἀλήθεια, καὶ ἔχει 4 φτεροῦγες: δύο ἀπὸ πάνω καὶ δύο ἀπὸ κάτω. Οἱ ἀπὸ πάνω εἶναι χον-

τρές και σκληρές και έχουν χρώμα χρυσοπράσινο, που λάμπει. Οί από κάτω, που τις σκεπάζουν και τις προφυλάγουν οί χοντρές, είναι ψιλές και διάφανες.

Οί χρυσόμυγες πηγαίνουν και τρυπώνουν μέσα στα τριαντάφυλλα, στους άνθους της μηλιάς, της ροδιάς και άλλων δένδρων, που έχουν γλυκό χυμό και τον ρουφοῦν κ' έτσι τους καταστρέφουν. Και όταν από τους άνθους, που δέν επρόφθασαν να καταστρέψουν, γίνουν τα όπωρικά, πηγαίνουν πάλι και διαλέγουν τα παραφινωμένα και ρουφοῦν κι' απ' αυτά το χυμό τους. "Έτσι, όπως βλέπετε, και ή χρυσόμυγα είναι έντομο πολύ βλαβερό.

Η άρσενική χρυσόμυγα είναι πιό μικρή από τη θηλυκιά. Είναι όσο μιá μεγάλη μύγα. "Έχει κι' αυτή πτερά χρυσοπράσινα που λάμπουν.

Η θηλυκιά πηγαίνει και γεννά τ' αυγά της μέσα στις μερμηγκοφωλιές. Από αυτά βγαίνουν κάμπιες, που άργότερα μεταμορφώνονται σε χρυσόμυγες.

3. ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΧΩΡΑΦΙΟΥ

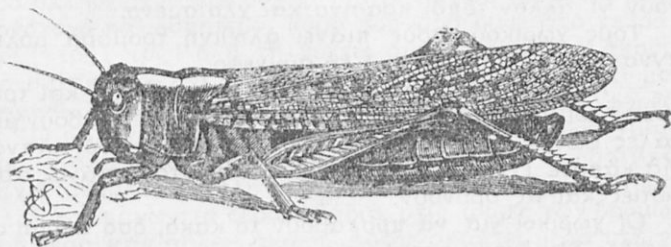
Η άκρίδα

Τις άκρίδες έδω στην πατρίδα μας ήμπορούμε να τις ιδούμε προπάντων από το Μάη ως το Σεπτέμβρη πάνω στη χλόη. Είναι έντομα πολύ βλαβερά. Και μάλιστα όταν πέφτουν στα χωράφια κατά μεγάλα κοπάδια φέρνουν άληθινή καταστροφή. Είναι ό φόβος και ό τρόμος τών χωρικών.

Οί άκρίδες είναι καστανές, σαν ξεραμένο φύλλο και άλλες πάλι πράσινες σαν φύλλο χλωμό. "Έτσι δέν ήμπορούμε να τις ξεχωρίσωμε εύκολα, όταν κάθωνται επάνω στα ξεραμένα φύλλα ή στη χλόη. "Έχουν στόμα κακρόστενο και πλατυκωμένο στα πλάγια, κεφάλι μεγάλο, μεγάλα μάτια και δυό ψιλά κέρατα. Με τα κέρατα άγγίζει και μυρίζεται το καθετί. Το κεφάλι της δέν φαίνεται χωρισμένο από το θώρακα όπως στη μύγα. Από το θώρακά της φυτρώνουν 6 πόδια. Από αυτά τα 4 μπροστινά είναι ψιλά και κονιά. Τα πισινά όμως είναι μακριά, χοντρά και πολύ δυνατά, γι' αυτό ήμπορεί και κάμνει με-

γάλα και ψηλά πηδήματα. Στις άκρες τὰ πόδια της έχουν κάτι ψιλὰ δοντάκια.

Ἡ άκρίδα έχει 4 φτεροϋγες. Δυὸ σκληρές εμπρός και δυὸ μαλακές και διάφανες όπίσω. Οί πεινές είναι μεγαλύτερες· μ' αὐτές πετᾷ ἡ άκρίδα. Τίς σκληρές τίς έχει γιά νά προστατεύουν τίς μαλακές. Και τώρα κάτι πού θά σᾶς φανῆ παράξενο. Οί άκρίδες έχουν ένα μόνο αὐτί, κι' εκείνο άλλες τὸ έχουν στήν κοιλιά και άλλες σ' ένα από τὰ μπροστινά τους πόδια. Μά και κάτι άλλο: Οί άρσενικές άκρίδες παίζουν βιολί. Κι' έχουν δυὸ τρόπους στό παίξιμο τοῦ βιολιοῦ. Μερικές τρίβουν τὰ πεινά τους πόδια στίς άκρες τῶν σκληρῶν πτερῶν τους, άλλες πάλι τρίβουν τὰ σκληρά τους φτερά τὸ ένα με τὸ άλλο. Και παίζουν βιολί, ὄχι γιά διασκέδαση, μά γιά νά είδοποιήσουν τίς θηλυκές πὼς είναι πιά καιρός νά γεννήσουν τ' αὐγά τους. Κι' άκούτε ένα μονότονο ἦχο, ένα κρίτς, κρίτς, κρίτς! Αὐτὸς είναι ὄλος κι' ὄλος ὁ σκοπὸς τοῦ βιολιοῦ των.

Ἄκρίδα

Τὸ χειμῶνα δὲ θά ίδῆτε πουθενά άκρίδα. Μά και τὸ Μάη, όταν θά βγοῦν στό κλαρί, θά τίς ίδῆτε πολὺ μικρές και χωρὶς πτερά. Τὸν Ἰούνιο ὅμως μεγαλώνουν και βγάζουν και φτερουγίτσες, ὥσπου πιά τὸν Ἰούλιο γίνονται σωστές άκρίδες με δυνατά πτερά και πόδια ἔτσι πού μποροῦν νά κάμνουν ψηλά και μεγάλα πηδήματα και νά πετοῦν σὲ μεγάλες άποστάσεις.

Ἀπὸ τὸν Αὐγουστο αρχίζουν οί άρσενικές τὸ βιολί. Εἶναι ὁ μήνας πού πρέπει νά γεννήσουν οί θηλυκές τ' αὐγά τους. Τρυπῶνουν λοιπὸν μέσα στή γῆ και τὰ γεννοῦν σὲ μικροὺς σωρούς, κολλημένα τὸ ένα με τὸ άλλο. "Υστερ' άπ' αὐτό, μόλις ἔμπη ὁ Σεπτέμβριος πεθαίνουν ὄλες γραμμῆ. "Εκαμαν βλέπετε, τὸν προορισμὸ τους. Τ' αὐγά τους μένουν θαμμένα ὄλον τὸν χειμῶνα και μόλις ἔλθῃ ἡ άνοιξη σποῦν και βγαίνουν ἀπὸ μέσα μικρές άκρι-

δοῦλες δίχως πτερά. Μόλις βγοῦν ἀπ' τ' αὐγὸ ἀρχίζουν καὶ τρώγουν μὲ μεγάλη λαιμαργία, γι' αὐτὸ σὲ λίγες ἑβδομάδες μέσα γίνονται σωστὲς ἀκρίδες.

Οἱ ἀκρίδες τρώγουν χλόη καὶ τὰ φύλλα ἀπὸ τὰ σπαρτὰ καὶ τὰ δέντρα, γι' αὐτὸ ζοῦν στὰ χωράφια καὶ στὰ λιβάδια. Μὰ κάποτε τρώγουν καὶ μικρὲς κάμπιες, μύγες καὶ ἄλλα ζωῦφια. Μὰ εἶναι ζῶα ἀδηφάγα, ἀχόρταγα οἱ ἀκρίδες. Ἔτσι ὅσο πλούσιος σὲ χορτάρια κι' ἂν εἶναι ὁ τόπος δὲν τίς φτάνει νὰ χορτάσουν καὶ προπάντων ὅταν εἶναι μικρὲς. Σὲ λίγες ἡμέρες λοιπόν, μόλις τελειώσῃ τὸ χορτάρια, μαζεῦονται σὲ πυκνὰ κοπάδια καὶ πετοῦν σὰν σύννεφα ὡς πὺ νὰ βροῦν πράσινα λιβάδια ἢ χωράφια μὲ ἄφθονα σπαρτὰ ἢ περιβόλια μὲ πυκνὰ ὀπωροφόρα δέντρα. Ἐκεῖ πέφτουν πεινασμένες ὄλες μαζὺ χιλιάδες. ἑκατομμύρια, σὰν χαλάζι καὶ σ' ἓνα λεπτὸ δὲ μένει στὸν τόπο οὔτε γιὰ δεῖγμα πράσινο. Ἀπὸ τὰ δέντρα τρώγουν ὄχι μόνον τὰ φύλλα μὰ καὶ τὴ φλούδα ἀκόμη. Καὶ ἀφοῦ τὰ ρημάξουν ὄλα σηκώνονται πάλι σὰν σύννεφο καὶ φεύγουν γι' ἄλλον τόπο, πράσινο καὶ χλοῖσμένο.

Τοὺς χωρικοὺς τοὺς πιάνει ἀληθινὴ τρομάρα μόλις ἀγναντέψουν ἀπὸ μακρὰ τὸ σύννεφο.

— Ἀκρίδα! Ἀκρίδα! φωνάζουν σὰν τρελλοὶ καὶ τρέχουν ὄλοι μαζὶ γιὰ νὰ προλάβουν τὸ κακὸ. Ἀνάβουν μεγάλες φωτιὲς γιὰ νὰ τίς διώξουν μὲ τὸν πυκνὸ καπνὸ. Μὰ κάποτε εἶναι τόσο πολλὲς, πὺ πέφτουν πάνω στὶς φωτιὲς καὶ τίς σβύνουν.

Οἱ χωρικοὶ γιὰ νὰ προλάβουν τὸ κακὸ, ὅσο ἀκόμη οἱ ἀκρίδες δὲν ἔχουν πτερά, τίς σκοτώνουν μὲ κλαδιὰ ἀπὸ δέντρα καὶ πέρνουν ἀκάθαρτο πετρέλαιο καὶ τίς ραντίζουν μὲ ψεκαστῆρες. Τίς ἀκρίδες, ὅσο εἶναι μικρὲς ἀκόμη μπορούμε νὰ τίς καταστρέψωμε καὶ μὲ ἄλλα μέσα, πὺ συμβουλευοῦν οἱ ὑπάλληλοι. Τοὺς στέλνει ἡ κυβέρνησις ἐπίτηδες γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ στὰ μέρη πὺ ὑπάρχουν πολλὲς ἀκρίδες. Οἱ ἀκρίδες πληθαίνουν πολὺ, γιὰτὶ κάθε θηλυκιὰ γεννᾷ πολλὲς φορὲς τὸ χρονοῦ καὶ κάθε φορὰ ἀπὸ 150 αὐγά.

Ὡστόσο οἱ ἀκρίδες εἶναι καὶ ὠφέλιμες. Μερικὰ σπιτικά ζῶα, ὅπως οἱ ὄρνιθες, οἱ πάπιες, οἱ χῆνες τρώγουν μὲ μεγάλη ὄρεξη τίς ἀκρίδες καὶ παχαίνουν. Ἀκόμη καὶ τ' ἄλογα τίς νοστιμεύονται τίς ἀκρίδες. Μὰ τί εἶναι ἡ λίγη αὐτὴ ὠφέλεια μπροστὰ στὴ μεγάλη καταστροφὴ πὺ φέρνουν. Τίς ἀκρίδες τίς κυνηγοῦν καὶ τίς τρώγουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σπιτικά ζῶα πὺ εἶπαμε, καὶ ἡ γάτα, ὁ σκαντζόχοιρος, τὰ λελέκια, οἱ καλιακοῦδες καὶ τὰ βατράχια.

Τὸ τριζόνι (γρῦλλος)

"Άλλος βιολιτζῆς αὐτός. Τρζ! τρζ! τρζ! εἶναι ὁ μονό-
τονος σκοπός του. Τὸ τριζόνι μοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἀκρίδα
μόνο πού ἔχει οὐρὰ κοντήτερη. Ὑπάρχουν δυὸ λογίων
τριζόνια, τὸ σπιτικό, πού ζῆ μέσα στὰ σπίτια καὶ ἓνα
ἄλλο πού ζῆ στοὺς ἀγρούς καὶ τὸ λέγουν ἀγροτικό.

Τὸ σπιτικό τριζόνι προτιμᾷ τὰ ζεστὰ μέρη, γι' αὐτό
τίς περισσότερες φορές ζῆ μέσα στοὺς φούρνους καὶ στὰ
μαγειριά. Διηλαθὴ σὲ μέρη πού μένουν ζεστὰ καὶ ὄλο τὸ
χειμῶνα. Ἔχει χρῶμα κίτρινο σταχτύ. Πάνω στὸ στρογ-
γυλὸ καὶ μαυρειδερό κεφάλι του ἔχει δυὸ μακρυὰ κέρατα
καὶ δυὸ αὐγουλάτα μάτια. Τὰ πσινά του πόδια εἶναι σὰν
τῆς ἀκρίδας μακρυὰ καὶ πολὺ δυνατά, γιὰ νὰ ἡμπορῆ νὰ
κάμνη κι' αὐτὸ μεγάλα καὶ ψηλὰ πηδήματα. Μὰ καὶ οἱ
φτεροῦγες του μοιάζουν πολὺ μὲ τίς φτεροῦγες τῆς ἀκρί-
δας. Ὁ ἀρσενικὸς παίζει κι' αὐτὸς βιολί, τρίβοντας τίς
δυὸ σκληρές του φτεροῦγες. Μὰ τὸ τρίξιμό του εἶναι πολὺ
μονότονο καὶ λυπητερό, τόσο πού σοῦ δίνει στὰ νεῦρα :
Τρζ! τρζ! τρζ! ὅλη τὴ νύκτα αὐτὸ τὸ τρίξιμο ἀκοῦς.
Τὸ σπιτικό τριζόνι τρέφεται ἀπὸ τ' ἀπομεινάρια τοῦ μα-
γειριοῦ. Ζῆ μόνο ἓνα χρόνο, γεννᾷ ὁμως πολλὰς φορές.

Ὁ ἄλλος γρῦλλος, ὁ ἀγροτικὸς, εἶναι μαῦρος-μαῦ-
ρος, πιὸ μεγάλος καὶ ὀλιγώτερο κομψὸς ἀπὸ τὸν σπιτικό.
Ἔχει μεγάλο κεφάλι καὶ ζῆ σὲ μέρη πού ἔχουν ἄμμο,
ἀλλὰ καὶ πάνω στὰ ξερὰ λιβάδια, στίς ἄκρες τῶν δρόμων
καὶ μέσα στίς αὐλὲς ἀκόμη. Αὐτὸς σκάπτει μέσα στὴ γῆ
βαθεῖα τουνέλια· τὰ χρειάζεται γιὰ ν' ἀπιθῶνη τ' αὐγά
του καὶ νὰ προφυλάγεται τὸ χειμῶνα ἀπὸ τὸ κρύο. Ὁ
θηλυκὸς γρῦλλος γεννᾷ ὡς 300 αὐγά. Ἀπ' αὐτὰ βγαί-
νουν στὴν ἀρχὴ μικρὰ σκουληκάκια καὶ ὕστερα μεταμορ-
φώνονται ὡς πού νὰ γίνουν σωστοὶ γρῦλλοι. Ἐδῶ, βλέ-
πετε, ὁ γρῦλλος ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν ἀκρίδα πού γεννᾷ
ἀκριδάκια.

Οἱ γρῦλλοι ἔχουν τρομεροὺς ἐχθροὺς τὸ χοῖρο καὶ τὴ
γάτα. Τὸ τριζόνι δὲν εἶναι καθόλου βλαβερό ζῶο, μονάχα
τὸ τραγοῦδι του εἶναι ἐνοχλητικό.

Ὁ τζίτζικας

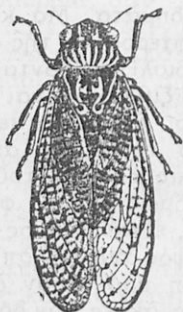
Ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν τὸν ξέρει τὸν τζίτζικα, τὸ τρανὸ
τραγουδιστὴ τῆς ἐξοχῆς. Τὸ καλοκαίρι, μὲ τὰ μεγάλα
λιοπύρια ὁ τζίτζικας ἔχει ἀληθινὸ πανηγύρι. Ἀπὸ τὰ χα-

ράματα ως τὴν ὥρα πού θά δύση ὁ ἥλιος, πολλές φορές καί ως τὰ μεσάνυχτα, ἀκοῦμε τὸ μονότονο τραγουδι του, πού πολλές φορές μᾶς δίνει στὰ νεῦρα. Καί δὲν τραγουδᾷ ἕνας μόνο. Τραγουδοῦν ὅλοι μαζί ὅσοι κάθονται στὰ γύρω δέντρα.

— Τζί τζί τζί, τζί τζί τζί.

Ὁ τζίτζικας εἶναι ἔντομο λίγο πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὴ μέλισσα. Τὸ χρῶμα του εἶναι στακτὸ σκοῦρο. Ἔχει μεγάλο καί πλατὺ κεφάλι, ὠπλισμένο μ' ἕνα ρύγχος μακρὸ καί σουβλερὸ σὰν τρυπάνι. Μ' αὐτὸ τρυπᾷ τὴ φλοῦδα τοῦ κλαδιοῦ πού κάθεταί καί ρουφᾷ τὸ χυμὸ του. Ὅταν ὁμως ἡσυχάζη τὸ συμμαζεύει κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Ἀπὸ τὸ θώρακά του βγαίνουν 4 ψιλές καί διάφανες φτεροῦγες.

Ὁ τζίτζικας, ὁ ἀθῶος αὐτὸς τραγουδιστής, ἔχει ἐχθρούς, τὰ μικρὰ ἀρπακτικὰ πουλιά. Αὐτὰ τὸν νοστιμεύονται καί τὸν κυνηγοῦν ὅπου σταθεῖ. Γιὰ νὰ προφυλάγεται ὁμως ἀπ' αὐτὰ ἡ καλὴ φύση τὸν προίκισε μὲ 5, ἂν ἀγαπάτε, μάτια. Τὰ δυὸ τὰ ἔχει στὰ πλάγια τοῦ κεφαλιοῦ του. Εἶναι μεγάλα καί ἀστράφτουν σὰν διαμάντια. Τὰ ἄλλα τρία, πού εἶναι μικρότερα, τὰ ἔχει στὸ μέτωπο. Ἔτσι ἀπ' ὀποια μεριὰ κι' ἂν ἔρχεται ὁ ἐχθρὸς τὸν βλέπει. Μὰ καί τὸ χρῶμα του τὸν προφυλάγει, γιατί μοιάζει πολὺ μὲ τὸ χρῶμα τῶν κλαδιῶν πού κάθεταί. Ἔτσι

Τζίτζικας

τὰ πουλιά δύσκολα τὸν ξεχωρίζουν πάνω στὸ κλαδί.

Ὁ τζίτζικας, ὅπως τὸ λέγει καί ὁ μῦθος, εἶναι ὁ ἀνέμελος τραγουδιστής. Ὅλο τὸ κακοκαίρι τὸ περνᾷ μὲ τὸ τραγουδι. Τραγουδιστής ὁμως εἶναι μόνο ὁ ἀρσενικός, πού τραγουδεῖ γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὸ ταῖρι του. Ὡστόσο ὁ τζίτζικας δὲν τραγουδεῖ μὲ τὸ στόμα, ὅπως ὅλοι οἱ τραγουδιστάδες ὅλου τοῦ κόσμου. Τὸ τζί τζί τζί πού ἀκοῦμε, τὸ κάνει ὁ τζίτζικας μὲ δυὸ ψιλές ἐλαστικὲς μεμβράνες πού εἶναι τεντωμένες, σὰν τὸ πετσί τοῦ νταουλιοῦ, πάνω ἀπὸ δυὸ τρύπες πού ἔχει στὴν κοιλιά του. Ὅταν λοιπὸν θέλῃ νὰ τραγουδήσῃ μπάζει ἀπὸ ἐκεῖ ἀέρα μὲ περισσότερη δύναμη. Μὲ τὸν ἀέρα οἱ ἐλαστικὲς αὐτὲς μεμβράνες κινούνται δυνατὰ καί γρήγορα, πάλλονται, καί κάνουν τὸ μονότονο ἐκεῖνο ἤχο, τὸ **τερέτισμα**.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ τὰ τζίτζικια γεννοῦν

τ' αὐγά τους μέσα στις κουφάλες τῶν δέντρων καὶ ὕστερα ψοφοῦν. Τὸ ἐρχόμενο καλοκαίρι ἀπὸ τ' αὐγά αὐτὰ βγαίνουν μικρὰ τζιτζικάκια, στὴν ἀρχὴ χωρὶς φτεροῦγες. Σὲ λίγες μέρες ὅμως βγάζουν φτεροῦγες κι' ἀρχίζουν κι' αὐτὰ τὸ τραγούδι.

Τὰ μυρμήγκια

Τὰ μυρμήγκια τὰ βρίσκομε τὸ καλοκαίρι σχεδὸν παντοῦ ὅπου ὁ ἥλιος ρίχνει τὶς ἀκτῖδες του. Στὰ περιβόλια, στοὺς δρόμους, στὰ χωράφια, στὸ δάσος ἀκόμα καὶ μέσα στὰ σπίτια. Τὸ σῶμα τοῦ μυρμηγκιοῦ χωρίζεται σὲ τρία μέρη: σὲ κεφάλι, σὲ θώρακα καὶ σὲ κοιλιά. Τὸ κεφάλι καὶ ἡ κοιλιά του εἶναι πιὸ χοντρά ἀπὸ τὸ θώρακα.

Ἔχομε δυὸ λογίων μυρμήγκια, τὰ μικρὰ ποὺ ζοῦν μέσα στὰ σπίτια, στὰ περιβόλια, ἢ κάτω στοὺς δρόμους καὶ τὰ μεγάλα ποὺ ζοῦν στὰ δάση μὲ πεῦκα ἢ μὲ ἔλατα. Τὰ μικρὰ ἔχουν χρῶμα μαῦρο ἢ καστανό, κιτρινωπὸ ἢ ξανθό, ἐνῶ τὰ μεγάλα ἔχουν χρῶμα κόκκινο. Αὐτὰ τσιμποῦν δυνατὰ καὶ τὸ τσίμπημά τους πονεῖ, ἐνῶ τῶν μικρῶν τὸ τσίμπημα οὔτε τὸ αἰσθανόμεθα.

Τὰ μυρμήγκια εἶναι τρομεροὶ λειχούδηδες. Ἀγαποῦν πολὺ τὰ γλυκὰ καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὸ σιρόπι, ποὺ τὸ ρουφοῦν πρὸ πάντων ἀπὸ τὶς μελίγκρες, κάτι μικρὲς φυτὸψειρες, ποὺ ζοῦν πάνω στὰ καινούρια βλαστάρια τῆς ροδιᾶς. Καὶ γιὰ νὰ ἔχουν τὸ γλυκὸ αὐτὸ σιρόπι τὰ μυρμήγκια τὶς περιποιοῦνται τὶς μελίγκρες, ὅσο δὲ φαντάζεσθε. Τὶς χαϊδεοῦν μὲ τὶς μακριὲς καὶ εὐκίνητες κερατῆς των, τὶς προστατεύουν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς των, τὶς κουβαλοῦν μὲ μεγάλη προσοχὴ ἀπὸ κλαδί σὲ κλαδί, γιὰ νὰ βρίσκουν καλύτερη καὶ πιὸ ἄφθονη τροφή. Ὅταν τύχη νὰ γκρεμισθῇ καμιά τους ἀπὸ τὸ κλαδάκι ποὺ καθόταν, τρέχει πρόθυμο τὸ μυρμήγκι, τὴν πιάνει ἀπαλὰ μὲ τὰ σαγόνια του καὶ τὴν πηγαίνει σ' ἄλλο κλαδάκι, ποὺ ἔχει περισσότερους καὶ πιὸ γλυκοὺς χυμοὺς. Καὶ τί δὲν κάμνει τὸ μυρμήγκι γιὰ τὴ μελίγκρα.

Ἄλλα πάλι μυρμήγκια ξέρουν νὰ βγάζουν σιρόπι ἀπὸ τὰ δέντρα. Δαγκώνουν μὲ τὰ δυνατὰ των σαγόνια τὴν ἀπαλὴ φλούδα τῶν βλασταριῶν καὶ ἀπὸ τὴ δαγκωματιὰ ἀναβλύζει ἄφθονο τὸ γλυκὸ σιρόπι. Τὸ μυρμήγκι τότε ρουφᾷ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση. Ὑπάρχουν μυρμήγκια ποὺ τρυπώνουν καὶ στὰ σπίτια, ὅπως εἶδαμε. Τραβοῦν ἴσια γιὰ τὸ μαγειριὸ κι' ἐκεῖ βρίσκουν ὅ,τι γλυκὸ τραβᾷ ἢ καρ-

δούλα τους: ζάχαρι, σιρόπια, γλυκά, όπωρικά καί άλλα.

Τό μυρμήγκι όμως είναι καί σαρκοφάγο ζώο. "Αν βρεθῆ κοντά στη φωλιά του κανένα ψόφιο ποντίκι ἢ κανένα άλλο μικρό ζώο, όρμοϋν σωρός τά μυρμήγκια πάνω του καί σέ λίγο δέν αφήνουν παρά μόνο τά κοκκαλάκια του. Καί δέν τρώγουν μόνο ψόφια ζώα τά μυρμήγκια. Όρμοϋν καί πάνω στά ζωντανά καί προπάντων στις κάμπες. Τίς σέρνουν στη φωλιά τους κι' έκει τίς καταβροχθίζουν.

Έκεινο πού βοηθεῖ τά μυρμήγκια νά βρίσκουν τήν τροφή τους, δέν είναι τόσο τά μάτια τους, όσο οί κεραῖες των, τά δύο δηλαδή κέρατα πού έχουν πάνω στό κεφάλι. Μ' αὐτές ψάχνουν καί μυρίζονται τό κάθε τι. Τίς κεραῖες αὐτές πότε τίς σηκώνουν ψηλά καί τίς κινοϋν δεξιά, ἀριστερά καί πότε τίς κατεβάζουν πρὸς τή γῆ. Πασπατεύουν, μυρίζονται καί τρέχουν πάντα μέ μεγάλη γρηγοράδα, γιατί έχουν ἔξι λεπτά καί μακριά πόδια. Δέ στέκονται οϋτε στιγμή. Είναι ζώα πολϋ εργατικά καί φιλότιμα. Κι' όλα αὐτά γίνονται γιά νά τραφοϋν βέβαια τά ἴδια, περισσότερο όμως γιά νά θρέψουν τά μωρά τους, τίς κάμπες τους πού είναι ἀνίκανες νά βροϋν μόνες τήν τροφή τους.

Τό μυρμήγκι ποτέ δέν ζῆ μόνο του. Ζοϋν πολλά μαζί καί σχηματίζουν μεγάλες οίκογένειες, λαούς. Ό κάθε λαός έχει δική του ξεχωριστή φωλιά. Τά μυρμήγκια κτίζουν τή φωλιά τους συχνά κοντά στ' άλώνια ἢ στις ἀποθῆκες τοϋ σιταριοϋ καί σέ άλλα τέτοια μέρη, όπου ἤμποροϋν εϋκόλα νά βρίσκουν τροφή. Η φωλιά τοϋ μυρμηγκιοϋ είναι καμωμένη μέ μεγάλη τέχνη, σάν νά τήν ἔκτισε ξακουστός τεχνίτης. Τά κόκκινα μυρμήγκια τοϋ δάσους κτίζουν τή φωλιά τους μέ πολλά πατώματα, ισόγεια καί ἀνώγεια. Τό ἐπάνω πάτωμα, μέ τά χωρίσματά του είναι κτισμένα μέ κουκουνάρες τῶν πεύκων ἢ τῶν ἐλάτων, μέ φλοϋδες ἀπό δέντρα, μέ πέτρες, μέ ξύλα καί μέ χῶμα. "Ετσι πολλές φορές σχηματίζεται ἕνα ψῆλωμα πού φθάνει ὡς μισό μέτρο. Τά μικρά μυρμήγκια κτίζουν τίς φωλιές τους στά περιβόλια, κάτω ἀπό τίς ρίζες τῶν φυτῶν ἢ στά χωράφια. Κι' ἐδῶ πάλι θά εϋρωμε πολλά πατώματα καί χωρίσματα. Στό ἐπάνω πάτωμα, πού είναι εϋάερο καί προσηλιακό, όταν είναι καλοκαίρι, φέρνουν τά μυρμήγκια τίς πεταλουδίτσες, τίς κάμπες τους καί τ' αὐγά τους. Όταν όμως κάμνη ψύχρα καί φυσᾶ δυνατός ἄνεμος, τά κατεβάζουν στό κάτω - κάτω πάτωμα.

Στήν φωλιά τους μέσα τά μυρμήγκια έχουν καί ἀποθῆκες. Σ' αὐτές μέσα ἀποθηκεϋοϋν μέ μεγάλη τάξη τοϋς

σπόρους και τις άλλες τροφές που κουβαλοῦν ὅλο τὸ καλοκαίρι. Εἶναι ἡ ἐσοδεία των γιὰ τὸν χειμῶνα.

Καὶ τὶς ἀποθήκες αὐτὲς καὶ τὰ χωρίσματα τὰ κάμουν τὰ μυρμηγκία μὲ τὰ σαγόνια τους πού εἶναι πολὺ δυνατά. Μὰ τὰ δυνατὰ αὐτὰ σαγόνια γιὰ νὰ δουλέψουν χρειάζονται μεγάλο καὶ γερὸ κεφάλι. Γι' αὐτὸ τὸ κεφάλι τοῦ μυρμηγκιοῦ εἶναι μεγαλύτερο κι' ἀπὸ τὸ θώρακα, μὰ καὶ ἀπὸ τὴν κοιλιά του.

Σὲ κάθε μυρμηγκοφωλιά ζοῦν τριῶν λογίων μυρμηγκία. Τὰ ἀρσενικά, τὰ θηλυκὰ καὶ οἱ ἐργάτες. Τὰ ἀρσενικά καὶ τὰ θηλυκὰ ἔχουν ἀπὸ 4 πτερὰ καὶ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἀφήνουν τὴ φωλιά τους κοί πετοῦν γύρω ἀπὸ τὰ δέντρα. Ὑστερα κατεβαίνουν πάλι στὴ γῆ ὅπου τ' ἀρσενικά πεθαίνουν, ἐνῶ τὰ θηλυκὰ ξαναγυρνοῦν στὴ φωλιά τους. Ἐκεῖ τοὺς πέφτουν τὰ φτερὰ καὶ γεννοῦν τ' αὐγά τους. Ἀπὸ τότε δὲν ξαναβγαίνουν πιά ἀπὸ τὴ φωλιά τους. Οἱ ἐργάτες, εἶναι μικρότεροι καὶ δὲν ἔχουν πτερὰ.

A ἀρσενικό Μυρμηγκία Γ βασίλισσα
B ἐργάτρια

Ὡστόσο αὐτοὶ κάνουν ὅλες τὶς δουλιές. Κτίζουν τὴ φωλιά, κουβαλοῦν τὶς τροφές, φυλάγουν τὰ αὐγά καὶ τρέφουν τὶς ἄσπρες κάμπιες πού βγαίνουν ἀπ' αὐτά. Ὄταν οἱ κάμπιες μεταμορφωθοῦν καὶ γίνουν χρυσαλλίδες, πάλι αὐτοὶ τὶς φροντίζουν καὶ τὶς περιποιοῦνται.

Τὰ μυρμηγκία ἔχουν ἀρκετὸ μνημονικὸ καὶ εἶναι ζῶα ἐξυπνα. Θυμοῦνται τὴ φωλιά τους καὶ ξαναγυρνοῦν σ' αὐτή, ἀναγνωρίζουν τοὺς συντρόφους των ἀπὸ τὴ μυρουδιά καὶ συνεννοοῦνται μεταξύ των μὲ τὶς κεραῖες. Ἄν κανένα μυρμηγκι βρῆ τροφή, γυρνᾷ πίσω καὶ εἰδοποιεῖ καὶ τ' ἄλλα. Ξεκινοῦν τότε ὅλα μαζί σάν καραβάνι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἐκεῖνο πού τὰ εἰδοποίησε καὶ κουβαλοῦν τὴν τροφή στὴ φωλιά των. Πολλὲς φορὲς ξένα μυρμηγκία κάμνουν ἐπίθεση σὲ καμιὰ ἄλλη φωλιά γιὰ νὰ πάρουν αἰχμάλωτες τὶς χρυσαλλίδες των. Τότε γίνεται τρομερὴ μάχη καὶ σκοτώνονται πολλὰ κι' ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη. Στὸ

τέλος όμως νικούν αυτοί που έδέχθησαν την επίθεση και όταν διώξουν πιά τον έχθρο, φροντίζουν να θάψουν τους νεκρούς των.

Ο λαγός και τὸ κουνέλι

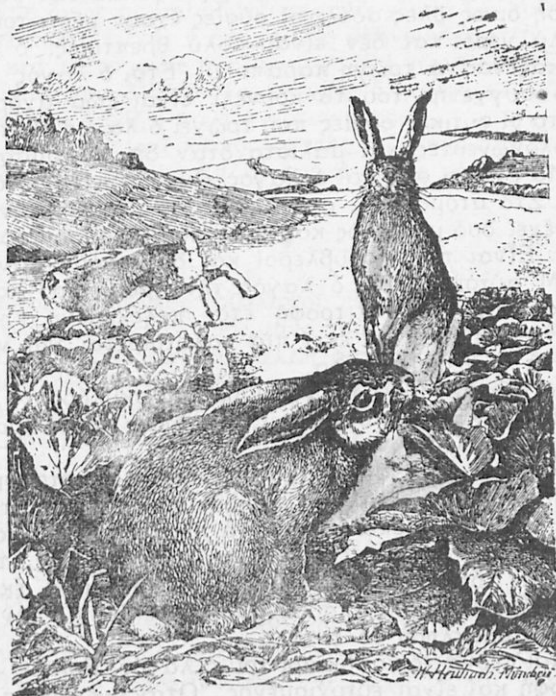
Ὁ λαγός είναι ὀλίγο μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ γάτα. Ἐκεῖνο πού μᾶς κάμει περισσότερη ἐντύπωση, ὅταν βλέπουμε λαγό, εἶναι τὰ μεγάλα του αὐτιά. Εἶναι μακρύτερα ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Ἔτσι καὶ τὰ πεινά του πόδια εἶναι μακρύτερα ἀπὸ τὰ μπροστινά καὶ θὰ ἴδουμε τὸ γιατί. Τὸ χρῶμα του ἀπὸ ἑπάνω εἶναι καστανοκίτρινο καὶ ἀπὸ κάτω λευκό.

Τὰ δάση καὶ τὰ χωράφια εἶναι γεμάτα ἀπὸ λαγούς καὶ ὅμως κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ εἶδε ζωντανὸ λαγό. Λαγὸ λοιπὸν ἀκούουμε καὶ λαγὸ δὲν βλέπομε, γιατί ὅλην τὴν ἡμέρα ἡσυχάζει κρυμμένος μέσα στὴ φωλιά του. Καὶ δὲν ἔχει ἄδικο ὁ ἄμοιρος, ἀφοῦ ἔχει τόσους καὶ τόσους ἐχθρούς. Πρῶτο καὶ καλύτερο τὸν κυνηγὸ, ἔπειτα ὅμως κι' ἓνα σωρὸ ζῶα : τὰ σκυλιὰ, τὶς ἀλεπούδες, τὰ κουνάβια, τὰ γεράκια, τοὺς ἀετοὺς καὶ τὶς κουρσῖνες ἀκόμη. Πῶς νὰ ξεμυτίση λοιπὸν ἀπὸ τὴ φωλιά του ἓνα ζῶο πού ἔχει τόσους ἐχθρούς, χωρὶς νὰ διαθέτη κανένα ἀμυντικὸ ὄπλο ; Ἔτσι μόνο τὴ νύχτα βγαίνει ὁ λαγός γιὰ βοσκή. Τὸ λέει καὶ τὸ ποίημα :

*Νύκτα ὁ λαγὸς ἐβγήκε,
λαχανόκηπον εὐρῆκε....*

Οἱ λαγοὶ πού ζοῦν στὰ δάση ὅλην τὴν ἡμέρα εἶναι κρυμμένοι κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ χαμόδενδρα ἢ μέσα στίς καλαμιές, ἐνῶ οἱ λαγοὶ τῶν χωραφῶν εὐρίσκουν τὴν ἡσυχία των μέσα στὰ ψηλά στάχια τοῦ σιταριοῦ καὶ τοῦ κριθαριοῦ. Ὅταν ὅμως θερισθοῦν τὰ χωράφια, οἱ λαγοὶ αὐτοὶ ἀνοίγουν μέσα στὸ χῶμα ἓνα ρηχὸ λάκκο, πού μόλις τοὺς χωρεῖ καὶ ἐκεῖ βολεύονται, γιατί τοὺς προστατεύει τὸ χρῶμα τοῦ γουναρικοῦ των πού εἶναι ἀπαράλλακτο μὲ τὸ χρῶμα τοῦ χώματος. Ὡστόσο δὲν εἶναι ὀλότελα ἀσφαλίσμενος ὁ ἄμοιρος. Γιατί ὅλην τὴν ἡμέρα οἱ ἀλεπούδες, τὰ κουνάβια ἢ τὰ λαγωνικὰ γυρνοῦν παντοῦ καὶ ὄλο ψάχνουν γιὰ κυνήγι. Γι' αὐτὸ ὁ λαγός κοιμᾶται πάντα ἐλαφρά, λαγοκοιμᾶται. Καὶ κοιμᾶται μὲ τὰ μάτια μισανοιγμένα. Ὅχι βέβαια γιατί τὸ θέλει, ἀλλὰ γιατί τὰ τσίνορά του εἶναι τόσο κοντὰ πού δὲν ἔμποροῦν νὰ τοῦ τὰ κλει-

σουν όλότελα. 'Ο λαγός τόν κίνδυνο δέν τόν καταλαβαίνει μέ τό μάτι, πού δέν εἶναι τόσο δυνατό. Τόν εἰδοποιοῦν τά μεγάλα του αὐτιά, πού τά ἔχει πάντα τετωμένα. "Ἐτσι μέ τόν παραμικρό θόρυβο ξυπνᾷ. Μόλις ὁμως ξυπνήσῃ δουλεύει ἡ δυνατή του μύτη· αὐτή θά τόν εἰδοποιήσῃ ἀπό ποιά μεριά ἔρχεται ὁ κίνδυνος. Μόλις λοιπὸν νοιώσῃ τόν κίνδυνο τινάζεται πάνω καί τὸ βάζει στά πόδια. 'Ἡ ραχοκοκκαλιά του εἶναι τόσο εὐκολολύγιστη καί τὰ

Λαγοὶ μέσα σέ λαχανόκηπο.

πισινά του πόδια τόσο μακριά καί δυνατά, πού ἔμπορεῖ νά κάμνη πολὺ μεγάλα καί γοργὰ πηδήματα. Οὔτε ἡ ἄλεπού μὰ οὔτε καί τὸ λαγωνικό ἔμποροῦν νά τόν φθάσουν.

"Ὅταν ὁμως κάποτε βρεθῇ σέ δύσκολη θέση καί καταλάβῃ πὼς δέν τόν σώζει πιά ἡ γρηγοράδα του ὁρμᾷ μέσα στοῦ κοπάδι τὰ πρόβατα ἢ τὰ γίδια, γιατί ξέρεῖ καλά, ὁ διαβολεμένος, πὼς ἐκεῖ δέν ἔμποροῦν νά τόν ἀκολουθήσουν, οὔτε ἡ ἄλεπού, οὔτε τὸ λαγωνικό.

‘Ο λαγός όμως τρέχει γοργότερα στον άνήφορο. Γι’ αυτό όταν τον κυνηγᾷ κανένας έχθρός του ζητᾷ νά βρῆ άνήφορο. Στον κατήφορο όμως δέν τᾷ καταφέρνει καθόλου. Σωριάζεται μπρούμυτα καί παίρνει τήν κατρακύλα.

‘Ο λαγός, όπως εἶπαμε, βόσκει μόνο τή νύκτα καί βρίσκει τή τροφή του στά χωράφια. Ἀγαπᾷ πολύ τᾷ τρυφερά καί ζουμερά φύλλα τῶν λαχανικῶν, τὸ τρυφερό χορταράκι, τᾷ καλαμάκι τοῦ σιταριοῦ, τοῦ κριθαριοῦ, τῆς βρώμης, μᾶ καί ὅλα τᾷ τρυφερά φύλλα τῶν θάμνων. Ἐπειδή όμως ὅλες αὐτές οἱ οὐσίες ἔχουν μέσα τους παραπολὺ νερό καί δέν εἶναι πολύ θρεπτικές, ὁ λαγός ἀναγκάζεται νά τρώγῃ παραπολὺ. Ἔτσι ὁ λαγός καθὼς καί ὁ συγγενής του τὸ κουνέλι εἶναι ζωᾷ ἀχόρταγα. Ἐπειτα οἱ φυτικές οὐσίες ποὺ τρώγει ὁ λαγός εἶναι πολὺ δυσκολοχώνευτες καί μάλιστα όταν δέν καλομασσιοῦνται. Μᾶ ἔννοια σας καί ὁ λαγός εἶναι τεχνίτης στό μάσημα. Στό στόμα του, στό μπροστινὸ μέρος, ἐπάνω καί κάτω ἔχει δυὸ μακριοὺς κοπτήρες ποὺ μοιάζουν σάν σμιλάρια. Εἶναι πολὺ σουβλεροὶ καί δουλεύουν σάν ψαλλίδι. Μ’ αὐτοὺς κόβει ὁ λαγός τήν τροφή του καί τήν πελεκάει. Ἐπειτα ἡ τροφή ἔτσι πελεκημένη πηγαίνει στους τραπεζῖτες καί ἐκεῖ πιά καλοτριβεται γιὰ νά ἡμπορῆ νά χωνευθῆ εὐκολα.

Τοῦ λαγοῦ τοῦ λείπουν, φυσικά, τᾷ σκυλόδοντα, ἀφοῦ ποτέ του δέν τρώγει σάρκες. Εἶναι, όπως καταλαβαίνετε, ζωῷ χορτοφάγο.

‘Ο λαγός δέν φέρνει καί μεγάλη καταστροφή στά σπαρτά, μᾶ οὔτε καί στά περιβόλια, ὅπου κάποτε τρυπώνει. Ἐπειδή πρέπει πάντα νά προφυλάγεται, καί ὄλο τρομάζει μήπως τὸν ζυγώσει κανένας έχθρός, τρώγει ἀρπαχτά. Κόβει ἐδῶ κανένα τρυφερό καλαμάκι, ἐκεῖ κανένα ζουμερὸ φύλλο ἀπὸ λάχανο. Ποτέ δέν θά τὸν ἰδῆτε νά φάγῃ ὀλόκληρο τὸ φυτὸ.

Ἔτσι περνᾷ τὸ καλοκαίρι του ὁ λαγός. Βρίσκει ἄφθονη τροφή καί εἶναι εὐτυχισμένος. Ὄταν όμως ἔλθῃ ὁ χειμῶνας καί ἀρχίσουν τᾷ χιόνια καί οἱ πάγοι, τότε ἀρχίζουν καί οἱ δυσκολίες τοῦ λαγοῦ. Βέβαια τὸ κρῦο δέν τὸν πειράζει, γιὰ τὸ γουναρικό του εἶναι πυκνὸ καί ζεστὸ. Μᾶ καί οἱ πατοῦσες του ἀπὸ κάτω ἔχουν κάτι ἀπαλὰ μαξιλαράκια, ὥστε νά μὴ γλυστρᾷ ἐπάνω στὸν πάγο. Ἐκεῖνο όμως ποὺ τὸν δυσκολεύει τρομερὰ εἶναι ἡ τροφή. Βέβαια ὅσο τὸ χιόνι εἶναι ἀκόμη ἀπαλό, ἡμπορεῖ νά σκάψῃ καί νά βρῆ ἀπὸ κάτω του τήν καινούργια χλόη. Ὄταν όμως παγῶσῃ ἀπὸ πάνω καί δέν ἡμπορῆ νά τὸ σκάψῃ, τότε τὸν σφίγγει ἡ πείνα καί δέν ξέρει τί νά κάμῃ. Παίρ-

νει τότε τὸ δρόμο γιὰ τὰ χωριά, τρυπώνει στὰ περιβόλια, βρίσκει λαχανικά καὶ κάπως βολεύεται. Ὁ πεινασμένος λαγὸς ὅμως ὅταν δὲ βρῆ λαχανικά, κάνει κάτι ἄλλο, πού φέρνει μεγάλη καταστροφή στὰ περιβόλια. Πηγαίνει καὶ ροκανίζει τὴν φλοῦδα τῶν μικρῶν ὀπωροφόρων δένδρων. Γι' αὐτὸ οἱ περιβολάρηδες, μόλις ἔλθῃ τὸ φθινόπωρο, τυλίγουν τοὺς κορμούς των μὲ ἄχυρο, μὲ ἀγκάθια καὶ μὲ συρματόπλεγμα.

Συχνὰ ὅμως οἱ ἐπιδρομές του στὰ χωριά δὲν τοῦ βγαίνουν σὲ καλὸ. Εἶναι ἡ ἐποχὴ πού στήνουν καρτέρι οἱ κυνηγοί· καὶ τὸ τουφέκι τοῦ κυνηγοῦ δὲν χωρατεύει. Γενικὰ τὸ χειμῶνα περνᾷ δύσκολες στιγμές ὁ λαγὸς καὶ μόνο μὲ τὸ Φλεβάρη ἀρχίζει πάλι ἡ εὐτυχία του.

Ἡ λαγίνα γεννᾷ 3 ἕως 4 φορές τὸ χρόνο ἀπὸ 2 ἕως 5 λαγουδάκια. Ὑστερα ἀπὸ 6 ἕως 8 μῆνες τὰ λαγουδάκια γίνονται τέλειοι λαγοί.

* *

Πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ λαγοῦ εἶναι τὸ κουνέλι. Μοιάζει σὲ ὅλα του μὲ τὸ λαγὸ, μόνο πού εἶναι λίγο μικρότερο ἀπ' αὐτόν. Ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη διαφορά ὅμως. Τὸ κουνέλι, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, τὸ ἡμέρεψε ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔκαμε ζῶο σπιτικό, ἐνῶ ὁ λαγὸς μένει πάντα ζῶο ἄγριο τῶν χωραφιδῶν καὶ τοῦ δάσους.

Τὸ κρέας τοῦ κουνελιοῦ, ὅπως καὶ τοῦ λαγοῦ, εἶναι τρυφερὸ καὶ νόστιμο. Προτιμότερο ὅμως εἶναι τὸ κρέας τοῦ θηλυκοῦ, γιατί τοῦ ἀρσενικοῦ ἔχει κάποια μυρωδιά.

Ἄξια ἔχει καὶ τὸ δέρμα του, ὅπως καὶ τὸ δέρμα τοῦ λαγοῦ, γιατί γίνεται ὁμορφα γάντια. Καὶ ἀπὸ τὸ γουναρικό του ὅμως κάμνουν καπέλλα καὶ ἡ κοπριά του εἶναι πρῶτης τάξεως λίπασμα. Τοῦ κουνελιοῦ τοῦ ἀρέσουν κι' αὐτουνοῦ τὰ χλωρὰ φύλλα ἀπὸ τὰ λαχανικά, κι' ἀλλοίμονο ἂν καμιὰ φορά τρυπώσῃ σὲ λαχανόκηπο. Ἦμπορεῖ νὰ μὴν ἀφήσῃ οὔτε κοτσάνι, γιατί δὲν ἔχει τὸ φόβο καὶ τὸν τρόμο πού ἔχει ὁ λαγός. Εἶναι, βλέπετε, ζῶο ἡμερωμένο. Τὸ κουνέλι ὅμως τρώγει καὶ ὅ,τι ἄλλο τοῦ δώσουν. Τρώγει ἀκόμη καὶ τὰ σκληρὰ ἀγριόχορτα, πού περιφρονεῖ ἢ γίδα. Τὸν χειμῶνα, πού λείπει ἡ χλωρὴ τροφή, τρώγει καλαμόφυλλα. Μὰ ἐκεῖνα πού τρώγει μὲ μεγάλη λαίμαργία εἶναι τὰ κυπαρισσόφυλλα.

Τῇ φωλιά τῆς τοῦ κουνέλι τὴν κάμνει μέσα στὴ γῆ, πού τὴν σκάπτει μὲ τὰ σουβλερά καὶ δυνατά του νύχια. Ἀνοίγει ὀλόκληρους διαδρόμους κάτω ἀπὸ τοὺς τοίχους τῆς οὐλῆς καὶ τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ ἡμπορῆ νὰ βγαίῃ καὶ στὰ

χωράφια και στα περιβόλια. Μά το σκάψιμο αυτό που κάμνει ήμπορεί νά φέρη μεγάλες καταστροφές. Ήμπορεί νά γκρεμίση τοίχους και σπίτι μικρό ακόμη.

Τή φωλιά του τὸ κουνέλι τὴν κρατάει καθαρή και στεγνή. Φροντίζει συχνά νά τὴν στρώνη με χόρτα, γιατί τὰ μωρά του δὲν βαστοῦν στήν ὑγρασία. Ἡ κουνέλα γεννᾷ συχνά και πολλά γυμνά κουνελάκια. Ήμπορεί νά γεννήση 6 και 8 φορές τὸ χρόνο. Λογάριασαν πὼς ἀπὸ ἕνα ζευγάρι κουνέλια, ήμποροῦν, σ' ἕνα χρόνο μέσα, νά βγοῦν 80 και 100 κουνελάκια. Νά γιατί ὁ ἄνθρωπος φρόντισε νά τὸ ήμερέψη τὸ κουνέλι.

Ἡ χελώνα

Εἶναι τὸ παράξενο ζῶο, πὸ κουβαλᾷ κι' αὐτό, ὅπως τὸ σαλιγκάρι, τὸ σπίτι του πάνω στή ράχη του. Τή χελώνα τή βρίσκομε παντοῦ: στα χωράφια, στα λιβάδια και στα δάση, ὅπου γυρίζει προπάντων τὴ νύκτα, γιὰ νά βρῆ τὴν τροφή της.

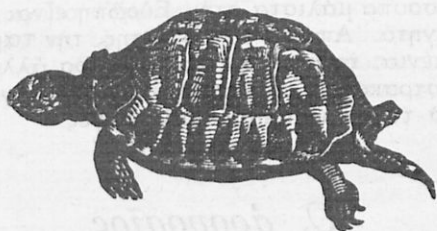
Ὁλόκληρο τὸ σῶμα της εἶναι σκεπασμένο μ' ἕνα καβούκι, τὸ ὄστρακο, πὸ μοιάζει σάν διπλὸς θώρακας. Τὸ ὄστρακο αὐτὸ ἀπὸ πάνω εἶναι καμπουρωτὸ κι' ἀπὸ κάτω σάν πλαστήρι. Ἔχει δύο τρῦπες. Μιά μπροστὰ και μία πίσω. Ἀπὸ τὴν μπροστινὴ τρύπα βγάζει τὸ κεφάλι της και τὰ μπροστινά της πόδια και ἀπὸ τὴν πεινὴ τὰ πεινά της πόδια και τὴν οὐρά της. Τὰ τέσσερα πόδια της εἶναι πολὺ χαμηλά, γι' αὐτὸ προχωρεῖ πολὺ ἀργὰ και μᾶς φαίνεται πὼς σέρνεται με τὴν κοιλιά.

Ἡ χελώνα ζῆ στα περιβόλια, στα χωράφια, στ' ἀμπέλια, κάτω ἀπὸ τὰ χαμόδενδρα και τοὺς φράκτες. Αὐτοῦ βρίσκει τὴν τροφή της: σκουλήκια, μικρὰ σαλιγκάρια, σκαθάρια. Αὐτὰ βέβαια εἶναι ἐκεῖνα πὸ προτιμᾷ. Ὅταν δὲν τὰ εὔρη ὁμως, ἱκανοποιεῖται με τὰ χλωρὰ φύλλα και τὸ χορταράκι. Τὸ κυνήγι της, γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια τὸ κάμνει τὴ νύχτα. Ἡ χελώνα γιὰ νά ήμπορῆ νά σπάζη τὰ σκληρὰ καβούκια τῶν σαλιγκαριῶν και νά κόβη τὰ τρυφερὰ φύλλα, ἔχει στόμα βαθιὰ σχισμένο, ἔτσι πὸ ήμπορεί νά τὸ ἀνοίγη διάπλατα, και τὰ χεῖλη της εἶναι κεράτινα και σουβλερὰ στήν ἄκρη. Ἀκόμη, ἐπειδὴ οἱ θάμνοι στα ὑγρά μέρη εἶναι πυκνοὶ και ψηλοὶ και πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν ἀγκάθια, γιὰ νά ήμπορῆ νά τρυπώνη ἀπὸ κάτω του, ἔχει πόδια κάπως χονδρὰ και πλατιά σκεπασμένα με κεράτινα λέπια. Ἐπειτα γιὰ νά ήμπορῆ νά σκά-

βη λακοῦβες στὴν ἄμμο, ὅταν θέλῃ νὰ ἡσυχάσῃ ἢ νὰ γεννήσῃ τ' αὐγά της, τὰ δάκτυλά της εἶναι ἐνωμένα κι' ἔχουν κάτι νύχια μακριὰ καὶ σουβλερά.

Ἡ χελώνα ἔχει ἐχθροὺς τὴν ἀλεποῦ, τὸ λύκο, τὸ γεράκι καὶ ἄλλα ἀρπακτικὰ πουλιά. Γιὰ νὰ προφυλάγεται ὁμως ἀπ' αὐτά, ἡ φύση τῆς ἔδωσε μάτι πολὺ δυνατὸ καὶ καύκαλο γερὸ καὶ σκληρό. Μέσα σ' αὐτὸ μαζεύεται μόλις μυριστῆ τὸν ἐχθρό. Καὶ γιὰ νὰ μὴ τὴν διακρίνῃ εὐκόλα, τὸ καύκαλό της ἔχει χρῶμα ὀσπρόκίτρινο ἢ πρασινωπὸ, ποὺ μοιάζει μὲ τὸ χῶμα ἢ μὲ τὴ χλόη.

Ἄλλοι φοβεροὶ ἐχθροὶ τῆς χελώνας εἶναι ἡ πείνα καὶ ὁ χειμῶνας. Ἐχει ὁμως τὸ χάρισμα νὰ ἀντέχῃ στὴν πείνα ἡμέρες καὶ μῆνες ὀλόκληρους ἢ χελώνα. Ὅσο γιὰ τὸ χειμῶνα, ἀνοίγει κάτω ἀπὸ τὸν πυκνὸ θάμνο ἢ στὴ ρίζα τοῦ δέντρου ἓνα βαθὺ λάκκο, μπαίνει μέσα καὶ ναρκώνεται.

Χελώνα

Ὅταν ἔρθῃ ἡ ἀνοιξὴ ξυπνᾷ καὶ βγαίνει στὸν ἥλιο. Βρίσκει τὴν τροφή ποὺ θέλει καὶ ὅταν ἔρθῃ πάλι τὸ καλοκαίρι πηγαίνει καὶ γεννᾷ τ' αὐγά της μέσα στὴν ἄμμο. Ἡ χελώνα γεννᾷ 10 ἕως 15 ὀλοστρόγγυλα αὐγουλάκια, σὰν μικρὰ καρύδια. Γιὰ τὸ κλώσσημα δὲ σκοτίζεται πολὺ ἡ χελώνα· ἄς εἶναι καλὰ ἡ ἄμμο καὶ ὁ ζεστός ἥλιος. Ὑστερα ἀπὸ 15 ἡμέρες βγαίνουν τὰ μικρὰ χελωνάκια, ποὺ ζητοῦν καὶ βρίσκουν μόνα των τὴν τροφή τους.

Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ τὴν χελώνα ποὺ ξέρομε ὑπάρχουν καὶ ἄλλων εἰδῶν χελώνες. Μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ χελώνα ποὺ ζῆ στὶς λίμνες καὶ στοὺς ποταμούς, ἡ νεροχελώνα. Ἡ τροφή της μέσα στὸ νερὸ εἶναι τὰ βατράχια, τὰ διάφορα ἔντομα καὶ τὰ ψαράκια. Ἡ νεροχελώνα κολυμπᾷ μὲ μεγάλη εὐκολία, γιὰτὶ ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν της ἔχει, σὰν τὴν πάπια, μιὰ μεμβρᾶνη. Ἔτσι μεταχειρίζεται τὰ πόδια της γιὰ κουπιά.

Όταν πρόκειται να γεννήση, βγαίνει στις όχθες του ποταμού ή της λίμνης και γεννά όπως η στεριανή χελώνα.

Έχουμε όμως ακόμη και τη θαλασσινή χελώνα. Αυτή ζη στον Άτλαντικό ωκεανό και είναι μεγάλη. Έχει μάκρος ως 2 μέτρα και βάρος ως 400 οκάδες. Η τροφή της, τις περισσότερες φορές, είναι φυτά της θάλασσας και πρό πάντων φύκια. Οί θαλασσινές χελώνες ποτέ δε ζούν ξεμοναχιασμένες. Μαζεύονται πολλές μαζί και σχηματίζουν κοπάδια.

Τ' αυγά τους τὰ γεννούν κι' αυτές έξω στην άμμο της άκρογιαλιάς. Γεννούν ως 200 αυγά, που τρώγονται και είναι μάλιστα πολύ νόστιμα.

Η χελώνα ώφελει τον άνθρωπο, γιατί πρώτα-πρώτα καθαρίζει τὰ περιβόλια και τὰ χωράφια από τὰ σαλιγκάρια, τὰ σκουλήκια και όλα τὰ βλαβερά ζουζούνια. Έπειτα τὸ κρέας της, που τὸ τρώγουν σὲ πολλά μέρη του κόσμου, είναι νόστιμο και προπάντων της θαλασσινης. Η χελωνόσουπα μάλιστα στην Εύρώπη είναι από τὰ πιό ακριβά φαγητά. Από τὸ ὄστρακό της, τὴν ταρταρούγα, κάμομε κτένια, ταμπακέρες και διάφορα άλλα στολίδια. Από τὸ ὄστρακο της θαλασσινης χελώνας γίνονται και κούνιες για τὰ μικρά παιδιά και σκάφες.

Ὁ άρουραῖος

Ὁ άρουραῖος είναι ὁ πιό καταστρεπτικός για τὸν άνθρωπο ποντικός. Έχει σῶμα κάπως χονδροκαμωμένο, κεφάλι πλατὺ και χοντρό, ρύγχος ὄχι σουβλερό. Τ' αυτιά του είναι πλατιά και τὰ μισοκρύβει τὸ γουναρικό του. Η ούρά του είναι κοντή και μαλλιαρή και τὰ πόδια του ὠπλισμένα με δυνατὰ νύχια. Έτσι τὸ ζωο αὐτὸ είναι καμωμένο για νὰ ανασκαλεύη τὸ χῶμα και νὰ σκάβη.

Τὴ φωλιά του τὴν κτίζει κάτω από τὴ γῆ και τὴ στρώνει από μέσα με μούσκλια και με μαλλί. Η φωλιά του συκοινωνει με τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς με 5 ὡς 6 διαδρόμους. Τους χρειάζεται για ἀερισμὸ και για νὰ μπαϊνοβγαίνη. Κι' ἐπειδὴ οί άρουραῖοι ζούν σὲ μεγάλα κοπάδια, τὰ χωράφια και οί κάμποι που κατοικοῦν είναι κατατρυπημένοι σάν κόσκινο. Είναι οί χιλιάδες τρύπες που ἀνοιξαν οί τρομεροί αὐτοί σκαφτιάδες.

Οί άρουραῖοι τρώγουν φυτικές οὐσίες, μὰ περισσότερο ἀπ' όλα προτιμοῦν τὰ σπαρτά. Γι' αὐτὸ φέρνουν τρομε-

ρές καταστροφές στα χωράφια τὰ σπαρμένα με σιτάρι, κριθάρι, σίκαλη και ἄλλα γεννήματα.

Ὁ θηλυκός ἀρουραῖος γεννᾷ 3 ὡς 5 φορές τὸ χρόνο ἀπὸ 5 ὡς 8 μικρά. Πληθαίνει λοιπὸν πολὺ γρήγορα. Καὶ τώρα φαντάζεσθε τί καταστροφές θὰ ἔφερνε, ἂν δὲν ἐφρόντιζαν οἱ ἐχθροὶ του, ποὺ εἶναι πολλοὶ και διάφοροι: τὸ κουνάβι, ἡ ἄλεπού, ὁ σκαντζόχοιρος, οἱ κουκουβάγιες, ἡ νυφίτσα, ὁ πελαργὸς και ἄλλοι. Μὰ συστηματικώτερος ἐχθρὸς του εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὸν πολεμᾷ και τὸν ἐξολοθρεύει κι' αὐτὸς με διάφορα μέσα. Ἐξαφνα χύνει στὶς τρύπες του πετρέλαιο, ἢ θειοῦχο ἄνθρακα. Ἀκόμα τοῦ ρίχνει νὰ φάγη στριχνοσίκαλη, δηλ. σίκαλη ἀνακατωμένη με στριχνίνη, ποὺ τὸν σκοτώνει.

Στὴν πατρίδα μας οἱ τρομεροὶ ἀρουραῖοι κατέστρεψαν πολλές φορές τὰ σπαρτὰ στὴ Θεσσαλία, στὴ Φθιώτιδα και στὴ Βιωτία. Οἱ γεωργοὶ στὴν ἀπελπισία τους ζητοῦν τὴ βοήθεια τῆς Κυβερνήσεως, ποὺ τοὺς βοηθεῖ στέλλνοντάς τους διάφορα φάρμακα.

Μόλις ἀρχίσει τὸ φθινόπωρο ὁ ἀρουραῖος, ἂν δὲ βρῆ σιταποθήκη και ἀχυρῶνα γιὰ νὰ τρυπώση, χώνεται στὴ φωλιά του κι' ἐκεῖ μέσα μένει ὄλο τὸ χειμῶνα ναρκωμένος.

Ἡ κουρούνα

Τὴν ἀνοιξη, πίσω ἀπὸ τὸ γεωργὸ ποὺ ὀργώνει, βλέπομε συχνά κάτι κατάμαυρα και γυαλιστερά πουλιά, ποὺ μοιάζουν σὰν μεγάλα περιστέρια. Εἶναι οἱ κουροῦνες. Περπατοῦν μέσα στ' αὐλάκια, ποὺ ἀνοίγει τὸ ἀλέτρι και ὄλο κάτι τσιμποῦν. Ὁ γεωργὸς τὰ βλέπει με μεγάλη εὐχαρίστηση, γιατί τὰ πουλιά αὐτὰ τρώγουν τὰ κάθε λογῆς βλαβερὰ ζουζούνια, ποὺ βγαίνουν στὴν ἐπιφάνεια με τὸ ἀνασκάλευμα ποὺ κάνει τὸ ὑνὶ τοῦ ἀλετριοῦ: σκουλήκ:α, σκαθάρια, κάμπιες και ἄλλα. Τὶς βλέπετε νὰ περπατοῦν με μεγάλη εὐκολία ἀπὸ σβῶλο σὲ σβῶλο, γιατί ἔχουν ψηλὰ πόδια και πατοῦν ὄχι μόνο με τὰ τρία μπροστινά τους δάκτυλα, ἀλλὰ και με τὸ πσινοῦ.

Μὰ τὶς κουροῦνες τὶς βλέπομε νὰ περπατοῦν και ἐπάνω στὰ λιβάδια. Κι' ἐκεῖ βρίσκουν τροφή ἄφθονη και θρεπτική: μέλισσες, ἀγριομέλισσες, σαλιγγάρια και σκαθάρια. Μὰ ἐκεῖνο ποὺ ἀρέσει περισσότερο στὶς κουροῦνες εἶναι τ' αὐγά τῶν πουλιῶν καθὼς και τὰ πουλάκια μόλις ξεπουλιάσουν. Οἱ κορυδαλλοὶ, οἱ πέρδικες, οἱ σουσουράδες και ἄλλα πουλιά κάμνουν τὶς φωλιές των στὰ

λιβάδια. Τὰ κακόμοιρα τὰ πουλιά, πού ξέρουν καλά τὸν κίνδυνο πού περιμένει τὰ μικρά τους, πηγαίνουν καὶ κτίζουν τις φωλιές των κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ χορταράκι ἢ τοὺς πυκνοὺς σκίνους καὶ ὅπου βροῦν πυκνὴ φυλλωσιά. Ἔτσι ἐκεῖνος πού θὰ τις ἀνακαλύψῃ πρέπει νὰ ἔχη δυνατὸ μάτι. Καὶ τέτοιο δυνατὸ μάτι ἔχει ἡ κουρούνα. Ἔτσι ξετρυπώνει τις φωλιές των καὶ καταβροχθίζει αὐγὰ καὶ πουλάκια μὲ μεγάλη λαιμαργία. Περισσότερο ὅμως ἀπ' ὅλα ἡ κουρούνα κυνηγᾷ τὰ περδικόπουλα καὶ τὰ λαγουδάκια. Μόλις τὰ ἰδῇ, ρίχνεται ἐπάνω τους, τὰ κτυπᾷ μὲ τὸ ράμφος της, πού εἶναι πολὺ δυνατὸ καὶ σουβλερό, καὶ τὰ σκοτώνει. Γι' αὐτὸ οἱ κυνηγοὶ δὲν τις χωνεύουν διόλου τις κουρούνες. Ὅπου ἰδοῦν κουρούνα τραβοῦν καὶ τὴ σκοτώνουν.

Μὰ ἡ κουρούνα δὲν ἀφήνει ἀπείρακτα οὔτε τὰ πουλιά τῆς αὐλῆς. Μπαίνει ἀκάλεστη στὸν περιστεριῶνα, ἀρπάζει τὰ περιστεράκια καὶ τὰ φέρνει στὰ μωρά της, πού δὲ μποροῦν ἀκόμη νὰ πετάξουν. Πολλὲς φορές δοκιμάζει νὰ ἀρπάξῃ καὶ κανένα κοτόπουλο, μὰ ἡ κότα δὲν χωρατεύει. Μόνο ἡ κουγὴ, ἡ ἀργοπάτητη πάπια, βλέπει κάποτε τὴν κουρούνα νὰ ὀρμᾷ ξαφνικὰ καὶ νὰ τῆς ἀρπάξῃ κανένα παπάκι.

Τὸ φθινόπωρο ὅμως, πού δὲν βρίσκει τροφὴ τοῦ γούστου της, ἡ κουρούνα κυνηγᾷ καὶ τὰ ποντίκια. Ὡρες κάθεται ἀκίνητη καὶ παραμονεύει ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά τοῦ ποντικοῦ. Μόλις τὸν ἰδῇ ὀρμᾷ ξαφνικὰ, καὶ μ' ἓνα κτύπημα τοῦ ράμφους της τὸν ἀφήνει στὸν τόπο.

Τὸ χειμῶνα μὲ τὰ χιόνια καὶ τοὺς πάγους, ἡ κουρούνα δυσκολεύεται πολὺ νὰ βρῇ τροφή. Τότε πετᾷ ψηλά, πολὺ ψηλά καὶ παραμονεύει τοὺς κυνηγούς. Μόλις ἀκούσῃ τὴν τουφεκιά, ἀρχίζει νὰ φέρνῃ γύρους πάνω ἀπὸ τὸ μέρος πού ἐρρίχθηκε ἡ τουφεκιά, γιὰ νὰ ἰδῇ τί ἀπόγινε τὸ κυνήγι, καὶ ἂν εἶναι μισοζώντανο, πού ἐπῆγε νὰ κρυφθῇ. Κάποτε ὀρμᾷ καὶ τὸ ἀρπάζει κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ κυνηγοῦ. Καὶ ἂν καμμιά φορὰ κανένα πληγωμένο πουλι ἢ λαγὸς τρυπώσῃ κάπου καὶ ψοφήσῃ, ἡ κουρούνα, ὕστερ' ἀπὸ λίγες ἡμέρες, ὅταν ἀρχίσῃ πιά νὰ βρωμᾷ, τὸ ἀνακαλύπτει ἀπὸ τὴ μυρωδιά καὶ τρέχει νὰ τὸ φάγῃ. Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε πῶς ἡ κουρούνα ἔχει τὴν πιὸ δυνατὴ μύτη ἀπ' ὅλα τὰ πουλιά.

Πολλὲς φορές, στὰ ψυχρὰ μέρη, ὅπου ὁ χειμῶνας εἶναι πολὺ βαρὺς καὶ δὲν βρίσκει πιά τίποτε στὴν ἐξοχή, ἡ κουρούνα κατεβαίνει στὰ χωριά καὶ στίς πολιτεῖες καὶ ἀρχίζει τὴ ζητιανά. Κάποτε κάτι τῆς ρίχνουν, μὰ αὐτὸ δὲν τῆς φθάνει. Ἔτσι πολλὲς φορές τὴν βλέπομε νὰ σκαλίζει

μέσα στην κοπριά και στις άκαθαρσίες για να βρῆ τίποτε φαγώσιμο. Μὲ τὴν ἀνοιξη ὅμως ἔρχονται γιὰ τὴν κουρούνα ἡμέρες εὐτυχισμένες, γιατί τότε βρίσκει τροφή ὅση θέλει. Τότε κτίζει καὶ τὴ φωλιά της ἐπάνω στὰ ψηλά δέντρα, γιατί φοβάται τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ τὴ μισοῦν καὶ τὴ σκοτώνουν. Τὴ φωλιά της τὴ φτιάνει τόσο στέρεη, ποὺ οὔτε σφαίρα δὲ μπορεῖ νὰ τὴν περάσῃ. Τὴ νύχτα οἱ κουρούνες κοιμοῦνται πολλές μαζί, ἢ μιὰ δίπλα στὴν ἄλλη πάνω στὰ ψηλά δέντρα.

Ὁ σπουργίτης (στρουδίου)

Ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν τὸν ξέρει τὸν σπουργίτη. Στους δρόμους, στὰ χωράφια, στίς πολιτείες καὶ στὰ χωριά, στὰ περιβόλια καὶ στίς στέγες τῶν σπιτιῶν, παντοῦ ὅπου γυρίσῃ, χειμῶνα ἢ καλοκαίρι θὰ τὸν ἀνταμώσῃς τὸν ζωηρό, τὸν πηδηκτὸ σπουργίτη. Τοῦ ἀρέσει νὰ ζῆ κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους. Τσίρ, τσίρ, τσίρ, τσίλπ! ἀκοῦμε ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδι τὸ φλύαρο λάλημά του.

Ὁ ἀρσενικὸς σπουργίτης διακρίνεται εὐκόλα ἀπὸ τὸν θηλυκὸ, γιατί ἔχει στὸ λαιμὸ καὶ στὸ στήθος του ἀπὸ μιὰ ἄσπρη βούλα. Ὁ σπουργίτης εἶναι μικρὸ πουλί, πολὺ πιὸ μικρὸ ἀπὸ τὸ περιστέρι. Τὸ χρῶμα του εἶναι καστανὸ ἢ σταχτύ, σὰν τὸ χῶμα. Ἔτσι δύσκολα τὸν ξεχωρίζουμε ἀπὸ μακριά, ὅταν κάθεται χάμω. Τὸ κεφάλι του εἶναι χονδρὸ καὶ τὸ ράμφος του κοντὸ, μὰ πολὺ δυνατὸ. Μ' αὐτὸ μᾶς τσιμπᾷ ὅταν δοκιμάσωμε νὰ τὸν πιάσωμε, μ' αὐτὸ σπάζει τοὺς σπόρους καὶ τρώγει τὴν ψύχα τους. Μὰ καὶ ὁ λαιμὸς του εἶναι δυνατὸς γιὰ νὰ μπορῆ νὰ κρατῆ τὸ χονδρὸ τοῦ κεφάλι. Οἱ φτεροῦγες του εἶναι κοντές, τὸ ἴδιο καὶ ἡ οὐρά του. Χονδρὸ καὶ ξερὸ εἶναι τὸ σῶμα του. Γι' αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πετάξῃ γιὰ πολλὴν ὥρα. Μὰ τί τοῦ χρειάζεται τὸ μακρὸ πέταμα, ἀφοῦ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πετᾷ σὲ θερμὲς χώρες, ὅπως τὰ ἄλλα, τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά. Αὐτὸς βρίσκει μιὰ χαρὰ καὶ τὸν χειμῶνα ἀκόμη, ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσει. Ἔτσι πετᾷ μονάχα ἀπὸ περιβόλι σὲ περιβόλι, ἀπὸ αὐλὴ σὲ στέγη, ἀπὸ χωράφι σὲ χωράφι καὶ ξανά πίσω.

Τὶς περισσότερες φορές τὸν σπουργίτη τὸν βλέπομε ἐπάνω στὸ δρόμο. Ἐκεῖ τσιμπᾷ ὅ,τι βρεῖ. Ψίχουλα, λογιῶν-λογιῶν σπόρους. Πηδᾷ, ὄλο πηδᾷ καὶ τσιμπᾷ. Τὰ ματάκια του ὅμως ἀστράφτουν σὰν σπίθες καὶ εἶναι πάντα ἄγρυπνα, μήπως τὸν ζυγώσῃ κανένας ἐχθρὸς.

Τοῦ σπουργίτη τοῦ ἀρέσει καί τὸ περιβόλι. Ἐκεῖ βρίσκει πιὸ μεγάλη ποικιλία: κάμπιες, σαλιγκάρια, σκουλίκια καὶ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, πού τὰ τρώγει μὲ μεγάλην ὄρεξη. Μὰ προτιμᾷ περισσότερο, ὁ διαβολᾶκος, τὰ μπουμπούκια τῶν λουλουδιῶν, τὰ φραγκοστάφυλα καὶ τὰ κερᾶσια. Ἔτσι ἡ καταστροφή πού φέρνει στὰ περιβόλια εἶναι συχνὰ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ὠφέλεια, πού κάμνει τρώγοντας τὰ βλαβερὰ ἔντομα.

Μεγαλύτερη ὅμως καταστροφή φέρνει στὰ χωράφια. Τὴν ἐποχὴ πού ἀρχίζουν νὰ ὠριμάζουν τὰ γεννήματα, τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, ἡ βρώμη κ.τ.λ. μαζεύονται σὲ μεγάλα κοπάδια οἱ σπουργίτες καὶ τραβοῦν γιὰ τὰ χωράφια. Ὁ σπουργίτης εἶναι καμωμένος γιὰ νὰ τρώγῃ σπόρους. Μὲ τὰ μικρὰ δακτυλάκια του γαντζώνεται ἀπὸ τὸ καλαμάκι τοῦ σταριοῦ καὶ μὲ τὸ χονδρὸ του ράμφος ξεφλουδίζει καὶ τρώγει λαίμαργα τὴν ψύχα τοῦ σπόρου πού ἐτίμηψε. Ἔτσι φέρνει ἀληθινὴ καταστροφή στὰ γεννήματα.

Μὰ καὶ τὸν χειμῶνα τὰ καταφέρνει μιὰ χαρὰ ὁ φίλος μας. Τὰ φέρνει σκοῦρα ὅμως ὅταν οἱ δρόμοι, τὰ χωράφια, τὰ περιβόλια σκεπασθοῦν ἀπὸ χιόνια καὶ ἀπὸ πάγους. Τότε ἀρχίζει ἡ ζητιανιά. Πηγαίνει στοὺς σταύλους, ζυγώνει στὸ ἄλογο πού τρώγει ἥσυχο τὸ κριθάρι ἢ τὸ σανὸ του καὶ μὲ τρόπο κάτι τσιμπᾷ, κάτι ἀρπάζει. Ἄν ὅμως δὲν βρῆ στάβλο, πηγαίνει καὶ κτυπᾷ μὲ τὸ ράμφος καὶ μὲ τίς φτεροῦγες του τὰ τζάμια τῶν παραθυριῶν. Τὰ παιδιὰ καὶ οἱ πονόκαρδοι ἄνθρωποι, ὄλο καὶ κάτι θὰ τοῦ ρίξουν. Ἔτσι περνοῦν οἱ δύσκολες ἡμέρες καὶ ἔρχεται ἡ ἄνοιξη. Τότε ἀρχίζει πάλι ἡ εὐτυχία.

Τὴ φωλιά του ὁ σπουργίτης τὴν κτίζει μὲ ἄχυρο, μὲ χόρτο, μὲ πούπουλα ἢ μὲ μαλλί, σὲ μέρη ἀσφαλισμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμο ἢ τὴ βροχὴ: Κάτω ἀπὸ τίς στέγες, μέσα σὲ φωλιές χελιδονιῶν, σὲ τρύπες δένδρων κ.τ.λ. Στὸ κτίσιμο τῆς φωλιάς ὁ σπουργίτης δὲν εἶναι καὶ σπουδαῖος τεχνίτης, γι' αὐτὸ ἡ φωλιά του δὲν εἶναι καθόλου ὁμορφοκτισμένη.

Ὁ σπουργίτης ἀρχίζει νὰ κλωσσᾷ ἀπὸ τὸ Μάρτιο, καὶ ὡς πού νὰ ἔρθῃ τὸ φθινόπωρο θὰ κλωσσήσῃ ἄλλες δυὸ φορές. Γεννᾷ δυὸ - τρεῖς καὶ κάποτε τέσσερεις φορές τὸ χρόνο ἀπὸ 4 ὡς 5 αὐγά. Μόλις ξεπουλιάσουν τὰ σπουργιτάκια, ἡ μητέρα τους τὰ τρέφει μὲ ὅ,τι καλύτερο εὑρῇ. Στὴν ἀρχὴ τοὺς δίδει μερικές κάμπιες, πεταλουδίτσες καὶ σκουλικάκια, ἀργότερα τοὺς κουβαλᾷ σκαθάρια καὶ ἄλλα ἔντομα, καὶ μόνον ὅταν μεγαλώσουν τοὺς δίνει σπόρους. Ὑστερα ἀπὸ 8 ἡμέρες τὰ σπουργίτια δὲν ἔχουν πιά ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς γονεῖς των. Ζητοῦν καὶ βρίσκουν μονάχα τὴν

τροφή των. Τὸ μεσημέρι καὶ τὴ νύκτα ἤσυχάζουν ἐπάνω στίς κορφές τῶν δένδρων καὶ μέσα στοὺς θάμνους.

Ὁ σπουργίτης εἶναι πολὺ ἔξυπνο πουλί. Ξέρει νὰ φυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα, γιατί καταλαβαίνει πῶς μποροῦν νὰ τοῦ κάνουν κακό. Πολλές φορές ὅμως τὸν βλέπετε νὰ ζυγώνη τὰ ζῶα καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴν τοὺς φοβάται. Εἶναι γιατί κατάλαβε πῶς τὸν ἀγαποῦν καὶ δὲ θὰ τὸν πειράξουν. Ὁ σπουργίτης εἶναι γενικὰ ζῶο ἀξιαγάπητο. Μὲ τὸ φλύαρο κελάδημά του καὶ μὲ τὰ ζωηρά του πηδήματα δίνει ζωὴ στὸ δρόμο.

Ὁ σπίνος

Ὁ σπίνος εἶναι τόσο μεγάλος ὅσο καὶ ὁ σπουργίτης καὶ σὲ πολλὰ μοιάζει μ' αὐτόν, γιατί εἶναι ἐξάδελφός του. Εἶναι ὅμως πιὸ ὁμορφος ἀπὸ τὸ σπουργίτη καὶ ἔχει φτεροῦγες μεγαλύτερες.

Ὁ ἀρσενικός σπίνος ἔχει στήθος σὰν κόκκινο κρασί, ράχη πρασινοκίτρινη καὶ πάνω στίς φτεροῦγες του δυὸ ἄσπρες γραμμές. Τοῦ θηλυκοῦ τὰ χρώματα δὲν εἶναι τόσο ὁμορφα καὶ φαντακτερά.

Τὸ σπίνο τὸν βλέπομε κι' αὐτόν συχνὰ στὸ περιβόλι καὶ στὸ δρόμο. Πηδᾷ καὶ ψάχνει γιὰ τροφή καὶ ὄλο κάτι τσιμπᾷ. Τί βρίσκει ὅμως καὶ τσιμπᾷ; Κάτι μικρὰ σποράκια, αὐτὰ ποὺ τὰ φέρνει ὁ ἀέρας, γιατί ἔχουν πάνω τους τριχίτσες καὶ τὰ λέγουν «κλέφτες». Μὰ νοστιμεύεται περισσότερο τὰ βελανιδία τῆς ὀξυᾶς, ποὺ τὰ βρίσκει τὸ φθινόπωρο στὰ δάση μὲ ὀξυές. Τὰ σπάζει μὲ τὸ δυνατό του ράμφος, ποὺ δουλεύει γρήγορα σὰν μηχανή.

Ὁ σπίνος ὅταν ψάχνη γιὰ τροφή ἐπάνω στὴ γῆ δὲν περπατᾷ. Πηδᾷ κι' αὐτὸς σὰν τὸ σπουργίτη, ἀπ' τὸν ἕνα σβῶλο στὸν ἄλλον μὲ μεγάλη ἐπιδεξιότητα. "Ἐτσι ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἴδητε τὸ σπίνο λασπωμένο, ὅσο καὶ ἂν ὁ δρόμος εἶναι γεμάτος ἀπὸ λάσπες. Καὶ ἐνῶ πηδᾷ ἀκοῦμε τὴ φωνή του: «σπίν»! «σπίν»! Ἀσφαλῶς ἀπ' ἐδῶ θὰ ἐπήρε καὶ τ' ὄνομά του. Καὶ φωνάζει, γιατί ὀλίγο πιὸ ἐκεῖ πηδᾷ καὶ ὁ θηλυκός. Καὶ οἱ δυὸ τους πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικοί, μήπως καὶ προβάλλει ἀπὸ πουθενά ὁ ἐχθρός, καμιὰ γάτα ἢ κανένα γεράκι. Φωνάζοντας λοιπὸν εἶναι σὰ νὰ λέει τοῦ θηλυκοῦ, «ἐδῶ εἴμαστε καλά, δὲ διατρέχομε κανένα κίνδυνο». Ὅταν ὅμως πάρη τὸ μάτι του τὴ γάτα, ἢ φωνή του γίνεται ὀλωσδιόλου ἀλλοιώτικη. Τότε πετοῦν κι' οἱ δυὸ τους στὸ δέντρο ἢ στὸ θάμνο. "Ἄλλες

φορές πάλι κελαηδεῖ, γιὰ νὰ διασκεδάζη τὸ θηλυκό, ποῦ δὲν τραγουδεῖ ποτέ του.

Τὴ φωλιά του, ὁ σπίνος τὴν κτίζει σὲ μέρη ποῦ ἡμπορῆ νὰ βρίσκη τὴν τροφή του. Σὲ περιβόλι ἢ σὲ δάσος καὶ πάντα πάνω στὰ κλαδιά. Τὴν πλέκει μὲ μεγάλες τρίχες καὶ μὲ ἄχυρο καὶ ὅταν τὴν τελειώση κολλᾷ ἀπ' ἔξω μικρὲς καὶ λεπτές πλακίτσες ἀπὸ φλοῦδα τοῦ ἴδιου τοῦ δέντρου ποῦ ἔχει τὴ φωλιά του. Ἔτσι ἡ φωλιά του παίρνει τὸ χρῶμα τοῦ δέντρου, γιὰ νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ τὴν διακρίνουν τὰ ἀρπακτικὰ πουλιά. Τὰ μικρά του τὰ φροντίζει κι' αὐτός, ὅπως ὁ σπουργίτης.

Τὸν χειμῶνα ἀκολουθεῖ τὸν ἐξάδελφό του τὸ σπουργίτη, ποῦ εἶναι πιὸ ἔξυπνος καὶ πιὸ διαβολεμένος. Πετᾷ μαζί του, κάθετα μαζί του πάνω στὸ δρόμο, μπαίνει στὸ στάβλο καὶ πετᾷ καὶ φεύγει, ὅταν δεῖ τὸ σπουργίτη νὰ φεύγη. Μόνο οἱ ἀρσενικοὶ καὶ οἱ πιὸ πεπειραμένοι ἀπ' αὐτοὺς ἡμποροῦν καὶ κάμουν τὴ δουλιὰ αὐτῆ. Πολλοὶ θηλυκοὶ μαζί μὲ τοὺς νεαροὺς, φεύγουν καὶ πηγαίνουν σὲ χώρες θερμότερες γιὰ νὰ γυρίσουν πάλι στὴν πατρίδα μας τὸν Μάρτιο ἢ τὸν Ἀπρίλιο.

Ἡ τσίχλα

Ἡ τσίχλα εἶναι πουλί χειμωνιάτικο. Στὴν πατρίδα μας ἔρχεται ἀπὸ τὴ Βόρειο Εὐρώπη κατὰ τὸν Ὀκτώβριο καὶ τὸ Νοέμβριο καὶ φεύγει τὸν Μάρτιο, γιὰτὶ δὲν ἀντέχει στὰ θερμὰ κλίματα. Τὸ χειμῶνα, ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι σκεπασμένος ἀπὸ σύννεφα, ὅταν ὁ ἄγριος βορριᾶς φυσᾷ μὲ ὄρμη καὶ ξεριριζώνει δέντρα, ἡ καλὴ μας ἢ τσίχλα ἀψηφώντας τὴν κοσμοχλασιά, κάθετα ἐπάνω στὸ γυμνὸ κλαδί καὶ ἀρχίζει τὸ γλυκό της κελάδημα. Ἀπ' ὅλα τὰ πουλιά μόνο τ' ἀηδόνη τὴν ξεπερνᾷ στὸ γλυκὸ λάλημα, ὅπως λέγουν.

Ἡ τσίχλα εἶναι πουλί ὀλίγο μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ σπουργίτη. Τὸ χρῶμα της ἀπὸ ἐπάνω εἶναι λαδὺ καὶ ἀπὸ κάτω λευκὸ μὲ βοῦλες καστανές. Ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ ἔχουν τὸ ἴδιο χρῶμα.

Ἡ τσίχλα ζῆ στὸ δάσος καὶ μόνο ὅταν πέση βαροχειμωνιά ζυγώνει στὰ περιβόλια καὶ στοὺς ἐλαιῶνες, ποῦ βρίσκονται κοντὰ στὶς πολιτεῖες καὶ στὰ χωριά. Τρώγει ἔντομα καὶ σκουλήκια, προτιμᾷ ὅμως περισσότερο τὰ σαλιγκάρια.

Μόλις μπη ή άνοιξη ή τσίχλα φεύγει από τόν τόπο μας και ταξιδεύει στις βορεινές χώρες. Έκει κτίζει τή φωλιά της, στα χαμηλά πάντα κλαδιά, με ξερά χόρτα, με άχυρα ή με λάσπη. Η θηλυκιά τσίχλα γεννά 4 ως 5 αυγά γαλαζοκίτρινα με σκούρες βούλες.

Η τσίχλα είναι πουλί ωφέλιμο, γιατί τρώγει τά έντομα, τά σκουλήκια και τά σαλιγκάρια. Οί κυνηγοί τις κυνηγοϋν πολύ τις τσίχλες, γιατί έχουν κρέας νόστιμο.

Ο κορυδαλλός (σκορδαλός η̄ καισουμέρης)

Σε πολλά μέρη τόν λέγουν σκορδαλό και άλλοϋ πάλι κατσουλιέρη, γιατί έχει πάνω στο κεφάλι του κατσούλα δηλ. κορώνα.

Τόν άρσενικό τόν καταλαβαίνομε άμέσως από τó γλυκό του κελάδημα που γεμίζει τόν άέρα, από τήν αύγή ως τó ήλιοβασίλεμα. Ο κορυδαλλός μοιάζει πολύ με τó σπουργίτη, είναι όμως λίγο πιό μεγάλος από αυτόν. Έχει πιό μεγάλες φτεροϋγες και δέν πηδά σαν κι' εκείνον, μονάχα τρέχει και τρέχει πολύ γρήγορα. Ακόμη τόν κορυδαλλό τόν γνωρίζομε από τó πισινό του δάκτυλο. Είναι πολύ πιό μεγάλο από τά άλλα κι' έχει ένα μεγάλο νύχι, πιό μακρú κι' από τó ίδιο τó δάκτυλο. Τó νύχι αυτό πηγαίνει λοξά προς τά επάνω, σαν πληκτρο. Έπειτα έχει και τήν κατσούλα, όπως είπαμε, που είναι πάνω μυτερή και μοιάζει σαν λοφίο. Ο κορυδαλλός με τις μακριές και πλατιές φτεροϋγες του πετá γρήγορα και ψηλά, πολύ ψηλά. Τόσο που κάποτε άκοϋμε τó κελάδημά του χωρίς να τόν βλέπομε.

Τρώγει σπόρους, έντομα, σκουλήκια που τά βρίσκει επάνω στη γή, γι' αυτό έχει πόδια δυνατά και γρήγορα. Τή φωλιά του τις περισσότερες φορές τήν κτίζει μέσα στη χλόη. Όταν τρυπώνη στη φωλιά του, μα και όταν βγαίνει απ' αυτήν, παίρνει όλες τις προφυλάξεις για να μην τόν ίδοϋν οί έχθροί και άνακαλύψουν τά αυγά ή τά κορυδαλλάκια του. Εκτός όμως απ' αυτό ή φωλιά του είναι πάντα καλά κρυμμένη κάτω από πυκνό χορταράκι ή τούς μεγάλους σβώλους, και δέν είναι εύκολο να τήν άνακαλύψη κανείς. Μα ούτε και τά κορυδαλλάκια μπορεί κανείς εύκολα να τά ξεχωρίση, γιατί σαν τή μάνα

τους κι' αυτά, έχουν τὸ χρώμα τῶν κιτρινοσμένων χορταριῶν.

Ἡ κορυδαλλίνα γεννᾷ 2 ὡς 3 φορές τὸ χρόνο, ἀπὸ 4 ὡς 5 αὐγά καὶ τὰ κλωσσᾷ 15 ἡμέρες.

Οἱ κορυδαλλοὶ πρέπει νὰ προφυλάγονται πολὺ, μὰ περισσότερο τὰ κορυδαλλάκια, γιατί στὰ λιβάδια τριγυρ-

Σιταρήθρα μπρὸς στὴ φωλιά της

Ἐκτὸς ὁμῶς ἀπὸ τὸν κατσουλιέρη, δηλ. τὸν κορυδαλλὸ μὲ τὴν κατσούλα, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα. δύο εἶδη κορυδαλλοὶ δίχως κατσούλα. Τὸ ἓνα εἶναι ἡ γαλιάνδρα. Αὐτὴν τὴν τρέφουν οἱ ἄνθρωποι στὰ κλουβιά, γιατί τὸ κελὰδημά της εἶναι πολὺ γλυκό. Τὸ λέγει καὶ τὸ τραγούδι:

*Γαλιάντρα μου, χρυσὸ πουλί,
ποὺ κελαηδεῖς κάθε πρωΐ.*

Μὰ ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ἡ γαλιάντρα μπορεῖ καὶ μιμεῖται

τὸ τραγοῦδι ἄλλων πουλιῶν, πού ἄκουσε καὶ μόνο μιὰ φορά. Ἔχει, βλέπετε, μουσικὸ αὐτί.

Τὸ ἄλλο εἶδος εἶναι ἡ σιταρήθρα, πού τὴν λέγουν καὶ λόδολο ἢ δόνδολο.

Ἡ σιταρήθρα ἔχει τὸ ἴδιο ἀνάστημα μὲ τὸν κατσουλιέρη καὶ μοιάζει σ' ὄλα μ' αὐτόν, μόνο πού τῆς λείπει ἡ κατσούλα. Οἱ σιταρήθρες ὅμως δὲ μένουν ὄλο τὸ χρόνο στὴν πατρίδα μας, εἶναι πουλιὰ ἀποδημητικά. Μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Βόρειο Εὐρώπη, ὅταν ἀρχίζει ὁ χειμῶνας, μένουν σὲ μᾶς ὡς τὸ Μάρτιο καὶ ὕστερα ξαναγυρνοῦν στὴν πατρίδα των. Ἐκεῖ κτίζουν τὴν φωλιά των ἐπάνω στὴ γῆ καὶ αὐτὲς σὰν τὸν κατσουλιέρη, καὶ γεννοῦν τ' αὐγά των.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ σιταρήθρες, πού κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Εὐρώπη δὲν σταματοῦν στὴν πατρίδα μας, ἀλλὰ προχωροῦν καὶ φθάνουν στὴν Ἀφρική. Ἐκεῖ περνοῦν τὸν χειμῶνα. Φεύγουν ὅμως κι' αὐτὲς ἀπὸ ἐκεῖ ὅταν ἀρχίζει ἡ ἀνοιξη. Περνοῦν ξανά ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, ἐνώνονται μὲ τίς δικές μας, πού εἶναι κι' αὐτὲς ἔτοιμες γιὰ ταξίδι καὶ τραβοῦν ὄλες μαζί γιὰ τὴν Βόρειο Εὐρώπη.

Ὁ πελαργὸς (λελέκι)

Ὁ πελαργὸς ἢ λελέκι ἢ λέλεκας, ὅπως τὸν λέγουν στὰ διάφορα μέρη τῆς πατρίδας μας, εἶναι πουλιὸ ἀποδημητικό. Ἐρχεται στὴν πατρίδα μας μὲ τὴν ἀνοιξη καὶ φεύγει κατὰ τὸν Αὐγούστο. Πρῶτα ἔρχονται οἱ ἀρσενικοὶ καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες καὶ οἱ θηλυκοί. Οἱ πελαργοὶ ὅμως δὲν σκορποῦν σ' ὄλη τὴν Ἑλλάδα, μόνο περιορίζονται στοὺς ὑγροὺς τόπους τῆς Βοιωτίας, τῆς Φθιώτιδος, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ὁ ἀρσενικὸς πού ἦρθε πρῶτος ζητᾶ καὶ ξαναβρίσκει τὴν παλιά φωλιά του. Ὑστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες, ὅταν ἔρθῃ καὶ ὁ θηλυκός, ἡ πρώτη φροντίδα τοῦ ἀνδρόγυνου εἶναι νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὴν παλιά φωλιά ἢ ἂν καταστράφηκε νὰ κτίσῃ καινούργια. Τίς φωλιές των, πού μοιάζουν, σὰν πανέρι, τίς κτίζουν οἱ πελαργοὶ σὲ μέρη ψηλά : πάνω σὲ στέγες, σὲ καμπαναριά, σὲ μισογκρεμισμένους πύργους ἢ πάνω στὶς κορφὲς ψηλῶν δένδρων.

Τίς κτίζουν μὲ κλαδιά, ἀγκάθια, φρύγανα, ἄχυρα, χωματένιους σβώλους, χορταράκια, πτερά. Ὅλα αὐτὰ τὰ κουβαλοῦν μὲ τὰ μακριὰ τους ράμφη. Οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν πῶς ὁ πελαργὸς φέρνει εὐτυχία στὸ σπίτι, ἀκόμα

ξέρουν πώς είναι πολύ ωφέλιμο πουλί, γι' αυτό με μεγάλη ευχαρίστησι τὸν βλέπουν νὰ κτίζει τὴ φωλιά του ἐπάνω στὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ των, ἢ κοντὰ στὰ σπίτια των.

Ὁ πελαργός, ἐπειδὴ τις περισσότερες φορές ψάχνει καὶ βρίσκει τὴν τροφή του μέσα σὲ ρηχὲς λίμνες, καὶ σὲ βάλτους, ἔχει πόδια μακριὰ καὶ γυμνά. Ἔτσι δὲν βρέχεται τὸ σῶμα του. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἡ φύση δὲν τοῦ ἔδωκε μακριὰ οὐρά. Καὶ γιὰ νὰ μὴ βουλιάζη μέσα στοῦ βοῦρκο τῶν βάλτων, τὰ μπροστινά του δάκτυλα ἐνώνονται μεταξύ των μὲ μιὰ ψιλὴ πέτσα. Τὸ ποινὸ τοῦ δάκτυλο βρίσκεται χαμηλά, τόσο πού νὰ ἀκουμπᾷ στὸ ἔδαφος καὶ νὰ χρησιμεύη σὰν στήριγμα τοῦ ποδιοῦ.

Πελαργός

Ὁ πελαργὸς τὴν τροφή του τὴν βρίσκει μέσα στὰ στεκάμενα νερά, στὰ ρυάκια πού τρέχουν ἤσυχα καὶ πάνω στὰ λιβάδια. Μέσα στὰ στεκάμενα νερά κυνηγᾷ βατράχους καὶ σκουλήκια, στὰ ἤσυχα ρυάκια μικρὰ ψαράκια καὶ στὰ λιβάδια ἀρουραῖους, σαῦρες, ποντίκια, φίδια καὶ λαγουδάκια. Ὁ πελαργὸς γιὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ κομματιάζη καὶ νὰ τρυπᾷ τὸ κυνήγι του, ἔχει ράμφος δυνατὸ καὶ σουβλερό.

Ἡ πελαργίνα γεννᾷ τὸν Ἀπρίλη 3 ὡς 5 ἄσπρα αὐγά. Τὰ κλωσσοῦν καὶ οἱ δύο, ἀρσενικὸς καὶ θηλυκός, 28 ὡς 31 ἡμέρες. Τὰ πελαργάκια, μόλις βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ἀνίκανα νὰ πετάξουν, γι' αὐτὸ οἱ γονεῖς των τὰ φροντίζουν μὲ μεγάλη στοργή. Μόνο ὕστερα ἀπὸ δύο μῆνες μαθαίνουν νὰ πετοῦν καὶ νὰ βρίσκουν μοναχὰ των τὴν τροφή των. Οἱ πελαργοὶ ἀγαποῦν τόσο τὰ παιδιά των πού πολλές φορές προτιμοῦν νὰ πεθάνουν, παρά νὰ τ' ἀφήσουν ἀπροστάτευτα ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ πελαργὸς εἶναι ζῶο ἔξυπνο κι' ἔχει δυνατὸ μνημονικὸ. Ὅσο μακριὰ κι' ἂν ταξιδέψη, ξαναγυρνᾷ στὸν ἴδιο τόπο καὶ στὴν ἴδια φωλιά. Ἀναγνωρίζει τὸν κύριό του καὶ ὅταν πάρῃ τὸ δικέλλι του γιὰ νὰ σκάψη, τὸν ἀκολουθεῖ, γιατί «σκέπτεται», πὼς θὰ ἔχη καὶ γι' αὐτὸν τροφή. Αἰσθάνεται ἀγάπη στὸ σπίτι πού τὸν ἐφιλοξένησε.

“Όταν φεύγη ἢ ὅταν γυρνᾶ ἀπὸ τὸ μακρινὸ τοῦ ταξίδι, πηγαίνει μπροστὰ στὴν πόρτα, κροταλίζει παράξενα μὲ τὸ ράμφος του, σὰ νὰ χαιρετᾶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ. Τὰ παιδιὰ τῶν πελαργῶν δείχνουν κι’ αὐτὰ μεγάλη ἀγάπη στοὺς γονεῖς τῶν. “Όταν οἱ γονεῖς γεράσουν καὶ δὲν εἶναι πιά ἱκανοὶ νὰ βρῖσκουν τὴν τροφή τῶν, τὰ παιδιὰ τοὺς φροντίζουν καὶ τοὺς γεροκομοῦν.

Ὁ τσαλαπετεινὸς (ζυλοκόκορας ἢ ἀγριοκόκορας)

“Όμορφο πουλί, ἀλήθεια, ὁ τσαλαπετεινός. Σὲ πολλὰ μέρη τὸν λέγουν ζυλοκόκορα, ἀλλοῦ πάλι ἀγριοκόκοτα.

Ὁ τσαλαπετεινὸς ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα πουλιά, γιατί ἔχει στὸ κεφάλι του λοφίο, σκούφια δηλ., πού ἤμπορεῖ νὰ τὸ ἀνεβάξῃ καὶ νὰ τὸ κατεβάξῃ. Ἐπειτα τὸ ράμφος του εἶναι μακρὺ, πιὸ μακρὺ καὶ ἀπὸ τὸ κεφάλι του καὶ στὴν ἄκρη καμπουρωτό. Ἀκόμη πάνω στὸ πτέρωμά του ἔχει 6 λευκὲς σειρές, πόδια κοντὰ καὶ μακριὰ δάκτυλα.

Πολὺ σπάνια θὰ ἴδοῦμε τσαλαπετεινὸ ἐπάνω στὸ δέντρο. Συνηθίζει νὰ περπατῇ κι’ αὐτὸς ἐπάνω στὴ γῆ, σὰν τὸν κορυδαλλό, γιατί ἐκεῖ βρίσκει τὴν τροφή του: ἀκρίδες καὶ ἄλλα ἔντομα. Μὰ σκάφτει καὶ μὲ τὸ ράμφος του τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῇ σκουλήκια, χρυσαλλίδες, πού τὰ νοστιμεύεται πολὺ. Κι’ ἐπειδὴ τὰ ἔντομα πού τρώγει ζοῦν μόνο τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι, γι’ αὐτὸ ὁ τσαλαπετεινὸς ἐπισκέπτεται τὴν πατρίδα μας μόνο τὴν ἀνοιξη, τὸ Μάρτη δηλ. καὶ φεύγει ἅμα περάσῃ τὸ καλοκαίρι, δηλ. τὸν Αὐγούστο. Εἶναι δηλ. κι’ αὐτὸς πουλί ἀποδημητικὸ. Ὁ τσαλαπετεινὸς εἶναι πουλί ἀχόρταγο, γι’ αὐτὸ παχαίνει πολὺ καὶ ἔχει κρέας νόστιμο. Ἔτσι οἱ κυνηγοὶ τὸν κυνηγοῦν πολὺ. Εἶναι ὅμως ζῶο πολὺ δειλό. Τρομάζει ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ χελιδόνι. Κι’ ἀλλοίμονο ἂν τύχη νὰ ἴδῃ κάποτε γάτα ἢ σκύλο. Τότε εἶναι πού τὰ χάνει ὀλωσδιόλου. Ἀπὸ τὴν τρομάρα του ἀνοίγει τίς φτεροῦγες του καὶ τὴν οὐρά του, γυρνᾶ πίσω τὸ κεφάλι του, σηκώνει πάνω τὸ ράμφος του καὶ σ’ αὐτὴ τὴ στάση μένει ξερός, ἀκίνητος, ὡς πού νὰ φύγῃ ὁ ἐχθρός.

Ὁ τσαλαπετεινὸς ποτὲ του δὲν κτίζει φωλιά. Γεννᾶ μέσα στὶς κουφάλες τῶν δένδρων καὶ ὅπου ἄλλοῦ βρῇ κουφάλα καὶ στοὺς βράχους ἀκόμα, 4 ὡς 5 αὐγά. Σὲ 16 ἡμέρες βγαίνουν τὰ μικρά του, πού ἀρχίζουν κι’ αὐτὰ

ἀμέσως νά τρώγουν σκουλήκια καί ἔντομα. Τά τσαλαπετεινάκια εἶναι ὀλόκληρα μύτη. Θά ξεκαρδιζόσατε στά γέλοια ἂν τὰ βλέπατε. Ἡ μύτη τους εἶναι μακριά, ὅσο ὄλο τους τὸ σῶμα.

Ἐπειδὴ τσαλαπετεινὸς δὲν κελαηδεῖ εἶναι ὅμως ζῶο ὠφέλιμο γιατί ξεπαστρεύει τὸν τόπο ἀπὸ τὰ βλαβερὰ ἔντομα καί τὰ σκουλήκια.

Ὁ σκαντζόχοιρος

Πολὺ περίεργο ζῶο ὁ σκαντζόχοιρος. Τὸ σῶμα του εἶναι σκεπασμένο μὲ ἀγκάθια, ἐνῶ ἡ κοιλιὰ καί τὸ πρόσωπό του εἶναι σκεπασμένα μὲ κάτι σκληρὲς τρίχες, πού μοιάζουν σὰν τὶς γουρουνότριχες. Τὸ ρύγχος του εἶναι σουβλερό, τὰ μάτια καί τ' αὐτιά του μικρούλκα.

Πολὺ σπάνια θά ἴδουμε σκαντζόχοιρο. Καί ὅμως δὲν εἶναι καθόλου σπάνιο ζῶο. Τὰ περιβόλια τὰ περιφραγμένα μὲ πυκνοὺς φράκτες, ἔχουν πολλὰς φορὲς σκαντζόχοιρους. Μὰ καί στά χωράφια, ἂν σκαλιζέτε κάτω ἀπὸ τὶς στοῖβες τὸ ἄχυρο καί τὰ στοιβαγμένα ξύλα, θά βρῆτε σκαντζόχοιρους. Ὡστόσο τὴν ἡμέρα δὲν τολμοῦν νά παρουσιασθοῦν, γιατί, σὰν παράξενα ζῶα πού εἶναι, τὰ κυνηγοῦν ὄλοι μικροὶ καί μεγάλοι. Μὰ καί οἱ σκύλοι δὲν τοὺς ἀφήνουν ἡσυχία. Ἐπειτα δὲν ὑπάρχει λόγος νά περιφέρωνται τὴν ἡμέρα. Τὰ ζῶα πού κυνηγοῦν γιὰ τροφή τους, οἱ ποντικοί, τὰ σκουλήκια καί τὰ σαλιγκάρια, φοβοῦνται τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καί δὲν πολυβγαίνουν ἀπὸ τοὺς κρυψῶνες τους ὅσο φωτίζει ὁ ἥλιος.

Ὁ σκαντζόχοιρος ὅλη τὴν ἡμέρα κοιμᾶται, γιατί εἶναι πάντα κουρασμένος ἀπὸ τὴ βαρὴ δουλιὰ τῆς νύκτας. Καί ἡ νυκτερινὴ δουλιὰ του εἶναι νά βρῆσκῃ τροφή γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, μὰ περισσότερο γιὰ τὰ σκαντζοχοιράκια του. Καί δὲν τὴ βρίσκῃ τόσο εὐκόλα ὁ ἄμοιρος. Τὸ μόνο ὄργανό του πού τὸν βοηθεῖ γιὰ νά βρῆσκῃ τὴν τροφή του, τὰ σκουλήκια καί τὰ σαλιγκάρια, εἶναι ἡ μύτη του. Τὰ μάτια του δὲν τὸν βοηθοῦν καθόλου, γιατί εἶναι μικρούλκα καί πολὺ ἀδύνατα. Τὸ αὐτί του, αὐτὸ δὲν τοῦ χρειάζεται τώρα, ἐπειδὴ τὰ σκουλήκια καί τὰ σαλιγκάρια δὲν κάνουν κανένα θόρυβο ὅταν σέρνονται στὴ γῆ. Ἐτσι τὸ μόνο πού τοῦ μένει εἶναι ἡ δυνατὴ του μύτη. Μ' αὐτὴ ψάχνῃ καί μυρίζεται μέσα στὸ σκότος. Ὅ,τι βρίσκῃ πάνω στὸ ἔδαφος τὸ καταβροχθίζει ἀμέσως. Μὰ καί ἐκεῖνα πού εἶναι κρυμμένα κάτω ἀπὸ τὰ ξερὰ φύλλα ἢ μέσα στὸ

χαλαρό χῶμα ἤμπορεῖ καί τὰ πιάνει. Σκάφτει ἐπιδέξια μὲ τὰ νύχια του καί μὲ τὴ σουβλερὴ του μουσούδα, πού τὴ μεταχειρίζεται, σάν τὸ χοῖρο, γιὰ σκαφτήρι.

Ὡστόσο μεγαλύτερη ἀδυναμία ἔχει ὁ σκαντζόχοιρος στὰ ποντίκια. Κι' ἐδῶ ὅμως δὲ δουλεύει μόνο ἡ δυνατὴ του μύτη δουλεύει καί τὸ αὐτί του, πού εἶναι κι' αὐτὸ δυνατό. Μυρίζεται καί καταλαβαίνει τὸ δρόμο πού πέρασε ὁ ποντικός. Μὰ πρέπει ὡστόσο νὰ τὸν κυνηγήσῃ. Ὁ σκαντζόχοιρος ὅμως δὲν εἶναι καθόλου γρήγορος στὸ περιπάτημα. Ἐχει κοντὰ πόδια καί περιπατεῖ μ' ὄλη του τὴν πατοῦσα. Σέρνεται ὅμως ἐλαφρὰ καί δίχως θόρυβο, ζυγώνει τὸ ποντίκι καί ἀφουγκράζεται. Τὸ ἀκούει κάπου ἐκεῖ κοντὰ νὰ ροκανίζῃ. Ἄν ζυγώσῃ ὅμως περισσότερο θὰ τοῦ ξεφύγῃ, γιατί τὸ ποντίκι εἶναι γρήγορο. Καί ὅμως δὲν τοῦ ξεφεύγει. Γιατί μόλο πού ὁ σκαντζόχοιρος εἶναι ἀργοκίνητος, ἤμπορεῖ ὡστόσο γιὰ μικρὸ διάστημα νὰ τρέξῃ πολὺ γρήγορα. Σὲ μιὰ στιγμή λοιπὸν ὄρμα, γραπώνει τὸν ποντικό καί μὲ μιὰ γερὴ δαγκωματιὰ τὸν σκοτώνει. Γιατί πρέπει νὰ ξέρετε πῶς ὁ σκαντζόχοιρος ἔχει δόντια πολὺ δυνατά.

Ὁ σκαντζόχοιρος ὅμως τρώγει καί καρπούς, πού πέφτουν ἀπὸ τὰ δέντρα καί περισσότερο τὶς σταφυλόρωγες. Ὅλα αὐτὰ ὁ σκαντζόχοιρος τὰ κουβαλᾷ στὴ φωλιά του καί ξέρετε πῶς; Ἄμα εἶναι πεσμένος καρπός, ἔξαφνα σταφυλόρωγες, κυλιέται ἐπάνω των, κι' ὅταν σηκωθῇ, σ' ὄλο του τὸ ἀγκαθωτὸ φόρεμα εἶναι μπηγμένες ρῶγες. Τρέχει τότε χαρούμενος στὴ φωλιά του, ὅπου τὸν περιμένουν τὰ πεινασμένα σκαντζοχοιράκια του. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ σκαντζόχοιρος μαζεύει καί ξερὰ φύλλα γιὰ νὰ στρώσῃ τὴ φωλιά του.

Μὰ καί κάτι ἄλλο, πού δὲν θὰ τὸ πιστέψετε. Ὁ σκαντζόχοιρος σκοτώνει καί τρώγει μὲ μεγάλη ὄρεξη τὴν ὀχιά! Μὴν ἀπορεῖτε καθόλου γι' αὐτό. Πῶς θέλετε νὰ τὸν δαγκώσῃ τὸ φίδι, ἀφοῦ τὸ ροῦχο του εἶναι ὄλο ἀγκάθια καί ἀγκάθια πολὺ σκληρά! Ὅταν κάμῃ νὰ τὸν δαγκώσῃ, αὐτὸς γελᾷ. Στὴν κατάλληλη ὅμως στιγμή τὴν ἀρπᾷ μὲ τὰ σουβλερά του δόντια ἀπὸ τὴν ραχοκοκκαλιά καί κράτῃ! τὴ σπάει. Ἔτσι ψοφᾷ ἡ ὀχιά.

Ὁ σκαντζόχοιρος ὅμως ἔχει κι' αὐτὸς τοὺς ἐχθρούς του, πού τὸν νοστιμεύονται καί τὸν κυνηγοῦν. Εἶναι ὁ σκύλος καί ἡ ἀλεπού. Ὡστόσο δὲν τοὺς φοβάται, γιατί μόλις τοὺς ἴδῃ νὰ ζυγώνουν κουλουριάζεται καί γίνεται ὀλόκληρος σάν μιὰ ἀγκαθωτὴ σφαῖρα. Ἄπο πού νὰ τὸν πιάσουν καί πῶς νὰ τὸν μασήσουν! Ὅσες φορές δοκίμα-

σαν την ἔπαθαν, ἔφυγαν καταματωμένοι. Ὡστόσο ἡ πονηρὴ ἄλεπου βρῆκε τὸν τρόπο νὰ τὸν νικᾷ κάποτε. Φθάνει νὰ ἔχη κάπου ἐκεῖ κοντὰ ρυάκι ἢ καμμιά λακούβα νερό. Τὸν κατρακυλᾷ καὶ τὸν ρίχνει μέσα στὸ νερό. Ὁ σκαντζόχοιρος τότε ἀναγκάζεται νὰ ξεδιπλωθῆ. Ἔτσι τὸν ἀρπάζει ἡ ἄλεπου, τὸν γδέρνει καὶ τὸν τρώγει.

Ὁ τρομερώτερος ὅμως ἐχθρὸς τοῦ σκαντζόχοιρου εἶναι ὁ μπουῦφος. Αὐτὸς τὸν νικᾷ δίχως πονηρία. Τὸν πιάνει μὲ τὰ μακριὰ του νύχια καὶ μὲ τὰ βωρακισμένα του δάκτυλα, τρυπᾷ τὸ ἀγκαθωτὸ του δέρμα καὶ τὸν σκοτώνει, τὸν ἄμοιρο, δίχως μεγάλο κόπο.

Τὸ φθινόπωρο εἶναι ἡ πιὸ εὐτυχησμένη ἐποχὴ γιὰ τὸ φίλο μας. Τότε βρίσκει ποντίκια, σκουλήκια καὶ σαλιγκάρια ὅπου θέλει. Τότε ὠριμάζουν καὶ τὰ ὄπωρικά καὶ πέφτουν ἀπὸ τὰ δέντρα. Τότε τρυγοῦν καὶ τὰ σταφύλια. Ἔτσι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ καλοτρέφεται καὶ παχαίνει.

Μὰ σὲ λίγο ἔρχεται ὁ παγωμένος χειμῶνας, ἡ ἐποχὴ ποὺ ὄλα στειρεύουν. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ σκαντζόχοιρος θὰ πέθαινε ἀπὸ τὴν πείνα, ἂν δὲν φρόντιζε μὲ τὴν ὥρα του ν' ἀποθηκεύσει τὴν ἐσοδεῖα του. Ὅχι βέβαια ἀπὸ ποντίκια καὶ σκουλήκια, οὔτε ὄπωρικά, γιὰτὶ ὄλα αὐτὰ δὲν βαστοῦν. Ὁ σκαντζόχοιρος μὲ τὴν καλοφαγία του ἀποθήκευσε τὸ φθινόπωρο κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα του ἄφθονο ξύγκι. Μ' αὐτὸ ζῆ ὄλο τὸ χειμῶνα ναρκωμένος μέσα στὴν κρυψῶνα του, ὡς πού νὰ ἔρθῃ πάλι ἡ ἄνοιξη.

Ἡ σκαντζοχοιρίνα γεννᾷ τὸ καλοκαίρι 3 ὡς 4 μικρὰ σκαντζοχοιράκια, ποὺ τὰ φροντίζει μὲ μεγάλη ἀγάπη.

Ὁ σκαντζόχοιρος, ὅπως καταλαβαίνετε, εἶναι ζῶο ὠφέλιμο, ἀφοῦ καθαρίζει τὰ περιβόλια καὶ τὰ χωράφια ἀπὸ τὰ βλαβερὰ ἔντομα καὶ ζῶα. Βέβαια κάποτε κυνηγώντας τὴ νύκτα ποντίκια, πέφτει καὶ πάνω στίς φωλιές τῶν πουλιῶν, ποὺ εἶναι χρήσιμα γιὰ τὴ γεωργία, καὶ τὰ ξεπαστρεύει. Μὰ αὐτὸ γίνεται σπάνια.

Σὲ μερικὲς χῶρες οἱ ἄνθρωποι τὸ σκαντζόχοιρο τὸν μεταχειρίζονται νὰ ξεπαστρεύῃ τοὺς ποντικούς, ὅπως ἡμεῖς τὴ γάτα.

Ὁ τυφλοπόντικας (ἄσβάλαξ)

Ὁ τυφλοπόντικας εἶναι ζῶο μικρότερο ἀπὸ τὸ σκαντζόχοιρο, καὶ ζῆ στὰ περιβόλια, στὰ λιβάδια, στοὺς κάμπους, στὰ δάση καὶ στὰ ριζοβούνια. Ὅλη του σχεδὸν τὴ ζωὴ ὁ τυφλοπόντικας τὴν περνᾷ μέσα στὴ γῆ. Ἐκεῖ γεν-

νιέται, ἐκεῖ βρίσκει τὴν τροφή του καὶ μέσα ἐκεῖ πεθαίνει. Ἔτσι πολὺ σπάνια τὸν βλέπει ὁ ἄνθρωπος. Ὡστόσο ὁμοίως δὲ μπορεῖ νὰ κρυφθῆ, τὸν φανερώνουν οἱ σωροὶ ἀπὸ χῶμα ποὺ βγάζει ἀπὸ τὴν τρύπα του.

Σὰ ζῶο ποὺ ζῆ κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ὁ τυφλοπόντικας εἶναι ἀναγκασμένος σ' ὄλη του τὴ ζωὴ νὰ σκάφτη καὶ ν' ἀνοίγῃ δρόμους. Καὶ γιὰ τὴ δουλιὰ αὐτὴ εἶναι καλὰ ὠπλισμένος ὁ φίλος μας. Τὸ κορμί του εἶναι στρογγυλὸ καὶ μακρὸ σὰν κύλινδρος, ὁ λαιμὸς του κοντὸς καὶ δυνατός, τὸ ρύγχος του, ἡ μουσούδα του δηλαδὴ, μακριὰ καὶ σουβλερὴ καὶ τὰ πόδια του κοντά. Τὰ μπροστινά του μοιάζουν σὰν κοντομάνικα φτυάρια καὶ τὰ πισινὰ του ἀγγίζουσι τὸ ἔδαφος μὲ ὄλη τους τὴν πατούσα, γιὰ νὰ ἴσχυον νὰ στηρίζεται ὅταν σκάφτη. Τὸ βελουδένιο γουναρικό του ἔχει τρίχες πολὺ πυκνές, ἔτσι ποὺ οὔτε ἡ ὑγρασία οὔτε τὸ χῶμα καὶ ἡ σκόνη ἴσχυον νὰ φθάσουν ὡς τὸ δέρμα του. Ἐπειτα οἱ τρίχες του εἶναι λεῖπες, στρωτὲς γιὰ νὰ μὴν τοῦ φέρουν κανένα ἐμπόδιο στὴ δουλιὰ του, τὰ αὐτιά καὶ τὰ μάτια του εἶναι πολὺ μικρὰ καὶ σκεπασμένα ἀπὸ τρίχες, γιὰ νὰ μὴ μπαίνουν μέσα τὸ χῶμα καὶ ἡ σκόνη.

Τὸ σκάψιμο ὁ τυφλοπόντικας τὸ κάμνει μὲ τὴ σουβλερὴ καὶ δυνατὴ του μουσούδα. Μ' αὐτὴν ψάχνει καὶ βρίσκει μέρος, ποὺ τὸ χῶμά του νὰ μὴν εἶναι πολὺ σκληρό. Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ τρυπανίζει καὶ νὰ σκάβῃ μὲ τὴ μουσούδα, ποὺ μπαίνει στὴ γῆ σὰν σφήνα. Τὴν ἴδια ὁμοίως στιγμὴν ποὺ τρυπανίζει, παίρνει μὲ τὰ μπροστινά του πόδια τὸ χῶμα καὶ τὸ ρίχνει γρήγορα - γρήγορα πίσω. Τὴν ἴδια στιγμὴν δουλεύουν καὶ τὰ πισινὰ του πόδια γιὰ νὰ ρίξουν κι' αὐτὰ τὸ χῶμα ἀκόμη παραπίσω, ὡς ποὺ νὰ τὸ βγάλουν ἀπὸ τὴν τρύπα,

Τὸ πρῶτο ποὺ ἔχει νὰ κάμῃ ὁ τυφλοπόντικας ὅταν τρυπώσῃ μέσα στὴ γῆ εἶναι ἓνα εἶδος βαθὺ καζάνι, ποὺ τὸ στρώνει ἀπὸ μέσα μὲ ξερὰ φύλλα καὶ χόρτο. Αὐτὸ εἶναι ἡ καθαυτὴ φωλιά του, τὸ κρεββάτι του. Ἐκεῖ μέσα γεννᾷ καὶ ἀνατρέφει τὰ μωρά του. Ἀπὸ τὸ καζάνι αὐτὸ φεύγει ἓνας διάδρομος ποὺ φθάνει ὡς τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ὁ διάδρομος αὐτὸς τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ βγάξῃ τὸ χῶμα ἔξω καὶ νὰ ἀερίζεται ἡ φωλιά του, οἱ ἄλλοι διάδρομοι ποὺ ἀνοίγει ὀλοένα, πηγαίνουν τὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ φθάνουν πολλὰ φορὲς σὲ μακρὸς ὡς 50 μέτρα, Ἐκεῖ μέσα ἀνεβοκατεβαίνει ὁ τυφλοπόντικας καὶ κυνηγᾷ. Καὶ τὸ κυνήγι του εἶναι σκουλήκια, σκαθάρια, βάτραχοι, ποντικοὶ τῶν χωραφιῶν, σαλιγκάρια,

φιδάκια. Μ' αυτά τρέφεται ὁ τυφλοπόντικας. Κι' ἐπειδὴ ἡ δουλιά του εἶναι πολὺ κουραστική, πρέπει νὰ τρώγῃ, πολὺ ὁ φίλος. Γι' αὐτὸ ἀνοίγει καὶ ὄλο ἀνοίγει μακρυνοὺς διαδρόμους. "Ὅσο πιὸ πολλοὺς ἀνοίξῃ τόσο περισσότερο κυνήγι θὰ ἔχῃ.

Τὴν τροφή του ὁ τυφλοπόντικας τὴ βρίσκει μὲ τὴ μύτη καὶ μὲ τὸ αὐτί του. Δὲν τοῦ ξεφεύγει οὔτε τὸ παραμικρὸ ξωῦφιο. Τὸ χειμῶνα βρίσκει περισσότερη τροφή, γιατί τὰ σκουλήκια καὶ τὰ ἔντομα ναρκώνονται κι' ἔτσι τὰ πιάνει εὐκολώτερα. Αὐτὸς φυσικὰ δὲν πέφτει σὲ νάρκη, ἀφοῦ βρίσκει τόση τροφή.

Ὁ θηλυκὸς γεννᾷ τὸ Μάη 4 ὡς 5 τυφλά καὶ γυμνά τυφλοποντικάκια. Γιὰ κάμποσον καιρὸ κάθονται μαζύ του, γιατί ἔχουν ἀνάγκη νὰ βυζαίνουν. Μόλις ὁμως τ' ἀποκόψῃ ἀπὸ τὸ γάλα ἢ μητέρα των, φεύγουν καὶ πηγαίνουν νὰ σκάψουν δική τους φωλιά. Τὸ καθένα σκάβει τὴ δική του, γιατί ὁ τυφλοπόντικας σὰ φαγάδικο ζῶο πού εἶναι ποτὲ δὲ συγκατοικεῖ μὲ ἄλλον ὁμοίό του, οὔτε μὲ τὰ παιδιά του.

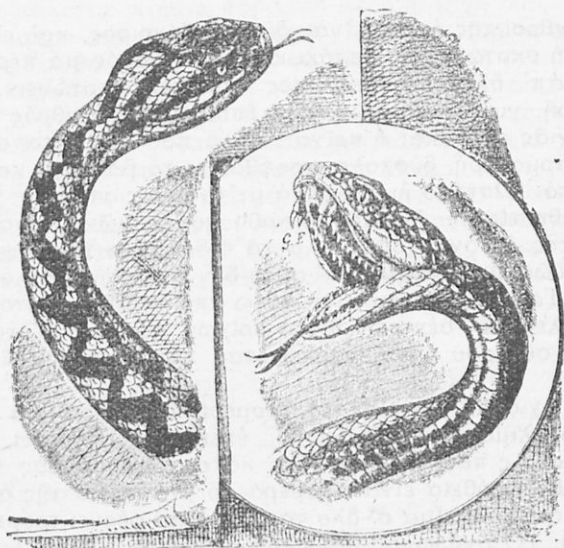
Ὁ τυφλοπόντικας ὠφελεῖ πολὺ τὸ γεωργό, γιατί τρώγει τὰ βλαβερὰ ἔντομα πού φέρνουν μεγάλη καταστροφή στὰ φυτά. Ἐπειτα μὲ τὸ σκάψιμο πού κάνουν ἀερίζουν καὶ ἀπαλύνουν τὸ χῶμα. Μόνο στὰ περιβόλια ἡμπορεῖ νὰ φέρῃ κάποια βλάβη, γιατί μὲ τὸ σκάψιμο πού κάνει καὶ μὲ τοὺς διαδρόμους πού ἀνοίγει, πολλές φορές κόβει καὶ τίς ρίζες τῶν φυτῶν. Ἐτσι οἱ γεωργοὶ τὸν κυνηγοῦν καὶ τὸν σκοτώνουν, γιατί νομίζουν πὼς τρώγει τίς ρίζες τῶν φυτῶν. Αὐτὸ ὁμως δὲν εἶναι σωστό, οὔτε πρέπει νὰ τοὺς σκοτώνουν, ἡμποροῦν μονάχα νὰ τοὺς διώξουν στουμπώνοντας τὴν τρύπα τους μὲ ἀγκάθια ἢ χύνοντας μέσα πετρέλαιο.

Ἡ ὀχιὰ (ἔχιδνα)

Ἡ ὀχιὰ εἶναι μικρὸ φίδι. Ἡ πιὸ μεγάλη δὲ φθάνει οὔτε ἓνα μέτρο. Ὅλο της τὸ σῶμα εἶναι σκεπασμένο ἀπὸ λέπια. Τὸ χρῶμα της εἶναι καστανό, σταχτύ, ἢ καὶ μαυρειδερό. Παίρνει τὸ χρῶμα τοῦ τόπου στὸν ὅποῖον ζῇ. Ἡ κοιλιά της ὁμως ἔχει χρῶμα πιὸ ἀνοιχτὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο σῶμα της. Πάνω στὴ ράχη της ἔχει πάντα μιὰ μαυρειδερὴ τεθλασμένη γραμμὴ καὶ στὸ κεφάλι της κάποτε ἓνα μαυρειδερό Χ ἢ Η.

Ἡ ὀχιὰ τρώγει σαῦρες, βατράχους, σκαθάρια καὶ

άρουραίους. Τὰ σκοτώνει ὅλα αὐτὰ μὲ μιὰ δαγκωματιά, γιατί στὸ ἐπάνω σιαγόνι της ἔχει δυὸ ψιλὰ φαρμακερὰ δόντια. Στὴν πατρίδα μας ἡ ὄχια εἶναι ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν γεωργῶν. Τὴ φοβοῦνται περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα φίδια, γιατί εἶναι φαρμακερή. Ἔτσι καὶ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ποὺ φαρμακώνουν μὲ τὰ λόγια καὶ μὲ τοὺς τρόπους των, τοὺς λέγουν «ὄχιές». Ὡστόσο ἡ ὄχια ποτέ δὲ δαγκώνει ἄνθρωπο δίχως αἰτία. Καὶ ὄχι μό-

Κεφαλή τῆς ὄχιᾶς μὲ κλειστὸ καὶ μὲ ἀνοιχτὸ στόμα.

νον δὲν τὸν δαγκώνει, μὰ μόλις τὸν νοιώσει φεύγει. Μόνο ὅταν τὴν πατήσωμε κατὰ λάθος ἢ πᾶμε νὰ τὴ σκοτώσωμε, τότε δαγκώνει καὶ χύνει τὸ δηλητήριό της.

Ἡ ὄχια ζῆ κατὰ ἀπὸ τοὺς θάμνους καὶ κατὰ ἀπὸ σωρούς πέτρες, σὲ μέρη θερμά, ἀλλὰ ὑγρὰ καὶ ἱσκιερὰ, κοντὰ στὰ περιβόλια καὶ στὰ χωράφια, γιατί ἐκεῖ βρίσκει τὴν τροφή της. Μὰ γιὰ νὰ ἡμπορῆ νὰ τρυπώνη κατὰ ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς θάμνους ἔχει κεφάλι τριγωνικὸ καὶ πλατύ, κορμὶ μακρὸ καὶ κυλινδρικὸ μὲ μακρὰ οὐρά. Ἐπίσης ἔχει δέρμα σκεπασμένον μὲ λέπια, γιὰ νὰ προφυλάγεται ἀπὸ

τ' ἀγκάθια καὶ δὲν ἔχει διόλου πόδια. Ὡστόσο ὅμως ἡ ὄχιὰ ἠμπορεῖ νὰ κινιέται καὶ νὰ προχωρῆ, μὲ τὸ νὰ πηγαίνει τὸ δυνατό της σῶμα μιὰ δεξιὰ καὶ μιὰ ζερβά.

Γιὰ νὰ πιάνη τὰ ζῶα ποὺ χρειάζεται γιὰ τροφή της, ἔχει γλώσσα μακριὰ καὶ διχαλωτὴ στὴν ἄκρη. Μ' αὐτὴ τὴ γλώσσα ψάχνει καὶ ἀγγίζει τὰ πράματα, ὅπως ἐμεῖς μὲ τὰ δάκτυλά μας. Ἐπίσης ἔχει στόμα μεγάλο, πολὺ βαθιὰ σχισμένο καὶ δόντια φιλά καὶ σουβλερά. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ εἶναι ζῶο πολὺ πανοῦργο καὶ πολὺ εὐκίνητο.

Ἐχθροὶ τῆς ὄχιᾶς εἶναι ὁ σκαντζόχοιρος, καὶ εἶδαμε πῶς τὴ σκοτώνει, τὸ γεράκι καὶ ὁ πελαργός, μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ ἄνθρωπος, ποὺ τὴ σκοτώνει ὅπου τὴν βρῆ, γιατί εἶναι ζῶο πολὺ ἐπικίνδυνο. Ἐχθρὸς ὅμως τῆς ὄχιᾶς εἶναι καὶ ἡ πεῖνα. Μόλο ποὺ εἶναι πανοῦργα καὶ φαρμακερῆ, δύσκολα προφθαίνει τὸ βάτραχο καὶ τὸν ποντικό. Ὡστόσο ἠμπορεῖ νὰ μείνη μέρες νηστικὴ χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε. Μὰ καὶ τὸ κρῦο τοῦ χειμῶνα εἶναι ἐχθρὸς της. Ἡ ὄχιὰ, ὅπως ὄλα τὰ φίδια, ἔχει αἷμα ψυχρὸ, εἶναι ζῶο ψυχρόαιμο. Γι' αὐτὸ δὲν ἀντέχει καθόλου στὸ κρῦο. Τὸ χειμῶνα τρυπώνει κάτω ἀπὸ στοῖβες χόρτο, στίς κουφάλες τῶν δέντρων ἢ τῶν τοίχων, κουλουριάζεται καὶ πέφτει σὲ βαθὺ ὕπνο, ναρκώνεται, καὶ μόνο τὴν ἀνοίξει ἔσπνᾷ.

Ἡ ὄχιὰ ἂν δὲν εἶχε τὸ τρομερὸ δηλητήριο θὰ ἦταν ζῶο ὠφέλιμο στὸν ἄνθρωπο, ἐπειδὴ ἐξολοθρεύει τοὺς ἀρουραίους ποὺ φέρνουν τόση καταστροφὴ στοὺς γεωργούς. Κι' ἀλήθεια εἶναι τρομερὸ τὸ δηλητήριο τῆς ὄχιᾶς. Σκορπᾷ μὲ τὸ αἷμα σ' ὄλο τὸ σῶμα καὶ φέρνει τρομεροὺς πόνους. Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ τὸν δάγκωσε ἡ ὄχιὰ ζαλίζεται, λιγοθυμᾷ καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγες ὥρες πεθαίνει. Γιὰ νὰ σωθῆ πρέπει ἀμέσως νὰ βυζάξωμε τὸ δηλητήριο ἀπὸ τὴν πληγὴ. Πρέπει ὅμως νὰ προσέξουμε μήπως ἔχομε καμιά γρατσουνιὰ στὰ χεῖλη ἢ στὸ στόμα μας, γιατί θὰ δηλητηριασθοῦμε κι' ἐμεῖς. Καὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχη καλύτερα τὸ βύζαγμα, πρέπει νὰ χαράξωμε σταυρωτὰ τὸ δαγκωμένο μέρος μ' ἓνα ξυραφάκι, γιὰ νὰ τρέξη ἄφθονο τὸ αἷμα. Ἐπίσης πρέπει ἀμέσως νὰ δέσωμε σφικτὰ μὲ γερὸ σχοινὶ τὸ μέρος ἐπάνω ἀπὸ τὴν πληγὴ. "Ἐτσι δὲν θ' ἀφήσωμε τὸ αἷμα μὲ τὸ δηλητήριο νὰ κυκλοφορήσῃ σ' ὄλο τὸ σῶμα. Ἀκόμα πρέπει τὸ γρηγορότερο νὰ δώσωμε τοῦ δαγκωμένου νὰ πιῆ οὖζο ἢ κονιάκ, ὅσο πιὸ πολὺ ἠμπορεῖ. "Ὅχι ὅμως μὲ μιὰς, ἀλλὰ λίγο — λίγο. Ὡστόσο ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ φωνάξωμε καὶ τὸ γιατρό.

Ἡ ὄχια τὸν ποντικὸ πού σκότωσε τὸν καταπίνει ὀλόκληρο. Γιατὶ οὔτε νύχια ἔχει νὰ τὸν κομματιάσῃ, μὰ οὔτε καὶ δόντια πού μποροῦν νὰ μασήσουν. Τὰ δόντια τῆς εἶναι πολὺ ψιλὰ σὰν βελόνια καὶ πολὺ ἀραιά. "Ἐτσι ὅμως πού τὸν καταπίνει ὀλόκληρο δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸν κατεβάσῃ μὲ μιᾶς στὸ στομάχι τῆς. "Ἐτσι τὴ βλέπετε νὰ καταπίνῃ καὶ ὄλο νὰ καταπίνῃ, χωρὶς νὰ καταφέρνῃ τίποτε. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ σταματήσῃ γιὰ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας νὰ ξεκουρασθῇ, γιὰ νὰ ἠμπορέσῃ ἐπὶ τέλους νὰ τὸν καταπιῇ. Κι' ἂν μάλιστα καμιά φορὰ τὸ φέρῃ ἢ τύχῃ καὶ πιάσῃ καὶ δεῦτερο καὶ τρίτο ποντικὸ, τότε πιά γιὰ κάμποσες ἡμέρες δὲν θὰ ἔχῃ ἀνάγκη ἀπὸ ἄλλῃ τροφή ἢ ὄχια. Γιατὶ ἀφοῦ καταπίνει τὴν τροφή τόσο δύσκολα καὶ τόσο ἀργά, ἀργεῖ κιόλα νὰ χωνέψῃ. Καὶ ὅσο δὲ χωνεύει κανεὶς δὲν πεινᾷ. Καὶ ξέρετε πόσες ἡμέρες χρειάζεται ἡ ὄχια γιὰ νὰ χωνέψῃ τρία ποντίκια ; Τὸ λιγώτερο ἑπτὰ !

Ἡ ὄχια γεννᾷ αὐγά, μὰ δὲν τὰ κλωσσᾷ, γιατί ὅπως εἶδαμε ἔχει αἷμα ψυχρὸ. Μὰ κι' οὔτε ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ κλώσσημα τ' αὐγά τῆς. "Υστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες σκάζουν καὶ βγαίνουν τὰ μικρά, πού μποροῦν νὰ βροῦν μοναχὰ τὴν τροφή των.

4. ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ

Ἡ μέλισσα

Εἶναι τὸ πιὸ ὠφέλιμο ἔντομο, γιατί μᾶς δίνει τὸ μέλι καὶ τὸ κερί της. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια τὴν τρέφουν τῇ μέλισσα καὶ τὴν περιποιοῦνται. Οἱ μέλισσες δὲν ζοῦν χωριστά, ὅπως οἱ μύγες, οἱ πεταλοῦδες, τὰ κουνούπια καὶ τὰ ἄλλα ἔντομα. Ζοῦν πολλὲς χιλιάδες μαζὺ μέσα στὶς κυψέλες, ποὺ τίς ἔφτιασαν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ κυψέλες αὐτὲς εἶναι κάτι ξύλινα ὁμορφοκαμωμένα σπιτάκια. Στὰ χωριά οἱ χωρικοὶ ἀντὶ γιὰ ξύλινα σπιτάκια μεταχειρίζονται κοφίνια στημένα ἀνάποδα. Πολλὲς κυψέλες μαζὶ στημένες ἢ μ.ἀ κοντὰ στὴν ἄλλη ἀποτελοῦνε τὸ μελισσῶνα. Κάθε κυψέλη εἶναι κ' ἓνα ξεχωριστὸ βασίλειο, μιὰ ξεχωριστὴ κοινωνία. Ἐκεῖ μέσα ζοῦν ὅλες μαζὶ μονοιασμένες, βοηθᾷ ἢ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ φροντίζουν ὅλες μαζὶ νὰ μαζέψουν τὴ σοδειά τους καὶ νὰ ἀναθρέψουν τὰ μικρά τους. Πρῶτη καὶ καλύτερη μέσα στὴν κυψέλη εἶναι ἡ βασίλισσα, μιὰ μεγάλη θηλυκιά μέλισσα μὲ χρυσὲς φτεροῦγες. Αὐτὴ εἶναι ἡ μητέρα ὄλων ὧν καὶ σ' αὐτὴν ὑπακούει ὅλο τὸ μελίσσι. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ βασίλισσα κάθε κυψέλη ἔχει τοὺς κηφήνες της, 700 ὡς 800 ἀρσενικὲς μέλισσες. Οἱ κηφήνες εἶναι μέλισσες μεγαλύτερες καὶ ἀπὸ τὴ βασίλισσα, δὲν ἔχουν ὅμως κεντρὶ ὅπως αὐτὴ καὶ οἱ ἄλλες μέλισσες. Αὐτοὶ δὲ δουλεύουν καθόλου, γι' αὐτὸ καὶ τοὺς λέγουν κηφήνες δηλ. τεμπέληδες. Θ' ἀκούσατε καμιά φορὰ πῶς τοὺς τεμπέληδες ἀνθρώπους τοὺς λέγουν «κηφήνες». Ἡ μόνη τους δουλιὰ εἶναι νὰ τριγυρίζουν τὴ βασίλισσα καὶ νὰ βγαίνουν καμιά φορὰ μαζὶ της περίπατο. Ἐπειτα ἔρχονται οἱ ἐργάτριες. Εἶναι πιὸ μικρὲς καὶ ἀπὸ τὴ βασίλισσα καὶ ἀπὸ τοὺς κηφήνες, ἔχουν ὅμως στὸ πρῶτο μέρος τῆς κοιλιᾶς κεντρὶ φαρμακερὸ. Αὐτὲς δὲν εἶναι οὔτε ἀρσενικὲς, οὔτε θηλυκὲς, εἶναι οὐδέτερες. Καὶ ὅμως σ' αὐτὲς πέφτει ὅλο τὸ βᾶρος τῆς δουλιᾶς μέσα στὴν κυψέλη, γι' αὐτὸ τίς λέγουν καὶ ἐργάτριες. Οἱ ἐργάτριες εἶναι οἱ περισσότερες, κάποτε φθάνουν τίς πενήντα χιλιάδες.

Καὶ τώρα ἂς ἰδοῦμε πῶς εἶναι ἀπὸ μέσα ἡ κυψέλη. Πρῶτα πρέπει νὰ ξέρετε πῶς κάθε κυψέλη ἔχει στὸ κάτω

μέρος της μπουστινής πλευράς της μιὰ τρύπα. Ἀπ' αὐτὴν μπεινοβγαίνουν οἱ μέλισσες. Μέσα σὲ κάθε κυψέλη, ὅταν τὴν ἀνοίξετε, θὰ ἴδητε νὰ κρέμονται ἀπὸ τὴν ὀροφή της, ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, οἱ κηρῆθρες. Αὐτὲς εἶναι κάτι παχιῆς πλάκες, καμωμένες ἀπὸ κερὶ, πού ἔχουν κι' ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές των ἕνα σωρὸ ἐξαγωνικὲς τρύπες, τὰ κύτταρα ἢ τὰ κελλιά, ὅπως τὰ λέγουν. Τὰ κελλιά αὐτὰ εἶναι καμωμένα μὲ μεγάλη τέχνη. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν μέσα τους μέλι ἢ γύρη, ἄλλα ἕνα μικρὸ αὐγουλάκι καὶ ἄλλα πάλι χρησιμεύουν γιὰ σπιτάκια καὶ κάθονται μέσα τους κάτι λευκὲς κάμπιες. Τὸ μέλι καὶ ἡ γύρη εἶναι ἡ χει-

Μέλισσες

Κηφήνας

Βασίλισσα

Ἐργάτρια

μωνιάτικη σοδειὰ ὀλόκληρης τῆς κοινωνίας, πού τὴν κουβάλησαν καὶ τὴν ἀποθήκεψαν οἱ ἐργάτριες. Τὰ αὐγουλάκια τὰ γέννησε ἡ βασίλισσα καὶ οἱ κάμπιες εἶναι τὰ μωρὰ πού βγήκαν ἀπὸ τ' αὐγουλάκια. Οἱ κάμπιες θὰ μεταμορφωθοῦν κοὶ θὰ γίνουν σωστὲς μέλισσες. Καὶ τώρα ἄς ξαναγυρίσωμε στὶς ἐργάτριες πού, ὅπως εἶπαμε, κάνουν ὅλες τὶς δουλιές μέσα στὴν κυψέλη.

Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπουδαῖες δουλιές των εἶναι νὰ βρίσκουν καὶ νὰ κουβαλοῦν τὸ μέλι καὶ τὴν ἀνθόσκονη, τὴ γύρη, ὅπως τὴ λέγουν. Ὅλη τὴν ἀνοιξη αὐτὴ εἶναι ἡ δουλιὰ τῆς ἐργάτριας καὶ γιὰ τὴ δουλιὰ αὐτὴ τῆς ἔδωσε ἡ φύση ὅ,τι χρειάζεται. Πρῶτα - πρῶτα σῶμα ἐλαφρὸ καὶ φτεροῦγες λεπτές. Ἔτσι μποροῦν καὶ πετοῦν ἀπὸ λουλούδι σὲ λουλούδι, κι' αὐτὸ γίνεται ὅλη τὴν ἡμέρα. Ἐπειτα δυὸ μεγάλα σύνθετα μάτια καὶ ἄλλα τρία μικρότερα πού στραφτοκοποῦν σὰ διαμαντάκια. Μ' αὐτὰ ἔμπορεῖ καὶ ξεχωρίζει τὰ ἄνθη τῆς ἀρσκειας της. Μόλις ζυγώση στὸ ἄνθος, μπαίνουν σὲ ἐνέργεια τὰ δυὸ κερατάκια πού ἔχει στὸ κεφάλι. Μ' αὐτὰ ἀγγίζει, ψάχνει καὶ μυρί-

ζεται, έτσι πού γλήγορα καταλαβαίνει αν έχει μέσα του τὸ ἄνθος γλυκὸ χυμὸ ἢ ὄχι. Κι' ὅταν ἴδῃ πὼς ἔχει, χώνει μέσα στὸ ἄνθος ὀλόκληρο τὸ κεφάλι της καὶ μὲ τὸ μακρὺ σωληναράκι πού ἔχει στὸ στόμα της ἀρχίζει νὰ ρουφᾷ γρήγορα - γρήγορα. Μὰ τὴν ἴδια στιγμή δουλεύουν καὶ τὰ πισινὰ της πόδια, πού εἶναι ἐφοδιασμένα μὲ τριχίτσες καὶ σχισμάδες. Μ' αὐτὰ μαζεύει τὴν ἀνθόσκονη, τὴ γύρη.

Ἔτσι ἡ μέλισσα ἐπισκέπτεται πολλὰ λουλούδια. Κι' ὅταν πιὰ γεμίση ἢ γκοῦσα της ἀπὸ γλυκὸ χυμὸ καὶ τὸ «καλαθάκι» της ἀπὸ γύρη, γυρνᾷ στὴν κυψέλη. Μὰ ὡς πού νὰ φθάσῃ στὴν κυψέλη, ὁ γλυκὸς χυμὸς πού ρούφηξε ἀπὸ τὰ ἄνθη, ἔχει γίνῃ κιόλας μέσα της μέλι. Τὸ μέλι αὐτὸ τὸ ἀποθηκεύει στὰ κελλιά. Ἐπίσης σὲ ξεχωριστὰ κελλιά ἀποθηκεύει τὴ γύρη. Πολλὲς φορές ὅμως οἱ μέλισσες δὲν τὸ ἀποθηκεύουν τὸ μέλι, μὰ οὔτε καὶ τὴν ἀνθόσκονη. Τὸ μέλι τὸ κρατοῦν μέσα στὴ γκοῦσα τους κι' ἀρχίζουν νὰ τρώγουν τὴ γύρη ἀπὸ τὸ καλαθάκι. Ἐπειτα, αὐτὲς πού ἔφαγαν γύρη, κάθονται ἡμιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη καὶ σὲ λίγο βλέπομε τίς κοιλιές των νὰ ἰδρώνουν. Ὁ ἰδρωτὰς αὐτὸς εἶναι τὸ κερὶ, πού τὸ μεταχειρίζονται γιὰ νὰ κτίζουν κανούργια κελλιά ἢ νὰ διορθώνουν τὰ παλιά.

Μὰ οἱ ἐργάτριες κάμουν κι' ἄλλες δουλιές μέσα στὴν κυψέλη. Μερικὲς ἀπ' αὐτὲς τρέφουν τίς κάμπιες πού κάθονται, ὅπως εἶδαμε, μέσα στὰ κελλιά, ἄλλες εἶναι φρουροὶ καὶ προσέχουν μήπως μπῆ στὴν κυψέλη κανένα λαίμαργο σαλιγκάρι, ἢ κανέναν ἀδιάκριτος βάτραχος. Ἄλλες πάλι καθαρίζουν καὶ ἀερίζουν τὴν κυψέλη. Καμμιά τους δὲν κάθεται μὲ σταυρωμένα χέρια. Ἐνῶ οἱ κηφήνες δὲν κάνουν τίποτε, μόνον κάθονται, οἱ ἀκαμάτηδες καὶ τρώγουν ἀπὸ τὰ κελλιά μέλι ἔτοιμο. Γι' αὐτὸ τὸν Αὐγουστο οἱ ἐργάτριες τοὺς κεντρώνουν μὲ τὸ φαρμακερὸ κεντρί των, τοὺς σκοτώνουν καὶ τοὺς πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλη. Ἄλλοιῶς θὰ τοὺς ἔτρωγαν ὅλο τὸ μέλι. Καὶ τὸ μέλι αὐτὸ τὸ χρειάζονται γιὰ χειμωνιάτικη τροφή των οἱ ἐργάτριες.

Καὶ τώρα ἄς ἐρθομε στὴ βασίλισσα. Αὐτὴ κάμνει μιὰ πολὺ σπουδαία δουλιά. Χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ ὑπῆρχαν μέλισσες στὸν κόσμο. Τὴν ἀνοιξη, μέσα σὲ λίγες μέρες, γεννᾷ εἰκοσιπέντε ὡς πενήντα χιλιάδες αὐγά, καὶ τὰ μοιράζει ἀπὸ ἓνα σὲ κάθε κελλί. Ἀπὸ τ' αὐγά αὐτὰ βγαίνουν οἱ μικρὲς κάμπιες, πού τίς περιποιοῦνται, ὅπως εἶδαμε, οἱ ἐργάτριες καὶ τίς τρέφουν μὲ ζωμό. Ἄλλος ὅμως εἶναι ὁ ζωμὸς πού δίνουν σὲ ἐκεῖνες πού θὰ γίνουν κηφήνες ἢ ἐργάτριες καὶ ἄλλος ἐκεῖνος πού τρώγει ἢ βασίλισσα. Ὑστερα ἀπὸ 14 ἡμέρες οἱ κάμπιες παύουν πιὰ νὰ

τρώγουν και ἀποκοιμοῦνται. Τότε ἔρχονται πάλι οἱ ἐργάτριες και φράζουν τὰ κελλιά τους με κερι. Οἱ κάμπιες σε λίγο μεταμορφώνονται σε νύμφες και κατόπι σε σωστές μέλισσες. Οἱ πρώτες που γίνονται σωστές μέλισσες εἶναι οἱ ἐργάτριες. Τρυποῦν τὴν κερένια φραγή και βγαίνουν ἔξω. Ἐπειτα βγαίνει ἡ βασίλισσα και τελευταῖοι οἱ κηφήνες. Σ' ὄλα, βλέπετε, τελευταῖοι, οἱ ἀκαμάτηδες!

Ὅταν πρόκειται ὁμως νὰ γεννηθῆ ἡ καινούργια βασίλισσα, στὴν κυψέλη μέσα γίνεται μεγάλο κακό. Ἡ παλιά βασίλισσα δὲν ἐννοεῖ νὰ ἰδῆ μέσα στο βασίλειό της ἄλλη ὁμοιά της και ὁρμᾶ νὰ σκοτώσῃ τὴ νεογέννητη. Οἱ ἐργάτριες ὁμως, πολλές μαζί ὑπερασπίζου τὴν καινούργια των βασίλισσα, που τὴν περιμένουν πῶς και πῶς νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ κελλί της. Θυμώνει τότε ἡ παλιά και ὁρμᾶ ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλη. Ὅστόσο δὲ μένει μόνη της. Χιλιάδες ἀπὸ τίς πιστές της ἐργάτριες τὴν ἀκολουθοῦν και ὄλες μαζί πηγαίνουν και κάθονται ἐπάνω σε κανένα κλαδί ἢ σε κανένα θάμνο. Μὰ ὁ μελισσοκόμος που τὰ περίμενε ὄλα αὐτά, πλησιάζει τὸ κλαδί με μιὰν ἄδεια κυψέλη στο χέρι και προφυλαγμένος με τὴ συρματένια μάσκα του, τίς μαζεῦει με μιὰ ξύλινη κουτάλα, ἢ με κανένα κοφινάκι και τίς βάζει σε καινούργια κυψέλη.

Σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ ἡ καινούργια βασίλισσα περιτριγυρισμένη ἀπὸ τίς ἐργάτριες, που ἔμειναν στὴν παλιά κυψέλη στήνει τὸ καινούργιο βασίλειο και προστάζει ἀμέσως ν' ἀρχίσῃ ἡ δουλιά.

Τὸν Ἰούνιο και τὸν Ἰούλιο φεύγου ἀπὸ τὴν κυψέλη δυὸ και τρεῖς φορές ἄλλα σμάρια, γιὰ νὰ στήσουν μέσα σε ἄδειες κυψέλες ἄλλα, καινούργια βασίλεια. Αὐτὸ οἱ μελισσοκόμοι τὸ λέγου ρόϊσμα.

Τὸ χειμῶνα οἱ μέλισσες μένου κλεισμένες μέσα στὴν κυψέλη. Δὲ ναρκώνονται ὁμως ὅπως ἄλλα ζῶα. Κάνου μάλιστα και μερικὲς μικροδουλιές. Ἀπὸ τρῶφιμα, ἔχου ἀρκετὰ γιὰ τὴ φρόντισαν νὰ γεμίσου τὰ κελλιά των ἀπὸ μέλι και γύρη.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς ἡμερες μέλισσες που τρέφου οἱ μελισσοκόμοι στὶς κυψέλες, ὑπάρχου και ἄγριες μέλισσες. Αὐτὲς ζοῦν στὶς κουφάλες γερασμένων δένδρων.

Ἡ μέλισσα, ὁμως εἶδαμε, εἶναι ἔντομο πολὺ ὠφέλιμο, γιὰ τὴ μᾶς δίνει τὸ μέλι και τὸ κερι της. Τὸ μέλι ὁ μελισσοκόμος τὸ μαζεῦει κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀνοιξης και τὴν ἀρχὴ του καλοκαιριοῦ, τότε που τὰ ἄνθη ἔχου ἄφθονο και γλυκὸ χυμό. Παίρνει μιὰ-μιὰ τίς κρηθῆρες τίς γεμάτες μέλι, τίς ἀδειάζει και τίς ξαναβάζει στὴ θέση τους

για να τις ξαναδειάση όταν ξαναγεμίσουν. Σ' αυτό το μεταξύ όμως οι μέλισσες μαζεύουν και άλλο μαζεύουν για να τους περισσέψη ἄφθονη σοδειά το χειμώνα.

Ὁ χρυσοκάνθαρος

Εἶναι κι' αὐτὸς ἔντομο καὶ μοιάζει μὲ τὴ χρυσόμυγα, μόνο πού δὲν γυαλίζει ὅπως ἐκείνη. Τὸν χρυσοκάνθαρο τὸν βλέπομε συχνὰ νὰ τρέχη ἀνάμεσα στοὺς σβώλους τῶν χωραφιών. Ἡ ράχη του σκεπάζεται ἀπὸ δυὸ σκληρῆς φτεροῦγες χρυσοπράσινες, κι' ἀπὸ κάτω ἀπ' αὐτὲς ἔχει ἄλλες δυὸ ψιλῆς καὶ διάφανες. Ὡστόσο ὁ χρυσοκάνθαρος δὲ μπορεῖ νὰ πετᾷ, γιατί οἱ φτεροῦγες του εἶναι πολὺ ἀδύνατες. Ὁ χρυσοκάνθαρος ἔχει δυὸ κερατάκια, γιὰ νὰ ἀγγίξει καὶ νὰ μυρίζεται τὸ κάθε τι καὶ νὰ καταλαβαίνει ἂν εἶναι φαγώσιμο ἢ ὄχι. Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε πὼς ὁ χρυσοκάνθαρος δὲν βλέπει καθαρὰ, ὅπως ὅλα τὰ ἔντομα. Τοῦ ἀρέσει νὰ ζῆ μέσα στὸ χῶμα καὶ μάλιστα τὸ κοπρισμένο. Ἐκεῖ σκαλιζοντας βρίσκει τὴν τροφή του: μικρότερα σκαθάρια, σκουλήκια καὶ ἄλλα μικρὰ ζωῦφια, πού τὰ κομματιάζει πολὺ εὐκόλα μὲ τὰ σκληρὰ καὶ κοπτερὰ σαγόνια του πού δουλεύουν σὰν ψαλλίδι. Τὴν τροφή του ὁ χρυσοκάνθαρος, μιὰ καὶ δὲ βλέπει καθαρὰ, ψάχνει καὶ τὴ βρίσκει μυρίζοντας. Γιὰ μύτη ὅμως ἔχει τὰ δυὸ κερατάκια του, πού ἠμποροῦν νὰ μυρισθοῦν καὶ τὴν πιὸ ἀδύνατη μυρωδιά.

Ὁ χρυσοκάνθαρος γεννᾷ τὸ καλοκαίρι τρεῖς φορές ἀπὸ 40 ὡς 50 αὐγά καὶ ὕστερα ψοφᾷ. Ἀπὸ τ' αὐγά του, πού τὰ γεννᾷ μέσα στὸ χῶμα, βγαίνουν κάμπιες μαῦρες, πού τρέφονται ἀπὸ διάφορα μικρὰ ἔντομα.

Ὁ χρυσοκάνθαρος εἶναι ὠφέλιμος στὸν ἄνθρωπο, γιατί τρώγει τὰ βλαβερὰ ἔντομα. Ἔχει ἐχθροὺς τὴν κουκουβάγια, τὴ νυχτερίδα, τὸν τυφλοπόντικα, τὴν κουρούνα καὶ ἄλλα ζῶα. Μόλις ὅμως τὸν ζυγώσουν βγάζει ἀπὸ τὸ στόμα του ἕνα ὑγρὸ πού ἔχει πολὺ ἄσχημη μυρωδιά. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄπλο του κι' ἔτσι σώζεται πολλῆς φορές ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του.

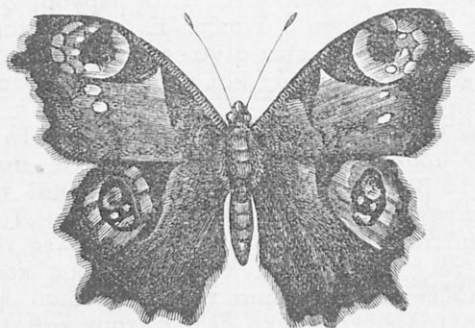
Οἱ πεταλοῦδες

Χαρὰ πού κάνουν τὰ παιδιὰ τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι μὲ τὶς πεταλοῦδες! Αὐτὲς πετοῦν ἀπὸ ἄνθος σὲ ἄνθος καὶ τὰ παιδιὰ τρέχουν κατόπι τους νὰ τὶς πιάσουν.

Μὰ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ πιάση κανεῖς πεταλούδα, γιατί τὸ μάτι της δὲν χωρατεύει, ὅπως θὰ ἴδοιμε παρακάτω.

Ἄληθεια εἶναι ὁμορφα ἔντομα οἱ πεταλοῦδες. Ἄλλες ἄσπρες, ἄλλες μισοκόκκινες, ἄλλες χρυσές ἢ μισοκίτρινες, κι' ἄλλες πάλι πολύχρωμες. Πολλές φορές δὲν τις ξεχωρίζομε ἀπὸ τὸ ἄνθος, ὅταν κάθωνται πάνω του καὶ ροφοῦν τὸ γλυκὸ χυμὸ του. Μοιάζουν τόσο πολὺ μὲ τὰ λουλούδια. Ὡστόσο ἡ ζωὴ τοῦ ὁμορφου αὐτοῦ ζώου δὲ βαστᾷ περισσότερο ἀπὸ 2 ὡς 3 μῆνες.

Ἐπὶ τῶν πολλῶν εἰδῶν πεταλοῦδες. Ἡ πιὸ γνωστὴ πού τὴ βλέπομε καὶ συχνότερα, εἶναι ἡ πεταλούδα τῶν

Πεταλούδα

λαχάνων, ἢ φιλόκραμβος. Εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἀπ' ὅλες καὶ ἔχει ἄσπρα πετερά. Πετᾷ τὴν ἡμέρα στὰ περιβόλια καὶ στὰ χωράφια καὶ ζῆ μὲ τὸ χυμὸ πού ρουφᾷ ἀπ' τοὺς ἀνθούς τῶν λαχάνων καὶ ἄλλων φυτῶν. Ἡ θηλυκὴ γεννᾷ τ' αὐγά της κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τοῦ λαχάνου, γι' αὐτὸ τὴν εἶπαν φιλόκραμβο. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ὅμως πεθαίνει.

Οἱ πεταλοῦδες γιὰ νὰ μποροῦν νὰ πετοῦν ἀπὸ τὸ ἕνα ἄνθος στοῦ ἄλλο, ἔχουν σῶμα λεπτοκαμωμένο καὶ ἐλαφρὸ καὶ 4 μεγάλες καὶ ἐλαφρὲς φτεροῦγες. Ἐχουν ἐπίσης δυὸ μεγάλα σύνθετα μάτια, πού γίνονται ἀπὸ πολλὰ μικρὰ ματάκια. Ἐτσι μποροῦν τὴν ἴδια στιγμή νὰ βλέπουν πρὸς ὅλες τις μεριές. Ἐτσι καταλαβαίνουμε γιατί δυσκολεύονται νὰ τις πιάσουν τὰ παιδιά. Ἐπίσης γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ρουφοῦν μὲ εὐκολία τὸ χυμὸ, τὸ στόμα τους εἶναι ὠπλισμένο μ' ἕνα μακρὸ σωληναράκι σὰν προβοσκιδούλα, πού τὴ συμμαζεύει ὅταν πετᾷ.

Οἱ πεταλοῦδες γεννοῦν τὸ Μάη καὶ τὸν Αὐγουστο

400 ὡς 500 αὐγά καὶ ὕστερα πεθαίνουν. Τ' αὐγά τους τὰ γεννοῦν κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τῶν δένδρων καὶ τῶν λαχάνων. Μὰ δὲν τὰ γεννοῦν ὅλα μαζί. Σὲ κάθε φύλλο ἀφήνουν ἀπὸ 20 ὡς 30 αὐγουλάκια. Ὑστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἀπ' τ' αὐγουλάκια αὐτὰ βγαίνουν μικροῦλες κάμπιες, ποὺ ἔχουν κεφάλι, μάτια, στόμα, δυνατὰ σαγόνια καὶ πολὺ μικρὰ ποδαράκια. Τρώγουν τρυφερὰ φύλλα μὲ μεγάλη λαιμαργία. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες ὅμως παύουν νὰ τρώγουν, φεύγουν ἀπὸ τὸ φύλλο ποὺ ἔφαγαν καὶ σκαρφαλώνουν σὲ κανένα φράχτη ἢ σὲ κανένα τοῖχο. Ἐκεῖ βγάζουν ἀπὸ τὸ στόμα τους μιὰ λεπτὴ κλωστίτσα, πιάνονται ἀπ' αὐτὴν καὶ μένουν ἀκίνητες ὡς που νὰ μεταμορφωθοῦν σὲ χρυσαλλίδες. Ἔτσι περνοῦν ὅλο τὸ χειμῶνα, ὡς που νὰ ἔρθῃ ἡ ἀνοιξη. Ἐνῶ ὅμως κοιμᾶται, τὸ σῶμα της μεταμορφώνεται σιγά-σιγά. Ἀποκτᾶ κεφάλι, θώρακα, κοιλιά, φτεροῦγες καὶ πόδια καὶ τὴν ἀνοιξη ξυπνᾷ σωστὴ πεταλούδα.

Οἱ πεταλοῦδες ἔχουν πολλοὺς ἐχθροὺς: Τὸ σκαντζόχοιρο, τὴν κουκουβάγια, τὸ σπουργίτη, τίς σαῦρες, τίς χελῶνες, τὰ βατράχια καὶ τὰ χέλια. Μὰ καὶ τὰ παιδιά ποὺ τίς κυνηγοῦν κι' αὐτὰ ἐχθροὶ τους εἶναι. Τίς σώζουν ὅμως τὰ μάτια τους ποὺ βλέπουν πρὸς ὅλες τίς μεριές, τὸ γοργό τους πέταμα, καὶ τὸ χρῶμα τους ποὺ πολλὰς φορὲς μοιάζει σὰν τὸ χρῶμα τοῦ λουλουδιοῦ ἢ τῆς πέτρας. Οἱ πεταλοῦδες φυσικὰ δὲ βλάπτουν καθόλου, οἱ κακομοῖρες. Οἱ κάμπιες τους ὅμως φέρνουν μεγάλη καταστροφή στὰ φυτὰ, γιατί τρώγουν φύλλα, ἄνθη καὶ καρπούς.

5. ΖΩΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

Ὁ βάτραχος

— Κουά, κουά, κουά! Εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ βατράχου, ποὺ θὰ τὴν ἀκούσετε τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι, ἂν τύχη καὶ περάσετε κοντὰ ἀπὸ βάλτο, ἀπὸ λίμνη ἢ ἀπὸ ρυάκι. Γιατὶ τὰ βατράχια ζοῦν πάντοτε κοντὰ ἢ καὶ μέσα στοὺς βάλτους, στίς λίμνες καὶ στὰ ρυάκια. Ἐκεῖ βρίσκουν τὴν τροφή των.

Ὁ βάτραχος εἶναι ζῶο ἀμφίβιο. Ζῆ δηλαδή καὶ στὸ νερὸ καὶ στὴ ξηρὰ. Ὅταν εἶναι στὸ νερό, κυνηγᾷ καὶ τρώγει ψαράκια ἢ κάμπιες τῶν κουνουπιῶν, γιατί κολυμπᾷ μὲ μεγάλη εὐκολία καὶ γρηγοράδα. Ὅταν βγῆ στὴν ξηρὰ, κάνει μεγάλα πηδήματα καὶ κυνηγᾷ μύγες, κουνούπια, μικρὰ σκαθάρια καὶ σαλιγκάρια.

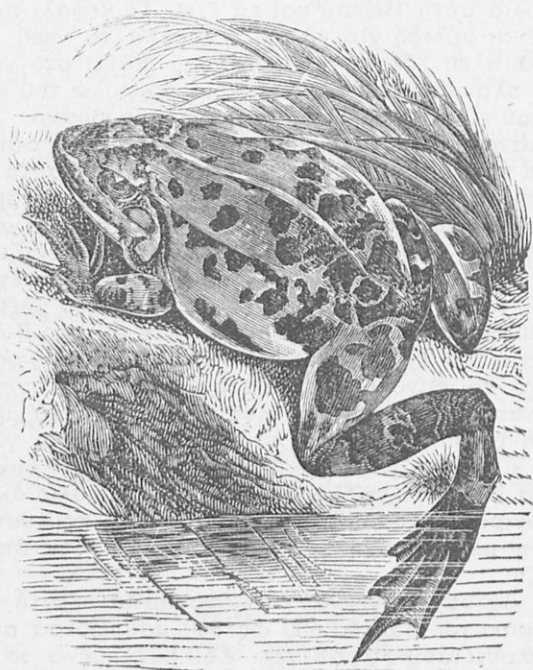
Μὰ γιὰ νὰ ἡμπορῆ νὰ κολυμπᾷ ἔτσι εὐκολα καὶ γρήγορα ὁ βάτραχος θὰ πῆ πὼς ἔχει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιὰ τὴ δουλιὰ αὐτῆ. Βέβαια καὶ τὰ ἔχει. Τὸ κεφάλι του μπροστὰ εἶναι μυτερὸ γιὰ νὰ σχίξῃ εὐκολα τὸ νερό. Ἐπειτα γιὰ νὰ πλῆξῃ εὐκολα καὶ γρήγορα πάνω στὸ νερό ἔχει σῶμα πλακωτὸ καὶ τὰ 5 μακριὰ δάκτυλα τοῦ κάθε ποδιοῦ του εἶναι ἐνωμένα μὲ μιὰ ψιλὴ μεμβράνα. Ἐτσι τὰ 4 πόδια του τὰ μεταχειρίζεται σὰν κουπιά. Μ' αὐτὰ ἡμπορεῖ καὶ πηγαίνει μπρός, δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Γι' αὐτὸ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ οὐρά, δηλ. ἀπὸ τιμόνι, ὅπως τὰ ψάρια. Καὶ ἀκόμα, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ γλυστρᾷ εὐκολα μέσα στὸ θολὸ νερό ἢ στὴν ἄμμο, ἔχει σῶμα γυμνὸ καὶ γλυντζιασμένο.

Τὰ μάτια του εἶναι μεγάλα καὶ γουρλωμένα, ἔτσι μπορεῖ νὰ βλέπῃ μιὰ χαρὰ τὰ ζῶα ποὺ τοῦ χρειάζονται γιὰ τροφή. Καὶ γιὰ νὰ μὴν τὰ βλάπτῃ τὸ νερό ἢ ἡ λάσπη τὰ μάτια του ἔχουν βλέφαρο σὰν τὸ γυαλί τοῦ ρολογιοῦ. Μὰ ἔχει καὶ δυνατὸ αὐτὶ ὁ βάτραχος καὶ γλῶσσα μακριὰ καὶ πλατιά, καὶ γιὰ νὰ κολλοῦν ἐπάνω της τὰ μικρὰ ἔντομα ἢ τὰ σαλιγκαράκια, στὴν ἄκρῃ της εἶναι γλυντζιασμένη κι' αὐτῆ. Ἐτσι τὸν βλέπετε νὰ ρίχνῃ τὸ δυνατὸ του βλέμμα ἕνα γύρο, ν' ἀφουγγράζεται καὶ μόλις ἀκούσῃ τὸ παραμικρὸ ζουζουμητό, τῆς μύγας ἢ τοῦ κουνουπιοῦ, νὰ ζυγώνῃ μὲ προσοχὴ τὴ γλῶσσα του καὶ χλάπ! νὰ τ' ἀρπάξῃ.

Ὁ βάτραχος γεννᾷ τὴν ἀνοιξὴ πάνω στὸ τρυφερὸ χορταράκι τοῦ βάλτου 600 ὡς 900 μαυρειδερά αὐγουλάκια, γλυντζιασμένα ἀπ' ἔξω καὶ κολλημένα τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο. Τὰ μικρὰ ὅμως ποὺ βγαίνουν ἀπ' αὐτὰ δὲ μοιάζουν καθόλου μὲ τοὺς γονεῖς των. Εἶναι κάτι μικρούλικο ζωῦφια, ποὺ ἔχουν κι' ἀπὸ τίς δυὸ μεριές τοῦ κεφαλιοῦ των «βρόχια» καὶ ἀντὶ γιὰ πόδια οὐρίτσα. Μοιάζουν σὰ μικρὰ ψαράκια καὶ τὰ λέγουν γυρίνους. Οἱ γυρίνοι ὅσο μεγαλώνουν χάνουν τὰ βρόχια καὶ ἀποκτρῶν πνεμόνια. Σὲ λίγο χάνουν καὶ τὴν οὐρά, ἀφοῦ, ὅπως εἶδαμε, δὲν τοὺς χρειάζεται, καὶ ἀποκτοῦν πόδια. Ὑστερα ἀπὸ τίς μεταμορφώσεις αὐτὲς γίνονται σωστοὶ βάτραχοι.

Οἱ βάτραχοι τὸ χειμῶνα τὸν περνοῦν χωμένοι μέσα στὴ λάσπη.

Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τοὺς πράσινους βατράχους τοῦ βάλτου, ὑπάρχουν καὶ κάτι ἄλλοι καστανοὶ βάτραχοι, ποὺ εἶναι παχύτεροι ἀπ' αὐτούς. Οἱ καστανοὶ αὐτοὶ βάτραχοι ζοῦν στὰ χωράφια, στὰ λιβάδια καὶ στὰ δάση καὶ ποτέ τους δὲ μπαίνουν στὸ νερό. Ἐχουν ὅμως νόστιμο κρέας καὶ σὲ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης τοὺς τρώγουν.

Βάτραχος

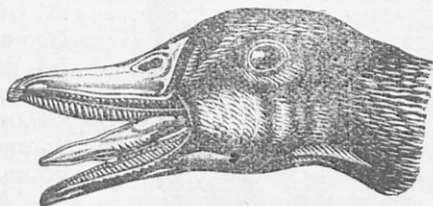
Οἱ βάτραχοι ἔχουν ἐχθροὺς τοὺς πελαργούς, τὶς πάπιες, τὰ κοράκια καὶ διάφορα ἄλλα ἀρπακτικά ζῶα. Τοὺς προστατεύει ὅμως τὸ χρῶμα τους. Τοὺς πράσινους, γιατί μοιάζει μὲ τὸ χρῶμα τῶν πράσινων χορταριῶν ποὺ φυτρώνουν κοντὰ στὰ γλυκὰ νερὰ καὶ τοὺς καστανοὺς, γιατί κι' αὐτοὶ ἔχουν τὸ χρῶμα τοῦ χώματος καὶ τῆς κτριτισμένης χλόης.

Ἡ πάπια, χήνα, κύκνος

Ἡ ἡμερη πάπια, κατάγεται ἀπὸ τὴν ἀγριόπαπια, πὺ ζῆ καὶ σήμερα ἀκόμη στοὺς βάλτους καὶ στὶς λίμνες, καὶ πὺ γιὰ τὸ νόστιμο κρέας τῆς τὴν κυνηγοῦν οἱ κυνηγοὶ τὸ χειμῶνα.

Ἡ πάπια εἶναι καμωμένη νὰ κολυμπᾷ. Τὸ κορμὶ τῆς ὀλόκληρο μοιάζει σὰ βάρκα δίχως καρίνα καὶ πλατιά ἀπὸ κάτω. Γι' αὐτὸ ἡμπορεῖ καὶ πλέει μιὰ χαρὰ πάνω στὸ νερό. Τὸ στήθος τῆς μοιάζει σὰ πλώρη βάρκας, κι' ἔτσι σχίζει εὐκόλα τὸ νερό. Ἐνα παχὺ στρῶμα λίπος πὺ ἔχει κάτω ἀπὸ τὸ πετοῖ τῆς τῆς κάνει τὸ κορμὶ ἐλαφρὸ κι' ἔτσι δὲν ἔχει φόβο νὰ βουλιάξη.

Τὰ δυνατά τῆς πόδια, πὺ εἶναι πολὺ κοντά, τὰ ἔχει πολὺ πίσω, ἔτσι πὺ τὸ περισσότερο βάρος τοῦ κορμιοῦ τῆς πέφτει ἐμπρός. Γι' αὐτὸ ἐνῶ στήστεριά τῆς βλέπομε νὰ περπατῆ ἀδέξια

Κεφάλι πάπιας

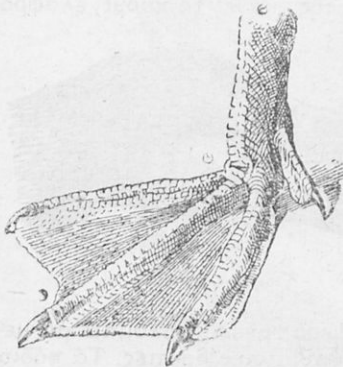
καὶ σὰ νὰ κουτσαίνῃ, στὸ νερὸ μέσα κολυμπᾷ μὲ μεγάλη ἐπιδεξιότητα καὶ κάνει θαυμάσιες βουτιές. Τὰ πόδια τῆς εἶναι ἔξωχα κουπιά, γιὰτὶ ἀνάμεσα στὰ τρία μπροστινά τους δάκτυλα ἔχουν τεντωμένη μιὰ μεμβράνη. Κι' ἐπειδὴ τὰ πόδια τὰ ἔχει, ὅπως εἴπαμε, πολὺ πίσω, ἡμπορεῖ καὶ τὰ μεταχειρίζεται καὶ γιὰ τιμόνι. Τὸ πσινό τῆς δάκτυλο, ἐπειδὴ δὲν τὸ μεταχειρίζεται καθόλου, εἶναι πολὺ μικρὸ καὶ ἀδύνατο.

Τὸ νερὸ εἶναι φυσικὰ ψυχρὸ κι' ἡ πάπια πὺ μένει ὄρες ὀλόκληρες μέσα στὸ νερὸ, ἔπρεπε νὰ κρυώνῃ. Ὡστόσο ποτέ τῆς δὲν κρυώνει μέσα στὸ ψυχρὸ νερὸ ἡ πάπια. Τὴν προστατεύει τὸ λίπος, πὺ ἔχει κάτω ἀπὸ τὸ πετοῖ τῆς. Μὰ κι' ἐκτός ἀπ' αὐτὸ ἔχει τὸ πτερωτὸ τῆς φόρεμα πὺ εἶναι ἀρκετὰ παχὺ καὶ τῆς κρατᾷ ζέστη. Κι' οὔτε ἡμπορεῖ τὸ νερὸ νὰ τῆς μουσκέψῃ τὸ πτερωτὸ τῆς αὐτὸ φόρεμα, γιὰτὶ τὸ ἔχει πάντα ἀλειμμένο μὲ λίπος. Τὸ λίπος αὐτὸ τὸ παίρνει ἡ πάπια μὲ τὸ ράμφος τῆς ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἀποθήκη πὺ ἔχει κάτω ἀπὸ τὴν οὐρά. Ὁ λαίμος τῆς εἶναι ἀρκετὰ μακρὺς, ὥστε νὰ ἡμπορῆ ἡ πάπια νὰ παίρνῃ ἀπ'

την ἀποθήκη τῆς οὐράς της λίπος καὶ ν' ἀλείφῃ μ' αὐτὸ ὄλο τὸ πτερωτὸ της φόρεμα.

Μὰ καὶ τὸ ράμφος της εἶναι κι' αὐτὸ καμωμένο ἔτσι πού νὰ ἴμφορη νὰ πιάνη καὶ νὰ τρώγῃ τὴν τροφή της μέσα στο νερό. Εἶναι μακρὺ καὶ πλατὺ, ἔτσι πού ἴμφορεῖ νὰ σκαλιζῇ μιὰ χαρὰ μέσα στο βουρκο, καὶ μὲ τὴ γλώσσα της, πού εἶναι πολὺ εὐαίσθητη, νὰ ξεχωρίζῃ τὸ φαγώσιμο ἀπὸ τὸ ἄχρηστο.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἔγινε ζωὸ ἡμερο καὶ σπιτικὸ ἡ πάπια, ἔπαψε πιά νὰ τίς μεταχειρίζεται τίς φτεροῦγες της. Δὲν ἔχει πιά ἀνάγκη νὰ πετᾷ γιὰ νὰ βρῖσκη τὴν τροφή της. Μὰ κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, μὲ τὴν καλοφαγία καὶ τὴν ἴσυχῃ ζωῇ πού κάνει, πάχαινε καὶ βάραινε τόσο, πού δὲν ἴμφορεῖ πιά νὰ πετάξῃ.

Πόδι τῆς πάπιας

Ἡ ἡμερη πάπια, εἶναι κι' αὐτὴ σάν τὴν ἄγρια, ζωὸ παμφάγο, τρώγει δηλ. ὅ,τι βρῆ. Ὡστόσο προτιμᾷ τὴ σαρκοφαγία. Τρέφεται καλύτερα ὅταν ἴμφορη καὶ βρῖσκει ἄφθονο νερό, γιὰ νὰ κολυμπᾷ καὶ νὰ σκαλιζῇ. Ἀπὸ τὴ δεξαμενὴ στο κοτέτσι κι' ἀπὸ τὸ κοτέτσι στὴ δεξαμενὴ, ἔτσι περνᾷ ὄλη της ἡ ζωῇ.

Ὅσο βρῖσκεται πάνω στο νερό ψαρεύει σαλιγκάρια τοῦ νεροῦ, κάμπιες τῶν κουνουπιῶν καὶ τῶν σκα-

θαιριῶν πού ζοῦν μέσα στο νερό, γυρίνους καὶ ἄλλα ζωῶφια τοῦ νεροῦ. Τὰ μεγάλα ψάρια καὶ τοὺς βατράχους δὲν ἴμφορεῖ νὰ τὰ πιᾷ, γιὰτὶ καὶ δυνατὰ εἶναι καὶ γληγορώτερα ἀπ' αὐτὴν κολυμποῦν. Μὰ γιὰ νὰ παχαίνῃ ἡ πάπια δὲν τῆς φθάνουν μόνο τὰ ὅσα βρῖσκει μέσα στο νερό. Γι' αὐτὸ τῆς δίνουν τ' ἀπομεινάρια τῆς κουζίνας, κομματάκια κρέας, πίτουρα, πατάτες, ψωμὶ καὶ ὅ,τι ἄλλο βρεθῆ. Ἡ ἡμερη πάπια γεννᾷ τ' αὐγά της στὴ φωλιά πού θὰ τῆς κάνωμε ἐμεῖς. Γεννᾷ μόνο ὄλη τὴν ἄνοιξη 80 ὡς 90 αὐγά. Ἡ ἀγριόπαπια κάνει τὴ φωλιά της μόνη της κοντὰ στοὺς βάλτους καὶ στὶς ὄχθες τῶν λιμνῶν. Τὴν κάνει ὅπως-ὅπως μὲ μερικὰ ξερὰ χόρτα καὶ φρύγανα, χωρὶς νὰ πολυσκοτίζεται γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ της. Ἡ

πάπια κλωσσά 24 ως 28 ημέρες. Τὰ παπάκια της μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ μποροῦν καὶ κολυμποῦν.

Στενὸς συγγενῆς τῆς πάπιας εἶναι ἡ χήνα. Κατάγε-
ται κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἄγριόχηνα ποὺ ζῆ καὶ σήμερα
ἀκόμη κοπαδιστὰ στὴ Βόρειο Εὐρώπη.

Κι' αὐτὴ σὰν κολυμβητικὸ πουλὶ ἔχει μεγάλη ὁμοιό-
τητα μὲ τὴν πάπια. Εἶναι ὅμως πιὸ μεγάλη ἀπ' αὐτὴν,
ἔχει κεφάλι πιὸ χοντρὸ, πιὸ καμπουρωτὸ ράμφος καὶ
λαιμὸ μακρύτερο. Τρώγει ὅ,τι τρώγει καὶ ἡ πάπια, τρέφε-
ται ὅμως περισσότερο μὲ φυτικές οὐσίες, χλόη, φύλλα,
ἀπὸ διάφορα φυτὰ καὶ σπόρους. Γι' αὐτὸ μένει περισσό-
τερο στὴν ξηρὰ καὶ βαδίζει καλύτερα ἀπὸ τὴν πάπια.
Κι' αὐτὸ γιατί τὰ πόδια της εἶναι πιὸ ψηλά καὶ τὰ ἔχει
στὴ μέση τοῦ κορμιοῦ της.

Ἡ χήνα εἶναι ζῶο καθαρὸ, περιποιεῖται συχνὰ τὸ
περωτὸ του ροῦχο καὶ τὸ καθαρίζει μὲ τὸ ράμφος της.
Ζῆ σὲ κοπάδια ποὺ τὰ βόσκει ὁ βοσκός. Μὰ ποτὲ δὲν
ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ νερό, γιατί ὅταν ἡ χήνα αἰσθανθῇ
τὴν ἀνάγκη τοῦ νεροῦ, εἶναι ἱκανὴ νὰ πετάξῃ καὶ νὰ
φύγῃ γιὰ νὰ πάῃ νὰ βρῆ νερό. Ἡ χήνα ζῆ 20 χρόνια.

Ἡ χήνα γεννᾷ μεγάλα αὐγά, μὰ δὲν εἶναι τόσο νό-
στιμα ὅσο εἶναι τῆς κότας καὶ τῆς πάπιας.

Ἡ ἄγρια χήνα γεννᾷ μόνο 7 ὡς 8 αὐγά καὶ ὕστερα
σταματᾷ. Ἡ ἡμερὴ ἀρχίζει νὰ γεννᾷ ἀπὸ τὸ Γενάρη ὡς
τὸ Μάρτη. Γεννᾷ μέρα παρὰ μέρα 30-60 αὐγά. Στὸ τέλος
τοῦ Μάρτη κλωσσᾷ τ' αὐγά της ἀπὸ 29 ὡς 30 μέρες.

Ἡ χήνα ἀγαπᾷ καὶ φροντίζει πολὺ τὰ χηνάκια της.
Ἄμα πάῃ κανεὶς νὰ τὰ πειράξῃ ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ δυ-
νατά, τόπο ποὺ ξεκουφαίνει τὸν κόσμο. Περισσότερο
ἀκόμη τὴ νύκτα. Ἔτσι πολλές φορές, τὴ νύκτα ἀπὸ τίς
φωνές τῆς χήνας καταλαβαίνουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι μῆκαν
στὴν αὐλὴ τους κλέφτες.

Ἡ χήνα σὰ ζῶο ἀδηφάγο καὶ ἀχόρταγο παχαίνει
πολύ. Πολλές φορές τὸ βάρος της φθάνει ὡς 8 ὀκάδες
καὶ κάποτε περισσότερο. Γίνεται ὀλοστρόγγυλη καὶ γυα-
λίζουν τὰ πτερὰ της. Στὴν Εὐρώπη μάλιστα γιὰ νὰ πα-
χύνῃ ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο καὶ νὰ δώσῃ ἄφθονο
λίπος καὶ μεγάλο σηκῶτι, τὴν περιορίζουν καὶ τὴν ταγι-
ζουν μὲ τὴ βία, θέλοντας καὶ μὴ. Αὐτὸ ὅμως καταντᾷ
μεγάλῃ τυραννίᾳ γιὰ τὸ ζῶο. Στὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὸ συκῶτι
της κάνουν πίτες καὶ λουκάνικα, ποὺ εἶναι περιζήτητα.
Κάποτε ἀπὸ τὰ πτερὰ τῆς χήνας ἔκαναν πίτες.

Ἄλλος συγγενῆς τῆς πάπιας εἶναι ὁ κύκνος. Αὐτὸς
τὸ περισσότερο μέρος τῆς ζωῆς του τὸ περνᾷ κολυμπών-

τας πάνω στο νερό. Βγαίνει στη στεριά μόνο όταν έχει ανάγκη να στεγνώσει και ν' αλείψει τα φτερά του με λίπος ή όταν έχει να κλώσει τ' αυγά του και να φροντίσει για τὰ μικρά του. Τὸν κύκνο τὸν ἠμέρεψαν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸν τρέφουν στὶς λιμνοῦλες τῶν πάρκων καὶ τὶς δεξαμενές τῶν δημοσίων κήπων, ἐπειδὴ εἶναι ὠραῖος. Ζῆ ὁμως καὶ σὲ ἄγρια κατάσταση στὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο δηλ. καὶ στὴν πατρίδα μας, μὰ περισσότερο στὶς βόρειες χώρες, γιατί ἀπὸ κεῖ κατάγεται.

Ὁ κύκνος εἶναι ὀλόλευκος καὶ ἔχει λεπτοκαμωμένο καὶ πολὺ μακρὺ λαιμό. Τὸ ράμφος του εἶναι κιτρινοκόκκινο ἢ κόκκινο καὶ μακρὺ ὅσο τὸ κεφάλι του. Μὲ τὸ μακρὺ λαιμὸ μπορεῖ νὰ σκαλίζει βαθιὰ τὸ βυθὸ τοῦ νεροῦ καὶ νὰ βρῖσκη τὴν τροφή του χωρὶς νὰ βυθίζει καθόλου τὸ σῶμα του. Τὰ πόδια του εἶναι πολὺ κοντὰ καὶ βρίσκονται πολὺ πρὸς τὰ πίσω, γι' αὐτὸ περπατεῖ πολὺ ἀργὰ καὶ μὲ μεγάλη δυσκολία. Πετᾷ ὁμως ψηλὰ καὶ πολὺ γρήγορα καὶ ὁ θόρυβος ποὺ κάνουν οἱ φτεροῦγες, ὅταν πετᾷ, ἀκούγεται ἀπὸ πολὺ μακριά.

Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ κύκνου εἶναι πολὺ ἀγαπημένα μεταξύ τους. Δὲ χωνεύουν ὁμως τοὺς ἄλλους κύκνους, καὶ γι' αὐτὸ ἔχουν συχνὰ τσακώματα μ' αὐτούς. Ἐπίσης φέρνονται πολὺ ἄσχημα καὶ τυραννικὰ στὰ μικρότερα πουλιά. Ὅταν ὁ κύκνος τσακώνεται μὲ ἄλλον κύκνο βγάζει μιὰ παράξενη φωνή, σὰν τὸν ἦχο τῆς σάλπιγγας.

Ὁ θηλυκὸς κύκνος γεννᾷ 6 ὡς 8 αὐγά ἀσπρουλιάρικα ἢ κιτρινωπά καὶ τὰ κλωσσᾷ 5 ὡς 6 ἑβδομάδες. Μιὰ μέρα ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεπούλιασμα τὰ κυκνάκια ἀκολουθοῦν τὴ μητέρα τους στὰ νερά, καὶ βρίσκουν μόνα των τὴν τροφή των. Στὴν πατρίδα μας ἔχομε κι' ἓνα ἄλλο εἶδος κύκνο, τὸ μουσικό, ὅπως τὸν λέγουν. Αὐτὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὶς ψυχρὲς χώρες γιὰ νὰ περάσει τὸν χειμῶνα στὸν τόπο μας καὶ προπάντων ὅταν εἶναι πάνω βαρυχειμωνιά. Ὁ λαὸς τὸν λέγει νιάλμα, καὶ στὶς Κυκλάδες κοῦλο. Εἶναι κι' αὐτὸς ὀλόλευκος σὰν τὸν πρῶτο, μὰ λίγο μικρότερός του. Εἶναι πολὺ δξύθυμος καὶ τοῦ ἀρέσουν πολὺ οἱ καυγάδες. Τὸν λέγουν μουσικό, γιατί ἔχει δυνατὴ καὶ ἀρκετὰ γλυκεῖα φωνή, ποὺ ἀκούγεται ἀπὸ μακριά.

Ὁ πελεκᾶνος (σακκᾶς)

Τὸν πελεκᾶνο τὸν λέγουν καὶ σακκᾶ, γιατί κάτω ἀπὸ τὸ ράμφος του ἔχει ἓναν πέτσινο σάκκο, γιὰ ν' ἀποθη-

κεύη νερό ή ψάρια. Ὁ σάκκος αὐτός μπορεί νά σηκώση βάρος ὡς 7 ὀκάδες. Εἶναι κι' αὐτός συγγενής τῆς ιάπιας, τῆς χήνας καί τοῦ κύκνου.

Οἱ ἀρχαῖοι τὸν πελεκᾶνο τὸν ἔλεγαν καὶ ὄνοκρόταλο, γιατί ἡ φωνή του μοιάζει μέ τὸ γκάρισμα τοῦ γαϊδάρου.

Πελεκᾶνος.

Ὁ πελεκᾶνος εἶναι πολὺ ἀρκετὰ μεγάλο· τὸ μακρὸς του φθάνει κάπου ὡς δυὸ πῆχες. Τὸ πτέρωμά του εἶναι λευκὸ καὶ ζῆ σὲ μεγάλα κοπάδια, στ' ἀκρογιάλια, στὶς λίμνες καὶ στοὺς ποταμούς, ὅπου κυνηγᾷ τὰ ψάρια. Ὁ πελεκᾶνος εἶναι ψαροφάγος. Μπορεῖ νά καταπιῇ ὀλόκληρα καὶ μεγάλα ψάρια, γιατί τὸ λαρύγγι του εἶναι πολὺ πλατὺ.

Πετᾶ καὶ κολυμπᾶ γρήγορα. Ἔχει κι' αὐτός τὰ πόδια του γιὰ κουπιά, ὅπως ἡ πάπια, ἡ χήνα καὶ ὁ κύκνος. Τὸ ράμφος του εἶναι κιτρινωπὸ, πλατὺ καὶ μακρὸ ὡς μισὸ μέτρο. Τὸ ἐπάνω ράμφος του στὴν ἄκρη μοιάζει σὰν ἀγκίστρι,

μ' αὐτὸ πιάνει εὐκόλα τὰ ψάρια. Οἱ φτεροῦγες του δὲν εἶναι καὶ τόσο μεγάλες, εἶναι ὅμως πλατιῆς καὶ ἡ οὐρά του εἶναι κοντὴ καὶ ἀποστρογγυλωμένη. Ὁ θηλυκὸς γεννᾷ 3 ὡς 5 αὐγά καὶ τὰ κλωσσᾷ 43 μέρες.

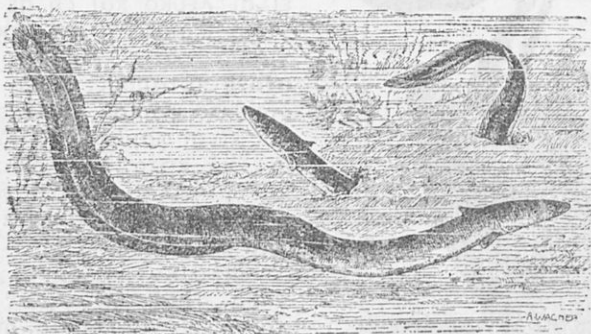
Τὸ χέλι

Τὸ χέλι εἶναι ψάρι τοῦ γλυκοῦ νεροῦ. Δὲ μοιάζει ὅμως καθόλου μέ ψάρι. Περισσότερο θυμίζει φίδι. Τὰ φτερούγια του δὲν εἶναι ἀνοιχτά, ὅπως τῶν ἄλλων ψαριῶν, παρὰ κολλημένα ἔτσι πού κάνουν ἓνα μόνο φτερούγι. Τὸ μακρὸς του φθάνει ὡς 1 μέτρο.

Τὸ χέλι ἔχει μεγάλη δύναμη. Κάνει μεγάλα ταξίδια δίχως νά κουρασθῆ καθόλου καὶ πηδᾷ ψηλά. Τὰ λέπια του

είναι πολύ-πολύ μικρά και σκεπασμένα με μιὰ ούσια γλιστερή σα μύξα, έτσι πού δὲ φαίνεται καθόλου.

Ζη μέσα στα ποτάμια, στους βάλτους και στις λίμνες. Προτιμᾷ ὅμως τις λίμνες πού συγκοινωνοῦν με θάλασσα, με ρυάκι ἢ ποτάμι. Ὅλη τὴν ἡμέρα εἶναι χωμένο στὴν παχιά λάσπη ἢ στὴν ἄμμο τοῦ βυθοῦ και μόνο τὴ νύκτα βγαίνει γιὰ νὰ ζητήσῃ τροφή. Τρώγει σκουλήκια, σαλιγκαράκια, γυρίνους, σαλαμάντρες και βατραχάκια, πού τὰ βρίσκει τρυπώνοντας μέσα στὴν παχιά λάσπη. Καί γιὰ

Χέλια

νὰ τρυπώνῃ εὐκόλα τὸ βοηθεῖ πολὺ τὸ φιδίσιο και γλιστερὸ κορμί του. Τὸ χέλι κολυμπᾷ και τρυπώνει, ὅπως εἶδαμε, μιὰ χαρά. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ὅμως μπορεῖ και νὰ σέρνεται και νὰ σκαφαλώνῃ. Κ' ἐπειδὴ μπορεῖ ν' ἀναπνέῃ και στὴ στεριά, τοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ ταξιδεύῃ και στὴ στεριά. Ἐτσι τὴν ἀνοιξὴ βρίσκομε μέσα στις λακκοῦβες, στα ρηχὰ στεκάμενα νερά, πού εἶναι κοντὰ στοὺς ποταμοὺς και στοὺς βάλτους, μικρὰ χελάκια ὡς ἓνα δάκτυλο. Ἐκεῖ μέσα βρίσκουν ὅ,τι τοὺς χρειάζεται γιὰ νὰ τραφοῦν: σαλιγκαράκια, κάμπιες τῶν κουνουπιῶν, σκουληκάκια. Ἀργότερα σα μεγαλώσουν κάπως ζητοῦν και βρίσκουν αὐλάκια με νερό, ρυάκια, και ὅταν πιὰ γίνουν μεγάλα χέλια πηγαίνουν στις ἐκβολές τῶν ποταμῶν και ἀπὸ κεῖ στὴ θάλασσα. Ἐκεῖνο πού τὰ κάνει νὰ περιπλανῶνται εἶναι ἡ πείνα. Ὡστόσο τὰ ἡλικιωμένα χέλια ζοῦν πάντα στὴ θάλασσα. Ἐκεῖ γεννοῦν τ' αὐγά τους. Τὰ μικρὰ χελάκια ὅμως μόλις βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγό, ἐπειδὴ φοβοῦνται τοὺς τόσοσους και τόσοσους ἐχθροὺς πού τὰ κυνηγοῦν, βγαίνουν στὴ στεριά και πηγαίνουν πρῶτα στις λακ-

κούβες και τὰ ρηχὰ στεκάμενα νερά, ὕστερα στὰ μεγαλύτερα αὐλάκια και στοὺς ποταμοὺς κι' ἀπὸ κεῖ στη θάλασσα. Τώρα θὰ ρωτήσετε ποιοὶ εἶναι οἱ ἐχθροὶ ποὺ ἀναγκάζουν τὰ χελάκια νὰ βγαίνουν στη στεριά· ἕνα σωρὸ: τὰ μεγάλα ψάρια, τὰ στρεΐδια, τὰ χτένια, τὰ μύδια, τὰ ἄστρα τῆς θάλασσας κτλ.

Συγγενικὸ μὲ τὸ χέλι εἶναι τὸ μουγκρί. Αὐτὸ ζῆ πάντοτε στη θάλασσα και τὸ λέγουν χέλι τῆς θάλασσας. "Ἄλλο ψάρι στενὰ συγγενικὸ μὲ τὸ χέλι εἶναι ἡ σμύρνα ἢ σμέρνα. Εἶναι τὸ συχαμερώτερο ψάρι ποὺ ἔχομε στις ἀκρογιαλιές τῆς πατρίδας μας. Εἶναι τὸ φίδι τῆς θάλασσας, γιατί εἶναι φίδι ἀπαράλλαχτο και στὸ χρῶμα και στὸ σχῆμα. Εἶναι ὁ φόβος και ὁ τρόμος τῶν ψαράδων. Μόλις τὸ βγάζουν ἀπὸ τὴ θάλασσα πιασμένο στὸ ἀγκίστρι, ὀρμᾶ και καταστρέφει μὲ τὰ δυνατὰ του δόντια, ὅ,τι βρῆ μπροστὰ του. Λέγουν πὼς πολλοὶ ψαράδες ρίχθηκαν στη θάλασσα γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπ' τὰ δόντια τῆς. Ὅστοςο ἔχει κρέας παχὺ και νόστιμο.

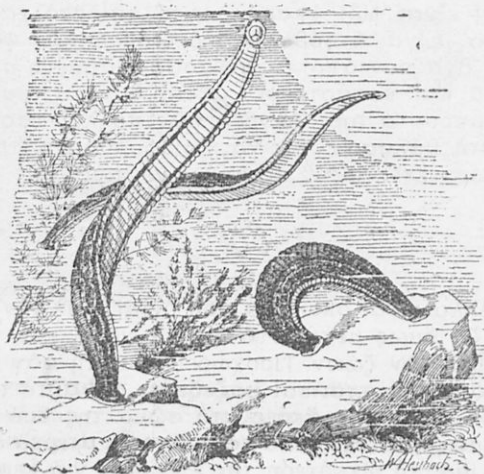
Ἡ βδέλλα

Ἡ βδέλλα εἶναι σκουλήκι ποὺ μοιάζει μὲ τὴν σκουληκαντέρα, ζῆ ὅμως μέσα στὰ γλυκὰ νερά και τρέφεται ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ζῶων. Προχωρεῖ κι' αὐτὴ σὰν τὴ σκουληκαντέρα, ἀπλώνεται και μαζεύεται. Κι' αὐτὸ τὸ κατορθώνει γιατί ἔχει στις ἄκρες στὸ σῶμα τῆς δυὸ χοντρές πέτσες, ποὺ μ' αὐτὲς κολλᾶ και πιάνεται στερεὰ ἀπ' ὅπου θέλει. Τὴ μιά, τὴ μικρότερη τὴν ἔχει ἀντὶ γιὰ κεφάλι. Στὸ βάθος τῆς ἡ πέτσα αὐτὴ ἔχει κάτι σὰν ἀστεράκια μὲ τρεῖς ἀκτίνες. Εἶναι τὰ τρία τῆς πριονωτὰ σαγόνια. Τὴν ἄλλη, τὴ μεγαλύτερη, τὴν ἔχει πίσω τῆς γιὰ οὐρά. Μ' αὐτὲς τίς δυὸ λοιπὸν πέτσες μιά πιάνεται και μιά ἀφήνεται. Μέσα στὸ νερὸ κολυμπᾶ κουνώντας τὸ σῶμα τῆς σὰν φίδι. Σ' αὐτὸ τὴ βοηθᾶ τὸ λεῖο και γλιντζιασμένο τῆς δέρμα.

Πάνω στὸ κεφάλι τῆς ἡ βδέλλα ἔχει 10 μάτια σὰ μικρα σημαδάκια. Ὅστοςο δὲν τὴν ὠφελοῦν και πολὺ, γιατί δὲν εἶναι καθόλου δυνατὰ. Τὰ ζῶα ποὺ βυζαίνει τὸ αἷμα τους τὰ μυρίζεται και τὰ βρίσκει μὲ τὸ δέρμα τῆς· μ' αὐτὸ και ἀναπνέει.

Ἡ βδέλλα ζῆ μέσα στοὺς βάλτους, στις λίμνες και στις πηγές. Ἐκεῖ, στὸ βυθὸ τους, πιάνεται μὲ τὴν πισινή τῆς πέτσα ἀπὸ κάπου και μὲ κείνην ποὺ ἔχει γιὰ κεφάλι ψάχνει δῶθε πέρα, μήπως μυριστὴ κανένα γυρίνο, κανένα

ψαράκι ή βάτραχο. Καί μόλις μυριστή πώς τὸ ζῶο περνᾷ ἀπὸ κοντά της, πιάνεται ἀπὸ τὸ σῶμα του μὲ τὴ μπροστινὴ πέτσα της, τὸ πληγώνει μὲ τὰ τρία σαγόνια της, πού μοιάζουν σὰ πριονάκια καί βυζαίνει τὸ αἷμα ἀπὸ τὶς τρεῖς πληγές πού τοῦ ἀνοιξε. Βυζαίνει σὰ βεντουζα καί ὄλο βυζαίνει ὥσπου νὰ μὴν τοῦ ἀφήση οὔτε σταλιά αἷμα. Τὸ βύζαγμα αὐτὸ πού κάνει ἡ λαίμαργη βδέλλα, μπορεῖτε νὰ τὸ ἴδητε κ' ἐσεῖς, ἅμα βάλετε μέσα σὲ μιὰ μισογεμισμένη μὲ νερὸ γυάλα μιὰ βδέλλα κι' ἓνα βάτραχο καί τὴν τοποθετήσετε στὸν ἥλιο.

Βδέλλες

Ἀλήθεια εἶναι πολὺ λαίμαργη ἡ βδέλλα. Ὄταν βρῆ ζῶο πού ἔχει ἄφθονο αἷμα, ρουφᾷ, ρουφᾷ τόσο πού ἔρχεται καί φουσκώνει καί γίνεται τέσσερες καί πέντε ἀκόμη φορές πιὸ χοντρή ἀπ' ὅ,τι εἶναι.

Ἀρσενικὴ καί θηλυκὴ βδέλλα δὲν ἔχουν καμιὰ διαφορὰ μεταξύ τους. Μποροῦν καί γεννοῦν αὐγά καί οἱ δύο τους. Ἄμα τὰ γεννήσουν τὰ αὐγά τους τὰ τυλίγουν μέσα σ' ἓνα κουκούλι ἀπὸ γλιντζα, πού τὴ βγάζουν ἀπὸ τὸ κορμί τους κ' ὕστερα τ' ἀπιθώνουν μέσα σὲ ὑγρὸ χῶμα. Ὑστερα ἀπὸ κάπου ὀκτῶ ἐβδομάδες βγαίνουν τὰ μικρὰ βδελλάκια πού μποροῦν νὰ ζήσουν ὡς 20 χρόνια. Ὅσο εἶναι μικρὰ ζοῦν μὲ τὸ αἷμα πού βυζαίνουν ἀπὸ τοὺς γυρίνους καί τὰ ψαράκια. Ὄταν ὁμως μεγαλώσουν ρίχνονται καί σὲ

μεγάλους βατράχους και ὅ,τι ἄλλο θερμόαιμο ζῷο βροῦν. Πολλές φορές τρυπῶνουν και κολλοῦν μέσα στο στόμα και τή μύτη τῶν ἀλόγων, τῶν μουλαριῶν, τῶν προβάτων και τῶν γιδιῶν, πού πίνουν βδελιασμένο νερό. Ἔτσι ἤμποροῦν νά τοὺς κάμουν μεγάλο κακό.

Τίς βδέλλες τίς χρειάζομαστε γιά νά βυζαίνουν ἀπό τοὺς ἀνθρώπους τὸ κακό και σκοτωμένο αἷμα ἀπό πριξίματα ἢ και ἀπό φλογωμένες πληγές. Γι' αὐτὸ οἱ φαρμακοποιοὶ και οἱ κουρεῖς διατηροῦν πάντοτε βδέλλες μέσα στίς γυάλες και τίς πουλοῦν σ' ὅποιον τίς χρειασθῆ.

6. ΨΑΡΙΑ ΤΟΥ ΓΛΥΚΟΥ ΝΕΡΟΥ

Ἡ πέστροφα

Ἡ πέστροφα βρίσκεται ἄφθονη στοὺς ποταμοὺς και στίς λίμνες τῆς πατρίδας μας. Εἶναι τὸ πιὸ νόστιμο ψάρι ἀπὸ ὅσα ζοῦν στὰ γλυκὰ νερά και γι' αὐτὸ τὴν ψαρεύουν περισσότερο ἀπὸ τ' ἄλλα. Εἶναι ψάρι ὁμορφο, ὁ βασιλιάς τῶν ψαριῶν πού ζοῦν στὰ γλυκὰ νερά. Κολυμπᾷ γλήγορα σὰ βέλος, και ἀκούραστα, ἀντίθετα μὲ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Συχνὰ στέκεται ἀκίνητη μὲ τὸ κεφάλι γυρισμένο ἐνάντια στοῦ ρεῦμα και περιμένει νά ἰδῆ τί θὰ τῆς φέρῃ τὸ νερό πού κατεβαίνει μὲ ὄρμη. Κάμνει μεγάλα πηδήματα στὸν ἀέρα και ἀρπάζει μὲ τὸ στόμα τῆς μύγες και κουνούπια. Πηδῶντας μπορεῖ νά φθάσῃ ὡς ὀκτῶ μέτρα ψηλά.

Ἡ πέστροφα εἶναι μεγάλο ψάρι. Πολλές φορές τὸ μακρὸς τῆς φθάνει ὡς 1 μέτρο και τὸ βάρος τῆς 10 ὡς 12 ὀκάδες. Τὴν πέστροφα τὴν ξεχωρίζομε ἀπὸ τὰ ἄλλα ψάρια τοῦ γλυκοῦ νεροῦ ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς. Εἶναι πρασινωπὴ και κοκκινωπὴ, μὰ ἐπάνω στή πλάτη και τὴν οὐρὰ καστανή, και ἔχει σ' ὄλο τῆς τὸ σῶμα κάτι βουλίτσες στρογγυλές κόκκινες ἢ πορτοκαλιές. Τὸ κρέας τῆς εἶναι κοκκινωπό.

Ἐκεῖνο πού κάμνει τὴν πέστροφα νά τρέχῃ τόσο γρήγορα και νά κάμνῃ μεγάλα ταξίδια εἶναι ἡ λαιμαργία τῆς. Πολλές φορές ἀνεβαίνοντας ἀντίθετα πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ φθάνει ὡς τίς πηγές του. Τρώγει μὲ μεγάλη λαιμαργία, ἐκτὸς ἀπὸ τίς μύγες και τὰ κουνούπια, σκου-

λήκια τοῦ νεροῦ, μικρά βατραχάκια ἢ μικροὺς γωβιούς. Τὰ κυνηγὰ τῆ νύκτα καὶ τὰ χαράματα. Τὴν ἡμέρα κάθεται κρυμμένη κάτω ἀπὸ τίς πέτρες ἢ σὲ μέρη ποῦ τὰ σκιαζοῦν τὰ δέντρα τῆς ἀκρολιμνιάς ἢ οἱ καλάμιες τοῦ ποταμοῦ. Γι' αὐτὸ ἡ πέστροφα ψαρεύεται εὐκολώτερα τῆ νύκτα.

Οἱ πέστροφες, ἅμα ἔρθῃ ὁ καιρὸς ποῦ πρέπει νὰ γεννήσουν τ' αὐγά τους, πηγαίνουν κοπαδιαστά σὲ μέρη ψυχρά καὶ σὲ νερά καθαρὰ καὶ ἄβαθα. Ἐκεῖ γεννοῦν ὄλες μαζί. Γεννοῦν, ἀνάλογα μὲ τὸ βάρος τους, ἀπὸ τρεῖς ὡς δεκαπέντε χιλιάδες αὐγά, ποῦ τὰ κρύβουν μέσα στὴν ἄμμο, γιὰ νὰ τὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὰ ψάρια, μὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους, γιὰτὶ οἱ πέστροφες νοστιμεύονται πολὺ τ' αὐγά τους καὶ τὰ τρώγουν μὲ μεγάλην ὄρεξη.

Ὁ κυπρίνος

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε δυὸ λογίων κυπρίνους, ποῦ ζοῦν στὰ γλυκὰ νερά τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ πρὸ πάντων στὴ λίμνη Τριχωνία. Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν αὐτῶν τοὺς λέγουν τσέργουλες ἢ δρομίτσες. Μὰ κυπρίνοι ζοῦν καὶ στοὺς ποταμοὺς τῆς Μακεδονίας. Ἐκεῖ τοὺς ξέρουν μὲ τὰ ὀνόματα κάρπα ἢ τσάφρα. Στὴ Θεσσαλία πάλι τὰ ψάρια αὐτὰ τὰ λέγουν σαζάνια ἢ γριβάδια. Κάθε τόπος λοιπὸν τοὺς ἔδωκε, ὅπως βλέπετε, καὶ ἄλλο ὄνομα.

Ὁ κυπρίνος εἶναι τὸ μεγαλύτερο ψάρι τοῦ γλυκοῦ νεροῦ ποῦ ἔχομε στὸν τόπο μας. Τὸ μᾶκρος του φθάνει ὡς 1 μέτρο καὶ περισσότερο καὶ τὸ βάρος του ὡς 20 ὀκάδες. Τὸ χρῶμα του εἶναι καστανό, κάτω ὅμως στὴ ράχη του ἔχει κάτι ἀσπρουλιάρικες γραμμές. Τὸ σῶμα του εἶναι σκεπασμένο μὲ πρασινωπὰ λέπια.

Ὁ κυπρίνος δὲν εἶναι τόσο καλὸς κολυμβητῆς σὰν τὴν πέστροφα, γιὰτὶ δὲν εἶναι ζῶο ἀρπακτικὸ σὰν κ' ἐκείνη. Προτιμᾷ νὰ ζῆ στὰ ἡσυχὰ νερά, ποῦ δὲν ἔχουν καὶ πολὺ βάθος, μὰ ἔχουν στὸ βυθὸ τους βοῦρκο. Ἐκεῖ μέσα σκάβει μὲ τὰ μουστάκια ποῦ φυτρῶνουν στὸ ἐπάνω του σαγόνι καὶ βρίσκει σκουλήκια καὶ ἄλλα μικροζωῦφια. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὸ ὁ κυπρίνος τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι κυνηγὰ καὶ διάφορα ἔντομα τοῦ νεροῦ, κάμπιες, πεταλίδες τῶν λιμνῶν καὶ τὰ πολὺ μικρὰ ψαράκια. Τὸ φθινόπωρο ὡστόσο προτιμᾷ τὰ φυτὰ τῶν γλυκῶν νερῶν.

Ὁ κυπρίνος ζῆ 50 ὡς 100 χρόνια. Ἡ θηλυκιά γεννᾷ

τὸ Μάη καὶ τὸν Ἰούνιο μέσα στὴν ἄμμο 200 ὡς 400 χιλιάδες αὐγά. Γιὰ νὰ γεννήσῃ ὁμως τ' αὐγά τῆς ἡ κυπρίνα διαλέγει μέρος ἤσυχον καὶ προσηλιακό. Σὲ 3 ὡς 6 μέρες βγαίνουν κιάλα τὰ κυπρινόπουλα. Δὲν προφθαίνουν ὁμως νὰ μεγαλώσουν ὅλα, γιατί πολλές χιλιάδες ἀπ' αὐτὰ τὰ καταβροχθίζουν τὰ ζῶα τῆς στεριάς καὶ τοῦ νεροῦ. Ἄλλα πάλι μόλις μεγαλώσουν λίγο τὰ πιάνουν οἱ ψαράδες καὶ μόνο κείνα ποὺ θὰ σωθοῦν μεγαλώνουν καὶ γεννοῦν αὐγά.

Ὁ κυπρίνος, ἐκτὸς ποὺ δὲν εἶναι καλὸς καλυμβητής, ὅπως εἶδαμε, δὲν ἔχει οὔτε ὄπλα γερὰ γιὰ νὰ προφυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του. Ἔτσι δὲν τὸν σώζουν οὔτε τὸ δυνατὸ του αὐτί, ποὺ ἀκούει καὶ τὸν παραμικρὸ θόρυβον, μὰ οὔτε καὶ τὸ βαθυπράσινο χρῶμα του, ποὺ μοιάζει μὲ τὸ χρῶμα τοῦ νεροῦ καὶ τῶν χόρτων. Οἱ ἐχθροὶ του ὠπλισμένοι πολὺ καλύτερα ἀπ' αὐτὸν δὲν τὸν ἀφίνουν στιγμὴ ἡσυχία, τὸν ἄμοιρον. Καὶ δὲν εἶναι δὰ καὶ λίγοι: Ἡ γάτα, ἡ βίδρα, ἡ πάπια, ἡ χήνα, ὁ γλάρος, ὁ πελαργὸς καὶ ὅλα τὰ μεγαλύτερά του ψάρια, μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλα ὁ λαίμαργος ὁ λούτσος, ὅλα αὐτὰ συνορίζονται ποιὸς θὰ τὸν πρωταρπάξῃ. Κι' ἄς ἀφήσωμε πιά κατὰ μέρος τὸν ψαρά, ποὺ τὸν κυνηγᾷ κι' αὐτὸς γιὰ τὸ νόστιμον κρέας του.

Ὁ κυπρίνος εἶναι ζῶον πολὺ ὠφέλιμον. Μᾶς δίνει τὸ κρέας του ποὺ τρώγεται φρέσκο καὶ ἀλατισμένο καὶ τ' αὐγά του, ποὺ κάνουν μ' αὐτὰ τὸ αὐγοτάραχον. Καὶ τὸ κρέας του εἶναι πολὺ πιὸ νόστιμον, ὅταν δὲ ζῆ τὴν τεμπέλικὴ ζωὴ μέσα στὶς λάσπες τοῦ βάλτου. Τὸ κρέας τοῦ ἀκαμάτη κυπρίνου, ποὺ τοῦ ἀρέσει νὰ ζῆ πάντα μέσα στὸ βοῦρκο, ἔχει μιὰ δυσάρεστη μυρωδιά. Γι' αὐτὸ στὴν Εὐρώπῃ μέσα στὰ ἰχθυοτροφεῖα ποὺ τρέφουν τοὺς κυπρίνους, βάζουν καὶ μερικὸς λούτσους καὶ ἄλλα ψάρια τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ποὺ τοὺς κυνηγοῦν καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουν νὰ σκουληκιαζοῦν στὸ βοῦρκο καὶ νὰ τεμπελιάζουν.

Ἐνα ἄλλο εἶδος κυπρίνοι εἶναι καὶ τὰ χρυσοψάρα ποὺς τὰ τρέφομε μέσα στὶς γυάλες.

Ἡ πέρκα

Ἄλλο ψάρι τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ποὺ βρίσκεται σὲ μεγάλη ἀφθονία στὰ ποτάμια καὶ στὶς λίμνες τῆς πατρίδας μας εἶναι **πέρκα ἢ ποταμίσιον**. Σὲ μερικὰ μέρη τὴν λέγουν περκὶ καὶ ἄλλοι χάνι. Στὴν Αἰτωλία πάλι, ὅπου ζοῦν οἱ περισσότερες, τὴν λέγουν **λαβράκι ἢ κέπα**.

Ἡ πέρκα εἶναι ψάρι μικρὸ. Τὸ μεγαλύτερον ζυγίζει ὡς

μισή ὀκᾶ ἢ κάτι παραπάνω. Ἔχει χρῶμα μπρούντζινο μὲ πράσινη ἀναλαμπή καὶ ἀγαπᾷ τὰ καθαρὰ καὶ δροσερὰ νερά, πού τρέχουν ἤσυχά. Κολυμπᾷ εὐκόλα καὶ μὲ μεγάλη γρηγοράδα καὶ εἶναι τρομερὰ λαίμαργη. Τρώγει ψάρια, βατράχους, σκουλήκια, ἔντομα διάφορα, αὐγά ψαριῶν κ.τ.λ., ὡς τόσο δὲν περιφρονεῖ καὶ τὰ μικρὰ νεροπόντικα, πού τὰ παραμονεύει καὶ τὰ τσακώνει στὸ πέρασμά τους.

Οἱ πέρκες, ὅσο εἶναι μικρές, ζοῦν καὶ κυνηγοῦν τὴν τροφή τους κοπαδιαστά. Ὅταν ὁμως μεγαλώσουν χωρίζουν καὶ κυνηγᾷ καθεμιά γιὰ λογαριασμό της.

Οἱ θηλυκὲς πέρκες γεννοῦν τὴν ἀνοιξη ὡς 300 χιλιάδες αὐγά. Ἀπ' αὐτὰ ὁμως λίγα φθάνουν σὲ ἡλικία πού θὰ μποροῦν νὰ γεννήσουν. Τὰ περισσότερα τὰ τρώγουν τὰ μεγαλύτερα ψάρια, καθὼς καὶ οἱ πάπιες, οἱ χῆνες, οἱ γλάροι καὶ οἱ πελαργοί.

Τὸ κρέας τῆς πέρκας εἶναι πολὺ νόστιμο καὶ γι' αὐτὸ τὸ ψαρεύουν μὲ μεγάλη ἐπιμονή.

Ὁ λούτσος ἢ τοῦρνα

Ὁ λούτσος εἶναι τὸ πιὸ λαίμαργο ψάρι τῶν γλυκῶν νερῶν. Τρώγει χωρὶς νὰ σταματήσῃ οὔτε στιγμή καὶ ὅ,τι τύχη, μὰ περισσότερο τὰ μικρότερα ψάρια. Εἶναι ἱκανὸς σὲ λίγες μέρες μέσα νὰ παστρέψῃ ὀλόγουρά του ὅ,τι ζωντανὸ βρῆ.

Τὸ κεφάλι τοῦ λούτσου εἶναι πλακωτὸ καὶ τὰ σαγόνια του σχηματίζουν κάτι σὰν τὸ ρύγχος τῆς χήνας ἢ τῆς πάπιος. Τὸ στόμα του στενόμακρο εἶναι γεμᾶτο δόντια. Ὁ λούτσος ἔχει δόντια παντοῦ μέσα στὸ στόμα του. ὡς καὶ σιτὴ γλῶσσα του ἐπάνω! Κάπου 700 δόντια, ὁ φαγᾶς. Ἄλλα ἴσια καὶ μυτερά, ἄλλα σὰν ἀγκίστρι. Τὸ σῶμα του εἶναι στρογγυλὸ καὶ μακρὸ, γι' αὐτὸ κολυμπᾷ γρήγορα.

Οἱ λούτσοι εἶναι ψάρια μεγαλοῦτσικα. Τὸ μᾶκρος φθάνει ὡς μισὸ μέτρο καὶ κάτι παραπάνω, καμμιά φορὰ ὅπως κι' ὡς ἓνα μέτρο. Οἱ παχιοὶ λούτσοι ζυγίζουν ἀπὸ 5 ὡς 12 τὸ πολὺ ὀκάδες. Τὸ κρέας τους εἶναι πολὺ νόστιμο καὶ εὐκολοχώνευτο καὶ πρὸ πάντων τῶν μικρῶν λούτσων.

Οἱ λούτσοι ἀλλάζουν χρῶμα ἀνάλογα μὲ τὸ νερὸ ὅπου ζοῦν. Πολλὲς φορές ἡ ράχη τους εἶναι πρασινωπὴ ἢ λίγο κίτρινη μὲ βοῦλες σταχτιῆς ἢ κιτρινωπές. Τὰ πλευρά τους εἶναι πρασινωπὰ μὲ λαδιῆς λουρίδες, πού ἀρχίζουν ἀπὸ

τῆ ράχη καὶ φθάνουν ὡς τὴν κοιλιά, ποὺ εἶναι σὰν ἀσημένια.

Οἱ θηλυκοὶ λουτσοὶ γεννοῦν πολλές χιλιάδες αὐγά, ποὺ τὰ νοστιμεύονται πολὺ τὰ ἄλλα ψάρια καὶ τὰ κυνηγοῦν. Ἔτσι ἀπὸ λίγα μόνον αὐγά προφταίνουν νὰ βγοῦν λουτσάκια. Τὸ λουτσάκι μόλις βγῆ ἀπὸ τ' αὐγὸ ἀρχίζει νὰ τρώγῃ.

Λουτσοὶ ζοῦν στὰ ποτάμια καὶ σὲ μικρὲς λίμνες τῆς Μακεδονίας.

7. ΖΩΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Ἡ ἀλεποῦ

—Πονηρὸς σὰν τὴν ἀλεποῦ! Θὰ τ' ἀκούσατε δὲ πολλές φορές. Κι' ἀλήθεια ἡ ἀλεποῦ εἶναι ζῶο πονηρὸ καὶ πολὺ ἐξυπνο. Εἶναι πρώτη ἐξαδέλφη τοῦ σκύλου καὶ μοιάζει μὲ μικρὸ τσοπανόσκυλο. Ἐχει κορμὶ λυγερὸ καὶ πολὺ εὐκίνητο, μὰ καὶ δυνατὸ. Τὰ μπροστινά της πόδια ἔχουν μάκρος μέτριο καὶ τὰ πίσινά της εἶναι δυνατὰ καὶ δουλεύουν σὰ σοῦστες. Ἔτσι ἡ ἀλεποῦ ἤμπορεῖ νὰ κρυφολιστρᾷ καὶ ν' ἀρπάξῃ τὴ λεία της μὲ πῆδημα. Τὸ γουναρικό της ἀπὸ πάνω εἶναι μαυροκόκκινο ἢ βιολετί καὶ κόκκινο κι' ἀπὸ κάτω ἀσπρουλιάρικο. Τὸ τρίχωμά της εἶναι μακρὺ καὶ πυκνὸ, γι' αὐτὸ ἡ ἀλεποῦ φαίνεται παχιά, ἐνῶ ἂν τὴν ψαχουλέψωμε θὰ ἰδοῦμε ὅτι εἶναι ζῶο πολὺ λιγνὸ.

Ἡ ἀλεποῦ τρέχει μὲ μεγάλη γρηγοράδα, πηδᾷ θάμνους καὶ μεγάλα χαντάκια καὶ εἶναι καλὸς κολυμβητής, ἂν τῆς τύχῃ ἀνάγκη νὰ περάσῃ ποτάμι. Τρέχοντας ἔχει γιὰ τιμόνι τὴν οὐρά της, ποὺ εἶναι μακρὰ καὶ φουντωτή. Τὰ πόδια της εἶναι ὠπλισμένα μὲ δυνατὰ νύχια γιὰ νὰ ἤμπορῃ νὰ σκάβῃ κάτω ἀπὸ τὴ γῆ τὴ φωλιά της. Ἐχει γερὸ λαιμὸ, ἔτσι ποὺ ἤμπορεῖ νὰ κουβαλᾷ ὄρες ὀλόκληρες τὴ λεία στὰ δόντια της. Ὅταν περπατῇ δὲν ἀκούγεται καθόλου, γιὰτὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια της ἔχει κρεάτινους κάλους. Αὐτὸ τὴν βοηθᾷ πολὺ στὸ κυνήγι. Γλυστρᾷ σιγὰ-σιγὰ, ζυγώνει τὴ λεία της καὶ γιὰ μιὰ στιγμή πηδᾷ καὶ τὴν ἀρπάζει. Ἔτσι κυνηγᾷ καὶ πιάνει τὰ πουλιά, ὅπως τὸ φασιανό, τὴν πέρδικα καὶ ἄλλα.

Τὴν ἀλεποῦ ποτὲ δὲν θὰ τὴν ἴδῃτε σὲ μέρη χέρσα ἢ σὲ

θερισμένα χωράφια. Μένει πάντοτε σὲ μέρη δασωμένα ἢ ποὺ ἔχουν πυκνοὺς θάμνους.

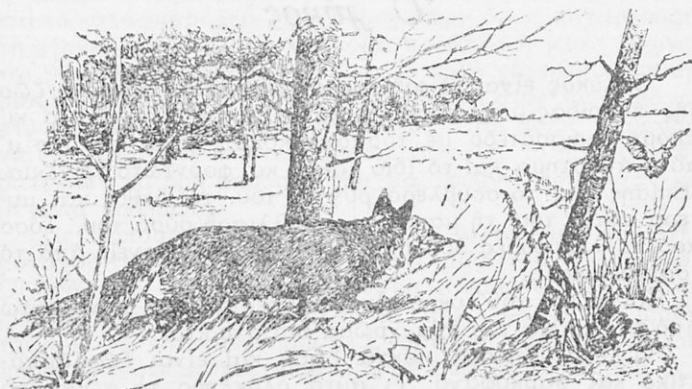
Ἡ ἀλεποῦ τρώγει ποντίκια, ἀγριοκούνελα, μὰ ὅταν τὴν σφίξη ἢ πείνα, καταδέχεται καὶ τὶς κάμπιες, τὶς σκουληκαντέρες, τὶς ἀκρίδες, τὰ σκαθάρια καὶ τοὺς βατράχους. Κυνηγάει ὅμως μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση τὰ λαγουδάκια, τοὺς φασιανούς, τὶς πέρδικες καὶ νοστιμεύεται τὰ ὀπωρικά, μὰ προπάντων τὰ σταφύλια. "Ὅλοι θ' ἀκούσατε βέβαια τὸ μῦθο τῆς ἀλεποῦς μὲ τὴν ψηλὴ κληματαριά καὶ τὰ... ξυνὰ σταφύλια.

Τὸ χειμῶνα ἡ ἀλεποῦ ἐπισκέπτεται καὶ τὰ κοτέτσια ὅπου φέρνει μεγάλη καταστροφή. Τὸ κυνήγι τῆς ὡστόσο ἡ ἀλεποῦ τὸ κάνει τὴν νύκτα. "Ὀλη τὴν ἡμέρα κοιμάται ἀσφαλισμένη στὸν κρυσῶνα τῆς. Δὲν τολμᾷ νὰ βγῆ, γιὰτὶ τὴν περιμένουν ἕνα σωρὸ ἐχθροί. Καὶ μόνον ὅταν σκοτεινιάσῃ, τὴν ξυπνᾷ ἢ πείνα καὶ ξετρυπώνει γιὰ νὰ βρῆ τροφή. Καὶ σ' αὐτὸ τὴν βοηθοῦν πολὺ τὰ μάτια τῆς. Τὴν ἡμέρα, μὲ τὸ δυνατὸ φῶς τοῦ ἡλίου, βλέπετε τὴν κόρη τοῦ ματιοῦ τῆς μικρούτσικη, ὅσο σκοτεινιάζει ὅμως τόσο μεγαλώνει. "Ἔτσι ἡμπορεῖ καὶ βλέπει στὰ σκοτεινά, ὅπως ἡ γάτα. Καὶ μόνο ὅταν τὸ σκοτάδι εἶναι πυκνὸ, μεταχειρίζεται τὰ μουστάκια ποὺ ἔχει στὸ ἐπάνω χεῖλι τῆς. Μ' αὐτὰ ἀγγίζει, ψάχνει καὶ καταλαβαίνει. Μὰ ἔχει καὶ αὐτὶ καὶ μύτη πολὺ δυνατὴ ἢ ἀλεποῦ. "Ἔτσι δὲν τῆς ξεφεύγει τίποτε.

Ἡ ἀλεποῦ ἀγαπᾷ τὴ ζεστοῦλα, ὅπως ὁ σκύλος καὶ ἡ γάτα. "Ἐχει βέβαια παχὺ γουναρικό, ὅπως εἶδαμε. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὴ φθάνει τὸ χειμῶνα. Γι' αὐτὸ φτιάνει τὴ Φωλιά τῆς κάτω ἀπὸ τὴ γῆ. Ὡστόσο σπάνια ἡ ἀλεποῦ σκάβει μόνη τῆς τὴ φωλιά τῆς. Προτιμᾷ νὰ τὴν βρῆσκῃ ἕτοιμη. "Ἔτσι πηγαίνει καὶ βολεύεται μέσα στὶς φωλιές ποὺ ἄφησαν τὰ ἀγριοκούνελα ἢ ποὺ ἀναγκάζεται ν' ἀφήσῃ ὁ ἀσβὸς. Καὶ νὰ ἰδῆτε μὲ τί τρόπο ἡ πονηρὴ ἀναγκάζει τὸν ἀσβὸ ν' ἀφήσῃ τὴ φωλιά του. Ἐπειδὴ ξέρει πὼς ὁ ἀσβὸς ἀγαπᾷ πολὺ τὴν καθαριότητα, παραμονεύει τὴν ὥρα ποὺ θὰ βγῆ τὸ ζῶο γιὰ κυνήγι, τρυπώνει στὴ φωλιά του, τοῦ τὴ γεμίζει μὲ ἀκαθαρσίες καὶ φεύγει. "Ὅταν ξαναγυρῆ ὁ ἀσβὸς καὶ βρῆ τὴ φωλιά του ἔτσι βρωμισμένη, τὴ συχαινεταὶ καὶ τὴν ἀφήνει καὶ φεύγει γιὰ νὰ κτίσῃ ἄλλη καθαρὴ φωλιά. "Ἔτσι ἡ καλὴ μας ἢ ἀλεποῦ βρίσκει ἕτοιμη καὶ καλοφτιασμένη φωλιά.

"Ὅταν ὅμως βρεθῆ στὴν ἀνάγκη νὰ σκάψῃ μόνη τῆς τὴ φωλιά τῆς, τότε βάζει σὲ ἐνέργεια τὰ δυνατὰ τῆς νύχια. Ἀνοίγει κάτω ἀπὸ τὴ γῆ εὐρύχωρα περάσματα, γιὰ νὰ ἡμπορῆ νὰ μπαινοβγαίνει εὐκολὰ καὶ μὲ ἄνεση. Τὰ

περάσματα όμως αυτά τελειώνουν πάντα σέ πυκνούς θάμνους ή σέ ρίζες μεγάλου, γέρικου δέντρου, έτσι πού είναι άδύνατο νά βρῆ κανείς τή φωλιά της. Καί γιά νά ἤμπορῆ στήν ανάγκη νά βγαίνει εὐκόλα, αφήνει ἡ άλεπού πολλά άνοιγματα, ώς εἴκοσι καί κάποτε περισσότερα : "Έτσι άν ὁ ἐχθρός μπῆ από τή μιá πόρτα, ἡ άλεπού ἔχει στή διάθεσή της τόσες άλλες. Εἶναι λοιπόν άδύνατο νά πιαστῆ ἡ άλεπού στή φωλιά της. Μόνον ὁ κυνηγός με τόν σκύλο τὸ **φωλεοδύτη**, τὸ κατορθώνει. Καί νά πῶς : Τὸ σκυλί με τῆ μυρωδιά ἀνακαλύπτει τή φωλιά καί με τόν

Ἡ άλεπού κυνηγá φασιανό.

τρόπο του τῆ δείχνει στὸν κυνηγό. Αὐτὸς τότε δένει τὸ σκύλο ἐκεῖ κάπου καί ἀρχίζει ἀμέσως νά φράζῃ ὅλες τίς τρύπες τῆς φωλιάς. Μόνο μιá αφήνει άνοικτή. "Άμα τελείωση πιά τὸ φράξιμο, ξαμολά ὁ κυνηγός τὸ σκύλο κ' ἐκεῖνος τρυπώνει εὐθύς από τὴν άνοικτή τρύπα. Μέσα στή φωλιά τότε ἀρχίζει μιá τρομερῆ πάλη ἀνάμεσα στὸ φωλεοδύτη καί τὴν άλεπού, πού βαστά πολλές φορές ὤρες ὀλόκληρες. Στὸ τέλος ὅμως βγαίνει νικητῆς ὁ σκύλος, γιατί ἔχει κορμί, πόδια καί δόντια πιὸ δυνατά από τὴν άλεπού. Κι' ὅταν πιά ἡ άλεπού ἀποκάμη, τὴν ἀρπάζει με τὰ δόντια του καί κάμνοντας πίσω-πίσω τὴν φέρνει ὡς τὴν ἔξοδο, γεμάτος χαρὰ καί εὐχαρίστηση. Κ' οὔτε λογαριάζει τίς πληγές πού τοῦ ἔκαμε με τὰ δόντια καί με τὰ νύχια της ἡ άλεπού.

Ἡ θηλυκιá άλεπού γεννᾶ τὸ Μάη 4 ὡς 8 τυφλά άλεπουδάκια, πού μόλις ἀρχίσουν νά μεγαλώνουν τὰ μαθαίνει νά κυνηγοῦν. Δύσκολη ἐποχῆ γιά τὴν άλεπού εἶναι ὁ

χειμῶνας. Μόνο άρουραίους βρίσκει και τρώγει. Έβδομάδες όλόκληρες τρέφεται μόνο μ' αυτούς. Σκάβει τή γή με τά νύχια της και τούς βρίσκει μέσα στις υπόγειες στοές τους. Όταν όμως ή γή παγώση και οί άρουραίοι τρυπώσουν βαθιά, άρχίζουν οί μεγάλες πείνες. Τότε παίρνει δρόμο για τά χωριά, όπου φέρνει μεγάλη καταστροφή στα κοτέτσια.

Τήν άλεποϋ τήν κυνηγοϋν τὸ χειμῶνα για τὸ γουναρικό της.

Ὁ λύκος

Ὁ λύκος εἶναι τὸ πιὸ ἄγριο και τὸ πιὸ λαίμαργο ζῶο τῆς πατρίδας μας. Μοιάζει πολὺ μὲ μεγάλο σκύλο κι' ἀκόμη περισσότερο μὲ τσοπανόσκυλο. Ἔχει τὸ ἴδιο μ' αὐτὸ ἀνάστημα και τὸ ἴδιο μακρὺ και φουντωτὸ τρίχωμα. Ἐπίσης ἔχει τὸ σουβλερὸ ρύγχος του, τὰ ὄρθια και μυτερὰ αὐτιά του, τὴ μακριὰ και μαλλιάρη οὐρά του. Τόσο πὺ πολλὲς φορές δύσκολα τὸν ξεχωρίζει κανεὶς ἀπὸ τὸ τσοπανόσκυλο.

Τὸ χρῶμα τοῦ λύκου εἶναι μαυριδερὸ και μόνο κάτω ἀπὸ τὴν κοιλία του ἔχει χρῶμα πιὸ ἀνοικτό.

Ὁ λύκος ζῆ στα πυκνὰ δάση και εἶναι ζῶο ἀρπακτικό και σαρκοφάγο. Γι' αὐτὸ όλόκληρο τὸ σῶμα του εἶναι καμωμένο ἔτσι πὺ νά μπορῆ νά κυνηγᾷ και νά σπαράζη τὴ λεία του. Ἔχει κορμί σφικτοδεμένο και δυνατό, ἠμπορεῖ νά κουβαλήση σὲ μεγάλη ἀπόσταση πρόβατο όλόκληρο. Τά πόδια του εἶναι ψηλά και ὄλο νεϋρο ἠμπορεῖ νά τρέξη ὤρες όλόκληρες χωρὶς νά κουρασθῆ. Ἔχει μύτη και αὐτί πολὺ δυνατά, ἔτσι πὺ δὲν τοῦ ξεφεύγει τὸ παραμικρό. Μὰ τὸ τρομερώτερο ἀπ' ὄλα εἶναι τὰ δόντια του. Μοιάζουν ὄλα σὰ σκυλόδοντα και εἶναι πολὺ γερά ἠμπορεῖ νά τραγανίση και τὸ πιὸ σκληρὸ κόκκαλο. Ἔτσι, ὅπως βλέπετε, εἶναι πολὺ καλὰ ἐφοδιασμένος για νά ζῆ σὰ ζῶο ἀρπακτικό και σαρκοφάγο.

Ὁ λύκος εἶναι ὁ τρομερὸς ἐχθρὸς ὄλων τῶν εἰρηνικῶν ζῶων. Τά κυνηγᾷ και τά κατασπαράζει ὄλα, ἀπὸ τὴ σαύρα και τὸν ποντικό ὡς τὸ ἄλογο και τὸ βόδι. Μὲ τὴ λαίμαργία πὺ ἔχει, ὅταν πέση μέσα σὲ κοπάδι, σκοτώνει περισσότερα ἀπ' ὄσα μπορεῖ νά φάγη. Σὲ στιγμὲς μεγάλης πείνας μπορεῖ νά φάγη και πατάτες και καλαμπόκι ἀκόμη. Ἀπ' ὄλα ὄμως προτιμᾷ τὸ μισοσαπισμένο κρέας. Ὁ λύκος εἶναι, ἀλήθεια, ζῶο ἀχόρταγο. Ποτέ του δὲ χορταίνει τὴν πείνα του. «Τρώγει σάν τὸ λύκο», λέγουν συ-

χνά όταν μιλοῦν γιά ἄνθρωπο φαγᾶ καὶ λαίμαργο. Καὶ γιά νὰ βρῆ τὴ λεία του σοφίζεται καὶ αὐτὸς σὰν τὴν ἄλεποῦ ἓνα σωρὸ πονηριές.

Τὸ καλοκαίρι ὁ λύκος βγαίνει στὸ κυνήγι μονάχος ἢ καὶ συντροφιά μὲ ἄλλον ἓνα. Τὶς περισσότερες φορές παραμονεύει κρυμμένος μέσα στὴν πυκνὴ φυλλωσιά. Περιμένει ὄρες καὶ ὄρες γιά νὰ περάσῃ κανένα ζαρκάδι, κανένα ἐλάφι, ἢ ἔστω καὶ κανέναν λαγός. Μόλις τὸ ἴδῃ νὰ ζυγώσῃ ὀρμᾶ καταπάνω του μ' ἓνα μεγάλο πήδημα ἢ καὶ μὲ περισσότερα, ἀλλὰ πιὸ μικρά, τὸ προφταίνει καὶ τὸ κατασπαράζει. Τὴν τρομερώτερη ὅμως καταστροφή τὴ φέρνει ὁ λύκος στὰ κοπάδια, πρόβατα ἢ γίδες. Σέρνεται μὲ τὴν κοιλιά ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ ψηλὸ χορτάρι καὶ πλησιάζει τὸ κοπάδι, ἔχοντας πάντα τὸ μάτι στυλωμένο πάνω στὸ βοσκὸ καὶ στὸ τσοπανόσκυλο. Ἔτσι μόλις τοὺς ἴδῃ νὰ ξεμακραίνουν ἀπὸ τὸ κοπάδι, ἀρπάζει τὸ πρῶτο πρόβατο ποῦ θὰ βρῆ μπροστά του καὶ φεύγει τρέχοντας μὲ μεγάλα πηδημάτα.

Τὶς περισσότερες φορές ὅμως ὁ λύκος δὲν πηγαίνει μονάχος του στὸ κοπάδι. Παίρνει μαζί του καὶ βοηθό. Οἱ δυὸ μαζί τὰ καταφέρνουν καλύτερα. Ὁ ἓνας φανερώνεται στὰ τσοπανόσκυλα, κι' αὐτὰ μόλις τὸν ἴδουν τρέχουν νὰ τὸν κυνηγήσουν. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ ὁ ἄλλος ποῦ παραμόνευε ἐκεῖ κοντά, ὀρμᾶ μέσα στὸ κοπάδι, ἀρπάζει τὸ πρόβατο καὶ δρόμο. Τὸ κουβαλᾶ μὲ τὰ γερά του δόντια μακρὰ, σὲ μέρος ἀσφαλισμένο. Ἐκεῖ τρώγει μὲ τὴν ἡσυχία του τὸ μερίδιό του καὶ τὸ ἄλλο τὸ ἀφήνει γιά τὸ βοηθό του.

Αὐτὰ τὸ καλοκαίρι. Τὸ χειμῶνα ὅμως οἱ λύκοι δὲν παραμονεύουν τὴ λεία τους, παρά τὴν καταδιώκουν. Στὶς πολὺ ψυχρὲς χῶρες, ὅπως ἔξαφνα στὴ Ρωσία, μαζεύονται πολλοὶ μαζί καὶ σχηματίζουν κοπάδια. Ἔτσι καὶ εὐκολώτερα κυνηγοῦν καὶ μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἔχουν. Μὲ τὰ ἀπαίσια οὐρλιαχτά τους κατατρομάζουν τὰ ζῶα, τὰ κουράζουν μὲ τὸ ἄγριο κυνηγητὸ ποῦ τοὺς κάνουν καὶ ὅταν τὰ προφθάσουν τὰ σκοτώνουν μὲ μιὰ γερὴ δαγκωματιὰ στὸ λαρύγγι.

Τὸ χειμῶνα οἱ λύκοι δὲ βρίσκουν συχνὰ κυνήγι. Ἔτσι πολλὲς φορές τοὺς βασανίζει τρομερὴ πείνα. Καὶ ἡ πείνα, ὅπως λέγει τὸ ρητό, εἶναι κακὸς σύμβουλος. Ἀποφασίζουν καὶ κατεβαίνουν στὰ χωριά, κι' ἔτσι ἀγριεμένοι ἀπὸ τὴν πείνα, ὅπως εἶναι, ὀρμοῦν καὶ κατασπαράζουν ὄτι ζῶο βρεθῆ μπροστά τους. Πολλὲς φορές κατασπαράζουν καὶ ἀνθρώπους.

Ὁ λύκος φτιάνει τὴ φωλιά του μέσα σὲ τρύπες καὶ σὲ σπηλιές ἢ στὰ πυκνὰ καὶ ἀπόμερα μέρη τοῦ δάσους. Ἡ θηλυκιά γεννᾷ 5 ὡς 9 μικρά, πού γιὰ τρεῖς ἐβδομάδες εἶναι τυφλά, ὅπως τὰ κουταβάκια.

Ὁ λύκος οὔτε γυρνᾷ νὰ τὰ ἰδῆ, ἢ λύκαινα ὁμως τὰ φροντίζει μὲ μεγάλη ἀγάπη καὶ τὰ προστατεύει ἀπὸ κάθε κίνδυνο. Ὅταν μεγαλώσουν λίγο τὰ μαθαίνει νὰ κυνηγοῦν. Τὰ λυκόπουλα γίνονται σωστοὶ λύκοι ὕστερα ἀπὸ 3 χρόνια.

Ὅπως εἶδαμε παραπάνω, ὁ λύκος εἶναι ζῶο πολὺ καταστρεπτικὸ καὶ αἰμοβόρο. Φέρνει καταστροφή στὰ κοπάδια καὶ στὰ ζῶα τοῦ κυνηγιοῦ, χωρὶς νὰ δίνῃ καμιὰ ὠφέλεια. Μόνο τὴν προβιά του τὴν κάνουν κάποτε ταπέτο γιὰ τὰ πόδια. Γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος τὸν κυνηγᾷ καὶ τὸν σκοτώνει ὅπου τὸν βρῆ. Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης οἱ ἄνθρωποι κατῶρθωσαν νὰ ἐξολοθρεύσουν ὀλότελα τοὺς λύκους. Ἐτσι στὴ Γερμανία, στὴν Ὀλλανδία, στὴ Δανία καὶ στὴν Ἀγγλία δὲν ὑπάρχουν πιά σήμερα λύκοι.

Τὸ τσακάλι

Τὸ τσακάλι μοιάζει πολὺ μὲ τὸ λύκο, τόσο πού οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ ἔλεγαν χρυσὸ λύκο. Μοιάζει ὁμως καὶ μὲ τὴν ἀλεποῦ. Τὸ γουναρικὸ τοῦ τσακαλιοῦ ἔχει τρίχες σκληρὲς καὶ ὄχι τόσο μακριές. Τὸ χρῶμα του εἶναι ὠχροκίτρινο ἢ στακτοκίτρινο καὶ πότε-πότε μαυρειδερό. Τὸ ρύγχος του εἶναι κάπως πιὸ σουβλερὸ ἀπὸ τοῦ λύκου, ὄχι ὁμως καὶ τόσο σουβλερὸ ὅπως τῆς ἀλεποῦς. Ἐχει οὐρὰ φουντωτὴ καὶ πόδια ψηλά καὶ δυνατὰ σὰν τοῦ λύκου.

Τὸ τσακάλι, μένει κι' αὐτὸ σὰν τὴν ἀλεποῦ, ὅλη τὴν ἡμέρα κρυμμένο μέσα στὸ δάσος ἢ μέσα στοὺς πυκνοὺς θάμνους. Στὸ κυνήγι βγαίνει μόνο μὲ τὸ σούρουπο. Τοῦ ἀρέσει ὁμως ἡ συντροφιά. Γι' αὐτὸ μόλις βγῆ ἀπὸ τὸν κρυψώνα του ἀρχίζει μ' ἓνα δυνατὸ οὐρλιαχτὸ νὰ προσκαλῆ καὶ τ' ἄλλα τσακάλια. Ἐτσι συντροφιασμένα πηγαίνουν στὸ κυνήγι. Κυνηγοῦν μικρὰ ζῶα τοῦ δάσους καὶ τῶν χωραφιῶν, ἀρούραλους καὶ ἄλλα. Τοὺς ἀρέσει ὁμως περισσότερο νὰ τρώγουν ψόφια. Τὴν τροφή του τὸ τσακάλι τὴ βρίσκει μὲ τὴ μυρωδιά· ἔχει μύτη πολὺ δυνατὴ.

Τὸ χειμῶνα, ὅταν τὰ σφίξη ἢ πείνα, τὰ τσακάλια δὲν διστάζουν κι' αὐτὰ νὰ κατεβαίνουν στὰ χωριά καὶ στίς πολιτεῖες. Ἐκεῖ τρυπώνουν στίς αὐλές, φθάνουν ὡς τὰ κοτέτσια, ὅπου φέρνουν κι' αὐτὰ σὰν τίς ἀλεποῦδες με-

γάλη καταστροφή. Πνίγουν τις κότες και ύστερα τις άρπάζουν μιá - μιá και φεύγουν. Κάποτε όρμοϋν και στ' άρνάκια, όπως και στα κατσικάκια. "Άλλοτε πάλι μπαίνουν στα περιβόλια ή και στ' άμπέλια, γι' αυτό οι άνθρωποι τά κυνηγοϋν και τά σκοτώνουν, όπως και τούς λύκους.

Το έλάφι και το ζαρκάδι

Το έλάφι έχει μεγάλο και εύγενικό παράστημα και περιφρανη κορμοστασιά. Είναι ό βασιλιάς του δάσους.

"Έχει κορμί σφικτοδεμένο και γερό, γι' αυτό έχει και μεγάλη δύναμη τó έλάφι. Τó άρσενικό έχει όμορφα κλαδωτά κέρατα, πού όσο μεγαλώνει τόσο και κλαδίζουν περισσότερο. Τά πόδια του έλαφιού είναι ψηλά και δυνατά, γι' αυτό μπορεί νά τρέχη πολύ γλήγορα δίχως νά κουράζεται, αλλά και νά κάνη μεγάλα και ψηλά πηδήματα. Στο τρέξιμο εύκολύνεται πολύ και γιατί περπατεί πάνω στα δυό του δάκτυλα, πού έχουν σκληρά νύχια.

Τó τρίχωμά του τó καλοκαίρι είναι λεπτό και έχει χρώμα κόκκινο πρós τó καστανό. Αυτό είναι τó καλοκαιρινό του ρούχο. Τó χειμώνα όμως τó τρίχωμά του είναι πιό πυκνό και τó χρώμα του στακτύ - κοκκινωπό. "Έτσι είναι ντυμένο τó χειμώνα. Τó έλάφι κατοικεί σέ βουνά με μεγάλα δάση. 'Εκεί αισθάνεται τόν έαυτό του πιό άσφαλισμένο. Μόλο πού είναι ζωó μεγάλο και δυνατό, είναι ώστόσο πολύ φοβισιάρικο τó έλάφι. "Όταν όμως βρεθή άντιμέτωπο με τόν έχθρό, υπερασπίζει τόν έαυτό του με μεγάλην άνδρείααν.

Τó έλάφι άποφεύγει τά μέρη πού έχουν πυκνά και χαμηλά δένδρα, γιατί μπερδεύονται τά κέρατά του.

Τά ήλικιωμένα άρσενικά έλάφια ως τó φθινόπωρο βόσκουν και ζοϋν σέ κοπάδια, τó χειμώνα όμως τραβά τó καθένα τó δικό του δρόμο. "Έτσι και οι έλαφίνες, όπως τά μικρά έλαφάκια ζοϋν κι' αυτά κοπαδιαστά κι' έχουν γιά όδηγό τους τήν πιό γρηά, τήν πιό πεπειραμένη έλαφίνα.

Τά έλάφια όλη τήν ήμέρα είναι κρυμμένα στο δάσος και μόνο όταν σκοτεινιάση κατεβαίνουν στος κάμπους και στα λιβάδια γιά τροφή. 'Εκεί βόσκουν στη χλόη, τρώγουν τά σπαρτά, ξεχώνουν τις πατάτες, τά γογγύλια, καθώς και τά λαχανικά. "Έτσι φέρνουν καταστροφή στα χωράφια και στα περιβόλια. Στο δάσος μέσα τρώγουν βελανίδια και άλλους άγριους καρπούς, καθώς και φλοϋ-

δες τῶν δέντρων. Ἔτσι, ὅπως βλέπομε, τὸ ἐλάφι εἶναι ζῶο χορτοφάγο. Εἶναι ὅμως καὶ μηρυκαστικό. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ φόβο του τρώγει ἀρπαχτὰ τὴν τροφή του καὶ μὲ μεγάλη βία, τὴν καταπίνει χωρὶς νὰ τὴν καλομασσήσῃ. Γ' αὐτὸ ὅταν τὴν ἡμέρα ἡσυχάζῃ, τὴν ξαναμασσᾷ, τὴν ἀναχαράζει.

Τὸ ἀρσενικὸ ἐλάφι κάθε ἀνοιξὴ ρίχνει τὰ κέρατά του γιὰ νὰ βγάλῃ καινούργια. Μὰ κάθε χρόνο βγάζει πάνω στὰ κέρατά του κι' ἀπὸ ἓνα κλαδί περισσότερο. Ἔτσι ὅσο μεγαλώνει τὸ ἐλάφι, τόσο ἀποκτᾷ κέρατα πυκνότερα κλαδισμένα. Κάποτε τὰ κλαδιά αὐτὰ μποροῦν νὰ φθάσουν στὰ 20 καὶ στὰ 22.

Κεφάλι ἐλαφιοῦ.

Οἱ κυνηγοὶ τὸ κυνηγοῦν πολὺ τὸ ἐλάφι, γιὰτὶ ἔχει κρέας νόστιμο. Στὴν Εὐρώπη, ὅπου ζοῦν πολλὰ ἐλάφια, ὅταν ἀρχίσῃ ὁ χειμῶνας μαζεύονται πολλοὶ κυνηγοὶ μαζί καὶ ὀργανώνουν μεγάλες κυνηγετικὲς ἐκδρομὲς. Τὶς ἐλαφίνες ὅμως, ὅσο θηλάζουν τὰ μωρά τους, δὲν τὶς πειράζουν οἱ κυνηγοὶ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κρέας του τὸ ἐλάφι μᾶς δίνει καὶ τὰ κέρατά του. Ἀπ' αὐτὰ φτιάχνουν

κουτάλια, μαχαίρια, χαρτοκόπτες, χερούλια γιὰ μπαστούνια καὶ γιὰ μαχαίρια καθὼς καὶ διάφορα στολίδια. Μὰ καὶ ἀπὸ τὸ δέρμα τοῦ ἐλαφιοῦ γίνονται διάφορα σκεπάσματα, τσάντες, βαλίτσες καὶ ἄλλα δερμάτινα εἶδη.

Τὸ ζαρκάδι εἶναι σὲ ὅλα του ὅμοιο μὲ τὸ ἐλάφι καὶ ἀπαράλλακτο ὅπως αὐτό. Καὶ τὰ δυὸ εἶναι τῆς ἰδίας οἰκογένειας. Ἡ μόνη τους διαφορὰ εἶναι ὅτι τὸ ζαρκάδι εἶναι μικρότερο ἀπὸ τὸ ἐλάφι καὶ τὸ ἀρσενικὸ ἔχει μικρότερα κέρατα. Ἀλλάζει κι' αὐτὸ κάθε ἀνοιξὴ τὰ κέρατά του, βγάζει κι' αὐτὸ πάνω στὰ κέρατά του κλαδιά, ὄχι ὅμως περισσότερα ἀπὸ 8 ἕως 10.

Τὸ ζαρκάδι, ἀντίθετα μὲ τὸ ἐλάφι, ζητᾷ τὸ καταφύγιό του μέσα στοὺς πυκνοὺς θάμνους τῶν δασῶν καὶ ζῆ σὲ χαμηλότερα δασωμένα βουνά.

Στήν πατρίδα μας υπάρχουν πολλά ζαρκάδια, πολύ λίγα όμως έλάφια. Τά περισσότερα ζοϋν στή Μακεδονία καί στήν Ήπειρο. Πολλές φορές τά ζαρκάδια τά πιάνουν ζωντανά, τά ήμερεύουν καί τά τρέφουν στο μαντρί, όπως τις γίδες. Τό ζαρκάδι ήμερεύει εύκολα, ενώ τό έλάφι δύσκολα. Τό ζαρκάδι, όπως καί τό έλάφι γεννοϋν μιά φορά τό χρόνο δυό μωρά, τό ένα άρσενικό καί τό άλλο θηλυκό.

Τό κουνάβι

Τό κουνάβι σέ πολλά μοιάζει με την άλεποϋ, είναι όμως πολύ μικρότερο άπ' αυτήν. Σχεδόν τό μισό της. Είναι ζωο πολύ όμορφο. Τό γουναρικό του, πού είναι περιζήτητο, έχει χρώμα καστανό στή ράχη καί κιτρινωπό στήν κοιλιά.

Ζή μέσα στα πυκνά δάση τών ψηλών βουνών καί φωλιάζει μέσα στις κουφάλες τών δέντρων καί στις φωλιές πού αφήνουν τά άρπακτικά πουλιά.

Ό χειμώνας δέν τό πειράζει καί πολύ τό κουνάβι. Πρώτα - πρώτα γιατί τό προφυλάγουν τά πυκνά βελονωτά φύλλα τών δέντρων κι' έπειτα γιατί φορεϊ πολύ πυκνό καί μαλακό γουναρικό.

Τό κουνάβι όλη την ήμέρα κοιμάται μέσα στή φωλιά του καί μόνο με τό σούρουπο ξυπνά. Τό ξυπνά ή πείνα. "Ετσι μόλις ξυπνήση τρέχει για τροφή. Τό κουνάβι ζή κι' αυτό με την άρπαγή, είναι ζωο άρπακτικό. Τό κυνήγι του όμως μέσα στο δάσος δέν είναι καί τόσο εύκολο. Γιατί τή νύχτα στο δάσος μέσα βασιλεύει πυκνό σκοτάδι. "Όσ-τόσο τό κουνάβι είναι καλά ώπλισμένο για τή δουλιά αυτή. "Εχει μάτια πού βλέπουν μέσα στο σκοτάδι, όπως της γάτας. Μά κι' όταν τό σκοτάδι είναι πολύ πυκνό, τότε τό κουνάβι μεταχειρίζεται τά μακρυά του μουστάκια. Αύτά τό βοηθοϋν νά προχωρή. Πριν κτυπήση με τό κεφάλι, άγγίζουν τά μουστάκια στο κλαδι, κ' έτσι καταλαβαίνει πως πρέπει ν' αλλάξη δρόμο. Σκαρφαλώνει με μεγάλη σβελτοσύνη άπό κλαδι σέ κλαδι ζητώντας νά βρη πουλιά πού κοιμοϋνται άξέγνοιαστα στή φωλιά τους ή τ' αυγά τους πού τά νοστιμιέεται πολύ. Καί στο σκαρφάλωμα τό βοηθοϋν τά μακριά του δάκτυλα πού είναι επιδέξια, σαν τά δάκτυλα τοϋ ανθρώπου, μά καί τά σουβλερά του νύχια.

Άκόμη ήμπορεί καί τρέχει πάνω στα ψηλά κλαδιά με μιά γρηγοράδα άπίστευτη, κι' οϋτε φοβάται τό πέσιμο,

γιατί τὸ σῶμα του εἶναι ἑλαφρὺ καὶ λεπτοκαμωμένο καὶ στὴν ἰσορροπία τὸ βοηθᾷ ἢ μακριὰ καὶ φουντωτῆ οὐρά του.

Μὰ γιὰ νὰ ζυγώσῃ τὰ πουλιά πού λαγοκοιμοῦνται, πρέπει τὸ κουνάβι νὰ περπατᾷ ἑλαφριά καὶ δίχως τὸν παραμικρὸ θόρυβο. Μὰ κι αὐτὸ τὸ κατορθώνει μιὰ χαρὰ τὸ κουνάβι γιατί τὰ πόδια του ἀπὸ κάτω ἔχουν τρίχες πολὺ ἀπαλές. "Ἐπειτα κι' ὅταν ἀκόμη περνᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ τίς πυκνές φυλλωσιές, πάλι δὲν κάνει θόρυβο, γιατί μὲ τὸ λεπτοκαμωμένο του κορμί καὶ τὸ ἀπαλώτατο γουναρικό του, γλιστρᾷ σάν τὸ χέλι. Μὴν ξεχνάτε ἀκόμη πῶς γιὰ τὴν ἴδια δουλιὰ ἐργάζονται καὶ τὸ δυνατὸ του μάτι καὶ τὰ μακριὰ καὶ εὐαίσθητα μουστάκια του. "Ἐτσι μόλις

Τὸ κουνάβι κυνηγᾷ βερβερίτσα.

ζυγώσῃ τὸ πουλί καὶ τὸ ἴδι πῶς εἶναι ἔτοιμο νὰ φτερουγίσῃ, ρίχνεται μὲ ἓνα μεγάλο πήδημα, τὸ ἀρπάζει ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ πνίγει.

Τὸ κουνάβι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πουλιά καὶ τ' αὐγά τους κυνηγᾷ καὶ τὰ μικρὰ ζῶα πού ζοῦν στὰ δάση: μικρὰ ζαρκάδια, λαγουδάκια, βερβερίτσες καὶ ποντικούς, πού βγαίνουν κι' αὐτὰ τὴ νύκτα γιὰ κυνήγι. Τοὺς στήνει καρτέρι σάν τὴ γάτα καὶ μ' ἓνα μεγάλο πήδημα τ' ἀρπάζει ἀπὸ τὸ λαιμὸ, μπήγει τὰ κοπτερά του δόντια καὶ τὰ πνίγει. Γιατί καὶ τὸ κουνάβι ἔχει δόντια γερά σάν τὴν ἄλεποῦ. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ δόντια, ἔχει τὸ κουνάβι καὶ τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴν πονηρία τῆς ἄλεποῦς.

Τὸ θηλυκὸ κουνάβι γεννᾷ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μάρτη καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ Ἀπρίλη 3 ὡς 4 τυφλά κουναβάκια. Μόλις γεννηθοῦν τὰ μικρά, ζητᾷ ἢ μάννα καὶ τοὺς βρίσκει καλὸ καὶ ἀσφαλισμένο μέρος, πού τὸ στρώνει μὲ ἀπαλὰ μούσκλια. Κάθεται πάντοτε μαζί τους καὶ τὰ περιποιεῖται. Καὶ μόνο ὅταν τὴ σφίξη ἢ πείνα, τ' ἀφήνει γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰ νὰ τσιμπήσει κάτι. Ὅταν μεγαλώσουν κάπως, ἀρχίζει νὰ τὰ μαθαίνει νὰ σκαρφαλώνουν καὶ νὰ κυνηγοῦν.

Οἱ κυνηγοὶ κυνηγοῦν τὸ κουνάβι γιὰ τὸ ἄμορφο γουναρικό του. Ἀπ' αὐτὸ γίνονται οἱ πιὸ ἀκριβῆς καὶ οἱ πιὸ ἄμορφες γοῦνες.

Ἡ βερβερίτσα (σκίουρος)

Εἶναι κι' αὐτὸ ζῶο τοῦ δάσους πολὺ μικρότερο ἀπὸ τὸ κουνάβι. Σὲ πολλὰ μοιάζει μ' αὐτό, ὅχι ὅμως καὶ στὴ τροφή του. Τὸ κουνάβι εἶναι, ὅπως εἶδαμε, ζῶο σαρκοφάγο, ἐνῶ ἡ βερβερίτσα εἶναι φυτοφάγο.

Τὸ γουναρικό της ἔχει χρῶμα καστανοκόκκινο καὶ στὴν κοιλιά τὶς περισσότερες φορὲς ἄσπρο. Πάνω στ' αὐτιά του ἔχει τρίχες μακριῆς πού σχηματίζουν φούντες. Ἐκεῖνο ὅμως πού μᾶς κάνει ἐντύπωση στὴ βερβερίτσα εἶναι ἡ μακριὰ καὶ φουντωτὴ οὐρά της. Εἶναι μακριὰ ὅσο ὅλο της σχεδὸν τὸ σῶμα καὶ τὴν κρατᾷ πάντα ὀρθωμένη. Ἔτσι κάνει σκιά καὶ τῆς προφυλάγει τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸν ἥλιο, γι' αὐτὸ τὴν εἶπαν **σκίουρο**.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν οὐρά της, ἐντύπωση μᾶς κάνει καὶ ἡ γρηγοράδα καὶ ἡ ἐπιδεξιότητά της, ὅταν σκαρφαλώνη πάνω στὰ δέντρα καὶ στὰ κλαδιά τους.

Στὸ γρήγορο καὶ ἐπιδέξιο σκαρφάλωμα τὴ βερβερίτσα τὴ βοηθᾷ βέβαια τὸ ἐλαφρὸ καὶ λυγρὸ κορμί της καὶ τὰ σουβλερά της νύχια πού τὰ μπήγει στὴ φλούδα τοῦ δέντρου. Μὰ ἀκόμη περισσότερο τὴ βοηθοῦν τὰ δάκτυλά της. Ἡ βερβερίτσα ἔχει στὰ μπροστινά της πόδια ἀπὸ 4 καὶ στὰ πσιονὰ ἀπὸ 5 δάκτυλα, μακριὰ καὶ εὐκίνητα. Τὰ δάκτυλα αὐτὰ εἶναι δίχως τρίχες καὶ μοιάζουν μὲ τὰ δάκτυλα τὰ δικά μας. Ὅταν λοιπὸν ὁ κορμὸς τοῦ δέντρου εἶναι σκληρὸς σὰν πέτρα καὶ τὰ νύχια της δὲ μποροῦν νὰ μπηχθοῦν, τότε ἡ βερβερίτσα σκαφαλώνει μὲ τὰ δάκτυλα. Πιάνεται μ' αὐτὰ ἀπὸ τὰ μικρὰ βαθουλώματα ἢ τὰ ἐξογκώματα τῆς φλούδας.

Ἡ βερβερίτσα σκαφαλώνει στὰ δέντρα, γιατί ἐκεῖ ἐπάνω βρίσκει τὴν τροφή της· φουντούκια, καρύδια, κου-

κουνάρια τοῦ πεύκου καὶ τοῦ ἔλατου, βελανίδια, μὰ καὶ τρυφερά βλαστάρια τοῦ πεύκου καὶ τοῦ ἔλατου.

Ἡ βερβερίτσα ὅμως τρυπώνει καὶ στίς φωλιές τῶν πουλιῶν τρώγει τ' αὐγά τους, τὰ πουλάκια τους καὶ πολλές φορές καὶ τὰ μεγάλα πουλιά.

Ἡ πιὸ εὐτυχισμένη ἐποχὴ γιὰ τὴ βερβερίτσα εἶναι τὸ καλοκαίρι καὶ τὸ φθινόπωρο, ποὺ τῆς δίνουν ἄφθονα ὀπωρικά. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ κάμει τὴ σοδειά της γιὰ τὸ χειμῶνα. Ἀποθηκεύει στίς κουφάλες τῶν δέντρων καρύδια, φουντούκια, βελανίδια. Ἔτσι λοιπὸν ἡ βερβερίτσα εἶναι ζωοφυτοφάγο καὶ τρέφεται τίς περισσότερες φορές μὲ σκληροὺς καρπούς. Περισσότερο ἀπ' ὅλα ὅμως ἡ βερβερίτσα ἀγαπᾷ τὰ καρύδια καὶ τὰ φουντούκια. Ἀμα εὕρη κανένα φουντούκι, κάθεται ἀναπαυτικὰ στὰ πισινά της πόδια καὶ κρατᾷ ὄρθια τὴν οὐρά της ποὺ μοιάζει σὰν περισπωμένη. Ὑστερα μὲ τὰ δύο της μπροστινὰ πόδια φέρνει τὸ φουντούκι στὸ στόμα καὶ κρατώντας τὸ ἐπιδέξια μὲ τὰ μικρά της δάκτυλα, ἀρχίζει νὰ σπᾷ μὲ τὰ δόντια της τὸ τσώφλιο. Στὸ σπάσιμο τὰ καταφέρνει μιὰ χαρὰ, γιὰτὶ στὸ μπροστινὸ μέρος στὸ στόμα της πάνω καὶ κάτω ἔχει δύο μακρινοὺς κοπτήρες, σουβλεροὺς σὰ σκαρπέλα. Ρίχνει τὰ κομματάκια κάτω καὶ τρώγει γρήγορα-γρήγορα τὴ γλυκιὰ ψύχα τοῦ φουντουκιοῦ. Καὶ γιὰ τὴ δουλιὰ αὐτὴ δὲ δυσκολεύεται καθόλου ἡ βερβερίτσα, γιὰτὶ τὰ πισινὰ της δόντια δουλεύουν σὰν πλάκες.

Ἡ πιὸ δύσκολη ὅμως ἐποχὴ γιὰ τὴ βερβερίτσα εἶναι ἡ ἄνοιξη. Τότε δὲ βρίσκει τίποτε ἀπ' τὰ ἀγαπημένα της ὀπωρικά. Ἔτσι ἡ ἀνάγκη τὴν κάνει νὰ ἀλλάξῃ τροφή. Τρώγει μπουμπούκια, κορφολογᾷ τὰ βλασταράκια τῆς ἀμυγδαλιάς, ροκανίζει τὴ φλοῦδα τῶν δέντρων. Κυνηγᾷ ὅμως καὶ τὰ πουλιά στὴ φωλιά τους καὶ τρώγει τ' αὐγά τους.

Ἡ βερβερίτσα ὅμως ἔχει μέσα στὸ δάσος ἕναν τρομερὸ ἐχθρό, ποὺ τῆς χαλνᾷ συχνὰ τὴν καλὴ της χώνεψη. Ὁ ἐχθρὸς αὐτὸς εἶναι τὸ αἰμοβόρο κουνάβι, ποὺ μπορεῖ κι' αὐτὸ νὰ σκαρφαλώνη γρήγορα κι' ἐπιδέξια σὰν κι' αὐτὴν. Ἀλλοίμονό της λοιπὸν ἂν ἡ βερβερίτσα δὲν ἤξερε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σκαρφάλωμα. Ποτὲ δὲν θὰ γλύτωνε ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ κουναβιοῦ. Εὐτυχῶς ὅμως γι' αὐτὴν ἔχει μιὰν ἰκανότητα ποὺ δὲν τὴν ἔχει τὸ κουνάβι. Μπορεῖ καὶ πηδᾷ ἀπὸ πολὺ ψηλὰ χωρὶς νὰ παθαίνη τὸ παραμικρό. Ὅταν λοιπὸν τὸ κουνάβι μὲ τὸ κυνηγητὸ τὴν φέρνει στὴν ἄκρη τοῦ κλαδιοῦ, ἡ βερβερίτσα πηδᾷ κάτω

καὶ τρέχει ν' ἀνεβῆ σὲ ἄλλο δέντρο. "Ἐτσι τὸ κουνάβι μένει μὲ τὴ γλύκα στὸ στόμα.

Καὶ ἡ βερβερίτσα δὲν παθαίνει τίποτε, πηδώντας ἀπὸ τόσο ψηλά, πρῶτα-πρῶτα γιατί εἶναι ζῶο πολὺ ἑλαφρὸ· μόλις ζυγίζει 50 δράμια! "Ἐπειτα ὅταν πηδᾷ κρατᾷ τὴν οὐρὰ πάνω ἀπὸ τὸ σῶμα της καὶ ἀνοίγει καὶ τὶς τρίχες της. "Ἐτσι φαίνεται σὰ νὰ κρατᾷ ἀλεξίπτωτο, κάτι ποὺ κάνει τὸ σῶμα της νὰ πέφτῃ ἑλαφρά. Μὰ κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ πηδώντας ἡ βερβερίτσα ἀνοίγει τὰ πόδια της ὅσο πιὸ πλατιὰ μπορεῖ. Κι' αὐτὸ πάλι τὴν κάνει νὰ πέφτῃ πιὸ ἀργὰ καὶ πιὸ ἑλαφρά.

Ἡ βερβερίτσα κτίζει τὴ φωλιά της στὶς καρυφές τῶν δέντρων καὶ σὲ μέρος ποὺ ἀνταμώνουν πολλὰ κλαδιὰ καὶ κάνουν σταύρωμα. "Ἐτσι ἡ φωλιά της εἶναι ἀσφαλίσμένη ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους. Τὴ φτιάχνει μὲ φρύγανα καὶ τὴ στρώνει ἀπὸ μέσα μὲ μούσκλια. Μὰ ἀφήνει γιὰ προφύλαξη δυὸ τρύπες. "Ἄμα φανῇ τὸ κουνάβι ἀπὸ τὴ μιά, νὰ μπορῇ νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Μὰ τὶς χρειάζεται καὶ γιὰ ἄλλη δουλιὰ τὶς δυὸ τρύπες ἢ βερβερίτσα. Τὸ χειμῶνα σφαλᾷ τὴν τρύπα ποὺ τὴ βρίσκει ὁ ψυχρὸς ἀνεμος κι' ἔχει ἀνοικτὴ τὴν ἄλλη.

Ἡ βερβερίτσα, ἀντίθετα μὲ τὸ κουνάβι, ζῆ καὶ βρίσκει τὴν τροφή της τὴν ἡμέρα. Ἄγαπᾷ τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιο, καὶ τρυπώνει στὴ φωλιά της μόνο ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ψυχρὸς.

Ἡ θηλυκιὰ γεννᾷ στὶς ἀρχές τοῦ Μάη 3 ὡς 8 γυμνὰ καὶ τυφλὰ μικρά, ποὺ τὰ φροντίζει μὲ μεγάλη ἀγάπη. Μέσα σὲ 6 ἑβδομάδες μεγαλώνουν καὶ γίνονται σωστὲς βερβερίτσες, καὶ παίρνουν τὸ δικό τους δρόμο.

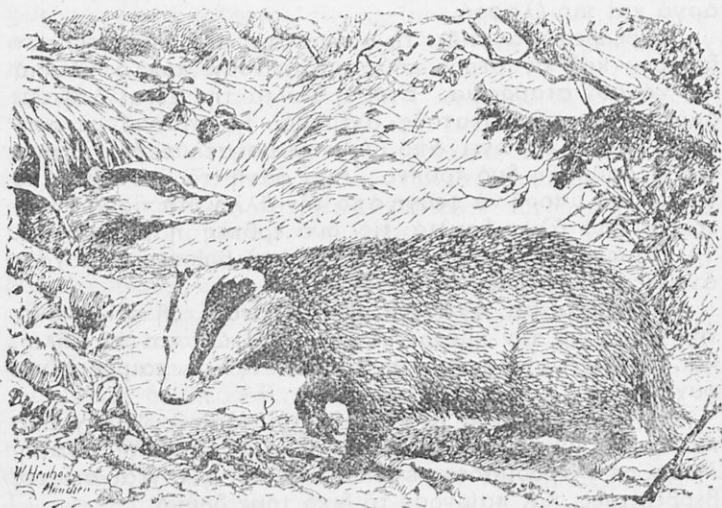
Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κουνάβι, ἐχθροὶ τῆς βερβερίτσας εἶναι τὸ γεράκι καὶ ὁ μπουφος.

Τὴν προβιά της τὴ μεταχειρίζονται οἱ γουναράδες γιὰ φόδρα στὰ γουνένια φορέματα καὶ ἀπὸ τὴν οὐρὰ της κάνουν μποᾶ, ποὺ τὰ φοροῦν οἱ κυρίες στὸ λαιμὸ τους. Ἄπο τὶς τρίχες της γίνονται πινέλα γιὰ τοὺς ζωγράφους.

Ὁ ἄσβος

Ὁ ἄσβος εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸ κουνάβι. "Ἐχει κορμί χοντροκαμωμένο, πόδια κοντὰ κι' ὅταν περπατῇ ἀκουμπᾷ τὴ γῆ μὲ ὅλη του τὴν πατοῦσα. "Ἐτσι ὁ ἄσβος εἶναι ζῶο βαρὺ καὶ δυσκίνητο· δὲ μπορεῖ οὔτε νὰ πηδᾷ, οὔτε νὰ σκαρφαλῶνῃ, μὰ οὔτε καὶ νὰ τρέχῃ γρήγορα, γι'

αυτό δὲ μπορεῖ νὰ κυνηγᾷ τὰ ζῶα ποὺ τρέχουν γρήγορα. Ἔτσι τρώγει ὅ,τι βρῆ: ρίζες, μανιτάρια, ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ ὀπωρικά, μὰ περισσότερο ἀπ' ὄλα τὰ γλυκὰ σταφύλια. Ἐπίσης τρώγει ἔντομα, σκουλήκια, σαλιγκάρια, ποντίκια μεγάλα καὶ μικρά, σαῦρες, φίδια. Κάποτε, ὅταν τὰ καταφέρη, τρώγει καὶ πουλιά ποὺ τὰ βρίσκει μέσα στὶς φωλιές ἢ καὶ τ' αὐγά τους, μὰ καὶ λαγουδάκια. Ἐκεῖνο ποὺ τὸν βοηθεῖ πολὺ νὰ βρίσκη τὴν τροφή του εἶναι τὰ σουβλερά του νύχια. Μ' αὐτὰ σκάβει τὸ χῶμα καὶ βρίσκει μέσα στὴ γῆ σκουλήκια, κάμπιες καὶ ἄλλα ζωῦφια.

Ἄσβος

Μὰ στὸ σκάψιμο τὸν βοηθεῖ πολὺ καὶ τὸ ρύγχος του, ποὺ μοιάζει λίγο σὰν προβοσκίδα.

Ὁ ἄσβος εἶναι πολὺ δειλὸ ζῶο, γιατί σὰν ἀργοκίνητος ποὺ εἶναι δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγη τοὺς ἐχθροὺς του, τὸ σκύλο καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἔτσι ὅλη τὴν ἡμέρα ζῆ κάτω ἀπὸ τὴ γῆ σὲ κρυψῶνα ἀσφαλισμένο. Ὁ κρυψῶνας του αὐτός, ἢ φωλιά του δηλαδή, εἶναι ἓνα βαθούλωμα ποὺ μοιάζει σὰν καζάνι ποὺ εἶναι ἀπὸ μέσα στρωμένο μὲ φύλλα καὶ μὲ χόρτα. Τὸν σκάβει βαθιὰ κάτω ἀπὸ τὴ γῆ. Ἀπὸ τὸν κρυψῶνα του αὐτὸν φεύγουν πολλοὶ διάδρομοι, ποὺ ἔχουν μᾶκρος ἀπὸ 8 ὡς 10 μέτρα. Οἱ διάδρομοι αὐτοὶ χρειάζονται γιὰ νὰ μπαινοβγαίνει ὁ ἄσβος καὶ γιὰ νὰ ἀερίζεται ἡ φωλιά του. Μὰ κι' ἀπ' αὐτοὺς τρυπώνει στὴ

φωλιά του όταν νοιώση τὸν ἐχθρό. Μέσα στὴ φωλιά αὐτὴ κάθεται ὁ ἴδιος ὁ ἀσβός, μὰ καὶ τὰ ἀσβουλάκια του, ὅσο εἶναι μωρά. Τὴν κρατᾶ πάντα πεντακάθαρη. Θυμᾶστε πῶς τὸν ἀναγκάζει ἡ ἀλεπού νὰ τὴν ἀφήση.

Γιὰ νὰ μπορῆ ὁμοίως ὁ ἀσβός νὰ σκάβη ἔτσι μαστορικὰ τὴ φωλιά του τὸν βοηθοῦν τὰ κοντὰ καὶ δυνατὰ πόδια του. Τὰ μπροστινὰ του πόδια, πού εἶναι ὠπλισμένα μὲ μακριὰ καὶ σουβλερὰ νύχια, τὰ μεταχειρίζεται ὁ ἀσβός σὰν τσάπες, μ' αὐτὰ σκάβει, ἐνῶ μὲ τὰ πσιινὰ ρίχνει τὸ σκαμμένο χῶμα πίσω. "Όταν ὁμοίως μαζευτῆ πολὺ χῶμα, τότε ὁ ἀσβός τὸ σπρώχνει μὲ τὴ ράχη πρὸς τὰ ἔξω. Στηρίζεται δηλαδὴ στὰ μπροστινὰ του πόδια καὶ πηγαίνει πίσω-πίσω. "Ετσι βγάζει σιγά-σιγά τὸ σκαμμένο χῶμα ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά.

Τὸν χειμῶνα δὲν τὸν περνᾶ ἄσχημα ὁ ἀσβός. Τρυπῶνει μέσα στὴ φωλιά του, κουλουριάζεται, καὶ κοιμᾶται ὡς πού νὰ ἔρθῃ ἡ ἀνοιξη. "Όλο αὐτὸ τὸ διάστημα τρέφεται μὲ τὸ λίπος πού μαζεύει ὅλο τὸν καιρό, ἀπὸ τὴν ἀνοιξη ὡς τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου. "Όταν καλύτερεύσῃ κάπως ὁ καιρός, βγαίνει ἀπὸ τὴ φωλιά του καὶ τρέχει στὸ πιὸ κοντινὸ ρυάκι. Ἐκεῖ πίνει ὥσπου νὰ ξεδιψᾷσῃ κι' ἔπειτα ξαναγυρνᾶ στὴ φωλιά του. Ἐκεῖ ξαναπέφτει στὸν ὕπνο, ὡς πού νὰ ἔρθῃ πιά γιὰ καλὰ ἡ ἀνοιξη.

Ἄσθητος ἀσβός γεννᾶ τὸ Φλεβάρη 3 ὡς 5 μικρὰ ἀσβουλάκια: Ἄσβός εἶναι ζῶο ὠφέλιμο στὸν ἄνθρωπο γιατί ἐξολοθρεύει τὰ βλαβερὰ ἔντομα. Ὅσο τόσο ὁ γεωργὸς ἀντὶ νὰ τὸν ἀγαπᾶ καὶ νὰ τὸν προστατεύῃ τὸν σκοτώνει, γιατί ἔχει τὴ στραβὴ ἰδέα πῶς τοῦ καταστρέφει τὸ χωράφι.

Ἐκτὸς ὁμοίως ἀπ' αὐτὸ ὁ ἀσβός μᾶς δίνει τὸ δέρμα του, μὲ τὸ ὁποῖον γίνονται ἀδιάβροχα σκεπάσματα γιὰ τὰ μπαούλα καὶ κυνηγετικὰ σακίδια. Ἄπὸ τίς σκληρές του τρίχες, πού μοιάζουν σὰν γουρουνότριχες, γίνονται βοῦρτσες καὶ πινέλα γιὰ τοὺς ζωγράφους. Τὸ λίπος του τὸ καίουν στοὺς λύχνους, σὲ μερικοὺς ὁμοίως τόπους τὸ μεταχειρίζονται καὶ γιὰ φάρμακο στοὺς ρευματισμοὺς, στὶς νευραλγίες καὶ στὶς πληγές.

Ἡ πέρδικα

Ἡ πέρδικα εἶναι πάνω-κάτω σὰν τὸ περιστέρι, πιὸ χονδρὴ ὁμοίως ἀπ' αὐτὸ καὶ πιὸ βαριά. Ἐχει κι' αὐτὴ σὰν τὴν ὄρνιθα μικρὸ κεφάλι καὶ κοντὲς στρογγυλωπὲς φτεροῦγες καὶ πόδια δυνατὰ. Ἐτσι ἡ πέρδικα δὲν πετᾶ πο-

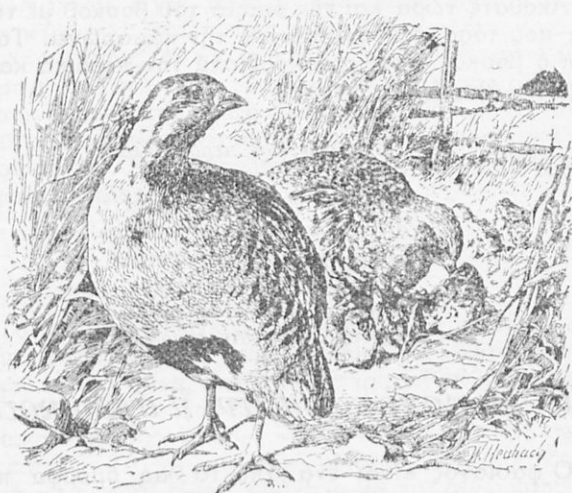
λύ, μὰ τρέχει πολύ γρήγορα. Τὸ χρώμα της εἶναι καστανό ἀπὸ πάνω καὶ σταχτύ ἀπὸ κάτω καὶ μοιάζει πάντα μὲ τὸ χρώμα τοῦ τόπου, ὅπου μένει. "Ἐτσι δύσκολα μπορεῖ νὰ τὴν ξεχωρίση ὁ κυνηγὸς καὶ οἱ ἐχθροὶ της. Τὴν ἀρσενικὴ πέρδικα τὴν διακρίνομε εὐκόλα, γιατί τὸ στήθος της ἔχει ἓνα καστανὸ σημάδι σάν πέταλο.

Ἡ πέρδικα ζῆ σὲ μέρη ποὺ εἶναι σκεπασμένα μὲ θάμνους, ποὺ βρίσκονται ὅμως κοντὰ σὲ χωράφια. Τοὺς θάμνους τοὺς θέλει γιὰ νὰ κρύβεται ἀπὸ τὰ ἀρπακτικὰ πουλιὰ καὶ ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, καὶ τὰ χωράφια γιὰ νὰ ἔχη ἄφθονη τροφή. Τὴν πέρδικα τὴ βρίσκομε μόνο σὲ τόπους ποὺ καλλιεργεῖται τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, ἡ βρώμη καὶ τὰ ἄλλα γεννήματα, γιατί ἡ καλύτερη τροφή γι' αὐτὴν εἶναι οἱ σπόροι. Ἡ πέρδικα τρώγει βέβαια καὶ σκουλήκια, ἀκρίδες καὶ σαλιγκάρια, ὥστόσο ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει δίχως σπόρους. "Ὅλα αὐτὰ τὰ τσιμπᾶ σάν τὴν ὄρνιθα μὲ τὸ ράμφος της, ποὺ εἶναι στὴν ἄκρη πολὺ μυτερό, τόσο ποὺ καταφέρνει νὰ τσιμπᾶ καὶ τὰ πιὸ μικρούλικά σποράκια. Καὶ γιὰ νὰ τὰ βρῖσκη μέσα στοὺς σβώλους τὰ σποράκια αὐτὰ θὰ πῆ πὼς ἔχει καὶ δυνατὸ μάτι. Ἡ πέρδικα ἐκτός ἀπ' αὐτὰ τρώγει ἀκόμη καὶ ζουμερὰ φύλλα τῆς χλόης καὶ ἄλλων χόρτων, γιὰ νὰ κοπάζη τὴ δίψα της, ὅταν δὲν βρῖσκη νερὸ ἐκεῖ κοντὰ ποὺ βόσκει.

Ἡ πέρδικα ὅλη της τὴν ζωὴ τὴν περνᾶ πάνω στὸ ἔδαφος. Ἐκεῖ ὅπως εἶδαμε, βρίσκει τὴν τροφή της. "Ἐτσι, ἂν καὶ πουλὶ, ποτὲ δὲν κτίζει τὴ φωλιά πάνω στὰ δέντρα. Κι' ἔχει τὸ λόγο της ἡ πέρδικα. Γιατί μὲ τίς σκληρές της φτεροῦγες κάμει τόσο θόρυβο ὅταν πετᾶ, ποὺ θὰ φανερωνόταν ἀμέσως στὸν ἐχθρό της. "Ἐτσι τὴ φωλιά της τὴ κτίζει πάνω στὸ ἔδαφος. Σὲ μέρη ὅμως ἀσφαλισμένα, γιατί κι' ἐδῶ παραφυλάγουν οἱ ἐχθροὶ της : τὸ κουνάβι, ἡ ἀλεποῦ καὶ ἡ γάτα ἀκόμη. Πηγαίνει λοιπὸν καὶ βρίσκει μιὰ γωνιά σκεπασμένη μὲ χόρτο καὶ σκάβει μὲ τὰ πόδια της μιὰ λακουβίτσα. Ἐκεῖ μέσα γεννᾶ τὸ Μάη 10 ὡς 12 αὐγὰ ποὺ τὰ κλωσσᾶ 3 ἑβδομάδες. Τὰ περδικάκια μόλις βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγὸ μποροῦν καὶ περπατοῦν καὶ ὕστερα ἀπὸ 8 ἡμέρες μποροῦν κιόλα νὰ πετοῦν. Ἡ μητέρα τους τ' ἀγαπᾶ πολὺ καὶ τὰ μαθαίνει πὼς νὰ προφυλάγωνται ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Τὰ μαθαίνει καὶ νὰ κρύβωνται κάτω ἀπὸ τὰ φρύγανα ἢ πίσω ἀπὸ κανένα χωματένιο σβῶλο καὶ νὰ μένουν ἀκίνητα. "Ὅταν ὅμως παρουσιασθῇ ἡ ἀλεποῦ ἢ τὸ κουνάβι, ποὺ μποροῦν νὰ τὰ ξετρυπώσουν μὲ τὴν δυνατὴ μυρωδιά τους, ἡ μητέρα βγάζει μιὰ φωνή, ποὺ κάνει τὴν ἀλεποῦ ἢ τὸ κουνάβι νὰ τὴν προσέξῃ· ἔπειτα κάμνει τάχα πὼς δὲ μπορεῖ νὰ

τρέξη καλά, οὔτε καὶ νὰ πετάξη καὶ τὸ ζῶο ἀρχίζει καὶ τὴν κυνηγᾶ. Κι' ὅταν πιά τραβήξη τὴν ἀλεπού ἢ τὸ κουνάβι μακριὰ ἀπὸ τὴ φωλιά της, πετᾶ μὲ γρηγοράδα καὶ ξαναγυρνᾶ στὰ περδικάκια της. Κατὰ τὸ φθινόπωρο τὰ περδικάκια γίνονται πέρδικες σωστές.

Ἡ πέρδικα πετᾶ σπάνια καὶ μόνο ὅταν νοιώσῃ τὸν κίνδυνο. Ὡστόσο πετᾶ πολὺ γλήγορα καὶ τὶς φτεροῦγες της τὶς μεταχειρίζεται σὰν κουπιά. Τὸ κυνήγι τῆς πέρδικας, ὅπως καὶ τοῦ λαγοῦ, γίνεται τὸ φθινόπωρο. Ὡστόσο ὁ κυνηγὸς ἄδικα θὰ ἔχανε τὸν καιρὸ του ζητώντας τὶς περ-

Ζευγάρι πέρδικας μὲ τὰ περδικάκια της.

δικες, ἂν δὲν εἶχε μαζί του τὸ σκύλο. Γιατὶ ἡ πέρδικα μόλις ἀκούσῃ περπατησιές, τρέχει γοργὰ καὶ τρυπώνει πίσω ἀπὸ κανένα χωματένιο σβῶλο. Κι' ἐπειδὴ τὸ πάνω μέρος τοῦ σώματός της μοιάζει σὰν τὸ χῶμα, εὐκόλα ξεφεύγει τὸ μάτι τοῦ κυνηγοῦ. Ἐκεῖνο λοιπὸν πού τὴν ξετρυπώνει εἶναι τὸ λαγωνικό.

Δύσκολες ἡμέρες περνᾶ ἡ πέρδικα μὲ τὴ βαρυχειμωνιά, ὅταν τὸ χιόνι σκεπάσῃ τὴ γῆ. Τότε πρέπει νὰ σκάβῃ βαθιά γιὰ νὰ βρῆ θαμμένους τοὺς σπόρους. Ὅταν ὁμως τὸ χιόνι εἶναι ψηλὸ ἢ παγωμένο, τότε οἱ κόποι της πηγαίνουν χαμένοι.

Οἱ πέρδικες μὲ τὴ βαρυχειμωνιά πεθαίνουν πολλὲς φορές ἀπὸ τὴν πείνα. Ἄλλες φορές πάλι τὶς ἀρπάζουν τὰ

άρπακτικά πουλιά, γιατί είναι τσακισμένες από την πείνα και δεν έχουν τή δύναμη νά κρυφθοῦν ἢ νά πετάξουν. Κάποτε οἱ πεινασμένες πέρδικες τολμοῦν νά τρυπώσουν στά περιβόλια γιά νά βροῦν καί νά τσιμπήσουν κανένα λαχανικό. Μά ἐκεῖ τίς παραφυλάγει ὁ κυνηγός μέ τὸ τουφέκι.

Στὴν Εὐρώπη μέ τὴ βαρυχειμωνιά ρίχνουν στά παγωμένα χωράφια τροφή γιά τίς πεινασμένες πέρδικες. Ὡστόσο δέν τὸ κάνουν ἀπὸ συμπόνοια, μά γιά νά ἔχουν τὸ ἐρχόμενο φθινόπωρο ἀφθονώτερο κυνήγι.

Ἄκουστε τώρα καί τὴν ὁμιλία τοῦ βοσκοῦ μέ τὴν πέρδικα πού τόσο τὴν ἀγαπᾷ καί τὴν καμαρώνει. Τὸ καλοκαίρι ὁ βοσκὸς ρωτᾷ τραγουδιστὰ τὴν πέρδικα καί κείνη μέ τὸ κελάδημά της ἀπαντᾷ :

- Ποῦσονα, βρὲ περδικούλα,
κ' εἶσαι τόσο νοστιμούλα ;
— Ἡμουνα ψηλὰ στά πλάγια
στὶς δροσιὲς καί στά λιβάδια.
— Τί ἔτρωγες, βρὲ περδικούλα,
κ' εἶσαι τόσο νοστιμούλα ;
— Ἐτρωγα τὸ Μάη τριφύλλι
καί τὸν Αὔγουστο σταφύλι.

Ὁ φασιανὸς (φαζάνι ἢ ἀγριοκότα)

Ὁ φασιανὸς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πουλιά. Εἶναι μακρινὸς συγγενὴς τῆς πέρδικας καί στενώτερος τῆς ὄρνιθας. Πατρίδα του εἶναι ἡ ἀρχαία Κολχίδα, ὅπου βρίσκεται ὁ ποταμὸς Φάσις πού σήμερα τὸν λέγουν Ριόν. Ἄπ' αὐτὸν πῆρε τὸ ὄνομά του φασιανός. Καί θέλουν ἀκόμη νά εἰποῦν ὅτι στὴν πατρίδα μας τὸν ἔφεραν οἱ Ἄργοναυτοί, ὅταν γυρνοῦσαν ἀπὸ τὴν Κολχίδα.

Ὁ ἀρσενικὸς φασιανὸς ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ θηλυκό, γιατί εἶναι μεγαλύτερος καί πιὸ ὁμορφος. Ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ κόκορας ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν κότα. Ὁ θηλυκὸς ἔχει χρῶμα σκοτεινὸ γαλάζιο—σταχτύ, ἐνῶ ὁ ἀρσενικὸς ἔχει χρῶμα πρασινογάλαζο καί καστανοκόκκινον πού λάμπει.

Ὁ χρυσόλοφος φασιανὸς ὅμως εἶναι πολὺ πιὸ ὁμορφος. Αὐτὸς ἔχει χρῶμα χρυσοκίτρινον ἢ κόκκινον πού ἀστράφτει. Ὁ ἀρσενικὸς ἔχει πάνω στὸ κεφάλι του ἓνα χρυσοκίτρινον λοφίον καί φορεῖ στὸ λαιμὸ του ἓνα πορτοκαλὶ κολιέ καμωμένο ἀπὸ πτερὰ. Ἡ οὐρά, πού κάποτε εἶναι μα-

κριά ως 1 μέτρο, είναι καστανιά με μαύρα νερά, κι' όταν πέφτουν πάνω του οί ακτίνες τοῦ ἡλίου, φαντάζει ὀλόχρυσος.

Οἱ φασιανοὶ περπατοῦν κι' αὐτοὶ πάνω στὸ ἔδαφος, ὅπως οἱ πέρδικες. Τῆ νύκτα ὅμως, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὰ κουνάβια καὶ τὶς ἀλεπουῖδες, πηγαίνουν καὶ κοιμούνται πάνω στὰ δέντρα. Τρώγουν σπόρους, μπουμπούκια, βύσινα, κούμαρα, μὰ καὶ ἔντομα καὶ σκουλήκια. Τὸ χειμῶνα ὑποφέρουν κι' αὐτοὶ σὰν τὶς πέρδικες.

Ὅσο ὁμορφο καὶ κομψὸ ζῶο εἶναι ὁ φασιανός, τόσο ἡ φωλιά του εἶναι ἄσχημη καὶ κακότεχνη. Τῆ φτιάνει μέσα στὰ ψηλά καὶ πυκνὰ χόρτα ἀπὸ χόρτο, ἀπὸ φύλλα καὶ ἀπὸ ἄχυρα. Ἡ θηλυκιά γεννᾷ τὸν Ἀπρίλη 10 κιτρινοπράσινα αὐγά, πὺ εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὰ αὐγά τῆς κότας. Τὰ κλωσσᾷ 25 ὡς 26 ἡμέρες. Τὸ κρέας τοῦ φασιανοῦ εἶναι πολὺ νόντιμο, γι' αὐτὸ καὶ οἱ κυνηγοὶ τὸν κυνηγοῦν πολὺ. Στὴν Εὐρώπῃ τοὺς φασιανοὺς τοὺς τρέφουν σὲ φασιανοτροφεῖα.

Τὸ ὀρτύκι

Τὸ ὀρτύκι ἔχει στενὴ συγγένεια μὲ τὴν πέρδικα, εἶναι ὅμως μικρότερο ἀπ' αὐτήν. Ἔχει κι' αὐτὸ στρογγυλὸ κορμί, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι μικρότερο, εἶναι πιὸ ἕλαφρὺ κι' ἔχει σῶμα κάπως πιὸ μακρὺ καὶ πετᾷ καλύτερα ἀπὸ τὴν πέρδικα. Ἐπίσης μπορεῖ καὶ τρέχει πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπ' αὐτήν. Τὸ χρῶμα του μοιάζει ἀπαράλλακτα μὲ τὸ χῶμα, ἔτσι πὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ ξεχωρίσης ἀπὸ τὸ χωματένιο σβῶλο, ὅσο κι' ἂν τὸ πλησιάσης. Ζῆ πάντα μέσα στὰ σπαρμένα χωράφια, γιὰτὶ ἐκεῖ βρίσκει ἄφθονη τροφή: κάθε λογῆς σπόρους, κάμπιες, πεταλοῦδες καὶ διάφορα ἔντομα. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ τὰ πυκνὰ καὶ ψηλά στάχυα τὸ προστατεύουν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους ἐχθροὺς του.

Τὰ ὀρτύκια δὲ μένουν ὅλο τὸν καιρὸ στὴν πατρίδα μας. Εἶναι κι' αὐτὰ πουλιά ταξιδιάρικα, ἀποδημητικά. Ἔρχονται τὴν ἄνοιξη καὶ φεύγουν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ Σεπτεμβρίου. Τότε μαζεύονται σὲ μεγάλα κοπάδια στὰ νότια ἀκρωτήρια καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, γιὰ νὰ περάσουν στὴν Ἀφρική. Τότε τὰ κυνηγοῦν οἱ κυνηγοὶ ἢ τὰ πιάνουν μὲ τὰ δίχτυα. Στὴ Μάνη καὶ στὴ Ζάκυνθο τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ κάτοικοι πιάνουν χιλιάδες ὀρτύκια, ζωντανά, πὺ τὰ στέλνουν μέσα σὲ κλου-

βιά στην Ἀθήνα, στὸν Πειραιᾶ, στὴ Θεσσαλονίκη καὶ στὶς ἄλλες πόλεις γιὰ ἐμπόριο, ἢ τὰ κάμνουν παστά. Τὸ κρέας τοῦ ὀρτυκιοῦ εἶναι πολὺ νόστιμο καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐποχὴ πού ἐτοιμάζονται νὰ φύγουν.

Τὸ τρυγόνι

Τὸ τρυγόνι εἶναι στενὸς συγγενῆς μὲ τὸ ἀγριοπερίστερο. Ζῆ στά δάση καὶ ἀγαπᾷ τὰ πυκνόφυλλα καὶ δροσερὰ δέντρα, πού βρίσκονται ὅμως μακριὰ ἀπὸ τίς πολιτεῖες καὶ τὰ χωριά. Πάνω σ' αὐτὰ κάνουν τὴ φωλιά τους. Τὸ χρῶμα τους στὴν πλάτη εἶναι σκοῦρο σταχτὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιά ἄσπρο.

Τὰ τρυγόνια ζοῦν ζευγαρωτά, ὅπως τὰ περιστέρια, ἀγαπιῶνται ὅμως πολὺ μεταξύ τους, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰ περιστέρια. Ἄμα τύχη καὶ σκοτωθῆ τὸ ἓνα, ἀπὸ τὴ λύπη του τὸ ἄλλο μένει νηστικό καὶ στά τελευταῖα πεθαίνει.

Τὰ τρυγόνια ἔχουν γιὰ μοναδική τους τροφή τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν καὶ τῶν θάμνων καὶ εἶναι πουλιὰ διαβατικά. Ἀπὸ τὴν πατρίδα μας περνοῦν σὲ μεγάλα κοπάδια δυὸ φορές τὸ χρόνο, τὸ Μάιο καὶ τὸ Σεπτέμβριο. Τότε οἱ κυνηγοὶ κυνηγοῦν πολλὰ τρυγόνια στά ἀκρωτήρια τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Τὸ κρέας τοῦ τρυγονιοῦ εἶναι πολὺ νόστιμο καὶ προπάντων τὸ Σεπτέμβριο.

Τὸ ἀηδόνι

Τὸ ἀηδόνι εἶναι ὁ βασιλιᾶς τῶν πουλιῶν στὸ τραγούδι. Κανένα πουλί δὲν τραγουδᾷ τόσο γλυκά, ὅπως αὐτό. Καὶ δὲν κελαηδεῖ μόνο γλυκά τὸ ἀηδόνι, ἀλλὰ καὶ γιὰ πολλὴν ὥρα καὶ δυνατά. Ἔτσι γιὰ κείνους πού τραγουδοῦν πολὺ ὁμορφα, λέγουν: «Τραγουδεῖ σὰν τὸ ἀηδόνι».

Τὸ ἀηδόνι εἶναι μικρὸ πουλί, πάνω-κάτω σὰν τὸ σπουργίτη. Ἐχει ὅμως πτεροῦγες πιὸ μεγάλες καὶ πιὸ δυνατές ἀπ' αὐτόν. Τὸ χρῶμα του, πάνω στὴ ράχη εἶναι καστανὸ βαθύ, στὸ στήθος καὶ στὴν κοιλιά σταχτὸ καὶ ἡ οὐρά του εἶναι καστανιά καὶ κόκκινη.

Τὸ ἀηδόνι δὲν τὸν φοβᾶται τὸν ἄνθρωπο. Ξέρει πὼς δὲν ἔχει νὰ πάθῃ τίποτε ἀπ' αὐτόν, γι' αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ ἴδουμε μιά χαρὰ ὅταν κελαηθῆ. Ὡστόσο ζῆ πάντα

κρυμμένο. Ποτέ δὲ θὰ τὸ ἴδοῦμε πάνω στὸ δρόμο, ἢ πάνω στὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων, μὰ οὔτε καὶ στὸν ἀέρα. Στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἔχει νὰ ζητήσῃ τίποτε τὸ ἀηδόνι. Τὴν τροφή του, ποὺ εἶναι σκουλήκια, κάμπιες, χρυσαλλίδες, μυρμήγκια, καὶ ἄλλα τέτοια ζωῦφια, τὴ βρίσκει μόνο κάτω ἀπὸ τὰ σάπια φύλλα. Κι' αὐτὰ βρίσκονται τὶς περισσότερες φορές στὰ δάση καὶ στὶς ρεματιές, σὲ μέρη δηλ. σκοτεινὰ καὶ ὑγρά, κάτω ἀπὸ τοὺς χαμηλοὺς καὶ πυκνόφυλλους θάμνους. Ἔτσι λοιπὸν εἶναι ἀναγκασμένο νὰ περπατῇ πάνω σὲ ἔδαφος ὑγρὸ καὶ σκεπασμένο ἀπὸ σάπια φύλλα. Καὶ γιὰ νὰ μὴ βυθίζεται μέσα σ' αὐτὰ, δὲν περπατεῖ ὅπως τ' ἄλλα πουλιά· πηδᾷ κι' αὐτὸ σὰν τὸ σπουργιτι

Ἄηδόνι

γίτη. Ἐπίσης γιὰ νὰ μὴ λερῶνῃ τὸ πτέρωμά του, ἔχει πόδια ψηλὰ καὶ γυμνά. Τὰ σκουλήκια καὶ τὰ μυρμήγκια ποὺ εἶναι πολλές φορές τρυπωμένα κάτω ἀπὸ τὰ σάπια φύλλα, τὰ πιάνει μὲ τὸ ράμφος του, ποὺ εἶναι πολὺ μακρὺ καὶ λεπτό. Ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του τὸ κουνάβι, τὴ γάτα, τὴν κουκουβάγια καὶ τὰ ἄλλα ἀρπακτικὰ πουλιά, τὸ προστατεύει τὸ χρῶμα του, ποὺ μοιάζει σὰν τὸ χῶμα καὶ τὰ σαπισμένα φύλλα.

Τὴ φωλιά του τὴν κτίζει πολὺ κοντὰ στὸ ἔδαφος καὶ μέσα σὲ πυκνόφυλλα κλαδάκια, γιὰ νὰ μὴ τὴν ξετρυπώσουν οἱ ἐχθροὶ του. Ἐπειτα τ' αὐτὰ τοῦ ἀηδονιοῦ, ποὺ εἶναι πρασινωπά, δύσκολα τὰ ξεχωρίζει τὸ μάτι ἀπὸ τὰ φύλλα. Νομίζει κανεὶς πὼς εἶναι φυλλαράκια. Μὰ καὶ

τά πουλάκια που θά βγουν από τ' αύγά, είναι αδύνατο κι' αυτά να τὰ διακρίνη κανείς, γιατί τὸ χρώμα τους μοιάζει με τὸ χρώμα τῶν σαπισμένων φύλλων.

Ὅσοις ὅμως ὑπάρχουν σκληροὶ ἄνθρωποι που ξε-
τρυπώνουν καὶ καταστρέφουν τὴ φωλιά του. Περισσότερο
ὅμως ἀπ' ὄλους οἱ γάτες καὶ τὰ κουνάβια, που δὲν
παύουν οὔτε στιγμή νὰ ψάχνουν μέσα στὰ περιβόλια.

Τὸ χειμῶνα τ' ἀηδόνια, ἐπειδὴ δὲ μποροῦν νὰ βροῦν
στὴν πατρίδα μας τροφή, εἶναι ἀναγκασμένα νὰ φεύ-
γουν. Πηγαίνουν σὲ χώρες θερμές, ὅπου δὲν ἀπολείπουν
ποτέ τὰ ἔντομα καὶ τὰ σκουλήκια. Γι' αὐτὸ εἶναι ὠπλι-
σμένα με μεγάλες καὶ δυνατὲς φτεροῦγες. Ἔτσι μόλις
καταλάβουν τὸν ἐρχομὸ τοῦ χειμῶνα φεύγουν γιὰ νὰ ξα-
ναγυρίσουν τὸν Ἀπρίλη. Στὴν ἀρχὴ ὅμως ἔρχονται τὰ
ἀρσενικά μόνον. Ἡ πρώτη τους δουλιὰ μόλις ἔρθουν εἶ-
ναι νὰ βροῦν μέρος κατάλληλο γιὰ φωλιά. Ἐκεῖ μένουν
τὴ νύκτα καὶ κελαηδοῦν. Ὑστερα ἀπὸ ὀκτῶ μέρες ἔρχον-
ται καὶ τὰ θηλυκά. Ἀπὸ τὸ κελάηδημα καταλαβαίνουν,
που εἶναι τρυπωμένα τὰ ἀρσενικά καὶ τρέχουν καὶ τὰ
βρίσκουν.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ Μαΐου τὸ θηλυκὸ γεννᾷ 4 ὡς 5 πρα-
σινωπά αὐγά. Ὅσο αὐτὸ κλωσσᾷ, τὸ ἀρσενικὸ κάθεται
στὸ διπλανὸ κλαδὶ καὶ κελαηδεῖ γιὰ νὰ διασκεδάζη τὴν
καλὴ του συντρόφισσα καὶ νὰ μὴν τὴ στενοχωρῆ τὸ κλώσ-
σημα. Μόλις ὅμως βγοῦν τ' ἀηδονάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, ὁ
πατέρας παύει τὸ τραγούδι, γιατί τώρα ἔχει ἄλλη φρον-
τίδα. Πρέπει νὰ φροντίση γιὰ τὴν τροφή τῶν παιδιῶν του.

Τὸ κοτσούφι ἢ ὁ κόλσυφας

Ὅπως τὸ ἀηδόνι ἔτσι καὶ τὸ κοτσούφι ζῆ στὰ δάση καὶ
στὶς ρεματιές, που ἔχουν πυκνοὺς θάμνους. Εἶναι ὅμως
μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἀηδόνι. Ἐχει προπάντων μεγαλύτερη
οὐρά καὶ ψηλότερα πόδια. Ἐχει χρώμα μαῦρο ἢ βαθύ
καστανὸ καὶ ράμφος κίτρινο. Οἱ φτεροῦγες του ἀνάλογα
με τὸ σῶμα του εἶναι μᾶλλον κοντές, γι' αὐτὸ καὶ δὲν
πετᾷ με τόσο ἐπιδειξίότητα.

Τὸ κοτσούφι μένει ὅλη τὴν ἡμέρα κρυμμένο μέσα στοὺς
πυκνόφυλλους θάμνους. Τρώγει ἔντομα καὶ σκουλήκια
ὅπως τὸ ἀηδόνι, μὰ τρώγει καὶ καρπούς, ὅπως κούμαρα,
κεράσια, σταφύλια, φραγκοστάφυλα καὶ ἄλλα. Τὸ κο-
τσούφι ἔχει μάτι πολὺ δυνατό, ἔτσι δὲν τοῦ ξεγεύγει οὔτε
τὸ πιὸ μικρὸ ἔντομο. Μὰ καὶ τὸ αὐτί του φαίνεται πῶς

είναι πολύ δυνατό. "Ετσι καταλαβαίνει από μακριά τόν κίνδυνο και είδοποιεί τούς συντρόφους του με δυνατές φωνές. "Ετσι όχι μόνο οί σύντροφοί του κρύβονται και φεύγουν, αλλά και τὰ ἄλλα πουλιά.

Ἐκείνος ζῆ σέ κοπάδια, ἂν και πολλές φορές ἔχει φοβεροὺς τσακωμοὺς με τούς ὁμοίους του. Εἶναι κι' αὐτός ἕνας ἀπό τούς καλύτερους τραγουδιστὲς τοῦ δάσους. Τὸ τραγούδι του βέβαια δὲν εἶναι τόσο πλούσιο σὲ στροφές, ὅπως τοῦ ἀηδονιοῦ, ὡστόσο ὅμως δὲν εἶναι και πολύ κατώτερό του. Μοιάζει περισσότερο με σφύριγμα. "Ετσι πολλές φορές, ἐπειδὴ συνηθίζει εὐκολα στὸν περιορισμό, οἱ ἄνθρωποι τὸν τρέφουν στὸ κλουβί.

Τὸ κοτσούφι γεννᾷ ὅπως τὸ ἀηδόνι 4 ὡς 5 αὐγά. Τὴ φωλιά του τὴν κτίζει μέσα στοὺς πυκνοὺς και σκοτεινοὺς θάμνους, ἀπὸ καλάμια και ριζίτσες και ἀπὸ πάνω τὴν περνᾷ με λάσπη.

Στὴν Εὐρώπη τὸ κοτσούφι ἡμέρεψε ὀλωσδιόλου και ζῆ μέσα στὰ πάρκα, στοὺς δημοσίους κήπους.

Ἐκείνος ζῆ σέ κοπάδια

Ἐκείνος ζῆ σέ κοπάδια εἶναι πουλί συγγενικό με τὴν κουρούνα. Ἐχει χρῶμα κατάμαυρο, πού λάμπει. Ἀποφεύγει τούς ἀνθρώπους και ζῆ σὲ μέρη ἔρημα ἢ σὲ δάση με ψηλά δένδρα.

Ἐκεῖ ζῆ ἡσυχος και ἀσφαλισμένος. Πετᾷ θαυμάσια, σὲ ἴσια γραμμὴ και πολύ γρήγορα, γρηγορώτερα κι' ἀπὸ τὸν ἀετὸ. Συχνὰ ζυγιάζεται γιὰ πολλὴν ὥρα και με τενωμένες τίς φτεροῦγες του και τὴν οὐρά του κάμει μεγάλους κύκλους στὸν ἀέρα.

Ἐκείνος ζῆ σέ κοπάδια εἶναι πολύ ἀχόρταγος και τρώγει ὅ,τι βρῆ. Ἀρπάζει με μεγάλη ἐπιτηδειότητα και αὐθάδεια ὅ,τι βρῆ μπροστά του. Τρώγει με τὴν ἴδιαν ὄρεξη ἔντομα, σκουλήκια, μικρὰ ζῶα, και περισσότερα πουλιά. Διαγουμίζει τίς φωλιές τῶν πουλιῶν, σκοτώνει και καταβροχθίζει τὰ πουλάκια, νικᾷ ἀκόμη και ζῶα πού εἶναι μεγαλύτερά του, ὅπως τὸ λαγὸ. Ἐπίσης σκάβει με τὸ ράμφος του και τρώγει τὰ μπιζέλια ἢ ἄλλα ὄσπρια πού ἔσπειραν. "Ετσι ὠφελεῖ τούς ἀνθρώπους, γιὰτι καταστρέφει τὰ βλαβερὰ ἔντομα. Οἱ ζῆμιες ὅμως πού φέρνει τρώγοντας πουλιά, λαγούς και ἄλλα χρήσιμα ζῶα, καθὼς και τὰ σπαρμένα ὄσπρια, εἶναι πολύ πιὸ μεγάλες. Γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι τὸν κυνηγοῦν και τὸν σκοτώνουν, γι' αὐτὸ κι' ἐκεῖνος ζητάει μέρη ἔρημα και ἀσφαλισμένα.

Τὰ κοράκια ζοῦν ζευγαρωτά, καὶ ποτὲ δὲ χωρίζονται. Ἄπο νωρίς, τὴν ἀνοιξὴ φροντίζουν νὰ κτίσουν τὴ φωλιά τους πάνω στὴν ψηλὴ κορυφὴ κανενὸς δέντρου, σὲ κανένα ἀπόκρημνο βράχο ἢ σὲ σπίτι ρημαγμένο πού τὸ ἄφηκαν ἀπὸ καιρὸ οἱ ἄνθρωποι. Τὴ φωλιά τους τὴ φτιάχνουν ἀπὸ ξερὰ κλαδιὰ ἢ καλάμια, κ' ἀπὸ μέσα τὴν ντύνουν μὲ μαλακὸ χόρτο καὶ μαλλί. Τὴ φωλιά αὐτὴ μὲ ἐπιδιορθώσεις καὶ ἐπισκευές τὴν κρατοῦν γιὰ πολλὰ χρόνια.

Ὁ θηλυκὸς ὁ κόρακας γεννᾷ 3 ὡς 5 μεγαλοῦταικα πράσινα αὐγά, μὲ βοθλὲς καστανές ἢ σταχτιές καὶ τὰ κλωσσᾶ κάπου τρεῖς ἑβδομάδες. Τὰ κορακάκια μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ εἶναι τυφλά καὶ γυμνά, γι' αὐτὸ οἱ γονεῖς των τὰ φροντίζουν μὲ μεγάλη στοργή.

Τὸ κοράκι εἶναι πολὺ ξυπνὸ πουλί. Πολλές φορές τὸ παρομοιάζουν μὲ τὸ σκύλο. Ὅταν τὸν πάρουν ἀπὸ μικρὸ καὶ τὸν ἡμερέσουν ἡμπορεῖ νὰ μάθῃ νὰ γαυγίξῃ σὰν τὸ σκύλο, καὶ νὰ μιᾶ ἢ νὰ γελᾶ σὰν τὸν ἄνθρωπο. Ἐπίσης φυλάγει καὶ τὸ σπίτι, ὅπως ὁ σκύλος. Ὅστοςο ἄμα τὸν ἀφήσουν ἐλεύθερο μπορεῖ νὰ δαγκώνῃ τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ νὰ σκοτώνῃ τὰ σπιτικά ζῶα, ὄρνιθες, χῆνες ἢ πάπιες.

Στὴν πατρίδα μας τὰ κοράκια ἔρχονται κατὰ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου καὶ φεύγουν κατὰ τὴς ἀρχές τοῦ Ἀπριλίου. Ὅστοςο πολλὰ κοπάδια μένουν ὅλον τὸν καιρὸ.

Ὁ κόρακας ἡμπορεῖ νὰ ζήσῃ πάνω ἀπὸ 100 χρόνια.

Πουλιὰ συγγενικά μὲ τὸν κόρακα εἶναι 1) ἡ **κάργια** ἢ **κάργα**. Κάθεται μέσα στὰ ἐρείπια, κτίζει τὴ φωλιά της μέσα στὴς κουφάλες τῶν δέντρων, μὰ καὶ ὅπου βρῆ μέρος ἀσφαλισμένο. Ἡ κάργα βρίσκει τὴν τροφὴ της ὅπου καὶ ὁ κόρακας, μόνο πού δὲ σκάβει τὴ γῆ μὲ τὸ ράμφος της. Τὸ χρῶμα εἶναι σταχτὸ στὸ κεφάλι, στὸ λαιμὸ καὶ στὴν κοιλιά. Παντοῦ ἄλλοῦ εἶναι μαῦρο. 2) Ἡ **καρακάξα**, πού εἶναι ὁμορφο πουλί μὲ μακριὰ οὐρά, πού μοιάζει σὰ σφήνα. Τὸ χρῶμα της εἶναι γυαλιστερό μαῦρο καὶ μόνο οἱ ὠμοὶ καὶ ἡ κοιλιά της εἶναι λευκά. Κυνηγᾷ μὲ μανία τὴς φωλιές τῶν πουλιῶν καὶ τρώγει ἀχόρταγα τὰ πουλάκια καὶ τ' αὐγά. Τὴν φωλιά της τὴν κτίζει πάνω στοὺς φράκτες καὶ στὴς κορυφές τῶν δέντρων μὲ φρύγανα, καὶ γιὰ νὰ προφυλάγῃ τὰ μικρὰ της ἀπὸ τὰ ἀρπακτικά πουλιὰ τὴ σκεπάζει μὲ στέγη καὶ ἀφήνει μόνο μιὰ μικρὴ τρύπα. Τῆς καρακάξας, τῆς ἀρέσει νὰ κλέβῃ καὶ νὰ κουβαλᾷ στὴ φωλιά της κάθε πρᾶγμα πού γυαλίζει. 3) Ἡ **κίσσα**, ἢ **βαλανοφάγα**, πού τὴν ὠνόμασαν ἔτσι γιὰτὶ ἀγαπᾷ πολὺ

τά βαλανίδια. Αὐτὴ βρίσκεται σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδος μας καὶ περισσότερο στὴν Εὐβοία.

Ἡ κίσσα εἶναι πουλὶ μεγάλο σὰν τὸ περιστέρι. Τὸ πτέρωμά της εἶναι κόκκινο καὶ σταχτύ. Οἱ φτεροῦγες ὅμως εἶναι μαῦρες καὶ στολισμένες μὲ μιὰ ὁμορφὴ φούντα, ποὺ ἔχει χρῶμα μαῦρο, γαλάζιο καὶ ἄσπρο. Ἐχει ράμφος πολὺ δυνατὸ, ἴσιο μὰ ὄχι σουβλερὸ καὶ οἱ φτεροῦγες της εἶναι στρογγυλές καὶ τὰ νύχια της σουβλερά.

Ἡ κίσσα εἶναι πουλὶ ἀνήσυχο. Ἐχει χαρακτηῖρα πονηρὸ, ὑπουλο. Μπορεῖ καὶ μιμεῖται μιὰ χαρὰ τὴν φωνὴ διαφόρων ζώων, ὅπως τοῦ σκύλου, τῆς γάτας καὶ μαθαίνει διάφορες λέξεις. Σ' αὐτὸ τῆ βοηθεῖ ἡ τρομερὴ της φλυαρία. Ἐπίσης ἔχει τὴ μανία νὰ κλέβῃ ὅ,τι βρῆ, μὰ περισσότερο τὰ πράγματα ποὺ γυαλίζουν. Κι' αὐτὴ σὰν τὸν κόρακα τρώγει ἀπ' ὄλα, περισσότερο ὅμως τῆς ἀρέσουν τὰ βελανίδια. Μὰ κυνηγᾷ καὶ τὶς ὀχιές μὲ λύσσα καὶ τὶς σκοτώνει μὲ κτυπήματα στὸ κεφάλι.

Τὸ κυνήγι τῆς κίσσας εἶναι πολὺ δύσκολο, γιατί εἶναι πουλὶ ἔξυπνο καὶ προνοητικὸ. Τὸ κρέας της ἂν καὶ σκληρὸ εἶναι ἀρκετὰ νόστιμο.

Γεννᾷ τὴν ἀνοιξὴ 5 ὡς 7 αὐγά καὶ τὰ κλωσσᾷ 17 μέρες.

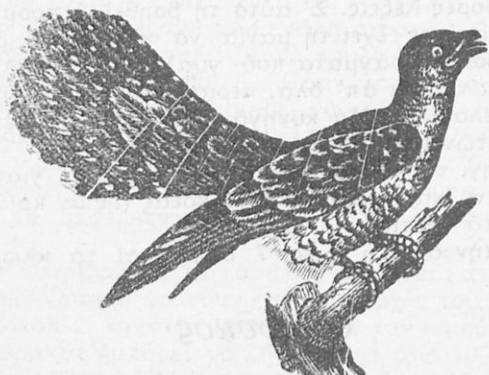
Ὁ κοῦκος

Τὴν ἀνοιξὴ βαθιὰ μὲς' ἀπὸ τὸ δάσος ἀκούομε μιὰ φωνή: κούκου, κούκου· εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ κούκου. Ὁ κοῦκος εἶναι μεγάλος ὅσο καὶ τὸ περιστέρι. Ἐχει κορμὶ λεπτοκαμωμένο καὶ ἀδύνατο. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ ἡ δουλιὰ του εἶναι νὰ σκαρφαλώνη στὰ κλαδιὰ τῶν παλαιῶν δέντρων, νὰ ἐξετάζη μὲ προσοχὴ τὶς σχισμάδες καὶ τὶς τρύπες του καὶ νὰ βρῖσκη σκουλήκια καὶ τριχωτὲς κάμπιες· ἀπ' αὐτὰ τρέφεται.

Γιὰ νὰ ἡμπορῆ ὅμως ὁ κοῦκος νὰ κρατιέται πάνω στὸ κλαδί ἔχει πρῶτα-πρῶτα πόδια κοντὰ καὶ δυνατὰ, μὲ δυὸ δάκτυλα μπρὸς καὶ δυὸ πίσω, ποὺ εἶναι ὠπλισμένα μὲ νύχια σουβλερά. Ἐπειτα ἔχει μακριὰ καὶ πλατιὰν οὐρά. Πιάνεται λοιπὸν γερὰ ἀπὸ τὸ κλαδί μὲ τὰ νυχωτὰ τοῦ δάκτυλα, στηρίζει τὴν πλατιὰ οὐρά του πάνω σ' αὐτό, κι' ἔτσι ἀσφαλισμένος ἐξετάζει καὶ ἐρευνᾷ τὶς σχισμάδες καὶ τὶς τρύπες. Μὰ γιὰ νὰ ἡμπορῆ νὰ πιάνη τὰ σκουλήκια καὶ τὶς κάμπιες ἔχει μακρὺ σουβλερὸ ράμφος, ποὺ μοιάζει μὲ μεγάλο ψαλλίδι. Τὰ μπάζει μέσα στὴ σχισμάδα ἢ στὴν τρύπα καὶ στὴ στιγμὴ ἀρπάζει τὴν κάμπια

καὶ τὸ σκουλήκι καὶ τὸ καταβροχθίζει. Ἀκόμα ἔχει μάτι καὶ αὐτὶ πολὺ δυνατὰ, ἔτσι ποὺ δὲν τοῦ ξεφεύγει οὔτε τὸ πιὸ μικρὸ σκουληκάκι.

Ὁ κοῦκος εἶναι ζῶο ἀνήσυχο καὶ ζωηρὸ καὶ δὲν τοῦ ἀρέσει καθόλου ἢ συντροφιά μὲ τοὺς ἄλλους κούκους. Γι' αὐτὸ ζῆ πάντοτε μοναχός. Ἀπ' ἐδῶ βγήκαν οἱ παροιμίες: ἔμεινε κοῦκος, δηλ. ὀλομόναχος, ἢ «τρεῖς κι' ὁ κοῦκος», δηλ. πολὺ λίγοι. Εἶναι ὅμως πολὺ δειλὸς ὁ κοῦκος, τρομάζει μὲ τὸ παπαμικρὸ. Ὡστόσο τοῦ ἀρέσουν οἱ τσακωμοί, γιατί δὲν ἀνέχεται πουλὶ μέσα στὴν περιοχὴ ποὺ ζῆ.

Κοῦκος

Ὁ κοῦκος ποτέ δὲν κτίζει δική του φωλιά κι' οὔτε κλωσσᾷ τ' αὐγά του. Γεννᾷ κάθε τόσο ἀπὸ ἓνα αὐγὸ, τὸ παίρνει μὲ τὸ ράμφος του καὶ τὸ βάζει μέσα στὶς φωλιές ἄλλων κελαηδιστικῶν καὶ ἐντομοφάγων πουλιῶν. Κάποτε μάλιστα, ὅταν βρῆ τὴν εὐκαιρία, γεννᾷ ἀπευθείας τὸ αὐγὸ του μέσα στὴν ξένη φωλιά. Ὁ κοῦκος γεννᾷ 20 ὡς 22 αὐγά, μὰ ποτέ του δὲν βάζει σὲ ξένη φωλιά περισσότερα ἀπὸ ἓνα. Τὸ κουκάκι μόλις βγῆ ἀπὸ τ' αὐγὸ, ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλα πουλάκια γιατί ἔχει κεφάλι μεγάλο. Ἐπειτα τρώγει μὲ μεγάλη λαιμαργία καὶ μεγαλώνει πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπ' αὐτά. Σὲ κάπου δυὸ ἐβδομάδες ἔμπορεῖ κιόλας νὰ πετᾷ.

Τὸ χειμῶνα ὁ κοῦκος δὲν βρίσκει στὴν πατρίδα μας τὴν τροφή ποὺ τοῦ χρειάζεται. Ἔτσι μόλις ἀρχίσουν τὰ πρῶτα κρῦα, ὁ κοῦκος ταξιδεύει γιὰ τὶς θερμὲς χώρες. Εἶναι, βλέπετε, κι' αὐτὸς πουλὶ ἀποδημητικὸ. Στὴν πα-

τρίδα μας ξαναγυρνᾷ τὴν ἄνοιξη. Πρῶτα ὅμως ἔρχονται οἱ ἀρσενικοὶ κοῦκοι, ποὺ κάθονται στὰ ψηλὰ δέντρα καὶ καλοῦν ὀλημερίς τὸ θηλυκὸ μὲ τὴ μονότονη φωνή τους: **κούκου, κούκου**. Σὲ λίγες μέρες ἔρχονται καὶ οἱ θηλυκοὶ κοῦκοι καὶ δίνουν τὴν ἀπόκριση: **κουϊκ—κουϊκ ἢ κουέκ—κουέκ**, κι' ἔτσι ἀνταμώνουν.

Ἐχθροὶ τοῦ κούκου εἶναι ὁ ἀγριόγατος, τὸ κουνάβι, τὸ γεράκι καὶ ἡ κουκουβάγια. Μὰ ἔχει κι' αὐτὸ τὰ μέσα νὰ προφυλάγεται. Ἐχει, ὅπως εἶδαμε, μάτι καὶ αὐτὶ πολὺ δυνατά. Ἐπειτα πετᾷ πολὺ γλήγορα, γιατί ἔχει μεγάλες καὶ μυτερὲς φτεροῦγες. Ἐπειτα τὸ χρῶμα του μοιάζει μὲ τὸ χρῶμα τῶν γέρικων δέντρων. Ἔτσι οὔτε ἐμεῖς δὲ μπορούμε νὰ τὸν διακρίνωμε πάνω στὸ δέντρο καὶ μόνο τὴ φωνή του ἀκούομε.

Ὁ κοῦκος εἶναι πουλὶ ὠφέλιμο, γιατί τρώγει τὰ βλαβερὰ ἔντομα καὶ προπάντων τὶς τριχωτὲς κάμπιες, ποὺ σὲ λίγες μέρες ἤμποροῦν νὰ καταστρέψουν δάση ὀλόκληρα.

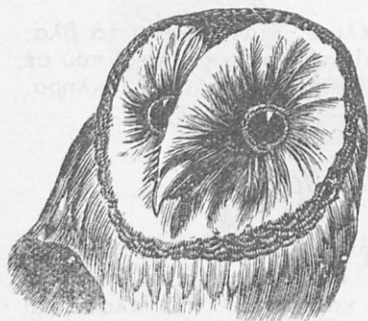
Ἡ κουκουβάγια

Ἡ κουκουβάγια εἶναι πουλὶ λίγο μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ περιστέρι. Δὲ μοιάζει ὅμως καθόλου μ' αὐτό, γιατί τὸ κεφάλι της εἶναι πολὺ πλατὺ καὶ χοντρό· πῖδ' πλατὺ καὶ πῖδ' χοντρό ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός της. Γύρω ἀπὸ τὰ κίτρινα καὶ φλογερά της μάτια ἔχει ἓνα στεφάνι ἀπὸ ἀσπριδερὰ φτερά, ποὺ γέρνουν πρὸς τὰ ἔξω.

Τὸ χρῶμα της ἀπὸ πάνω εἶναι καστανὸ καὶ στακτὸ μὲ ἄσπρες βουλίτσες, κι' ἀπὸ κάτω ἀσπριδερὸ μὲ καστανόστακτες βουλίτσες.

Τὴν κουκουβάγια τὴν βρίσκομε παντοῦ, στὴν ἐξοχή, στὰ περιβόλια, στὰ ἐρείπια, στὰ νεκροταφεῖα, στὶς σχισμάδες τῶν βράχων, μέσα στὰ χωριά καὶ τὶς πολιτεῖες, κάτω ἀπὸ τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν, στὰ καμπαναριά καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ φαντάζεσθε. Ὡστόσο πολὺ σπάνια θὰ τύχη νὰ ἴδοῦμε τὴν ἡμέρα κουκουβάγια. Ὅλη τὴν ἡμέρα κοιμᾶται κρυμμένη σὲ μέρη ποὺ δὲν πατᾷ ἄνθρωπος, ἔχοντας τὸ πρόσωπό της γυρισμένο πρὸς τὴ σκοτεινὴ γωνιά. Ἄν τύχη ὅμως καὶ τὴν πλησιάσῃ κανεὶς, ξυπνᾷ ἀμέσως, γιατί ἔχει πολὺ δυνατὴ ἀκοή. Τ' αὐτιά της εἶναι μεγάλα καὶ πολὺ ἀνοικτά, τόσο ποὺ μπορούμε νὰ χῶσωμε μέσα τὸ δάκτυλό μας. Δὲ κουνιέται ὅμως ἀπὸ τὴ θέση της, γιατί ξέρει καλὰ ὅτι δὲν τὴ βλέπομε. Καὶ δὲν ἔχει ἄδικο, γιατί

τὸ χρῶμα τῆς ράχης τῆς εἶναι στακτύ, σὰν τὸ χρῶμα τοῦ σκονισμένου τοίχου. Τὰ μάτια τῆς τὰ ἔχει μισόκλειστα. Ὡστόσο ὅμως μᾶς βλέπει μὲ προσοχὴ καὶ μόλις δοκιμάσωμε νὰ τὴν πλησιάσωμε περισσότερο πετᾷ καὶ φεύγει, Πολλοὶ νομίζουν πῶς ἡ κουκουβάγια τρομάζει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Δὲν ἔχουν ὅμως δίκιο. Ἡ κουκουβάγια δὲ βγαίνει τὴν ἡμέρα, ὄχι γιατί τρομάζει τὸ φῶς, ἀλλὰ γιατί ξέρει τι κίνδυνοι τὴν περιμένουν. Τὰ μικρὰ πουλιὰ μόλις τὴν ἀντικρύσουν ἀρχίζουν νὰ τσιρίζουν τρομερὰ. Τὰ χελιδόνια τὴν κυνηγοῦν, τὴν κτυποῦν μὲ τίς φτεροῦγες τους καὶ τσιτσίρίζουν θυμωμένα. Ἡ κουκουβάγια δὲν πονεῖ φυσικὰ μὲ τὰ κτυπήματα τῶν χελιδονιῶν, μὰ τὰ θυμωμένα τους τσιτσίβιατα τ' ἀκούει ἢ κουρούνα καὶ τρέχει καὶ τὴν σκοτώνει. Γι' αὐτὸ ἡ κουκουβάγια δὲν τολμᾷ νὰ ξεμυτῆσῃ ὅλη τὴν ἡμέρα. Μόλις ὅμως ἀρχίζει νὰ σκοτεινιάζῃ βγαίνει στὸ κунήγι.

Κεφάλι κουκουβάγιας.

Ἡ κουκουβάγια εἶναι ζῶο ἀρπακτικό. Τὸ δείχνει τὸ ράμφος του, ποῦ μοιάζει σὰν ἀγκίστρι καὶ τὰ νύχια του ποῦ εἶναι γυριστὰ καὶ σουβλερὰ σὰ βελόνια. Κυνηγᾷ ποντικούς ποῦ βγαίνουν ἀπὸ τίς τρύπες τους τὴ νύκτα γιὰ τροφή. Καθισμένη πάνω σὲ κανένα δοκάρι τῆς ἀποθήκης περιμένει τὸν ποντικὸ νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν τρύπα του. Τὰ μάτια τῆς βλέπουν καὶ στὸ σκοτάδι, γιατί οἱ κόρες τους ἀνοίγουν καὶ στρογγυλαίνουν ὅπως τῆς γάτας.

Μὰ καὶ τ' αὐτὴ τῆς δουλεύει ἔξωχα· ἀκούει καὶ τὸν πιὸ μικρὸ θόρυβο. Μόλις λοιπὸν ἴδῃ τὸν ποντικὸ πετᾷ κατ' ἀπάνω του, τόσο σιγὰ ὅμως ποῦ αὐτὸς δὲν τὴν παίρνει καθόλου εἶδηση. Κι' αὐτὸ τὸ καταφέρνει γιατί τὰ πούπουλα καὶ οἱ φτεροῦγες τῆς εἶναι ἀπαλά σὰν τὸ μετᾶξι. Ἄμα πιά τὸν ζυγῶσῃ μπήγει βαθιὰ μέσα στὸ κορμί του τὰ νύχια τῆς, τὸν σκοτώνει καὶ τὸν καταπίνει ὀλόκληρο καὶ ἀμάσητο. Σὲ λίγο, ἡ ἀχόρταγῃ, ἀνεβαίνει ξανά στὸ στύλο καὶ περιμένει τὸν δεύτερο, τὸν τρίτο, τὸν τέταρτο. Ἡ κουκουβάγια σὲ μιὰ νύκτα μπορεῖ νὰ φάγῃ ὡς 10 ποντικούς.

Ἡ κουκουβάγια τρώγει καὶ ἄλλα μικρὰ θηλαστικά ζῶα, πουλιά καὶ διάφορα ἔντομα, κάμπιες, περισσότερο ὅμως τὶς ἀκρίδες, τοὺς γρύλλους, τὰ σκαθάρια καὶ ἄλλα. Γι' αὐτὸ εἶναι ζῶο ὠφέλιμο μὲ ὅλη τὴ ζημία ποὺ κάμνει τρώγοντας τὰ μικρὰ πουλιά.

Τὸν χειμῶνα δύσκολα βρίσκει ἡ κουκουβάγια κυνήγι. Ἔτσι πολλές φορές γυρνᾷ στὴν κρουσῶνα τῆς νηστικῆ. Τὸ καλὸ εἶναι ὅμως ὅτι ἀντέχει στὴν πείνα.

Τ' αὐγὰ τῆς ἡ κουκουβάγια τὰ γεννᾷ τὸ Μάιο, γιατί τότε βρίσκει περισσότερο κυνήγι. Κι' ὅταν ξεπουλιάσουν τὰ μικρά, ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ θὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος ὡς τὰ χαράματα κουβαλᾷ στὰ μικρά τῆς ἔντομα, κάμπιες, ἀκρίδες καὶ ἄλλα. Ἔτσι οἱ χωρικοὶ εἶναι εὐχαριστημένοι, ὅταν βλέπουν στὸν ἀχυρῶνα τοὺς νὰ φωλιάζουν κουκουβάγιες.

Ἡ κουκουβάγια, ἐπειδὴ σπάνια βλέπει τὸ φῶς, τὸ ἀγαπᾷ πολὺ καὶ ἅμα ἰδῆ τὴ νύκτα σὲ κανένα σπίτι φῶς, πετᾷ γύρω ἀπ' αὐτὸ καὶ φωνάζει. Πολλοὶ σὰν τὴν ἀκοῦν νομίζουν πὼς ἡ φωνὴ τῆς εἶναι κακὸ σημάδι καὶ πὼς κάποιος θὰ πεθάνῃ σ' ἐκεῖνο τὸ σπίτι, Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἄστειο, γιατί ἡ κουκουβάγια ἔρχεται γιὰ νὰ χαρῆ τὸ φῶς καὶ γιὰ νὰ κυνηγήσῃ ἔντομα, ποὺ πετοῦν γύρω στὸ φῶς. Φωνάζει ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς κι' ὄχι γιὰ νὰ κλάψῃ τάχα τὸν ἄρρωστο.

Ἡ κουκουβάγιες ποτέ τοὺς δὲν κάμουν συντροφιά μὲ ἄλλες καὶ οὔτε πετοῦν κοπαδιαστές. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ παροιμία: «Ζῆ σὰν τὴν κουκουβάγια», δηλ. ὀλομόναχος. Μὰ ὁ λαὸς ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη παροιμία γιὰ τὴν κουκουβάγια: «Ἄλλα τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ κι' ἄλλα τῆς κουκουβάγιας», ὅταν μιλοῦν γιὰ πράγματα καὶ γιὰ ἀνθρώπους, ποὺ δὲ μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μεταξύ τοὺς.

Ὁ μωσῶφος (νυκτοκόρακας)

Ὁ μωσῶφος εἶναι πρῶτος ἐξάδελφος τῆς κουκουβάγιας. Σὲ ὅλα του μοιάζει μὴ τὴν κουκουβάγια μόνο ποὺ εἶναι μεγαλύτερος ἀπ' αὐτὴν καὶ ἔχει στὰ πόδια του πυκνὰ πτερά, ποὺ φθάνουν ὡς τὰ δάκτυλα. Ἐπίσης ἔχει στὸ κεφάλι του δυὸ κατσοῦλες ποὺ μοιάζουν μὲ αὐτιά. Ὁ μωσῶφος ζῆ σὲ μέρη ὄρεινὰ καὶ βραχώδη, ἀλλὰ καὶ στοὺς κάμπους ὅπου ὑπάρχουν δάση μεγάλα καὶ βράχοι. Κάποτε στήνει τὴ φωλιά κοντὰ σὲ μέρη ποὺ ζοῦν ἀνθρώποι, μὰ τότε παίρνει τὰ μέτρα του. Εἶναι κι' αὐτὸς πουλί ἀρπακτικὸ καὶ μάλιστα πιὸ αἰμοβόρος ἀπὸ τὴν κουκουβάγια.

Τὸ χρώμα του εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ χρώμα τοῦ βράχου ἢ τῆς φλούδας τῶν δέντρων, ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἔχει κτισμένη τὴ φωλιά του. Ὅλη τὴν ἡμέρα καθισμένος μέσα στὴ κουφάλα κανενὸς βράχου ἢ πάνω στὸ κλαδί κανενὸς δέντρου μένει ἀκίνητος, μὲ μάτια μισοκλεισμένα καὶ παραδομένος σὲ ἑλαφρὸ λήθαργο. Μόλις ὅμως ἀκούσῃ καὶ τὸν παραμικρὸ θόρυβο, ὀρθώνει τὶς φτεροῦγες του, γυρνᾷ τὸ κεφάλι του πρὸς ὅλες τὶς μεριές, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸ μέρος ποῦ ἄκουσε τὸ θόρυβο, καὶ ἅμα καταλάβῃ πὼς κινδυνεύει, πετᾷ ἀμέσως σὲ ἄλλο μέρος πιὸ ἀσφαλισμένο. Ἀλλοιῶς μένει ὅλη τὴν ἡμέρα ἀκίνητος καὶ μόλις μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα ἀρχίζει νὰ γίνεται ζωηρὸς καὶ εὐδιάθετος, πετᾷ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο καὶ βγάζει μιὰ βαριά καὶ μονότονη φωνή: «μπούχου! ἢ οὔχου!».

Τὴν ἡμέρα δὲν τολμᾷ νὰ ξεμυτῆσῃ, γιατί ὅλα τὰ πουλιὰ τὸν ἐχθρεύονται. Μόλις τὸν ἴδουν ρίχνονται ἐπάνω του, τὸν κτυποῦν μὲ τὶς φτεροῦγες των καὶ φωνάζουν ὀργισμένα, ὥσπου ἀναγκάζεται νὰ γυρίσῃ στὴν κούρνη του.

Ὁ μπούφος κυνηγᾷ τὴ νύκτα. Πετᾷ χαμηλὰ καὶ χωρὶς κανένα θόρυβο κι' ἔτσι δὲν τὸν παίρνουν εἶδηση τὰ ζῶα. Ὁ μπούφος κυνηγᾷ λαγούς, κουνέλια, πέρδικες, κοράκια καὶ ἄλλα πουλιὰ ποῦ τὰ βρίσκει νὰ κοιμοῦνται πάνω στὰ δέντρα. Τὰ κτυπᾷ μὲ τὴ φτεροῦγα του γιὰ νὰ τὰ κάμῃ νὰ ξυπνήσουν καὶ νὰ πετάξουν καὶ τότε ὀρμᾷ καὶ τὰ πιάνει. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὰ ὁ μπούφος κυνηγᾷ καὶ ποντικούς.

Ὁ θηλυκὸς γεννᾷ κατὰ τὸ Μάρτιο 2 ὡς 3 αὐγά. Ὅσο τὰ κλωσσᾷ ἢ θηλυκιά, ὁ ἀρσενικὸς φροντίζει καὶ τῆς κουβαλᾷ τροφή.

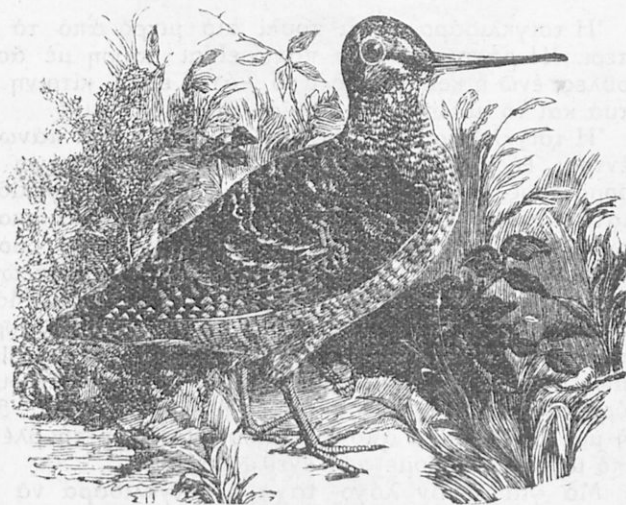
Ἡ μπεκάτσα (ζυλόκοτα) •

Ἡ μπεκάτσα εἶναι μεγάλη ὅσο ἓνα περιστέρι καὶ ζῆ στὰ μαλακὰ καὶ ὑγρὰ μέρη τοῦ δάσους. Ποτέ της δὲν κάθεται πάνω στὸ δέντρο, ὅλη της τὴ ζωὴ τὴν περνᾷ πάνω στὴ γῆ. Τὸ χρώμα της ἔχει ἀπαράλλακτο τὸ χρώμα τῆς γῆς. Ἐτσι ποῦ καὶ τὸ πιὸ γυμνασμένο μάτι τοῦ κυνηγοῦ δὲ μπορεῖ νὰ τὴ διακρίνῃ. Μὰ καὶ τ' αὐγά της, κι' αὐτὰ ἔχουν τὸ χρώμα τῆς γῆς μὲ κοκκινωπές καὶ καστανές βουλίτσες.

Ἡ μπεκάτσα εἶναι ζῶο νυκτόβιο. Ὅλη τὴν ἡμέρα κάθεται κρυμμένη μέσα στὸν κρυψῶνα της καὶ μόνο μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα βγαίνει στὸ κυνήγι. Ἡ μπεκάτσα περπατεῖ μὲ βῆμα ἀργό, μὰ πετᾷ ἐξαίρετα, γιατί ἔχει μακριές καὶ δυνατές φτεροῦγες. Ὅταν περπατᾷ, κρατεῖ πάντα τὸ ράμ-

φος της γυρισμένο προς τή γῆ, ἀνασκαλεύει μ' αὐτό τὸ παχύ στρώμα ἀπὸ ξηραμένα φύλλα καὶ ζητᾷ μέσα στὸ ὑγρὸ ἔδαφος σκουλήκια τῆς γῆς, σαλιγκάρια, γυμνοσάλιαγκους, διάφορα ἔντομα καὶ χρυσαλλίδες. Πολλές φορές ἢ μπεκάτσα μπήγει τὸ μακρὺ καὶ σουβλερό της ράμφος μέσα στὴ γῆ βαθιὰ ὡς τὰ ρουθούνια της.

Ἐκεῖ μέσα σκαλίζει μὲ τὴν ἄκρη τῆς μύτης της, πού τὴ μεταχειρίζεται ὡς ὄργανο ἀφήης, καὶ βρίσκει τὰ σκουλήκια καὶ τίς κάμπιες, πού τρυπώνουν κάποτε τόσο βαθιὰ. Μὰ τὴν ὥρα πού τρυπανίζει μὲ τὸ ράμφος της ἢ μπεκάτσα, κατορθώνει νὰ βλέπη καὶ τριγύρω της, μήπως καὶ

Μπεκάτσα

τὴν ξαφνιάση κανεῖς ἐχθρός, γιατί τὰ μεγάλα της μάτια, βρίσκονται πολὺ ψηλά στὸ κεφάλι της. Ἄλλες φορές πάλι μπήγει τὸ μακρὺ της ράμφος μέσα στὴν κόπρη, ζητώντας σκουλήκια καὶ σκαθάρια.

Ἡ μπεκάτσα τὸ καλοκαίρι ζῆ στὰ δάση τῶν ψηλῶν βουνῶν. Τὸ χειμῶνα ὅμως κατεβαίνει στὰ χειμαδιά, ὅπου τὴν κυνηγοῦν γιὰ τὸ νόστιμο κρέας της. Τὴν μπεκάτσα τὴν τρώγουν ψητὴ μὲ ὄλα της τὰ ἐντόσθια.

Τὴ φωλιά της ἢ μπεκάτσα τὴν κάμνει πάνω στὸ ἔδαφος, ὅπου γεννᾷ 4 ὡς 5 αὐγά. Τὰ μπεκατσάκια μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ εἶναι ἱκανὰ νὰ βρίσκουν μόνα τὴν τροφή τους, ὅπως τὰ κλωσσοπούλια.

Τὸν χειμῶνα, μὲ τὴν παγωνιά, πιάνουν πολλές μπεκά-

τσες ζωντανές με τὸ ράμφος μπηγμένο μέσα στὴ γῆ. Κι' αὐτὸ γίνεται ἐπειδὴ τὴν ὥρα ποὺ ἔμπηγε τὸ ράμφος τῆς βαθιὰ στὴ γῆ γιὰ νὰ βρῆ σκουλήκια, πάγωσε ἡ γῆ καὶ τὸ ἔσφιξε τόσο, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ βγάλῃ, ἂν δὲν λυώσῃ ὁ πάγος.

Ἡ μπεκάτσα εἶναι πουλὶ ὠφέλιμο στὸν ἄνθρωπο, γιατί τρώγει σκουλήκια καὶ ἄλλα βλαβερά ἔντομα καὶ γιὰ τὸ νοστιμώτατο κρέας τῆς.

Ἡ τσιγκλιδάρα (δρουκοζάωτης)

Ἡ τσιγκλιδάρα εἶναι πουλὶ πρὸ μικρὸ ἀπὸ τὸ περι-
οτέρι. Ἡ ράχη τῆς ἀπὸ πάνω εἶναι μαύρη με ἄσπρες
βοθλες, ἐνῶ ἡ κοιλιὰ τῆς ἀπὸ κάτω εἶναι κίτρινη στα-
χτυὰ καὶ τὸ μέτωπό τῆς ὠραῖο καὶ κατακόκκινο.

Ἡ τσιγκλιδάρα ὅλη τῆς τῆ ζωῆ τὴν περνᾷ πάνω στὰ
δέντρα. Τὴ βλέπομε πάντα σκαρφαλωμένη πάνω στὸν
κορμὸ τους. Σὲ κλαδί δὲν κάθεται ποτὲ ἡ τσιγκλιδάρα,
γιατὶ τὰ πόδια τῆς εἶναι καμωμένα μονάχα γιὰ σκαρφά-
λωμα. Ἀπὸ τὰ 4 δάκτυλα τῶν ποδιῶν τῆς τὰ δυὸ πη-
γαίνουν μπρὸς καὶ τ' ἄλλα δυὸ πίσω. Ἔτσι γαντζώνεται
μὲ τὰ μπροστινά καὶ μὲ τὰ πσινά στηρίζεται. Μὰ γιὰ
νὰ γαντζώνεται γερὰ ἡ τσιγκλιδάρα ἔχει νύχια γυριστὰ
σὰν ἀγκίστρια καὶ μυτερά σὰ βελόνες. Δὲ στηρίζεται
ὅμως μόνο στὰ πσινά τῆς πόδια, ἀλλὰ καὶ στὴ δυνατὴ
οὐρά τῆς. Αὐτὴ ἔχει δυὸ σειρὲς ἀπανωτὰ πτερά, 5 ἀπὸ
τὴ μιὰ μεριά καὶ 5 ἀπὸ τὴν ἄλλη, μὰ ὅταν τὴ βλέπωμε
ἀπὸ μακριὰ νομίζομε πὼς ἔχει μόνο 2.

Μὰ γιὰ ποιὸν λόγο τάχα ἡ τσιγκλιδάρα νὰ εἶναι
πάντα σκαρφαλωμένη πάνω στοὺς κορμούς: Γιατὶ ἐκεῖ
πάνω βρίσκει τὴν τροφή τῆς. Οἱ κορμοὶ τῶν δέντρων εἶ-
ναι γιὰ τὴν τσιγκλιδάρα ὅ,τι τὸ χῶμα γιὰ τὴ μπεκάτσα,
γιὰ τὸ ἀηδόνη καὶ γιὰ τ' ἄλλα πουλιὰ ποὺ σκαλίζουν ἐκεῖ
μέσα γιὰ νὰ βροῦν τὴν τροφή τους, σκουλήκια, κάμπιες,
σκαθάρια καὶ ἄλλα ἔντομα. Ὅπως λοιπὸν τὸ χῶμα κρύ-
βει μέσα του τόσα ἔντομα, ἔτσι καὶ οἱ κορμοὶ τῶν δέντρων
κρύβουν κάτω ἀπὸ τὴ φλοῦδα τους, μὰ καὶ μέσα στὸ ξύλο
μαμούνια, κάμπιες καὶ σκαθάρια. Αὐτὰ κυνηγᾷ καὶ
μ' αὐτὰ τρέφεται ἡ τσιγκλιδάρα.

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδος μας τὴν τσιγκλιδάρα τὴν
λέγουν **πελεκᾶνο** ἢ **τουκτούκη**. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ ὄνομα
τῆς τὸ ἔδωσαν, γιατί τὴν ἀκούγουν νὰ κτυπᾷ ὀλοένα μὲ
τὸ σκληρὸ καὶ σουβλερὸ τῆς ράμφος πάνω στὴ φλοῦδα
τοῦ δέντρου: **τούκ, τούκ**. Ἡ τσιγκλιδάρα σκαρφαλωμένη

πάνω στὸν κορμό, τὸ πρῶτο πού ἔχει νὰ κάμη εἶναι νὰ ἐξετάσῃ τὴ φλοῦδα, ἂν ἔχη πάνω της τρυπίτσες. Ἐὰν ἔχη, καταλαβαίνει πῶς κάτω ἀπὸ τὴ φλοῦδα κάθονται μαμούνια. Τότε ἀρχίζει τὸ δυνατό κτύπημα: **τούκ, τούκ, τούκ**, γιὰ νὰ τρομάξουν τὰ μαμούνια καὶ νὰ βγοῦν στὴν ἐπιφάνεια. Μόλις ὁμοῦς προβάλουν ἀπὸ τὶς τρυπίτσες τῆς φλούδας τὰ μαμούνια, τρέχει καὶ τὰ τρώγει.

Τσιγκλιδάρια

Μὰ καὶ ὅταν δὲν ἴδῃ τρυπίτσες πάλι κτυπᾷ ὁ τουκτούκης κι' ἀφουγκράζεται. Ἐὰν ὁ κρότος πού κάνει τὸ κτύπημα εἶναι κούφιος, τότε καταλαβαίνει πῶς τὸ δένδρο εἶναι κουφαλισμένο ἀπὸ τὰ σκαθάρια ἢ τὶς κάμπιες. Αὐτὰ κατοικοῦν βαθειὰ μέσα στὸ ξύλο τοῦ κορμοῦ. Ἡ τσιγκλιδάρια γιὰ νὰ βρῇ καὶ νὰ τὰ πιάσῃ, ἀρχίζει καὶ πελεκάει μὲ τὸ ράμφος της τὴ φλοῦδα, ὡς πού νὰ φτάσῃ στὸ ξύλο τοῦ κορμοῦ. Ἐκεῖ ζητᾷ νὰ βρῇ τοὺς διαδρόμους καὶ τὶς

κουφάλες που άνοιξαν τά σκαθάρια. Βέβαια τὸ πελέκημα με τὸ ράμφος εἶναι βαριά καὶ δύσκολη δουλιὰ. Ὡστόσο ὁ πελεκάνος τὰ καταφέρνει μιὰ χαρὰ, γιατί ἔχει σβέρο πολύ δυνατὸ. Ἔτσι μπορεῖ νὰ σφυροκοπᾷ με τὸ ράμφος του πολὺ δυνατὰ καὶ νὰ πελεκᾷ γιὰ πολλὴν ὥρα. Γι' αὐτὸ τὸν εἶπαν καὶ πελεκάνο. Κι' ὅταν πιά βρῆ τοὺς διαδρόμους καὶ τίς κουφάλες, βάζει σ' ἐνέργεια τὴ γλῶσσα του. Μιὰ γλῶσσα μακριὰ καὶ λεπτὴ σὰν βελόνα, που ἔχει στὴν ἄκρη της μιὰ κολλητικὴ οὐσία, σὰν γόμα. Τὴ γλῶσσα του αὐτὴ χώνει μέσα στοὺς διαδρόμους καὶ τίς κουφάλες, που εἶναι τὰ σκαθάρια καὶ οἱ κάμπιες. Πάνω σ' αὐτὴ κολλοῦν τὰ μικρότερα ἔντομα. Τὰ μεγαλύτερα ὅμως ἀγκιστρῶνονται ἀπὸ κάτι ἀγκιστράκια, που ἔχει πάνω της ἡ γλῶσσα τοῦ πελεκάνου. Ἔτσι τὰ φέρνει στὸ στόμα του καὶ τὰ τρώγει. Ἀπὸ ἓνα μόνον διάδρομο μπορεῖ νὰ βγάλῃ ὁ πελεκάνος με τὴ γλῶσσα του 10- 15 κάμπιες ἢ σκαθάρια.

Τὸ ἴδιο κάνει καὶ στίς φωλιές τῶν μυρμηγκιῶν, γι' αὐτὸ σὲ ἄλλα μέρη τὸν λέγουν καὶ **μυρμηγκοφάγο**.

Ἔτσι ἡ τσιγκλιδάρα εἶναι πουλι ὠφέλιμο, γιατί καταστρέφει λογιῆς - λογιῆς βλαβερὰ ἔντομα.

Τὴ φωλιά της ἡ τσιγκλιδάρα τὴ κτίζει μέσα στίς κουφάλες τῶν δένδρων. Καθαρίζει τὸ σάπιο μέρος καὶ στρώνει τὴν κουφάλα με ξερὰ ροκανίδια.

Ἡ τσιγκλιδάρα δὲν εἶναι πουλι ἀποδημητικό, γιατί ἔχει βαρὺ σῶμα καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πετάξῃ εὐκόλα καὶ σὲ μεγάλες ἀποστάσεις. Μὰ καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ δὲν ἔχει ἀνάγκη ν' ἀποδημήσῃ, ἀφοῦ καὶ τὸ χειμῶνα βρίσκει τροφή, τοὺς σπόρους που ἔχουν μέσα τὰ κουκουνάρια ἀπὸ τὰ ἔλατα.

Ὁ ἀετὸς

Τὸν ἀετὸ τὰ πουλιὰ τὸν ἀναγνωρίζουν βασιλιά τους, γιατί εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο καὶ τὸ πιὸ δυνατὸ ἀπ' ὅλα τὰ ἄγρια πουλιὰ τῆς πατρίδας μας. Εἶναι τὸ φοβερώτερο ἀπ' ὅλα τὰ ἀρπακτικὰ πουλιὰ. Κάθεται στὰ ψηλὰ καὶ ἀπόκρημνα βουνά, ὅπου καὶ κτίζει τὴ φωλιά του. Τὸ μᾶκρος του φθάνει ὡς ἓνα μέτρο πάνω - κάτω, μὰ τὸ πλάτος του, ὅταν ἀνοίξῃ τίς φτεροῦγες του, φθάνει ὡς δύομισυ μέτρα. Τὸ πτέρωμά του εἶναι κατὰμαυρο καὶ μόνον ἡ ράχη του ἔχει τὸ χρῶμα τῆς σκουριάς. Τὰ νύχια του, που εἶναι μακριὰ ὅσο τὰ δάκτυλα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι γυριστὰ καὶ σουβλερά. Γυριστὸ σὰν ἀγκίστρι εἶναι καὶ τὸ δυνατὸ του ράμφος.

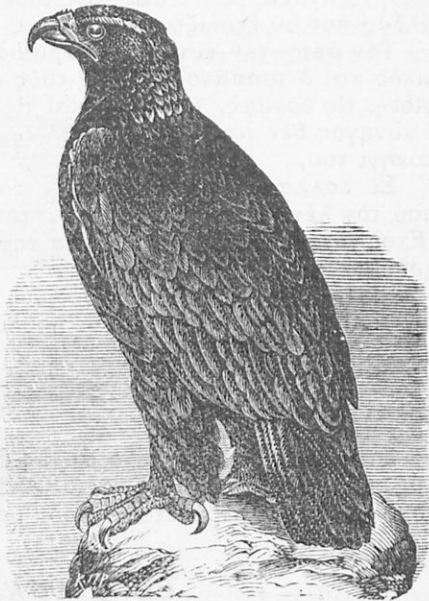
Τὴ φωλιά του ὁ ἀετὸς τὴν κτίζει πάνω στὰ ψηλὰ βουνὰ μέσα στίς κουφάλες τῶν ἀπόκρημνων βράχων. Ἄμα

ὄμως δὲν βρῆ βράχο, ζητᾶ καὶ βρίσκει ψηλὴ βελανιδιά μέσα σὲ πυκνὸ δάσος. Ἐκεῖ πάνω κτίζει τὴ φωλιά του. Ἀπὸ κάτω στρώνει χοντρά κλαδιά, ἀπὸ πάνω φρύγανα καὶ ὕστερα τὴ στρώνει μὲ μούσκλια.

Τὰ μικρά του, στὴν ἀρχή, ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦν νὰ χωνεύουν ὠμὸ κρέας, τοὺς δίνει τροφή πού τὴ μισοχωνεύει ὁ ἴδιος μέσα στὴ γούσα του. Σὲ λίγες ὄμως ἑβδομάδες πού θὰ ἤμποροῦν τὰ μικρά πιά νὰ χωνεύουν καὶ ὠμὸ κρέας, τοὺς κουβαλοῦν οἱ γονεῖς λαγούς, πέρδικες, ἀρνάκια, ὄρνιθες, χήνες, πάπιες κ.τ.λ. Στὴν ἀρχή τους τὰ κομματιάζουν οἱ ἴδιοι καὶ τοὺς τὰ ταγίζουν. Ἀργότερα ὄμως μαθαίνουν κι' αὐτὰ νὰ τὰ κομματιάζουν μόνα τους. Κι' ὅταν πιά δυναμώσουν καὶ οἱ φτεροῦγες των, οἱ γονεῖς τὰ μαθαίνουν πῶς πρέπει νὰ πετοῦν καὶ νὰ κυνηγοῦν μοναχά τους.

Ὁ ἀετὸς ὅλη τὴ νύκτα ἡσυχάζει στὴ φωλιά του, γιατί τὰ μάτια του δὲ βλέπουν καθόλου στὰ σκοτεινά. Μόλις ὄμως χαράξη ἢ αὐγή, ξυπνᾶ καὶ κατεβαίνει στὰ χαμηλά. Στὸ κυνήγι πηγαίνουν ζευγαρωτοί, ἀρσενικὸς καὶ θηλυκὸς μαζί.

Ὁ ἀετὸς ζητᾶ ἀπ' τὰ ψηλά τὸ ἀρνάκι, πού ξεμακραινε ἀπὸ τὴν προβατίνα, στυλώνει πάνω του τὸ δυνατό του μάτι κι' ὕστερα σφαλῶντας τὶς φτεροῦγες του πέφτει σὰ βαριά πέτρα καὶ τὸ γαντζώνει μὲ τὰ νύχια του. Ὡσπου νὰ προφθάσῃ ὁ βοσκός, αὐτὸς τὸ ἀνέβασε κιδόλας ψηλά, κρατῶντας τὸ στὰ ἀγκιστρωτά του νύχια. Κάποτε ρίχνεται καὶ πάνω στὴ γίδα πού βόσκει ἀμέριμνη πάνω στὸ χεῖλος τοῦ ἀπόκρημνου βράχου. Πέφτει σὰ βέλος, τὴν πιάνει μὲ τὰ νύχια του καὶ τὴ σπρώχνει πρὸς τὴν ἄβυσσο,

Ἄετὸς

όπου γίνεται κομμάτια. Ὑστερα κατεβαίνει ἡσυχος καὶ ἀρχίζει τὸ φοβερό του φαγοπότι. Τὶς περισσότερες ὅμως φορές πέφτουν στὰ νύχια του λαγοί, πού δὲν τοὺς ὠφελεῖ καθόλου τὸ γοργό τους τρέξιμο, γιατί ὁ ἀετός πετᾷ πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπ' αὐτόν. Μὰ καὶ τὴ δυνατὴ ἀλεπού τὴν νικᾷ ὁ ἀετός. Τὴν ὥρα πού κάθεται τὸ πονηρὸ ζῶο καὶ παραμονεύει τὴ λεία του, ὁρμᾷ ὁ ἀετός καὶ τὴν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ στόμα μὲ τὸ ἕνα του πόδι καὶ μὲ τὰ νύχια τοῦ ἄλλου ποδιοῦ ξεσκίζει τὴ ράχη τῆς καὶ ἔτσι τὴ σκοτώνει.

Τὸν ἀετὸ τὸν κυνηγοῦν περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ χωρικός καὶ ὁ τσοπάνος, γιατί τοὺς ἀρπάζει τὰ ἀρνιά, τὶς γίδες, τὶς ὄρνιθες, τὶς χῆνες καὶ τὶς πάπιες του. Μὰ καὶ ὁ κυνηγὸς δὲν τὸν χωνεύει καθόλου, γιατί τοῦ ρημάζει τὸ κυνήγι του,

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης τὸν τρομερὸ αὐτὸ ἀετό, πού τὸν λέγουν καὶ **χρυσάετο**, τὸν ἔχουν ἐξολοθρέψει. Ἔτσι γλίτωσαν ἀπὸ τὰ νύχια του τόσα καὶ τόσα ζῶα, χρήσιμα στὸν ἄνθρωπο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χρυσάετο ὅμως ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα εἶδη ἀετοῖ. Ὅλοι εἶναι πουλιά μεγάλα καὶ ἀρπακτικά. Στὰ παραθαλάσσια μέρη ζῆ ὁ **ἀλιάετος**, πού εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν χρυσάετο. Αὐτὸς τρέφεται ἀπὸ ψάρια καὶ θαλασσινὰ πουλιά. Κάποτε ὅμως κυνηγᾷ καὶ ζῶα τῆς στεριᾶς.

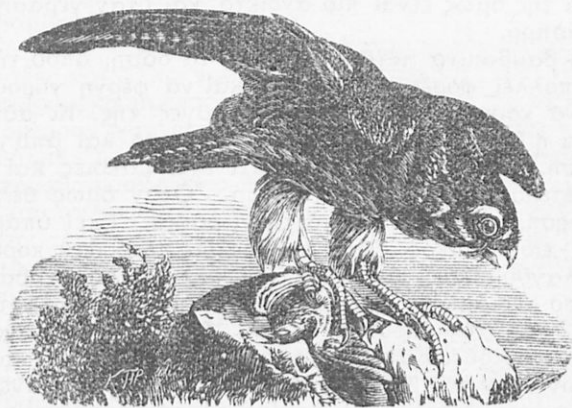
Στὴν πατρίδα μας ζῆ ὁ **ἀετός ὁ νᾶνος**, ὁ **σταυραετός**, ὅπως τὸν λέγει ὁ λαὸς μας. Εἶναι μικρότερος ἀπὸ τὸν ἀλιάετο καὶ τρέφεται σχεδὸν μόνο μὲ ψάρια.

Τὸ γεράκι

Τὸ γεράκι δὲν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ περιστέρι, ὡστόσο ὅμως εἶναι πολὺ ἄγριο καὶ ἀρπακτικό. Κι' αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ράμφος του πού μοιάζει σὰν ἀγκίστρι, τὰ γυριστὰ καὶ σουβλερὰ νύχια καὶ τὶς μακριές καὶ μυτερές φτεροῦγες του.

Τὸ γεράκι πετᾷ ἴσια καὶ σὲ ἀρκετὸ διάστημα, ἔπειτα σταματᾷ καὶ ἀρχίζει τὸ **τραντάνισμα**. Δηλ. κουνᾷ μὲ μεγάλη γρηγοράδα πάνω-κάτω τὶς φτεροῦγες του, γιὰ νὰ μὴν πέση στὴ γῆ. Εἶναι οἱ στιγμὲς πού ἐρευνᾷ μὲ τὸ δυνατό του μάτι τὸ χωράφι γιὰ κυνήγι. Κ' ἔχει ἀλήθεια πολὺ δυνατό μάτι τὸ γεράκι. Δὲν τοῦ ξεφεύγει ἀπὸ ψηλὰ τίποτε. Θ' ἀκούσατε βέβαια κάποτε τὴ φράση: «Μάτι γερακιοῦ».

Τὸ γεράκι, σὰ μικρὸ πουλί πού εἶναι, μόνο μικρὰ ζῶα μπορεῖ καὶ κυνηγᾶ. Θὰ ἔτρωγε βέβαια μὲ μεγάλη ὄρεξη τὰ κορυδαλλάκια καὶ ἄλλα τέτοια μικρὰ πουλιά τῶν χωραφῶν, μὰ δὲν τὰ βρίσκει εὐκόλα, γιατί κάθονται πάντα κρυμμένα μέσα στοῦ πυκνὸ χορταράκι ἢ κάτω ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς θάμνους. Γι' αὐτὸ τὸ γεράκι κυνηγᾶ τοὺς ἀρουραίους πού ξεχνιοῦνται συχνὰ στοῦ ροκάνισμα τοῦ σιταριοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ μοναδικὴ σχεδὸν τροφή τοῦ γερακιοῦ. Ἔτσι τὸ γεράκι εἶναι ζῶο ὠφέλιμο στὴ γεωργία καὶ μόνο ὅσοι δὲν ξέρουν τὴ μεγάλη του ὠφέλεια τὸ κυνηγοῦν καὶ τὸ σκοτώνουν.

Γεράκι

Τὴ φωλιά του τὴν κτίζει τὸ γεράκι συχνὰ μέσα στὰ καμπανάρια καὶ τοὺς γκρεμισμένους πύργους γιὰ νὰ φυλάῃ τὰ μικρὰ του ἀπὸ τίς βροχὲς καὶ τοὺς ἀνέμους.

Τὸ καλοκαίρι τὸ γεράκι τρῶγει καὶ σκαθάρια, κάποτε ὅμως καταφέρνει νὰ κυνηγᾶ καὶ μικρὲς περδικοῦλες ἢ καὶ σπουργιτάκια. Τὸ χειμῶνα ὅμως μόνο ἀρουραίους βρίσκει καὶ κυνηγᾶ. Μὰ κι' αὐτοὶ μὲ τὸ μεγάλο κρῖο δὲν πολυβγαίνουν ἀπὸ τίς τρύπες τους. Ἔτσι γιὰ νὰ μὴν πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα τὰ μικρὰ καὶ ἀμάθητα γεράκια ἀναγκάζονται νὰ ταξιδεύουν γιὰ χῶρες θερμότερες. Τὰ πρὸ ἡλικιωμένα μένουν στὴν πατρίδα μας, ἀναγκάζονται ὅμως ν' ἀλλάξουν τὸν τρόπο τοῦ κυνηγιοῦ. Ἄντι νὰ παραμονεύουν ἀπὸ τὰ ψηλά, πηγαίνουν καὶ παραφυλάγουν ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά τοῦ ἀρουραίου. Μποροῦν νὰ κάθωνται ὄρες ἐκεῖ καὶ νὰ ἔχουν τὸ μάτι τους στυλωμένο στὴ

τρύπα. Και μόλις προβάλη ο άρουραϊος όρμα στη στιγμή και τον άρπάζει.

* *
*

Έκτός όμως από το μικρό αυτό γεράκι, υπάρχει κ' ένα μεγαλύτερο και πιό άγριο, ο **τριόρχης** ή **βαμβακίνα**. Είναι μεγάλο σχεδόν όσο μιá όρνιθα, έχει όμως φτερούγες μακρύτερες και πιό δυνατές από την όρνιθα. Μά και το ράμφος της είναι πολύ χοντρό και γυριστό σαν άγκίστρι και τά νύχια πιό μακριά, γυριστά και μυτερά σά βελόνες. Το χρώμα της είναι καστανό, κάτω από την κοιλιά της όμως είναι πιό άνοικτό, και όταν γεράση σχεδόν άσπρο.

Ή βαμβακίνα πετá πάνω από τά δάση, όπου τή βλέπετε πολλές φορές νά ζυγιάζει και νά φέρνη γύρους δίχως νά κουνά καθόλου τις φτερούγες της. Κι' αυτό το κάμνει ή βαμβακίνα χωρίς κανένα σκοπό και από εύχαρίστηση. Και τó κατορθώνει γιατί έχει μακριές και πλατιές φτερούγες και μακριά ούρά. "Όταν όμως θέλη νά κυνηγήση, πετá πάνω από τά χωράφια. Έκει υπάρχουν ειδών-ειδών μικρά ζώα: άρουραϊοί, πέρδικες, κορυδαλλοί, λαγουδάκια, κουνάβια και άλλα. Της βαμβακίνας ώστόσο της άρέσουν περισσότερο οί ποντικοί, κάποτε μάλιστα, σαν τó μικρό τó γεράκι, ζή κι' αυτή τρώγοντας μόνο ποντικούς. Κάποτε πιάνει και μεγάλο λαγό και πρό πάντων όταν τόν βρή πληγωμένο από κυνηγό. Πάνω από τά χωράφια όμως ή βαμβακίνα δέ φέρνει γύρους. Προχωρεί άργά-άργά και δέν άνεβαίνει πολύ ψηλά. Κάποτε τή βλέπομε νά κατεβαίνει στη γή, νά μένη κάμποση ώρα αύτου και έπειτα νά πετá και νά κάθεται πάνω σέ κανένα ψηλό δέντρο. Αυτό θά πη πώς κάτι έπιασε.

Ή βαμβακίνα είναι γενναίο πουλί. Είναι τó μόνο άρπακτικό πουλί πού τολμά νά πολεμήση με τήν όχιά. Όρμα πάνω της σά βέλος και τήν άρπάζει από τó πίσω μέρος του κεφαλιου. Τó φίδι σηκώνει όλοένα τó κεφάλι και προσπαθει νά δαγκάση μά δέ βρίσκει τίποτε. "Έτσι στά τελευταία αποκάνει και γέρνει τó κεφάλι. Ή βαμβακίνα τότε της τó σπάζει με τó ράμφος της.

Τή φωλιά της ή βαμβακίνα τήν κτίζει στά ψηλά δέντρα, πού βρίσκονται κοντά σέ άπότομους βράχους. Έκει δέ μπορεί νά τήν φθάση ό κυνηγός, πού είναι ό μεγαλύτερος έχθρός της και τήν κυνηγά με μανία γιατί καταστρέφει τó κυνήγι του. "Αν δέν βρή όμως τέτοιο γκρεμό, κτίζει τή φωλιά της μέσα σέ πολύ πυκνά δάση, πού σπάνια πατεί ό άνθρωπος. Έκει πάλι διαλέγει τó πιό ψηλό δέντρο.

Στενός συγγενής τῆς βαμβακίνας καὶ τοῦ γερακιοῦ εἶναι τὸ **ξευτέρι**, ποὺ τὸ λέγουν ἀκόμη **κιρκινέζι** ἢ **τσιχλογέρακα**, γιὰτὶ κυνηγᾷ τὶς τσιχλες. Τὸ ξευτέρι εἶται μικρότερο ἀπὸ τὴν βαμβακίνα. Τὸ χρῶμα του εἶναι καστανό-στακτὸ καὶ ἔχει πάνω στὴν οὐρά του σκοτεινότερες φιδωτὲς γραμμές. Οἱ φτεροῦγγες του εἶναι πιὸ λεπτές καὶ πιὸ μακριές ἀπὸ τῆς βαμβακίνας, γι' αὐτὸ πετᾷ πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπ' αὐτήν. Μόνο τὰ χελιδόνια τὴν ξεπερνοῦν στὸ πέταγμα. Εἶναι πουλι εἴξυπνο καὶ γρήγορο, ἔτσι καὶ ἐκεῖνον ποὺ κάμνει τὴ δουλιὰ του εἴξυπνα καὶ μὲ γρηγοράδα τὸν λέγουν «**ξευτέρι μονάχο!**» Τὰ νύχια καὶ τὸ ράμφος εἶναι ἀπαράλλακτα σὰν τοῦ γερακιοῦ καὶ τῆς βαμβακίνας.

Τὸ ξευτέρι κυνηγᾷ κορυδαλλοὺς, χονδρομῦτες, σουσουράδες καὶ ἄλλα πουλιὰ τοῦ χωραφιοῦ. Ὅλη τὴν ἡμέρα κάθεται κρυμμένο μέσα στὸ δάσος, κι' ἔτσι τὰ πουλιὰ ξεθαρρεύουν καὶ πετοῦν ἀμέριμνα στὰ χωράφια καὶ στὰ περιβόλια. Ἐξαφνα ὅμως ὀρμᾷ μὲ τόση γρηγοράδα ποὺ δὲν προφθαίνου νὰ τὸ πάρουν εἶδηση. Ἀρπάζει τὴ λεία του καὶ τρέχει σὲ πυκνὸ θάμνο, ὅπου τὴν κατασπαράζει καὶ τὴν τρώγει. Ὅσotόσο τὶς περισσότερες φορές τὰ πουλιὰ τὸ παίρνουν εἶδηση καὶ ἀρχίζουν νὰ φωνάζουν δυνατὰ καὶ νὰ φεύγουν τρομαγμένα.

Τὸν χειμῶνα τὸ ξευτέρι κατεβαίνει στὰ χωριά γιὰτὶ στὰ χωράφια δὲ βρίσκει πιὰ πουλιὰ. Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικὸ, γιὰτὶ ὁ κυνηγὸς δὲν χορατεύει. Ὅσotόσο κάτι βρίσκει γιὰ νὰ μὴν πεθάνη ἀπὸ τὴν πείνα. Πρὸ πάντων παραμονεύει τὰ σπουργίτια τὴν ὥρα ποὺ τρώγουν ἀμέριμνα.

8. ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Τὸ μωαρμωοῦνι

Μαζὶ μὲ τὴ γλώσσα εἶναι τὸ πιὸ νόστιμο ψάρι τῆς πατρίδας μας, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ ἀκριβό. Τὸ μωαρμωοῦνι δὲν εἶναι μεγάλο ψάρι. Τὸ μεγαλύτερο μπορεῖ νὰ ζυγίσῃ ὡς μισὴ ὀκά. Ἐχει χρῶμα μισοκίτρινο ἀπὸ πάνω καὶ στὰ πλάγια καὶ στὴν κοιλιά ἄσπρο. Τὸ μωαρμωοῦνι ἔχει μικρὸ στόμα καὶ δόντια πολὺ ἀδύνατα. Στὸ κάτω σαγόνι του ἔχει δυὸ χοντρὲς κλωστῆς σὰ μουστάκια.

Τὸ μπαρμπούνι τρώγει μικρὰ ζῶα, πού ζοῦν στὸ βυθὸ τῆς θάλασσης μέσα στὴ λάσπη. Ἔτσι τὰ μπαρμπούνια ψαρεύουν σὲ μέρη ὅπου ὁ βυθὸς τῆς θάλασσης εἶναι στρωμένος μὲ λάσπη. Τὰ ψαρεύουν μὲ τὰ δίχτυα καὶ μὲ τὴν τράτα.

Τὸ λαβράκι

Τὸ λαβράκι εἶναι πὸ μεγάλο ἀπὸ τὸ μπαρμπούνι. Τὸ μᾶκρος του καμιὰ φορὰ φθάνει ὡς 1 μέτρο καὶ τὸ βάρος του ὡς 10 ὀκάδες. Τὸ λαβράκι ζῆ στὶς θάλασσοις τῆς πατρίδας μας καὶ στὶς λίμνες καὶ στοὺς ποταμούς.

Τὸ λαβράκι τρώγει γαρίδες, καβούρια καὶ μικρὰ ψαράκια πού σπάνια τοῦ ξεφεύγουν, γιατί κολυμπᾷ μὲ μεγάλη γρηγοράδα καὶ δὲν κουράζεται εὐκολά. Σ' αὐτὸ τὸ βοηθᾷ τὸ μακρόλιγνο κορμί του πού μοιάζει σὰ σφήνα. Μὰ οὔτε καὶ τὸ νερὸ τὸ ἐμποδίζει στὸ τρέξιμο, γιατί ἔχει λέπια πυκνά, πού εἶναι πάντα σκεπασμένα μὲ ἄφθονη γλίντζα. Ἔτσι γλιστρᾷ μέσα στὸ νερὸ σὰ διάβολος.

Τὸ λαβράκι εἶναι ψάρι ἀρπακτικό. Κι' αὐτὸ τὸ καταλαβαίνομε ἀμέσως, μόλις προσέξωμε τὸ στόμα του. Εἶναι πολὺ βαθιὰ σχισμένο, ἔτσι πού μπορεῖ ν' ἀνοίξη πολὺ, σάν πηγάδι. Ἐπίσης εἶναι ὠπλισμένο μὲ πολλὰ δόντια, μυτερὰ σάν βελόνια καὶ πολὺ πυκνά. Σαγόνια, οὐρανίσκος καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὰ πυκνά καὶ σουβλερὰ αὐτὰ δοντάκια. Ἔτσι ἀλλοίμονο σ' ὅ,τι πέση ζωντανὸ στὸ στόμα του. Ὡστόσο τὸ λαβράκι δὲ μπορεῖ νὰ μασήσῃ κι' οὔτε νὰ κομματιάσῃ τὴ λεία του μὲ τὰ μικρὰ αὐτὰ δοντάκια. Τὴ σκοτώνει μόνο μ' αὐτὰ καὶ ὕστερα τὴν καταπίνει ὀλόκληρη καὶ ἀμάσητη.

Τὰ λαβράκια, ἂν καὶ ἀρπακτικά ζῶα, ζοῦν σὲ μεγάλα κοπάδια. Μέσα στὰ κοπάδια αὐτὰ συχνὰ βρίσκονται καὶ κέφαλοι.

Τὸ κρέας τοῦ λαβρακιοῦ εἶναι λευκὸ, πολὺ νόστιμο καὶ θρεπτικὸ. Ἀπὸ τ' αὐγὰ του γίνεται πολὺ καλὸ αὐγοτάραχο πού τὸ λέγουν **ρεφούδι**. Τὰ λαβράκια τὰ ψαρεύουν μὲ ἀγκίστρι, μὲ τὸ καμάκι ἢ καὶ μὲ τὰ δίχτυα. Τὰ περισσότερα τὰ ψαρεύουν στὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς πατρίδας μας, ὅπως στὸ Μεσολόγγι, στὸν Πόρο, στὴν Μπούρα καὶ σ' ἄλλα μέρη.

Ἡ σαρδέλα

Ἡ σαρδέλα εἶναι ψάρι μικρὸ καὶ ζῆ σ' ὅλες τὶς θάλασσοις τῆς πατρίδας μας. Τὸ σῶμα τῆς εἶναι μακρουλὸ καὶ

τὸ χρώμα τῆς ἀσπρογάλαζο. Ἡ σαρδέλα εἶναι ψάρι πολὺ εὐαίσθητο καὶ ἀδύνατο, τὸ παραμικρὸ κτύπημα ἢ ζούλιγμα ἢ μπορεῖ νὰ τὸ σκοτώσῃ.

Ἡ σαρδέλα τρώγει ἀπ' ὄλα. Ἡ καθαυτὴ τροφή τῆς ὅμως εἶναι μικροσκοπικὰ ψαράκια καὶ φυτὰ τῆς θάλασσης. Καὶ οἱ σαρδέλες ζοῦν πολλὰς μαζὶ σὲ κοπάδια τόσο πυκνὰ πού φαίνονται σὰ σύννεφο.

Τὸν περισσότερο καιρὸ τῆς ζωῆς τους τὸν περνοῦν στὰ ἀνοιχτά, στὰ μεγάλα πέλαγα· ἐκεῖ γεννοῦν ὅπως φαίνεται καὶ τ' αὐτὰ τους. Κάποτε ὅμως μπαίνουν καὶ στοὺς κόλπους καὶ ζυγώνουν πολὺ τὰ ἀκρογιαλῖα. Αὐτὸ γίνεται τὸ καλοκαίρι. Ὅταν φυσᾷ ἄνεμος δυνατὸς καὶ ἡ θάλασσα εἶναι ταραγμένη, ποτὲ δὲν θὰ δῆτε σαρδέλες στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσης. Κατεβαίνουν στὰ βαθιὰ καὶ μόνο ὅταν κοπάσῃ ὁ ἄνεμος καὶ διορθωθῇ ὁ καιρὸς, ξαναεβαίνουν στὴν ἐπιφάνεια.

Στὴν πατρίδα μας τὴ σαρδέλα τὴν ψαρεύουν μὲ τὸ γρίπο ἢ τὴν τράτα, ὅπως τὴ λέγουν οἱ ψαράδες. Οἱ καλοὶ τρατάροι ρίχνουν τὴν τράτα τους στὴ θάλασσα μόνο ὅταν φυσᾷ ὁ ἄνεμος ἀπὸ τὴ θάλασσα, γιατί τότε εἶναι εὐκολώτερο τὸ ψάρεμα τῆς σαρδέλας. Καὶ διαλέγουν μόνο ἀκρογιαλιὰς μὲ ἀμμουδιά, γιατί ἀλλοίως κομματιάζεται ἡ τράτα τους.

Τὶς σαρδέλες τὶς τρώγουν βέβαια νωπές, μὰ συχνότερα τὶς παστῶνουν μέσα σὲ βαρέλια ἢ σὲ δοχεῖα τενεκεδένια. Στὰ μέρη ὅμως ὅπου ψαρεύονται ἄφθονες σαρδέλες ὑπάρχουν ἐργοστάσια, πού κάνουν τὶς σαρδέλες παστὲς ἢ καὶ τοῦ κουτιοῦ μὲ λάδι ἢ μὲ ντομάτα.

Ὁ κέφαλος

Οἱ θάλασσεσ ὅλεσ τῆς πατρίδασ μας εἶναι γεμάτεσ ἀπὸ κέφαλοσ. Ὁ κέφαλοσ ἔχει σῶμα στρογγυλωπὸ καὶ κεφάλι πιδ παχὺ ἀπὸ τὸ ἄλλο σῶμα του καὶ μεγάλο, γι' αὐτὸ τὸν εἶπαν **κέφαλο**. Εἶναι ψάρι μέτριο· τὸ μᾶκροσ του ἢ μπορεῖ νὰ φθάσῃ ὡσ μισὸ μέτρο καὶ τὸ βάροσ ὡσ τρισήμισο ὀκάδεσ.

Τὸ χρώμα του εἶναι ἀνοικτὸ στακτὸ πρὸσ τὸ γαλάζιο. Τὸ σῶμα του σκεπάζεται μὲ λέπια βαλμένα τὸ ἓνα πάνω στοὸ ἄλλο, σάν τὰ κεραμίδια πάνω στὴ στέγη. Ἀπὸ πάνω ὅμως τὰ λέπια του ἔχουν μιὰ πηκτὴ οὐσία σὰ μύξα.

Ὁ κέφαλοσ ζῆ σὲ μικρὰ κοπάδια καὶ τρώγει ζῶα πολὺ μικρὰ τῆς θάλασσης, σκουλήκια, σαλιγκάρια, ἔντομα, ἀλλὰ καὶ μικροῦτσικα φυτάρικα πού φυτρώνουν στίς ἀ-

κρογιαλιές. Τὴν τροφή του αὐτὴ τὴ βρίσκει ἄφθονη ὁ κέφαλος στὸν πάτο τῆς θάλασσας ποὺ ἔχει λάσπη. Καὶ τέτοιο πάτο ἔχουν τὰ λιμάνια, μὰ περισσότερο οἱ λιμνοθάλασσες καὶ οἱ μεγάλοι βάλτοι ποὺ συγκοινωνοῦν μὲ τὴ θάλασσα. Ἐπίσης τὴ βρίσκουν καὶ στὶς ἐκβολές τῶν ποταμῶν, γιατί τὸ τρεχάμενο νερὸ κατεβάζει ἕνα σωρὸ μικρὰ ζωάκια. Πολλές φορές ὁ κέφαλος ψάχνοντας γιὰ τροφή ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴ θάλασσα στὸν ποταμὸ κι' ἀπ' ἐκεῖ φθάνει εἰς τὶς λίμνες. Ἔτσι πολλοὺς κεφάλους βρίσκομε στὸν Εὐρώτα ποταμὸ, στὸν Ἀλφειὸ καὶ στὸν Ἀχελῷο ἢ Ἀσπροπόταμο, ἀλλὰ καὶ στὶς λίμνες τῆς Αἰτωλίας.

Γι' αὐτὸ τὶς λιμνοθάλασσες καὶ τοὺς μεγάλους βάλτους ποὺ συγκοινωνοῦν μὲ τὴ θάλασσα, τοὺς κλείνουν μὲ καλάμια ψηλὰ καὶ μέσα ἐκεῖ τρέφουν τοὺς κεφάλους, ποὺ ἅμα μεγαλώσουν καὶ παχαίνουν τοὺς πιάνουν μὲ τὰ δίχτυα ἢ μὲ τὸ καμάκι. Τὰ μέρη αὐτὰ τὰ λέγουν **βιβάρια** ἢ **ἰχθυοτροφεῖα**.

Στὰ βιβάρια τῆς λιμνοθάλασσας τοῦ Μεσολογγίου τρέφονται πολλοὶ καὶ μεγάλοι κέφαλοι, ποὺ ἔχουν κρέας πολὺ νόστιμο. Ἀπὸ τὸ χαβιάρι τῶν θηλυκῶν, ποὺ τοὺς λέγουν **μπάφες**, γίνεται τὸ περίφημο **αὐγοτάραχο**.

Ἡ παλαμίδα καὶ οἱ συγγενεῖς της

Ἡ παλαμίδα εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸν κέφαλο. Τὸ μάκρος της φθάνει ἀπὸ 40 ὡς 70 πόντους. Ἐχει σῶμα μακρὸ καὶ κάπως κυλινδρικό καὶ τὸ χρῶμα της εἶναι στὴ ράχη καὶ στὰ πλάγια γαλαζωπὸ μὲ σκοτεινότερες ταινίες πάνω στὰ πλευρά, καὶ στὴν κοιλιά ἀσημένιο. Τὰ δόντια της εἶναι μακριὰ καὶ δυνατά.

Οἱ παλαμίδες ζοῦν σὲ μεγάλα κοπάδια. Ταξιδεύουν σ' ὅλη τὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ περνώντας ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντο καὶ τὸ Βόσπορο φθάνουν στὴ Μαύρη θάλασσα.

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε ἄφθονες παλαμίδες, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ φθηνές. Τὸ κρέας τῆς παλαμίδας εἶναι νόστιμο. Συχνὰ τὴν παστῶνουν σὲ βαρέλια καὶ τὴν πουλοῦν μὲ τὸ ὄνομα **λακέρδα**.

Συγγενεῖς μὲ τὴν παλαμίδα εἶναι τὸ **σκουμπρί** καὶ ὁ **κολιός**, ποὺ κάνουν συχνὰ συχνὰ συντροφιά. Ζοῦν καὶ οἱ δυὸ κοπαδιαστοί, ὅπως ἡ παλαμίδα, καὶ τὸ περισσότερο μέρος τῆς ζωῆς τους τὸ περνοῦν στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Ὅταν ὁμως ἡ θάλασσα εἶναι τρικυμισμέ-

νη, και τὸ χειμῶνα, κατεβαίνουν στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας και βυθίζονται μέσα στὴ λάσπη.

Ἡ τροφή τους, ὅπως και τῆς παλαμίδας, εἶναι τὰ μικρότερα ψάρια. Κυνηγοῦν περισσότερο τὶς ρέγγες και τὶς σαρδέλες. Κυνηγῶντας μικρὰ ψάρια πλησιάζουν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ και τὴ στεριά. Τὰ λιγνὰ σκουμπριά τὰ λέγουν **τσιρούς**. Τοὺς ἀλατίζουν και τοὺς στεγνώνουν στὸν ἀέρα. Ξακουστοὶ ἦσαν οἱ τσιροὶ τῆς Ἀρετσούς, ἐνὸς χωριοῦ κοντὰ στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἄλλα ψάρια συγγενικὰ μὲ τὴν παλαμίδα και τὸ σκουμπρὶ εἶναι τὰ **σαφρίδια** και τὰ **γουφάρια** ἢ **λουφάρια**.

Ἄλλα γνωστὰ μας ψάρια

Ἄλλα ψάρια ποὺ τὰ βλέπομε και τὰ τρώγομε συχνὰ εἶναι ἡ **μαρίδα**, ἡ **γόπα** και ὁ **σκάρος**. Ἡ μαρίδα εἶναι ἀπὸ τὰ μικρότερα ψάρια τῆς πατρίδας μας. Τὸ μᾶκρος ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ πολὺ ὡς 30 πόντους. Μαρίδες ἔχομε κάπου 7 εἶδη, ποὺ ζοῦν στὴ Μεσόγειο θάλασσα και στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό. Ἡ μαρίδα ποὺ ζῆ στὴ Μεσόγειο θάλασσα εἶναι αὐτὴ ποὺ ξέρομε κι' ἐμεῖς. Ἐχει χρῶμα γαλάζιο στακτύ. Τὸ κρέας τῆς εἶναι πολὺ νόστιμο γι' αὐτὸ και τὴν ψαρεύουν κάθε μέρα. Οἱ πιὸ νόστιμες εἶναι οἱ μαρίδες τοῦ Φαλήρου, αὐτὲς ποὺ τὶς ψαρεύουν στὴν ἀκρογιαλιὰ τοῦ Φαλήρου. Εἶναι τὸ πιὸ φθινὸ ψάρι ἡ μαρίδα, γιατί εἶναι και τὸ πιὸ ἄφθονο.

Ἡ **γόπα** εἶναι ψάρι κάπως μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ μαρίδα. Τὸ μᾶκρος τῆς φθάνει εἰς 40 τὸ πολὺ πόντους. Τὸ χρῶμα τῆς εἶναι πρασινοκίτρινο μὲ κιτρινωπὲς λουρίδες. Οἱ θάλασσες τῆς πατρίδος μας εἶναι γεμάτες ἀπὸ γόπες, ποὺ ἔχουν κρέας ἀρκετὰ νόστιμο.

Ἄλλο γνωστὸ μας ψάρι εἶναι ὁ **σκάρος**. Ὑπάρχουν κάπου δέκα εἶδη σκάρου. Τὰ ἐννιά ἀπ' αὐτὰ ζοῦν στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό. Στὴν πατρίδα μας εἶναι γνωστὸς ὁ **κρητικὸς σκάρος**. Τὸν λέγουν ἔτσι γιατί οἱ περισσότεροὶ ἀπ' αὐτοὺς ψαρεύονται στὰ παράλια τῆς Κρήτης. Εἶναι ψάρι μακρουλὸ και στρογγυλωπὸ, μὲ ὠραίους χρωματισμούς. Ὁ σκάρος ζῆ τὸ περισσότερο στὶς βαθιὲς ἀκρογιαλιές, ποὺ ἔχουν βράχους και τρέφεται ἀπὸ διάφορα φυτὰ τῆς θάλασσας.

Τὸ χταπόδι

Τὸ χταπόδι εἶναι ζῶο τῆς θάλασσης. Τὸ σῶμα καὶ τὸ κεφάλι του μοιάζουν σάν τόπι. Γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα του φορεῖ ἓνα εἶδος μανδύα καὶ γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι του ἔχει 8 μακριὰ πλοκάμια, παχιά στὴ ρίζα καὶ ψιλὰ στὴν ἄκρη. Ἔτσι μοιάζουν σάν φίδια μὲ τὸ κεφάλι κρυμμένο στὸ μανδύα. Σὲ κάθε πλοκάμι ἀπὸ κάτω ἔχει δυὸ σειρὲς βυζάστρες, ποὺ οἱ ψαράδες τίς λέγουν «μάτια». Μὲ τὰ «μάτια» αὐτὸ τὸ χταπόδι κολλιέται δυνατὰ σὰ βεντούζα πάνω στὶς πέτρες. Μὲ τὰ μάτια αὐτὰ πιάνει γερὰ καὶ τὴ λεία

Χταπόδι

του, μὰ ἠμπορεῖ νὰ ἔρπη, ὅταν βρεθῆ στὴν ἀνάγκη.

Τὰ μεγαλύτερα χταπόδια ποὺ ζοῦν στὴν πατρίδα μας, μὲ τεντωμένα τὰ πλοκάμια τους, δὲ φθάνουν σὲ μᾶκρος περισσότερο ἀπὸ 75 πόντους. Τὸ βάρος του

εἶναι 3 ἢ 4 τὸ πολὺ ὀκάδες.

Τὸ χταπόδι εἶναι ζῶο σαρκοφάγο. Τρῶγει μὲ μεγάλη λαιμαργία καβούρια, ἀστακοὺς, γαρίδες, χτένια, στρείδια μύδια καὶ ἄλλα τέτοια ζῶα τῆς θάλασσης. Τὴν τροφή του τὴ βρίσκει στὰ ρηχὰ νερὰ κοντὰ στ' ἀκρογιαλῖα ποὺ ἔχουν πέτρες καὶ βράχια. Ἔτσι τὸ χταπόδι δὲν πηγαίνει σὲ βαθιὰ νερὰ. Τὴν κατοικία του τὴν ἔχει πάντα κοντὰ στὶς ἀκρογιαλιές καὶ μέσα σὲ τρύπες, ποὺ τίς λέγουν **θαλάμια ἢ πιάσματα**. Ἀπὸ τὸ θαλάμι του ὀρμᾷ τὸ χταπόδι, πιάνει γερὰ μὲ τὰ πλοκάμια του τὸ ζῶο ποὺ βρῆκε καὶ τὸ φέρνει στὸ θαλάμι του. Ἐκεῖ τὸ τρῶγει μὲ τὴν ἡσυχία του. Πολλὲς φορὲς τὸ χταπόδι τρῶγει καὶ πετρόψαρα.

Τὸ κρέας τοῦ χταποδιοῦ τρώγεται, μὰ εἶναι δυσκολοχώνευτο. Οἱ χταποδιάριδες ποὺ τὰ πιάνουν, τὰ κτυποῦν πολλὲς φορὲς πάνω στὴν πέτρα γιὰ νὰ μαλακώσουν. Ἄλλοιῶς μαγειρεύονται πολὺ δύσκολα. Τὰ χταπόδια τὰ ψαρεύουν μὲ καμάκι μέσα στὰ θαλάμια τους.

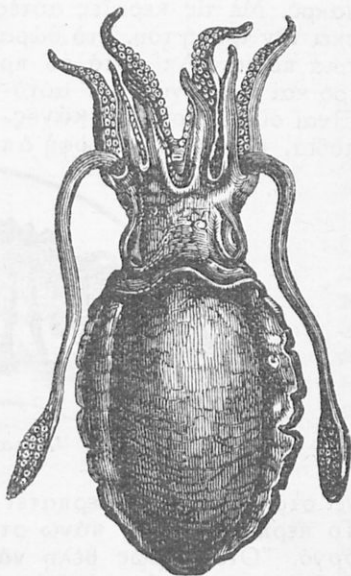
Ἡ σουπιὰ

Ἡ σουπιὰ εἶναι τῆς ἰδίας οἰκογενείας μὲ τὸ χταπόδι. Τὸ σῶμα της εἶναι πλατὺ καὶ μοιάζει μὲ σακκούλα. Στὸ πάνω μέρος τοῦ σακκουλιοῦ ξεχωρίζει τὸ κεφάλι της μὲ

δυο μεγάλα τέλεια μάτια. Γύρω από τὸ στόμα της ἡ σουπιὰ ἔχει δέκα πλοκάμια. Ἀπ' αὐτὰ τὰ 8 εἶναι πιὸ κοντὰ καὶ ἔχουν ὄλα τὸ ἴδιο μᾶκρος. Σὲ κάθε κοντὸ πλοκάμι ἀπὸ κάτω ὑπάρχουν 4 σειρὲς βυζάστρες. Τ' ἄλλα δυὸ πλοκάμια ποὺ εἶναι πολὺ πιὸ μακρὰ, μόνο στὴν ἄκρη τους, ποὺ μοιάζει σὰν φτυᾶρι, ἔχουν βυζάστρες. Τὰ δυὸ αὐτὰ πλοκάμια μπορεῖ ἡ σουπιὰ καὶ τὰ μαζεύει μέσα σὲ σακκουλάκια, ποὺ βρίσκονται ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ στόματός της.

Ἡ σουπιὰ μέσα στὴ σακκούλα της ἔχει ἓνα κόκκαλο πλατὺ καὶ ἄσπρο σὰν ἄσβέστη. Ζῆ μόνο στὴ θάλασσα καὶ τρώγει μικρὰ ψαράκια καὶ καβούρια, ποὺ τὰ τσακώνει κι' αὐτὴ σὰν τὸ χταπόδι, μὲ τὰ πλοκάμια της. Ἐχθροὶ τῆς σουπιᾶς εἶναι τὰ μεγάλα ψάρια. Δύσκολα ὁμως τὴν ξεχωρίζουν, γιατί τὸ χρῶμα της μοιάζει πολὺ μὲ τὸ βυθὸ τῆς θάλασσας. Ἐπειτα, μόλις κάνουν νὰ τὴ ζυγώσουν, χύνει ἀπὸ τὸ σῶμα της μιὰ μαύρη μελάνη ποὺ θολώνει τὰ νερά κι' ἔτσι δὲ μποροῦν νὰ τὴ διακρίνουν.

Τις σουπιὲς τις ψαρεύουν κι' αὐτὲς μὲ καμάκι κι' ἔχουν κρέας νόστιμο.

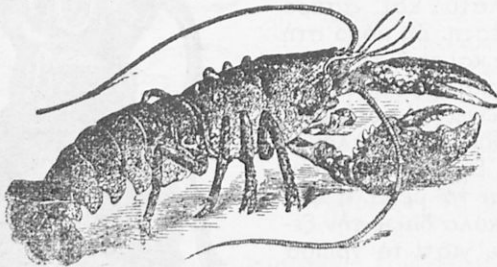
Σουπιὰ

Τὸ καλαμάρι

Κι' αὐτὸ μοιάζει μὲ τὴ σουπιὰ, γιατί εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιο γένος. Τὸ σῶμα τοῦ καλαμαριοῦ εἶναι μακρουλὸ καὶ ἔχει στὴ μέση ἓνα κόκκαλο ψιλὸ καὶ μαλακό. Τὰ πόδια καὶ τὸ κεφάλι του εἶναι τὰ ἴδια σὰν τῆς σουπιᾶς. Τὸ καλαμάρι ψαρεύεται κι' αὐτὸ σὰν τὴ σουπιὰ μὲ τὸ καμάκι, ἔχει ὁμως κρέας πιὸ τρυφερὸ καὶ πιὸ νόστιμο ἀπὸ τὴ σουπιὰ.

Ὁ ἄστακός

Ὁ ἄστακός εἶναι κι' αὐτός ζωὸ τῆς θάλασσης. Τὸ σῶμα του εἶναι σκεπασμένο ἀπὸ ψιλὸ ὄστρακο καὶ χωρίζεται σὲ κεφαλοθώρακα καὶ σὲ οὐρά, ποὺ εἶναι κάπως πιὸ στενὴ ἀπὸ τὸν κεφαλοθώρακα. Ἐμπρὸς στὸ κεφάλι του ἔχει δυὸ ζευγάρια κεραεῖς, τὸ ἓνα κοντὸ καὶ τὸ ἄλλο μακρὺ. Μὲ τίς κεραεῖς αὐτὲς ὁ ἄστακός ψάχνει καὶ βρίσκει τὴν τροφή του. Στὸ θώρακά του ἔχει 5 ζευγάρια μακριὰ πόδια. Ἀπ' αὐτὰ τὸ πρῶτο ζευγάρι εἶναι πιὸ χοντρὸ καὶ πιὸ δυνατὸ. Μ' αὐτὸ πιάνει καὶ σπᾶ τὴ λεία του. Εἶναι οἱ δυὸ του **δαγκάνες**. Μὲ τὸ δεῦτερο ζευγάρι τὰ πόδια, παίρνει τὴν τροφή ἀπὸ τίς δαγκάνες καὶ τὴ φέρ-

Ἄστακός.

νει στὸ στόμα του. Περπατεῖ ὅμως καὶ μὲ τὰ 5 ζευγάρια. Τὸ περπάτημά του πάνω στὸ βυθὸ τῆς θάλασσης εἶναι ἀργό. Ὄταν ὅμως θέλῃ νὰ τρέξῃ γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὸ κίνδυνο, τότε κολυμπάει χτυπώντας τὸ νερὸ μὲ τὴν κοιλιά καὶ περισσότερο μὲ τὴν οὐρά του ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ 5 πλατιὲς πλάκες. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἀνεβαίνει καὶ στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ. Ὁ ἄστακός τρώγει ψόφια ψάρια καὶ ἄλλα μικρὰ ζῶα τῆς θάλασσης. Εἶναι ζωὸ μεγάλο καὶ δυνατὸ. Τὸ μᾶκρος του φθάνει ὡς 80 πόντους. Συχνὰ τσακώνεται μὲ ἄλλους ἄστακούς, γιατί εἶναι ζωὸ ὀξύθυμο καὶ ἀγαπᾷ τὰ τσακώματα.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸν ἄστακὸ αὐτὸ, στὶς θάλασσες τῆς πατρίδας μας καὶ περισσότερο στὰ βραχώδη ἀκρογιάλια τῆς Σκύρου καὶ τῆς Σκοπέλου, ζῆ ἓνα ἄλλο εἶδος ἄστακός, πιὸ μικρός, ποὺ τὸ μᾶκρος του φθάνει τὸ πολὺ ὡς 45 πόντους. Αὐτὸν τὸν ξεχωρίζουμε εὐκόλα ἀπὸ τὸν ἄλλο ἄστακὸ, γιατί τὰ δυὸ μπροστινὰ του πόδια δὲν ἔχουν δαγκάνες ποὺ ἀνοίγοσφαλοῦν καὶ πιάνουν, ἀλλὰ εἶναι μονοκόμματα.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ο σκύλος	Σελις	3
Ἡ γάτα	»	7
ἽΟ ποντικὸς	»	10
Ἡ μύγα	»	14
Τὰ κουνούπια	»	16
Ψύλλος, κοριός, ψεῖρα	»	18
Ἡ ἀράχνη	»	22
Ἡ σκορπιὸς	»	23
ἽΟ σκῶρος	»	24
Ἡ κότα	»	25
ἽΟ κόκκορας	»	29
ἽΟ διάνος	»	30
Τὸ περιστέρι	»	31
Τὸ χελιδόνι	»	33
Τὸ βόδι	»	36
Τὸ πρόβατο	»	39
Ἡ γίδα	»	41
Τὸ ἄλογο	»	42
ἽΟ γάϊδαρος	»	44
Τὸ μουλάρι	»	46
ἽΟ χοῖρος	»	47
Τὸ σκουλήκι τῆς γῆς	»	50
Τὰ σαλιγκάρια	»	53
Βλαβερὰ ἔντομα τοῦ κήπου	»	55
Ἡ ἀκρίδα	»	58
Τὸ τριζόνι	»	61
ἽΟ τζίτζικας	»	61
Τὰ μυρμήγκια	»	63
ἽΟ λαγὸς καὶ τὸ κουνέλι	»	66
Ἡ χελώνα	»	70
ἽΟ ἀρουραῖος	»	72
Ἡ κουρούνα	»	73
ἽΟ σπουργίτης	»	75
ἽΟ σπίνος	»	77
Ἡ τσίχλα	»	78
ἽΟ κορυδαλὸς	»	79
ἽΟ πελαργὸς	»	81
ἽΟ τσαλαπετεινὸς	»	83
ἽΟ σκαντζόχοιρος	»	84
ἽΟ τυφλοπόντικας	»	86
Ἡ ὀχιὰ	»	88

Ἡ μέλισσα	Σελίς 92
ἽΟ χρυσοκάνθαρος	» 96
Οἱ πεταλοῦδες	» 96
ἽΟ βάτραχος	» 98
ἽΗ πάπια, ἡ χήνα, ὁ κύκνος	» 101
ἽΟ πελεκάνος	» 104
Τὸ χέλι	» 105
ἽΗ βδέλλα	» 107
ἽΗ πέστροφα	» 109
ἽΟ κυπρίνος	» 110
ἽΗ πέρκα	» 111
ἽΟ λοῦτσος	» 112
ἽΗ ἀλεποῦ	» 113
ἽΟ λυκος	» 116
Τὸ τσακάλι	» 118
Τὸ ἐλάφι, τὸ ζαρκάδι	» 119
Τὸ κουνάβι	» 121
ἽΗ βερβερίτσα	» 123
ἽΟ ἀσβὸς	» 125
ἽΗ πέρδικα	» 127
ἽΟ φασιανὸς	» 130
Τὸ ὀρτύκι	» 131
Τὸ τρυγόνι	» 132
Τὸ ἀηδόνι	» 132
Τὸ κοτσύφι	» 134
ἽΟ κόρακας	» 135
ἽΟ κοῦκος	» 137
ἽΗ κουκουβάγια	» 139
ἽΟ μποῦφος	» 141
ἽΗ μπεκάτσα	» 142
ἽΗ τσιγκλιδάρια	» 144
ἽΟ ἀετὸς	» 146
Τὸ γεράκι	» 148
Τὸ μπαρμποῦνι	» 151
Τὸ λαβράκι	» 152
ἽΗ σαρδέλα	» 152
ἽΟ κέφαλος	» 153
ἽΗ παλαμίδα	» 154
*Ἄλλα γνωστὰ μας ψάρια	» 155
Τὸ χταπόδι	» 156
ἽΗ σουπιὰ	» 156
Τὸ καλαμάρι	» 157
ἽΟ ἀστακὸς	» 158

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

- Δημητράτου Παναγῆ:** Μαθήματα Γεωγραφίας. Τεῦχος 1ον: *Ἡ Ἑλλάδα*, διὰ τὰς Γ' καὶ Δ' τάξεις.
- Τεῦχος 2ον: *Ἡπειροὶ καὶ Ὠκεανοί*, διὰ τὴν Ε' τάξιν.
 - Τεῦχος 3ον: *Ἡ Εὐρώπη*, διὰ τὴν Σ' τάξιν.
- Κολλάρου Ι.:** Νέος Γεωγραφικὸς "Ἀτλας, *ἐγκριμένους*.
- Κοντομάρη Ἄν.:** Ζωολογία, διὰ τὰς Γ' καὶ Δ' τάξεις, συμφώνως μὲ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
- Ζωολογία, διὰ τὰς Ε' καὶ Σ' τάξεις, συμφώνως μὲ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
 - Ἰερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, *ἐγκριμένους ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου*, διὰ τὴν Γ' τάξιν, συμφώνως μὲ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
 - Ἰερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης, *ἐγκριμένους ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου*, διὰ τὴν Δ' τάξιν.
 - Λειτουργικὴ καὶ Κατήχησις, συμφώνως μὲ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, *ἐγκριμένους ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου*, διὰ τὴν Σ' τάξιν.
 - Ἀριθμητικὰ προβλήματα, διὰ τὴν Γ' τάξιν, συμφώνως μὲ τὸ ἰσχῦον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
 - Ἀριθμητικὰ προβλήματα, διὰ τὴν Δ' τάξιν, συμφώνως μὲ τὸ ἰσχῦον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
- Κυριακάτου Χαρ.:** Γραμματικὴ καθαρευούσης, Ε' καὶ Σ' τάξεως.
- Μεταξᾶ Νικ.:** Γραμματικὴ καθαρευούσης, Γ' καὶ Δ' τάξεως.
- Μιχαηλίδου Ε.:** Ὁ μικρὸς γεωμέτρης, γεωμετρία διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις.
- Νικολάου Δ.:** Φυσικὴ Πειραματικὴ, διὰ τὴν Ε' τάξιν, συμφώνως μὲ τὸ ἰσχῦον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
- Φυσικὴ Πειραματικὴ, διὰ τὴν Σ' τάξιν, συμφώνως μὲ τὸ ἰσχῦον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
- Χάϊμαν Ἴωσ.:** Φυτολογία, διὰ τὴν Σ' τάξιν, συμφώνως μὲ τὸ ἰσχῦον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.
- Χατζηκώστα Ι.:** Μεθοδικὴ Γραμματικὴ καθαρευούσης, Ε' καὶ Σ' τάξεως, μετὰ πολλῶν πρακτικῶν ἀσκήσεων.

1200

04

Επιτομολογία